VILÁG
PROLETÁRJAI,
EGYESÜLJETEK!

Pártélet

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK
FOLYÓIRATA

A tartalomból

Berecz János előadói beszéde a Központi Bizottság ülésén

Feladatterv a pártértekezlet állásfoglalásának végrehajtásához

A pártértekezlet írásban benyújtott hozzászólásai
(Összeállítás)

A vállalati tanácsokról
(Vita)

1988 / 7-8

Pártélet

A MAGYAR
SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK
FOLYÓIRATA

**XXXIII. ÉVFOLYAM,
7-8. SZÁM
JÚLIUS–AUGUSZTUS**

Szerkesztőség:
Széchenyi rakpart 19.
Budapest 1387
Telefon: 111-400, 116-263

Kiadja a Kossuth Könyvkiadó
A kiadásért felel
a Kossuth Könyvkiadó
igazgatója
Kiadóhivatal:
Révay utca 16.
Budapest Pf. 347. 1370
Telefon: 116-660

Előfizethető bármely
pártszervezetben,
a Kossuth Könyvkiadó megyei
és kerületi kirendeltségeinél
(pénzforgalmi jelzőszám
215–11529).

Terjeszti a Magyar Posta.
Előfizethető bármely
hírlapkézbesítő postahivatalnál,
a hírlapkézbesítőknél,
a Posta hírlapüzleteiben
és a Hírlap-előfizetési és
Lapellátási Irodánál (HELIR),
Budapest XIII., Lehel u. 10/A.
1900 – közvetlenül vagy
postautalványon, valamint
átutalással a HELIR
215–96162 pénzforgalmi
jelzőszámra.

Előfizetési díj 1 évre 78 Ft

Megjelenik havonta

88.2536/07-08-66-21

Zrínyi Nyomda, Budapest
Felelős vezető:
Vágó Sándorné vezérigazgató

ISSN 0479–6349

FŐSZERKESZTŐ:
LAKOS SÁNDOR

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ÁDÁM GYÖRGY
BALLAI LÁSZLÓ
BUDZSÁKLIA MÁTYÁS
DEÁK GÁBOR
GÉCZI JÁNOS
LÁTOS ISTVÁN
LEHOCZKY ISTVÁN
MOLNÁR BÉLA
NYITRAI ISTVÁN
ŐSZI ISTVÁN
RADICS KATALIN
RITTER TIBOR
SALI FERENC
SCHMIDT PÉTER
SZKOKÁN FERENC

'88/7–8

TARTALOM

Berecz János:

Az országos pártértekezlet állásfoglalásának megvalósítását célzó feladattervről 3

Feladatterv az országos pártértekezlet állásfoglalásának végrehajtásához 10

A pártértekezlet írásban benyújtott hozzászólásaiból

Baly János: A párt mozgalmi jellegéről 18

Baracskai Józsefné: A közösségek szerepe a szociálpolitikában 20

Bán Józsefné: A közélet tisztaságának védelme 22

Beck Károly: Az igazságszolgáltatás munkájának feltételei 24

Bernát György: Nyilvánosság – félmegoldások nélkül 25

Bencze Sándorné: A műszaki fejlesztés szerepe 27

Bischof Antal: Reálisabb szocializmusképet 29

Budai Sándor: A helyi politikai erők szerepe 31

Buga István: A nyilvánosság alkotóelemei 33

Daróczy Zoltán: Az ifjúság megnyerése 34

Dévainé Seres Erzsébet: A pártmunka pillérei az alapszervezetek 37

Fodor László: A demokratikus centralizmus értelmezése 39

Gelencsér Éva: Szövetségi politikánkról 41

Hamza Antal: A munkáslét becsületéért 44

Horváth András: A népfrontmozgalom segítse elő a párttagok és a pártonkívüliek együttműködését 46

Horváth Miklós: A pártdemokrácia biztosítékai 47

Jancsó Péter: A politika következetes végrehajtása hitelesíti a vezetőt 50

Keszler Pál: A művészeti értékek védelmében 51

Keviczky László: Növeljük a kutatás és fejlesztés társadalmi rangját 54

Kovács Attila: Felelősség az emberért 57

Kurucz Judit: A szavak nem elegendők 58

Lepsényi István: A nagyvállalatok és a reform 59

Mádlné Maár Ilona: Beavatottság, együttgondolkodás 62

Márton Andrásné: A párton belüli információáramlás 63

Mlinárcsik Mihály: A párt-, a gazdasági és a társadalmi szervezetek viszonyáról 65

Molnár István: Az államélet fejlesztésének útja 67

Nádasdi József: Átépítés – megújulás 69

Olajos Mihály: A gazdaságirányítás és a pártszervezetek önállósága 72

Orbán István: Politika, törvényhozás, társadalmi kontroll 73

Ormos Mária: Az értelmiség szót emel az utánpótlásért 75
Papp Gyula: A múlt és a jelen helyes megítélése 76
Postás Sándor: A pártegység politikai jelentősége 79
Rapszky József: A párttisztségviselők választása 82
Rohrné Palotás Györgyi: Alapszervezet-centrikus munkastílust 83
Samu Mihály: A szocialista demokrácia jogi garanciái 86
Somogyi Anna: Politizálást, ne taktikázást 88
Steiner Arnold: A vállalatok zsákba kötve futnak versenyt 90
Szabó Miklós: Az illúziókkal le kell számolnunk 92
Szász Katalin: Vitákban kovácsolódik a pártegység 94
Szilárd János: Az egészség a legnagyobb érték 97
Szűcs Istvánné: A falvak és tanyák helyzetéről 98
Tápai Józsefné: Több és fegyelmezettebb demokráciát 101
Tóth János: Nagyobb figyelmet a műszaki értelmiség véleményére 103
Vajnai Ernő: A túlszabályozottság nehezíti az előrehaladást 105
Varga László: A család és a gyermekek jövője 107
Vass Attila: Növekedjék a KISZ mozgástere 109
Vass Sándor: Többet tenni a falu szocialista fejlődéséért 111
Váczi László: Kibontakozás az agrár ágazatban 113
Veres János: Új megközelítések szükségesek 114
Zentai Gábor: A szocializmusnak és a munkának nincs alternatívája 117

VITA

Horváth József: A vállalati tanácsok ellentmondásos gyakorlata 121
Baráz Andrásné: Érdekeltség – felelősség 123

TÁJÉKOZÓDÁS

Csányi Klára: A közoktatás-fejlesztés helyi feladatai 125
Balog László: A pályakezdés kérdőjelei 130
Kiss József: Kötődés a településhez 135

EMLÉKEZÉS

Mulató János (Botos János) 138
Gáti Ödön (Vida Sándor) 139

Fontosabb cikkek jegyzéke 142

Berecz János

A POLITIKAI BIZOTTSÁG TAGJA,
A KÖZPONTI BIZOTTSÁG TITKÁRA

Az országos pártértekezlet állásfoglalásának megvalósítását célzó feladattervről

A Politikai Bizottság megbízásából a Központi Bizottság elé terjesztem az országos pártértekezlet állásfoglalásának megvalósítását szolgáló feladattervet. Rendeltetése: a párt vezető szerepének és a politikai intézményrendszernek a fejlesztéséhez szükséges tevékenység kibontakoztatása. A megújult Központi Bizottság jelenlegi ülésének politikai felelőssége abban van, hogy a pártértekezlet által megfogalmazott követelményekből kiindulva olyan cselekvési programot alkosson, amely alkalmas a szocializmus megújításáért küzdő erők megfelelő orientálására. Ehhez világos célok kitűzésére, teljesíthető feladatok meghatározására van szükség. Ezzel járulhatunk leginkább hozzá a pártértekezlet által felszabadított alkotó energiák határozott és következetes cselekvéssé formálásához.

Sem a társadalom és a párttagság felfokozott várakozása, sem a gazdasági. politikai helyzet nem ad időt a tettek elodázására Megfontoltan, de határozottan és idejében kell cselekednünk. A pártértekezlet nemcsak lehetőséget teremtett az átfogó reformfolyamat kibontakoztatására, hanem határozott is a tennivalókról. Konkrét programot adott a párt vezető szerepének és a politikai intézményrendszernek a megújítására. Ehhez véghezvitte a párt vezető testületeiben szükséges személyi változtatásokat. Mindezzel létrejöttek a továbbhaladás fő kérdéseiben szükséges politikai egység megteremtésének a legfontosabb feltételei. A párt vezető szervei ily módon lehetőséget kaptak arra, hogy mozgásba hozzák, dinamizálják a pártot és a társadalmat.

Egy hónappal vagyunk a pártértekezlet után. Most már nemcsak az ítélhető meg, mit várt a párt tagsága, mit vártak az állampolgárok az értekezlettől, hanem viszonylag pontosan felmérhető az is, mennyire sikerült e pártfórumnak kielégítenie a várakozásokat.

A magyar társadalom túlnyomó többsége úgy ítéli meg, hogy az állásfoglalás és a pártértekezlet egész munkája megfelelően tükrözi a társadalom és a párt mai helyzetét, a párttagság álláspontját. Kedvezően fogadták a kritikus és önkritikus hangvételt, a felelősség vállalását. Helyeselték a kiállást a szocializmus további építése mellett, a szocialista alapelvek megerősítését, annak kimondását, hogy minden változásnak ezeket kell szolgálnia. Egyetértés fogadta, hogy a pártértekezlet határozottan a reform kiszélesítése, átfogóvá

A feladatterv szóbeli indoklása, elhangzott a Központi Bizottság 1988. június 23-ai ülésén

tétele és felgyorsítása mellett foglalt állást. Érezhetően lefékeződött a bizalomvesztés folyamata.

Az országos pártértekezletről összességében elmondhatjuk: hozzájárult a párt tömegkapcsolatainak szorosabbra fűzéséhez, lehetőséget teremtett mindenkinek, hogy eldöntse: támogatja-e a fórumán meghirdetett politikát. Ezzel sokat tett a belpolitikai helyzet tisztázásáért és egyben javításáért is. Szerepe rendkívül jelentős a hazai politikai folyamatok érlelődésének felgyorsításában, segít tisztán látni, bátorítja a bátorításra méltót és elhatárol attól, amit meghaladott az élet. Az országos pártértekezlet nyomán valamelyest erősödött társadalmunkban a jövőbe vetett bizakodás. Egyre többen úgy vélik: a megújuló párt képes arra, hogy vezesse a kritikus társadalmi-gazdasági helyzetből való kilábalás, kibontakozás folyamatát.

Mindez nemcsak lehetőséget teremtett a párt politikai cselekvésének dinamizálásához, hanem egyúttal meg is követeli azt. A megújult pártvezetés nem elégedhet meg azzal, hogy sikerült időlegesen megfordítani a bizalomvesztés folyamatát, hanem a kibontakozáshoz a pártértekezlet által megteremtett politikai tőke maradéktalan kiaknázására van szükség. Nagy nyomatékkal kell figyelnünk azonban azokra az észrevételekre is, amelyek az egyaránt kritikus és önkritikus hozzászólásokból hiányolják a társadalmi, gazdasági, politikai életünk legkülönbözőbb területein jelentkező gondjaink, problémáink megoldására irányuló konkrét javaslatokat.

A politika régi tanulságaként azt is tudjuk, hogy amilyen könnyen magas hőfokra csaphat a szenvedély, a tenni akarás, olykor olyan gyorsan le is lohadhat. Magatartásunk és teendőink lényegét ezért abban kell megjelölnünk, hogy maximálisan használjuk ki a kedvezőbbé vált politikai körülményekben rejlő lehetőségeket.

Annak tudatában, hogy a folyamatosság és a megújulás szándéka együtt és egyszerre van jelen politikánkban, politikai gyakorlatunkban most a hangsúlyt a döntésre érett kérdések megoldására, a megújulásra tesszük. Ennek során ügyelnünk kell arra, hogy növekedjen a döntési rendszer rugalmassága, se a párttagság körében, se a társadalom egészében ne erősödjenek, hanem csokkenjenek az illúziók, fejlődjön a realitásérzék.

Amennyire nem szabad alábecsülnünk a kedvezőbbé vált helyzetet, olyannyira nem szabad egy pillanatig se figyelmen kívül hagynunk: a társadalom és benne a gazdaság romló reálfolyamatai jottányit se változtak pusztán attól, hogy a pártértekezlet állásfoglalást fogadott el, megújította a Központi Bizottságot, az pedig a Politikai Bizottságot. A pártértekezlet nem hozott — természetesen nem is hozhatott — fordulatot a termelés szférájában és nem oldotta meg, csak tompíthatta az eddig felgyülemlett szociális feszültségeket.

A Központi Bizottságnak annak tudatában kell tehát dolgoznia, mostani és jövőbeni döntéseit meghoznia, hogy a politika eredményessége iránt tovább növekszik a felfokozott várakozás. Táplálkozik ez abból is, hogy nem kevesen vannak azok, akik a pártértekezletet fordulatként, történelmi jelentőségű eseményként értékelik.

Valóban beszélhetünk arról, hogy a pártértekezlet kezdetévé válhat a megújulást eredményező társadalmi reformfolyamatoknak. Hitelünket erősíti annak kimondása: kihívás és kockázat van abban, hogy meglévő ellentmondásaink, a kialakult feszültségek közepette a szükséges fordulatot változó és erősen rétegezett társadalmi közegben, konfliktustól terhes, évtizedek óta legbonyolultabb belpolitikai helyzetben kell elérnünk. A feladattervben foglalt reformok kidolgozása és bevezetése egyaránt várhatóan konfliktusok köze-

pette és újabb ellentmondásokat szülve megy végbe. **Ez nem gyengítheti el**tökéltségünket: csak az átfogó, következetes, **radikális reformok** teremthetik meg a mai helyzetünkből való kilábalás feltételeit.

A Központi Bizottság elé bocsátott feladatterv erre az összetett helyzetre épül. Mindehhez úgy kell megnyernünk a társadalom legkülönbözőbb rétegeinek közreműködését, hogy a stabilizáció érdekében átmenetileg csaknem minden társadalmi réteg érdekeit is megsérthetjük. A hosszabb távra kitűzött cél és a rövid távon kielégíthetetlen érdekek közötti ellentmondást dinamikus, a társadalom életének minden területét mozgásba hozó politikával lehetünk képesek ha nem is teljesen feloldani, de kezelni és ezzel megfelelő keretek között tartani.

■ ■ ■

A nemzetközi viszonyok változásai hazánk ismert adottságait figyelembe véve belpolitikánkra, megújulásunkra jelentős befolyást gyakorolnak. Ezért fontos külső megítélésünk mérlegelése.

Hazánk külföldi megítélése mind a szocialista, mind a tőkés országokban jelentős változásokon ment keresztül az elmúlt év második felétől. Ellentmondásossága ugyan megmaradt, de a pártértekezlet után erősödtek megítélésünk pozitív elemei. Az értekezlet összességében emelte hazánk tekintélyét a világban, és kedvezőbb feltételeket alakított nemzetközi kapcsolatépítő munkánk számára. Ugyanakkor közelről és közvetlenül érintette egy sor szocialista ország vezető pártjának időszerű problémáit és gondolkodásmódját. Ezért a sok esetben közös gondokra adott magyar válasz visszhangja változatos, de alapvetően elismerő volt.

Magyarország nyugati megítéléséről a különböző szférákat vizsgálva kaphatunk reális képet. A kormányon levő politikai erők a személyi változásokból, az állásfoglalásból kiindulva mértéktartóan támogatják szándékainkat; a pénzügyi körök véleménye borúlátást tükröz, a gazdasági-kereskedelmi csoportosulásoké pedig pragmatizmust mutat. A tömegtájékoztatás alaphangjának romló tendenciája a pártértekezlet óta fékeződött, sőt sok esetben javult. Mindebből látható azonban, hogy a hazánk iránt megnyilvánult szimpátia, segítőkészség és helyzetünk megítélése között nincs mechanikus egyezés.

A pártértekezlet világvisszhangja önmagában természetesen múló politikai esemény. A hazánkról alkotott vélemények, tevékenységünk nemzetközi feltételei továbbra is a világpolitikában és belpolitikai életünkben kibontakozó tartós tendenciáktól függnek. Nemzetközi presztízsünk mindazonáltal politikai érték, amelyet azonban a kapcsolatépítés nyilvános sikerei mellett elsősorban itthoni munkánk eredményessége minősít.

Új elem, figyelembe veendő tényező politikánkban, hogy reformfolyamataink kibontakozása csak a nemzetközi környezettel megvalósuló kölcsönhatás felismerésének és tudatos felhasználásának segítségével lehetséges. Ehhez kedvező körülményeket jelent a szocialista országok egész sorában kibontakozott megújulás is. Ez mindannyiunk gondolkodását egyaránt megtermékenyítheti, és segíthet bennünket abban, hogy a szocializmus megújulásának élvonalában haladhassunk. A két világrendszer együttélésére vonatkozó új gondolkodásmód kiteljesedése is közvetlenül előmozdíthatja reformjaink sikerességét. Ez a viszony úgy is megfogalmazható, hogy a reformfolyamat maga is elősegíti az új gondolkodásmód gyakorlati politikává formálását, ily módon a nemzetközi viszonyokat is javító tényező lehet. Belső reformjainkkal hozzájárulhatunk ugyanis a nemzetközi viszonyok kiegyensúlyozott fejlődéséhez, s így ebben nemzetközi felelősséget is kell viselnünk.

Jelenlegi helyzetünkben nagy felelősséget kíván a fejlett tőkés országokhoz fűződő kapcsolataink alakítása. Történelmi sajátosságaink, regionális elhelyezkedésünk miatt gazdasági előrehaladásunkhoz, kibontakozási programunk sikerességéhez különösen fontos, hogy ne maradjunk el a Nyugat-Európában megfigyelhető fejlődési folyamatoktól. Így maradhat fenn az a híd szerepünk, amely a kelet—nyugati kapcsolatok egészének fejlődésében is mindkét fél számára előnyökkel járt és járhat a jövőben is. A nemzetközi viszonyoknak úgy maradhatunk továbbra is aktív részvevői, ha vállalt híd szerepünkhöz eredményes reformokkal teremtjük meg a belső feltételeket.

■ ■ ■

Különös figyelmet és felelősséget igényel a Központi Bizottságtól az országos értekezlet állásfoglalásából adódó feladatok meghatározása, beillesztése az idei és a következő évek politikai folyamataiba. Azt kell egyértelműen látnunk és kifejezésre juttatnunk, hogy a Központi Bizottság 1987. július 2-ai határozatából és a kormány munkaprogramjából származó feladatokat is figyelembe véve tervezünk és dolgozunk az állásfoglalásban foglaltak végrehajtása érdekében. A gazdasági-társadalmi stabilizációs és kibontakozási programból és a pártértekezlet állásfoglalásából következő feladatok külön-külön véve is óriási erőfeszítéseket követelnek. A feladatok összetorlódásának, együttes jelentkezésének idején mindig fennáll annak a veszélye, hogy a dolgok túl bonyolultan jelennek meg vagy egymást semlegesítik, és jelentőségük, rangsoruk torzulhat.

Két ilyen nagy horderejű feladatsor csakis tárgyszerű, alkotó légkörben, következetes irányítással, a dolgok rangjukon való kezelésével oldható meg a XIV. kongresszusig. Ez akkor lehetséges, ha valamennyi pártszerv és pártszervezet arra törekszik, hogy kedvező feltételeket biztosítson — beleértve saját érdemi munkáját is — az előttünk álló nagyléptékű és elodázhatatlan feladatok megvalósításához, másként szólva: a szocializmus építésének megújításához.

E feltételek kialakítása csaknem egy éve megkezdődött. A májusi pártértekezlet gazdagította a feltételrendszert, és egyidejűleg döntött a cél- és eszközrendszerünk korszerűsítésének a szükségességéről is. E folyamatba illeszkedik mai ülésünk, amelyen konkretizáljuk a pártértekezleten elhatározott, általános politikai irányvonalunkban teendő lépéseket.

Helyzetünket és feladatainkat illetően tehát kettősség érvényesül: egyfelől meg kell valósítani korábbi döntéseinket, másfelől a pártot, az államot, a politikai rendszer egészét, ezen belül politikánk csaknem minden fontos területét érintő korszerűsítést célzó döntés-előkészítési szakaszt kezdünk el. E kettősséget politikánkban szervesen össze kell kapcsolnunk, illetve képesnek kell lennünk a korábban hozott döntéseink megvalósításának és a most elkezdett politikai reformfolyamatnak az együttes kezelésére. E két folyamat akkor függ szervesen össze egymással, ha a fő irányban tett lépések sorozatából áll.

A napirendnek megfelelően most a feladattervben foglaltak rövid indoklására szorítkozom, mert a részletesebb alátámasztást a pártértekezlet megadta. A Központi Bizottság elé terjesztett feladatterv ugyan egy átfogó, döntés-előkészítő és döntéshozó időszak kezdete, de már most mérlegelnünk kell, hogy az elkövetkező rövid időszak egészének feladata: a minőségileg új módon felépülő és működő politikai rendszer kialakítása.

A vitára bocsátott tervezet éppen ezért egyidejűleg eltérő időtávon megvalósítható és különböző jelentőségű reformlépéseket tartalmaz. Egyszerre sorol fel távlati, stratégiai jelentőségű feladatokat, közbülső célok megvalósítására

irányuló elgondolásokat, illetve a megvalósításukra alkalmazni kívánt eszközrendszer fejlesztését szolgáló teendőket.

A Politikai Bizottság osztja mindazon véleményeket, amelyek a pártértekezlet vitájában az alsóbb párt- és állami szervek, továbbá a pártalapszervezetek önállóságának növelését sürgették. A társadalmi demokrácia szélesítésének előfeltétele, hogy a központi irányító szervek elvégezzék azokat a feladatokat, amelyeket megbízóik alapvető kötelességként jelöltek meg számukra. A párt vezető szerepének és a politikai rendszer továbbfejlesztésének kérdései, az alkotmány korszerűsítése, a törvényalkotás fejlesztése, a gazdaságpolitikai koncepció kimunkálása mind olyan teendőket rónak ránk, amelyek egyszerre feltételezik a központi kezdeményezést és a megvalósítás demokratizmusát.

Ma a pártértekezlet megbízásából a párttagság és az egész társadalom progresszív erőinek kezdeményezése alapján az átfogó jellegű, ezért az irányító testületek szintjén megszervezendő feladatokról kell döntenünk. A feladatterv ugyanis egészében véve a párt és az államszervezet központi döntéshozó intézményei számára ír elő feladatokat. E feladatok kidolgozása ugyanakkor feltételezi a párttagság és több esetben a pártonkívüli állampolgárok aktív közreműködését, a döntések után pedig a helyi politika önálló alakítását. E folyamat egészének teljes nyilvánosságot kell kapnia.

Több olyan feladatot is javasolunk, amely nemcsak alapos előkészítést, hanem elmélyült tudományos elemzést és — választott utunk járatlansága folytán — további politikai tapasztalatot is igényel. Ilyenek például a szocialista piacgazdálkodás kialakításának és működésének elvi és gyakorlati kérdései; a tulajdon hatékony hasznosításának a lehetőségei, eszközei, keretei; az érdekek kifejeződésének, az érdekvédelem és az érdekegyeztetés rendszerének működtetése: a szocialista értékek stabilitása és változásai a mai magyar társadalomban és így tovább.

Ezekről folytatni kell a közös gondolkodást, igénybe kell venni az összes szellemi kapacitást, ami e célra mozgósítható. A Központi Bizottság apparátusát is elsősorban arra kell alkalmassá tenni, hogy szervezze és ösztönözze a szellemi alkotómunkát, gyűjtse és elemezze a gyakorlati politikai tapasztalatokat.

Nem kell félnünk attól, sőt nyilvánosan meghirdetve vállalnunk kell, hogy esetleg több — előre nem látható — kérdésben a gyakorlati tapasztalatok előzetes elképzeléseinket nem fogják igazolni, ezért szükségessé válhat a már meghozott döntések módosítása. Politikai erőnk egyszerre múlik a döntések legjobb szakmai és legszélesebb demokratikus előkészítésén és a folyamatos változtatásra irányuló állandó készségünkön.

A feladatterv elkészítésekor igyekeztünk egymástól világosan elhatárolni az állami, a társadalmi és a pártfeladatokat. Nem alkalmazható a jövőben az a gyakorlat, hogy a kezdeményezések vagy az apparátustól vagy az állami szervektől indulnak ki, az előterjesztések alapanyaga is ezekben készül, a párttestületek pedig ennek alapján hoznak döntést az indítvány bizonyos mértékű és az előkészítéshez képest sokszor rögtönzött módosításával. Régi beidegződéseinkkel szakítva olyan egyenrangú viszony kialakítására törekszünk az állami szervekkel és a társadalmi szervezetekkel, amelyben a közös felelősségre építve mindegyik partner igényli és fontosnak tartja a másik véleményét, elképzeléseit, ezeket komolyan fontolóra veszi saját álláspontjának kialakításakor. Ennek a felfogásnak megfelelően került a feladatok közé a társadalmi szervezetekben és mozgalmakban dolgozó kommunisták kötelezettségeinek pon-

tosabb körülhatárolása, a pártpolitikai és a kormányzati döntések elhatárolása, a kormányzati munkára vonatkozó pártellenőrzés új rendjének a kidolgozása.

A feladatterv kialakításakor a Politikai Bizottság arra törekedett, hogy következetesen érvényesítse a pártértekezletnek a párt szerepéről vallott — és az állásfoglalásban is rögzített — új felfogását: az MSZMP-nek tényleges politikai pártként, mozgalmi jellegének erősítésével, demokratikus belső viszonyok között kell dolgoznia. A párt belső viszonyainak demokratikus továbbfejlesztése olyan politikai feltételek és szervezeti keretek létrehozását követeli meg, amelyek egyidejűleg teszik lehetővé a párttagok részvételét a politika alakításában, a viták, nézetkülönbségek türelmes kezelését és a pártéletbe való integrálását, egy jól működő, modern belső kommunikációs rendszer kiépítését. Mindez jól szolgálhatja egy új típusú pártegység kialakulását. E célok elérését segítheti a szervezeti szabályzat módosítása, a tanácsadó testületek létrehozása, a vezető testületek feladat- és hatáskörének átdolgozása, a döntési és ellenőrzési rendszer felülvizsgálata, a párt választási rendszerének a módosítása, a pártalapszervezetek szerepének új meghatározása.

Ki kell dolgoznunk azokat a módszereket, amelyekkel eredményesebben segíthető az alapszervezetek munkája. Meg kell találnunk azokat a formákat, amelyekkel inkább elérhető, hogy saját területükön önállóan, felelősséggel politizáló, mozgalmi eszközökkel tevékenykedő szervezetekké váljanak.

Az új helyzetnek megfelelően rugalmasabbá kell tennünk a párt különböző szintű vezető szerveinek munkamódszerét. Ma ezek a vezető szervek sok esetben nem az adott terület sajátosságainak megfelelően tevékenykednek, hanem egységes, központilag előírt elvek alapján, uniformizált stílusban. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy minden megye részben más-más feladatokkal küzd, különbözőek a megoldásra váró problémák városon és falun, üzemben vagy egyetemen. És nem utolsósorban mások azok az emberek, akiknek szükségleteihez a helyi politizálásnak igazodnia kell.

Ha a párt valóban politizáló és nem ügyintéző szervezet kíván lenni, akkor tisztázni kell az apparátus szerepét is. Az apparátus eddig is nagy munkát végzett, tagjainak áldozatkészségéhez nem férhet kétség. Az ellene irányuló alantas támadást vissza kell verni. Erős azonban a szervezeti merevség, a rutin, a felesleges, formális aktatologatás, a hierarchiák túlzott tisztelete, és az apparátusban dolgozók szakértelme nem a leghatékonyabb módon kapcsolódik a döntések előkészítésébe. Szükség van tehát az apparátus helyének tisztázására, a szervezeti kötöttségek oldására, a konkrét feladatok újrafogalmazására, olyan, a mozgalmi jellegnek megfelelő munkamódszer kialakítására, amely biztosítja a határozatok, döntések szakszerű és demokratikus előkészítését és jó megvalósítását.

A feladatterv egy sor olyan reformlépést tartalmaz, amely az állami szervek hatáskörébe tartozik. Ezekkel kapcsolatban a pártnak most a politikai kezdeményező szerepet kell vállalnia. A további munkálatok folyamán ugyanakkor a politikai-mozgalmi eszközökkel vezető szerepet gyakorolni kívánó pártnak is minden fontos kérdésről ki kell alakítania saját álláspontját, amit egész tagságának befolyásolnia, ismernie és értenie kell.

A pártnak a politikai nézőpontja más, mint a kormányzati, államigazgatási szerveké és intézményeké, ezért a saját álláspont kialakítására irányuló törekvés nem sérti az állami szervek önállóságát. Több olyan feladatot javasolunk, amelynek végrehajtásával képesek lehetünk a párt előtt álló politi-

kai követelmények teljesítésére: munkabizottság dolgozza ki a párt gazdasági stratégiáját, az elosztásra és a foglalkoztatásra vonatkozó álláspontját; az alkotmánymódosítással és számos készülő törvénnyel kapcsolatos felfogását; tudománypolitikai, szociálpolitikai és egészségügyi koncepcióját.

A Központi Bizottság és a pártszervek, a kormányzati szervek és a társadalmi szervezetek tevékenysége természetesen szélesebb körű, teendőik számosabbak, mint amennyit a feladatterv felölel. Folytatjuk a pártértekezlet által is megerősített stabilizációs és kibontakozási program végrehajtását, ami jelentős feladatokat ró a pártszervekre és -szervezetekre. Meg akarjuk teremteni a szükséges politikai, tudati és gyakorlati feltételeket a kibontakozás irányába mutató gazdasági cselekvéshez, és ehhez hathatós politikai támogatást kívánunk nyújtani. Folyamatosan ellátjuk napi feladatainkat is, megoldásokat keresünk az előre nem látható feszültségek feloldására, az új politikai szükségletek kielégítésére. Mindez nem járhat azzal a következménnyel, hogy nem marad erőnk a távlatokban való gondolkodásra, a hosszabb távú fejlődést megalapozó lépések megtételére, sem pedig azzal, hogy miközben szemünket a jövőre vetjük, a jelent hanyagoljuk el. Egyszerre kell erről is és arról is gondolkodnunk és gondoskodnunk, cselekednünk mindkét vonalon a társadalomban szükségessé vált fordulat eléréséhez.

Előrehaladásunknak fontos feltétele a változásokat kezdeményezni és irányítani képes vezetők szakszerű és demokratikus tevékenysége. A pártértekezlet által végrehajtott személyi megújulást a XIV. kongresszusig az irányítás valamennyi szintjére kiterjedő megújulási folyamatnak kell követnie. Nem tűrhető meg a hozzá nem értés, a korrupció, a kiskirálykodás vagy a tehetetlenség. A változásokat azonban meg kell érlelni, és ott, azon a helyen konkrétan dönteni — a konfliktusokat is vállalva —, ahol az ügyeket és a személyeket a legjobban ismerik. A vezetői állomány megújítása fontos politikai teendőnk, most azonban az említett megfontolások alapján nem javasoljuk, hogy a feladattervben önálló témaként szerepeljen.

■ ■ ■

A feladatterv rövid szóbeli indoklásában csak jelezni tudtam az eldöntendő kérdések, problémák sorát. A tartalmi vitákat akkor kell lefolytatnunk, amikor azok a feladatok ütemezése szerint időszerűvé válnak. Így kerülhetjük el a vita parttalanságát, s ezzel erősíthetjük politikai cselekvésünk hatékonyságát. Az egyes feladatok jellegét és a valóságos politikai szükségleteket együttesen mérlegelve lehet eldönteni, hogy mely kérdéseket bocsássunk vitára a párttagság egésze elé, mely problémák eldöntése igényli a szakmai vitát, illetve mikor van szükség országos társadalmi vitára. Nem terhelhetjük túl sem a lakosságot, sem a párttagságot, de biztosítanunk kell a döntés-előkészítési folyamatok demokratizmusát.

A Politikai Bizottság úgy ítélte meg, hogy a feladatterv egészében megfelel a pártértekezlet állásfoglalásában támasztott követelményeknek, és ezért most a Központi Bizottság elé bocsátja. Kérem a Központi Bizottság tagjait, mérlegeljék, fennáll-e az összhang az állásfoglalás és a feladatterv között, megfelelően illeszkednek-e egymáshoz a napi és a távlatos feladatok, végrehajtható-e a most vitára bocsátott program a XIV. kongresszusig. Zsúfolt politikai naptár áll előttünk 1990-ig, de nem lehet nem megfelelni a társadalom megújulási szükségleteinek. Tévedések, hibák kerülhetők el azonban akkor, ha feladattervünk összehangoltságát, az elhatározott reformlépések egymáshoz való illeszkedését alaposan megvizsgáljuk.

Feladatterv az országos pártértekezlet állásfoglalásának végrehajtásához

A Központi Bizottság — a párt országos értekezlete szándékának megfelelően — rögzíti az állásfoglalásból adódó saját feladatait, ajánlásokat tesz állami szerveknek, kéri a társadalmi szervezetek, a tudományos intézmények közreműködését. A Központi Bizottság munkájában az állásfoglalásban megjelölt valamennyi cél megvalósítására törekszik, ebben a feladattervben azonban elsősorban azokat a fontos tennivalókat sorakoztatja fel, amelyek elvégzésére a reformfolyamat gyorsításához, a párt működésének megújításához, a teljesebb pártdemokrácia feltételeinek megteremtéséhez, a párt, az állami szervek és a társadalmi szervezetek közötti együttműködés új vonásainak kialakításához, a vezető pártszervek irányító munkája színvonalának emeléséhez van szükség.

I. A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK, POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK, MUNKABIZOTTSÁGAINAK ÉS OSZTÁLYAINAK FELADATAI

1. A Központi Bizottság munkabizottságot hoz létre a társadalom és a gazdaság három évtizedes fejlődésének átfogó tudományos, politikai elemzésére; a párt programnyilatkozatának felülvizsgálatára. A bizottság munkájáról, következtetéseiről rendszeresen tájékoztassa a Központi Bizottságot, hogy az eredmények felhasználhatók legyenek a stabilizáció és a kibontakozás folyamatában: a XIV. kongresszus előtt tegyen jelentést a Központi Bizottságnak.

Felelős: Pozsgay Imre

Határidő: 1989 végéig, illetve folyamatos

2. A Központi Bizottság munkabizottságot hoz létre, amely átdolgozza a párt szervezeti szabályzatát. A Központi Bizottság foglaljon állást a módosításról, amit a XIV. kongresszust megelőzően bocsásson pártvitára.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta az 1988. június 23-ai ülésen

a) A szervezeti szabályzat átdolgozása során meg kell határozni a tömegszervezetekben és -mozgalmakban, az egyesületekben és szövetségekben dolgozó kommunisták feladatait, ki kell alakítani az állami szervezetekben szervezett kommunista csoportok működésének főbb elveit, módszereit. Az erre vonatkozó javaslatot a Politikai Bizottság hagyja jóvá (1989. január).

b) A szervezeti szabályzat átdolgozásával összhangban felül kell vizsgálni a párton belüli választási rendszert, állást kell foglalni annak módosításáról. Az erre vonatkozó javaslatot pártvitára kell bocsátani, majd ezt követően a Központi Bizottság hagyja jóvá (1989. május).

c) A KB Agitációs és Propaganda Bizottsága és a Társadalomtudományi Intézet közreműködésével ki kell dolgozni a párton belüli platformok kialakulásával kapcsolatos szabályokat. Az erre vonatkozó javaslatot pártvitára kell bocsátani, majd ezt követően a Központi Bizottság hagyja jóvá (1989. július).

Felelős: Lukács János
Határidő: 1989. augusztus

3. A Központi Bizottság munkabizottságot hoz létre, amelynek feladata a gazdaságpolitika stratégiai elemeinek kialakítása. Tevékenységét össze kell hangolni a szocialista piacgazdaság modelljének kidolgozásával, ami a Minisztertanács Tervgazdasági Bizottsága irányításával folyik. A munkabizottság javaslatát a Központi Bizottság hagyja jóvá.

a) A gazdaságpolitikai koncepció részeként ki kell alakítani a pártnak az elosztáspolitikával kapcsolatos álláspontját. A javaslatot a Politikai Bizottság hagyja jóvá (1989. január).

b) A gazdaságpolitikai koncepció részeként ki kell alakítani a pártnak a foglalkoztatáspolitikával kapcsolatos álláspontját. A javaslatot a Politikai Bizottság hagyja jóvá (1988. október).

Felelős: Németh Miklós
Határidő: 1989 vége

4. A Központi Bizottság munkabizottságot alakít, amely kidolgozza a KB és a területi pártszervek mellett létrehozható tanácsadó testületek működésének főbb elveit, módszereit, feladatait. A javaslatot a Központi Bizottság hagyja jóvá.

Felelős: Nyers Rezső
Határidő: 1988. szeptember

5. A Központi Bizottság munkabizottságot hoz létre, amely — a kommunista képviselők javaslatait is figyelembe véve — kidolgozza a párt álláspontját az alkotmány felülvizsgálata során érvényesítendő politikai elvekről. A javaslatot a Központi Bizottság hagyja jóvá.

a) Ki kell alakítani a párt álláspontját a választási rendszer továbbfejlesztéséről. A javaslatot a Központi Bizottság hagyja jóvá (1988. június).

b) Ki kell alakítani a párt álláspontját az Országgyűlés működéséről. (Az álláspont a kommunista képviselők számára irányadó.) A javaslatot a Politikai Bizottság hagyja jóvá (1988. október).

Felelős: Fejti György
Határidő: 1988. december

6. A Központi Bizottság áttekinti saját érvényes határozatait; kijelöli azokat, amelyek végrehajtását a kovetkező időszakban ellenőrizni szükséges.

Felelős: a KB Iroda vezetője
Határidő: 1988. december
(a továbbiakban minden év augusztusa)

7. Ki kell dolgozni — a Minisztertanács javaslatát figyelembe véve — a politikai és kormányzati döntések és hatáskörök, valamint a kormányzati munka pártellenőrzésének új rendjét. A javaslatot a Központi Bizottság hagyja jóvá.

Felelős: Grósz Károly,
Fejti György
Határidő: 1989. április

8. Összhangban a Központi Bizottság munkamódszerének változásával, a Központi Bizottság mellett működő munkabizottságok és munkaközösségek tekintsék át feladatkörüket; tegyenek javaslatot a szükséges módosításra. A kidolgozott javaslatokat a Központi Bizottság hagyja jóvá.

Felelős: a munkabizottságok vezetői,
a munkaközösségek elnökei
Határidő: 1988. november

9. A Központi Bizottság Tudománypolitikai Munkaközösséget hoz létre. A munkaközösség tekintse át a párt tudománypolitikai irányelveit, tegyen javaslatot korszerűsítésére. A javaslatot a Központi Bizottság hagyja jóvá.

Felelős: a Tudománypolitikai Munkaközösség elnöke
Határidő: 1989 június

10. A Pártépítési Munkaközösség irányításával, a Központi Bizottság tagjaival folytatott konzultáció alapján a KB osztályai készítsenek javaslatot a Központi Bizottság és a Politikai Bizottság feladat- és hatáskörére, munkamódszerére és ügyrendjére. A javaslat térjen ki a Központi Bizottság éves beszámolási kötelezettségére (munkájáról és a párt pénzügyeiről) a párt nyilvánossága előtt. A javaslatot a Központi Bizottság hagyja jóvá.

Felelős: Lukács János
Határidő: 1988. november

11. A Pártépítési Munkaközösség irányításával a Központi Bizottság illetékes osztályai az elvi, politikai iránymutatás követelményeinek megfelelően vizsgálják felül a párt döntési és ellenőrzési rendszerét, munkastílusát, munkamódszerét. Dolgozzák ki az elvi, politikai vezető szerep érvényesítésének eszközrendszerét, a párt és a politikai intézmények, érdekképviseleti szervek közötti új együttműködés elveit. A javaslatot a Központi Bizottság hagyja jóvá.

Felelős: Lukács János
Határidő: 1989. március

12. A Pártépítési Munkaközösség irányításával a KB illetékes osztályai vizsgálják meg a párt szervezeti felépítését, az üzemi-területi elv alkalmazásának tapasztalatait, és dolgozzanak ki javaslatot a szervezeti felépítés módosítására,

összhangban a közigazgatás továbbfejlesztésével, a párt módosuló választási feladataival. A javaslatot a Központi Bizottság hagyja jóvá.

Felelős: Lukács János

Határidő: 1988. december

13. A Gazdaságpolitikai Bizottság irányításával, a Központi Bizottság tagjaival folytatott konzultáció alapján a KB illetékes osztályai dolgozzák ki a párt álláspontját a szociálpolitika és az egészségügy fejlesztéséről. A javaslatot a Központi Bizottság hagyja jóvá.

Felelős: Németh Miklós,
Pál Lénárd

Határidő: 1989. március

14. A Művelődéspolitikai Munkaközösség irányításával dolgozzák ki a párt új művelődéspolitikai koncepcióját. Az előkészítő munkát a pártszervek, a kormányzati szervek, a társadalmi szervezetek, a tudományos és kulturális élet vezetőinek bevonásával kell végezni. A javaslatot a Központi Bizottság hagyja jóvá.

Felelős: Pál Lénárd

Határidő: 1989. augusztus

15. Ki kell dolgozni a vezető testületek munkájának korszerűsítésével összhangban a központi és területi pártszervek függetlenített apparátusának feladat- és hatáskörét; javaslatot kell tenni az apparátusok felépítésének, létszámának szükséges módosítására. A Központi Bizottság apparátusának államigazgatási típusú munkaszervezetét a politikai szükségleteknek és feladatoknak megfelelően kell átalakítani. A javaslatot a Központi Bizottság hagyja jóvá.

Felelős: a Központi Bizottság titkárai

Határidő: 1988. december

16. A KB illetékes osztályai — a Társadalomtudományi Intézet bevonásával — dolgozzák ki a párton belüli, pártszervek által kezdeményezett viták elveit, módszereit, a döntési változatok véleményeztetésének rendjét. A javaslatról a KB Agitációs és Propaganda Bizottsága, valamint Pártépítési Munkaközössége foglaljon állást.

Felelős: Berecz János,
Lukács János

Határidő: 1988. október

17. Át kell tekinteni a párt tudományos intézményeinek (Társadalomtudományi Intézet, Politikai Főiskola, Párttörténeti Intézet) munkáját. Ki kell alakítani a KB osztályaival való rendszeres együttműködésük szervezett formáit. Készüljön összehangolt fejlesztési javaslat, amelynek megvalósítása elősegíti, hogy az intézmények a tudományos kutatás eredményeit folyamatosan felhasználhatóvá tegyék a politikai döntések előkészítésében. A KB osztályai kezdeményezzék a munkájukhoz szükséges kutatások, tudományos elemzések elkészítését, tegyenek javaslatot a folyó kutatások súlypontjainak módosítására. A javaslatot a Politikai Bizottság hagyja jóvá.

Felelős: Berecz János,
Pál Lénárd,
a pártintézmények vezetői

Határidő: 1988. november

18. Készüljön tervezet a párt működéséhez szükséges belső tájékoztatási rendszer újjászervezésére. Ennek keretében kell kialakítani a Központi Bizottság, a Központi Ellenőrző Bizottság és a különböző szintű testületek tagjai, a pártszervek munkaapparátusai és a pártalapszervezetek gyors és hatásos központi tájékoztatásának rendjét, meghatározni technikai feltételeit. E tervezetben kell javaslatot tenni a pártközvélemény folyamatos vizsgálatára, a párt információs rendszerének megújítására. A tervezetet a Politikai Bizottság hagyja jóvá.

Felelős: Berecz János,
a KB Iroda vezetője,
a KB agitációs és propaganda osztályának vezetője,
a KB párt- és tömegszervezetek osztályának vezetője

Határidő: 1988. október

19. A Politikai Főiskola és a KB agitációs és propaganda osztálya szervezésében működjön állandó vitafórum, amelyen marxista elemzésnek és szükség esetén bírálatnak vetik alá az ún. alternatív nézeteket és elgondolásokat. A vitafórum a főiskola és más pártiskolák hallgatói, a párttestületek tagjai és a pártapparátusok dolgozói számára legyen nyilvános.

Felelős: Berecz János

Határidő: folyamatos

20. A Központi Bizottság agitációs és propaganda osztálya — a pártintézmények bevonásával — hozzon létre nyilvános, állandó és alkalmi vitafórumokat, amelyek színterei lehetnek a társadalmi párbeszédnek, a párt álláspontja és más álláspontok ütköztetésének. A párt vezető tisztségviselőinek részvételét a vitafórumokon a KB agitációs és propaganda osztálya koordinálja.

Felelős: Berecz János

Határidő: folyamatos

21. Az elméleti tanácskozások rendszerét tovább kell fejleszteni. Minden elméleti tanácskozás alkalmával jöjjön létre témabizottság, amely munkatervet állít össze a tanácskozást követő feladatokra. Az egyes részkérdések kidolgozására alakuljanak szakértői csoportok. Az elméleti tanácskozást fél-egy évvel követően hívjanak össze szűkebb körű szakértői tanácskozásokat. A KB osztályai legyenek felelősek azért, hogy az elméleti tanácskozások konkrét eredményei megjelenjenek és hasznosuljanak.

Felelős: a KB agitációs és propaganda osztályának vezetője,
a KB illetékes osztályainak vezetői

Határidő: folyamatos

22. A pártközvélemény mérésére, a pártviták tudományos elemzésére a Politikai Főiskola szervezetében önálló politikai közvélemény-kutató egységet kell létesíteni.

Felelős: a Politikai Főiskola rektora,
a KB agitációs és propaganda osztályának vezetője

Határidő: 1988. december

23. A KB külügyi osztálya — szakértők bevonásával — készítsen javaslatot a pártnak az európai gazdasági és politikai fejlődéssel, az integráció folya-

matával összefüggő külpolitikai stratégiájára. A javaslatot a Központi Bizottság hagyja jóvá.

Felelős: Szűrös Mátyás
Határidő: 1989. február

24. Újjá kell szervezni a Központi Bizottság előadói irodáját; közreműködésre fel kell kérni a Központi Bizottság tagjait, a budapesti, a megyei pártbizottságok egyes tisztségviselőit; névsorukat a Politikai Bizottság hagyja jóvá.

Felelős: Berecz János
Határidő: 1988 vége

25. Készüljön tervezet a munkahelyi és lakóterületi pártalapszervezetek szerepének, feladatainak, tevékenységének, hatáskörének meghatározására. A tervezetet a pártalapszervezetek vitassák meg, majd ennek alapján a Központi Bizottság hozzon határozatot.

Felelős: a KB párt- és tömegszervezetek osztályának vezetője
Határidő: 1989. február

26. A párt működése megújításának, az ideológiai tevékenység élénkítésének megfelelően korszerűsíteni kell a pártoktatás rendszerét.

Felelős: a KB agitációs és propaganda osztályának vezetője
Határidő: 1989. május

27. A Politikai Bizottság tagjai, a Központi Bizottság titkárai negyedéves látogatási programjában szerepeljen alapszervezeti taggyűlésen való részvétel is, amely indokolt esetben kapjon tv-, rádió-, sajtónyilvánosságot.

Felelős: a KB agitációs és propaganda osztályának vezetője
Határidő: folyamatos

II. A KÖZPONTI BIZOTTSÁG AJÁNLÁSAI ÁLLAMI SZERVEKNEK

A) A Központi Bizottság ajánlja az Országgyűlésnek:

1. alkossa meg új ügyrendjét;

2. küldjön ki ideiglenes bizottságot az alkotmány felülvizsgálatára és a tervezet előkészítésére;

3. az alkotmány rendelkezzék az alkotmánybíróság és a közigazgatási bíráskodás, valamint az országos és a helyi népszavazás intézményéről.

B) A Központi Bizottság ajánlja a Minisztertanácsnak:

1. a Hazafias Népfront Országos Tanácsával együttműködve 1989 első félévében dolgozza ki a társadalmi viták szervezésének, lebonyolításának, feldolgozásának rendjét, majd a kormány terjessze törvényjavaslatként az Országgyűlés elé;

2. társadalmi és szakmai vita után 1989 elején terjesszen törvényjavaslatot az Országgyűlés elé a választási rendszerről;

3. társadalmi és szakmai vita után 1989-ben terjesszen törvényjavaslatot az Országgyűlés elé a tanácsok feladatairól, működéséről;

4. dolgozzon ki törvényjavaslatot a gyülekezés. az egyesülés, a lelkiismereti és vallásszabadság jogának, a nemzetiségek jogainak szabályozásáról; a tervezeteket bocsássa társadalmi vitára, majd a törvényjavaslatokat terjessze az Országgyűlés elé;

5. a társasági törvény tervezetét terjessze az Országgyűlés elé;

6. gyorsítsa meg

— az államigazgatás szervezeti és intézményi rendszerének korszerűsítésére,

— a költségvetés reformjának kidolgozására,

— a népgazdasági tervezés rendszerének megújítására,

— az elosztáspolitikai koncepció kialakítására,

— a bérreform előkészítésére,

— a társadalombiztosítás és a nyugdíjrendszer korszerűsítésére,

— a szociálpolitika megújítására,

— a foglalkoztatási koncepció felülvizsgálatára,

— a lakásgazdálkodás átalakítására

irányuló munkálatokat, a kialakított elgondolásokról tájékoztassa a Központi Bizottságot;

7. vizsgálja meg a létfenntartáshoz szükséges minimális anyagi ellátás bevezetésének feltételeit, és a rászorultságtól függően határozza meg az érintett rétegek és csoportok kielégítési sorrendjét;

8. 1989 közepére készíttessen és hagyjon jóvá átfogó szociálpolitikai és egészségügyi koncepciót;

9. vizsgálja meg a bűncselekmények megelőzését segítő országos szervezet létrehozásának szükségességét; tegyen intézkedéseket a bűnüldözés és az ítélkezési jogalkalmazás színvonalának emelésére, a bűnüldöző és az igazságügyi szervek tekintélyének növelésére;

10. 1989 végére készíttessen és hagyjon jóvá állami művészetpolitikai koncepciót, amely tartalmazza a kulturális gazdálkodás és intézményrendszer korszerűsítésével, a kulturális intézmények demokratikus irányításával, az érték- és tevékenységközpontú dotáció módszereivel kapcsolatos teendőket;

11. 1989 végére készíttessen és hagyjon jóvá oktatási és közművelődési koncepciót;

12. a Magyar Tudományos Akadémia közreműködésével vizsgálja meg az alapkutatás, a gazdasági és társadalmi szempontból hasznos alkalmazott kutatás, a műszaki fejlesztés, a tudományos eredmények hasznosítása jelenlegi helyzetét, és teremtsen e tevékenységek számára megfelelő jogi, pénzügyi és szervezeti feltételeket;

13. készíttessen és hagyjon jóvá tervezetet külpolitikai, külgazdasági, nemzetközi tudományos-technikai és kulturális tevékenységünk megfelelő összehangolására, a lehetőségek jobb feltárására és kiaknázására, a tudományos eredmények hatékonyabb hazai hasznosítására.

III. A TÁRSADALMI SZERVEZETEK, TUDOMÁNYOS INTÉZMÉNYEK RÉSZVÉTELE AZ ÁLLÁSFOGLALÁS VÉGREHAJTÁSÁBAN

1. A Központi Bizottság felkéri a Szakszervezetek Országos Tanácsát, hogy a politikai és az állami döntések és hatáskörök új rendjének megfelelően dolgozza ki a szakszervezeteknek a párt-, állami szervekkel és tömegszervezetekkel fenntartott kapcsolatai új tartalmát, formáját és módszereit; a kialakított elgondolásokról tájékoztassa a Központi Bizottságot.

2. A Központi Bizottság felkéri a Hazafias Népfront Országos Tanácsát, hogy

a) vizsgálja meg

— milyen új, korszerű formák hozhatók létre az állampolgári aktivitás növelése, a szocialista építés nemzeti programjának támogatása érdekében;

— milyen módszerek és eszközök segíthetik az állampolgárok befolyásának növelését a népképviseleti, államigazgatási szervekre;

— milyen módon járulhat hozzá a népfrontmozgalom az állampolgári kezdeményezések, egyesülések tevékenységének összehangolásához.

A kialakult elképzelésekről tájékoztassa a Központi Bizottságot.

b) az alkotmány tervezetéről szervezzen társadalmi vitát.

3. A Központi Bizottság felkéri a párt ifjúsági szervezetét, a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetséget, hogy — az MSZMP országos értekezlete állásfoglalásában megfogalmazott feladatok végrehajtása érdekében — tegyen javaslatot

— a KISZ pártirányítása eszközeinek és módszereinek korszerűsítésére;

— a KISZ szervezetének, tevékenysége eszközeinek és módszereinek az új feladatokhoz való igazítására;

— a KISZ kapcsolatrendszerének fejlesztésére, különös tekintettel az ifjúság szerveződési lehetőségeinek bővítéséből adódó feladatokra.

4. A Központi Bizottság felkéri a Magyar Tudományos Akadémiát, készítsen javaslatot a hazai tudományos kutatás eredményességét elősegítő külgazdasági, jogi, pénzügyi, szervezeti feltételek korszerűsítésére.

5. A Központi Bizottság felkéri a Magyar Tudományos Akadémiát, a mellette működő Társadalomtudományi Bizottságot, hogy dolgozzon ki javaslatot a társadalomtudományi kutatások eredményeinek hasznosítására a politikai döntéselőkészítésben; gyorsítsa meg azokat a kutatásokat, amelyek a szocialista árutermelő gazdaság elméleti alapjait érintik és megalapozzák a társadalmi, gazdasági, kulturális reformfolyamatokat.

6. A Központi Bizottság felkéri a Magyar Tudományos Akadémiát, a Szakszervezetek Országos Tanácsát, a Hazafias Népfront Országos Tanácsát, a KISZ Központi Bizottságát, a társadalmi és érdekképviseleti szerveket, javaslataikkal segítsék

— a párt munkamódszereinek megújítását;

— a párt foglalkoztatáspolitikai, elosztáspolitikai koncepciójának kidolgozását;

— a tudománypolitikai irányelvek korszerűsítését;

— a szociálpolitika és az egészségügy fejlesztésére vonatkozó politikai álláspont kialakítását;

— az új művelődéspolitikai koncepció kidolgozását.

A pártértekezlet írásban benyújtott hozzászólásaiból

Az országos pártértekezleten 50 felszólalás hangzott el, 231 küldött pedig írásban fejtette ki gondolatait, észrevételeit, javaslatait. Ebben a számunkban folytatjuk az írásos hozzászólások közreadását. Az átfedések és ismétlődések elkerülése érdekében az eredeti anyagok szerkesztett és esetenként rövidített változatát közöljük. A tömörítéseket minden alkalommal a szerzők egyetértésével végeztük el.

BALY JÁNOS

A VÁSÁROSNAMÉNYI VÖRÖS CSILLAG TSZ ERDÉSZETI ÁGAZATVEZETŐJE

A párt mozgalmi jellegéről

Sok szó esik manapság a párt mozgalmi jellegéről. A megjelenő cikkek, tanulmányok ellenére sem javul a helyzet, marad a formalitás, a passzivitás, a párttagság érdektelensége. A baj az alapoknál, az alapszervezeteknél van. Nem az elméletek hiányoznak, hanem azoknak a gyakorlatba való átvitele!

A „mozgalmi jelleg" szerintem az élő emberi kapcsolatokat jelenti, az emberi törődést, az egymáshoz tartozást, az egymás gondjaiban, örömeiben való osztozást. Ez az, ami véleményem szerint hiányzik. Ezt módszertani útmutatással, határozattal, ünnepi beszéddel nem lehet helyettesíteni, ehhez cselekedni, munkálkodni kell. Ezt a munkát pedig csakis az alapszervezetek végezhetik el.

Az elmúlt időszakban a pártélet szinte öncélúvá vált. A felső pártapparátus nem segítette, vezette, hanem utasította az alapszervezeteket. A meghatározott oldalszámú beszámolók, jelentések, tervek készíttetése, ha kell, ha nem, de az előírt időpontú és tárgyú taggyűlések, vezetőségi és pártbizottsági ülések nem jelentenek segítséget. Kell a tanács, a javaslat, de nem kell a lekezelés, a kézen fogva vezetés. Ugyanis nem az emberek, a párttagok vannak a pártért, hanem a párt van a párttagokért, az emberekért.

Meg kell végre tanulni mindenkinek, hogy a magasabb beosztás nem elsősorban és nem csak a hatalmat jelenti, hanem mindenekelőtt a közösség szolgálatát. Nem azt kell mondani, hogy a gyakorlat szempontjából érzékletesen — „ezt és így csinálják, elvtársak", hanem azt kell kérdezni, „mit akartok elérni, mi a problémátok?" És elmondani, hogyan lehet a felvetődő kérdéseket megoldani, figyelmeztetni kell az alapszervezetet, ha rossz módszereket alkalmaz. Ebben a munkában a választott testületi tagoknak is kellene segíteniük az apparátus munkáját. Tájékoztatni kell a párttagokat a bel- és külpolitikai, valamint a gazdasági helyzetről, eseményekről — valahogy így képzelnénk el a felsőbb pártszervekkel való kapcsolatot.

Példamutatásra is szükség van, de csak jó példára! Az átlagember ne azt lássa, hogy a különböző szintű párt- és gazdasági vezetők hivatali pozíciójukat felhasználva igyekeznek megvagyonosodni, jogtalan előnyökhöz jutni, illetve hogy magánéletükben messze eltérnek az általuk hirdetett szocialista erkölcsi normáktól. Az ilyen vezetőket, még ha szakmailag jól látják is el feladatukat, nem szabad a helyükön hagyni.

Az alapszervezetek munkája sem tökéletes. A párttagság és a vezetőség kapcsolata mint politikai kapcsolat a taggyűlésen túl alig létezik. Van munkatársi, szomszédi, esetleg baráti kapcsolat —, de elvtársi nincs! Márpedig a véleményalakításhoz megfelelő politikai alapműveltségű emberi kapcsolatok kellenek. A párttitkár, a vezetőségi tag, a pártcsoportvezető a hivatali munkáján kívül, társadalmi munkában végzi a pártmunkát. Családja van, ezért általában kiegészítő kereseti forrást is keresnie kell, ugyanúgy rohan, mint mindenki más.

A mi térségünkben különösen élesen jelentkeznek ezek a problémák mivel itt a bérszínvonal mintegy fele az országos átlagnak, a fővárosiról nem is beszélve. Ilyen körülmények között alig jut idő a feltétlenül szükséges feladatok elvégzése mellett a családlátogatásra. a párttagok ügyeinek intézésére, az emberi kapcsolatok ápolására. Ahol függetlenített párt- vagy pártbizottsági titkár van, ott ez inkább megoldható lenne, de ezek az emberek annyi egyéb társadalmi és hivatali megbízást kapnak, hogy az emberi kapcsolatokra nekik sem jut elég idejük. Az egyházak ezen a téren nagy előnyben vannak, és ez meg is látszik a fokozatos térnyerésükön.

A politikai alapműveltség hiánya szintén gyengíti a munkát, mert aki nincs tisztában legalább a marxizmus alapjaival, az hogyan magyarázza meg másoknak az alapvető dolgokat, vagy hogyan védje meg vitában a párt politikáját. Úgy vélem, szükséges lenne annak kimondása, hogy a titkári funkcióra való választhatóság egyik követelménye legyen legalább a hároméves marxista esti iskola.

A párttaggá nevelés a mindennapi emberi kapcsolatokon alapul. Ennek legfontosabb fóruma a KISZ lenne, a pártszervezet és a KISZ között azonban a kapcsolat általában formális. (Beszámoltatás, részvétel egy-két gyűlésen, kettős tagság.) Szerintem a KISZ jelenleg teljesen elbürokratizálódott. Ez egyenes következménye a párt hasonló bajainak, a formálissá vált ifjúságpolitikának. Ragyogó kimutatások bizonyítják: volt ennyi vetélkedő, menetdalverseny, kirándulás stb. stb. A szépnek látszó kimutatások mögött — sajnos — teljességgel elveszett az ifjúsági mozgalom, az élet. A legtöbb helyen kialakult egy kis kör, amely eljár a soros versenyekre, a nagy többség viszont még a taggyűléseken sem jelenik meg. A tagság egyszerűen közömbös, mert a KISZ nem azzal foglalkozik, amivel a fiatalok szeretnének, hanem a statisztikában szépen mutató dolgokkal.

Nagy hiba szerintem az is, hogy a kisdobosság, az úttörő- és KISZ-tagság nem kitüntetés, mint az első időkben volt, hanem mindenkinek kötelessége. A munka unalmas, formális gyűlésekkel, ünnepi beszédekkel és úgynevezett akciókkal „tudják le" a mozgalmi tevékenységet. Nem közösségi emberré neveljük a fiatalt, hanem megutáltatjuk vele a szervezett közösségi életet!

Baj az is, hogy a pártban, a KISZ-ben, az állami és gazdasági életben egyaránt elhatalmasodott a bürokrácia. Amit régebben egy-két ember szóban vagy pár soros feljegyzéssel elvégzett, azt ma irodában ülő emberek tömege írja, iktatja, továbbítja oda, ahol ismét iktatják, összesítik, számon kérik, továbbítják és így tovább. Ezért zavarja a párttagságot, ha újabb bizottságok, szaktanácsadó testületek megalakulásáról értesül. Minek oda a bizottság, akár tanácsadó, akár ellenőrző feladattal, ahol az arra hivatott szakemberek azért kapják a fizetésüket, hogy a rájuk bízott területen felelős döntést hozzanak vagy ellenőrzést végezzenek? Tapasztalataim szerint ezek egyetlen dologra, a döntések elnapolására, a felelősség elkenésére alkalmasak. Ráadásul tudjuk, hogy egy ideiglenesnek szánt íróasztal milyen könnyen válik állan-

dóvá, és kezd osztódással szaporodni. A keletkező papírtengerben pedig az ember átváltozik aktává, eltűnik az élet, az emberi segítőkészség, a tenni akarás.

Nehezíti a mozgalmi jelleg maradványainak megőrzését a párttagság teljes értékű információjának hiányá is. Az információs jelentésekben felvetett problémákra válasz nemigen jön, tehát a csatorna egyirányú. A kapott „belső" tájékoztatás vagy semmitmondó, vagy tartalmát a sajtó, a rádió már régen és részletesen közölte. Ezen a téren biztató előjelnek éreztük a kibontakozási program és a jelenlegi állásfoglalás-tervezet előzetes vitáját. A párttagság évek óta nem volt ilyen aktív, mint most. Ez azt jelenti, hogy az emberek nagy része *még* bízik a pártban. Ez egyben figyelmeztetés is: ha ezzel a bizalommal ismét rosszul sáfárkodunk, akkor elvész s vissza többet nem szerezhetjük. Ebben a szellemben, a fentieket figyelembe véve kell dolgoznunk.

BARACSKAI JÓZSEFNÉ

A ZALASZENTGRÓTI VÁROSI VÖRÖSKERESZT TITKÁRA

A közösségek szerepe a szociálpolitikában

Néhány évvel ezelőtt mindannyian azt gondoltuk, hogy szocialista társadalmunk jelenlegi fejlettségi szintjén az állam képes megoldani a szociális gondoskodás feladatkörébe tartozó valamennyi problémát. Ma már tudjuk, ez illúzió volt. Jelenleg tehát szociálpolitikánkat új alapokra kell helyeznünk. Nem általánosságokban kell beszélni róla, hanem konkrétan és differenciáltan kell alkalmazni a gyakorlatban. Igen gyakran ugyanis csak kategóriákban vagyunk képesek gondolkodni, miközben a legfontosabb, az ember, valahol elvész a kategóriák között.

A mai szociálpolitikai gondok és feladatok nagyon is összetettek, a felszínes elemzés pedig tévútra vezethet. Nem mindegy például, hogy valaki családban él-e vagy egyedül. Az sem mellékes, hogy hol él: falun-e vagy városban, s hogy egészséges-e vagy beteg. Az általánoson belül tehát sokkal összetettebb, szövevényesebb problémacsoportokkal kell munkánk során szembenéznünk.

A szociális gondoskodás mindenkor nagyfokú humanitást vár el a társadalom tagjaitól. A szocialista humanizmusnak aktív cselekvésben kell megnyilvánulnia, amely a nagy társadalmi feladatok megoldásában éppúgy érvényesül, mint a hétköznapi emberi viszonyokban. Amíg minden szociálpolitikai kérdést a gazdasági helyzet függvényében merünk csak felvetni, addig nyomasztó gazdasági problémáink — éppen a szociális feltételek hiánya miatt — csak nagyon nehezen vagy egyáltalában nem fognak oldódni.

Mindannyian tudjuk azonban, hogy a gondoskodás sok esetben nemcsak az anyagiakat jelenti. Meghatározóak az emberi közösségek. Ugyanakkor, sajnos, tanúi lehetünk, hogy például a lakótelepeken az egymás iránti közöny erősödik, a közömbösség, a befelé fordulás a jellemző. A lakótelepek és aprófalvak egy részében lényegében nincs is közösségi élet. „Az én hazám az én váram" szemlélet vált uralkodóvá. Jobban kellene figyelnünk egymásra, felkarolni az elesetteket, a rászorultakat. Ma még legtöbbször nincs, vagy csak

elvétve akad, aki vállalja, kezdeményezi egy-egy település közösségi-szociális életének megszervezését.

Szükség lenne az idős korúakkal kapcsolatos mindennapi cselekedeteinkben is a tudatformálásra, az őket övező tisztelet, megbecsülés erősítésére, hogy a társadalmi gondoskodás kereteinek adott bővítésén túl erősödjön létbiztonságuk. Ebben is a család a legfontosabb alapközösség. Olyan társadalmi közeg kialakítása szükséges, amely növeli a családok szerepét, és biztosítja a családokkal való eredményesebb törődést. A pártszervek és tömegszervezetek munkájának szerves részévé kell tennünk a családok felelősségének, a szülői és gyermeki kötelezettségeknek a tudatosítását. Ezért elengedhetetlennek tartom, hogy az emberek megítélésében, de a társadalmi megbízatások értékelésekor is az eddigieknél nagyobb hangsúlyt kapjon a példamutató családi élet, a gyermekekről és a szülőkről való gondoskodás megmérettetése. Javaslom, hogy a törvényalkotás is legyen következetesebb a szülőknek a gyermekekről, illetve a gyermekeknek a szülőkről való gondoskodásának érvényesítésében.

■ ■ ■

A társadalomban természetesen mindig voltak olyan csoportok, rétegek és egyének, akik egymaguk nem tudnak nehéz helyzetükön változtatni. Róluk alkotott felfogásunkon és gondoskodásunk gyakorlatán egyaránt változtatnunk kell. Meg kell szüntetni azt a társadalmi gyakorlatot, amely az állampolgári jog alapján, nem pedig differenciáltan alkalmazza a szociálpolitikát, vagyis érvényesítenünk kell, hogy a rászorultság szerint kerüljenek szétosztásra az anyagiak. Ehhez viszont körültekintőbb egyedi mérlegelés szükséges. Vannak olyan üzemek például, ahol a többgyermekes családok támogatásakor ugyanannyi beiskolázási segélyt adnak a 25 ezer forintos jövedelemmel rendelkezőnek, mint a háromezer forintot keresőnek. Az egyenlősdi gyakorlatot tehát meg kell szüntetni, a jelenleg rendelkezésünkre álló pénzt differenciáltan kell elosztani.

Örülök annak, hogy a tanácsok nagyobb önállóságot kaptak az anyagi támogatás módját és gyakoriságát illetően, de ezeket az előrelépés érdekében a továbbiakban mindenütt konkretizálni szükséges.

Problémát jelent a szociálpolitikai tevékenység szétaprózottsága is. Ma több tanácsi szerv rendelkezik olyan pénzeszközökkel, amelyeket szabadon kezelhet, ezért gyakran előfordul, hogy egyes személyek több csatornán keresztül juthatnak anyagiakhoz, míg mások, kellő figyelem hiányában, kimaradnak a támogatás minden formájából. Ezeknek a hibáknak az elkerülése érdekében sürgetem a XIII. kongresszuson megfogalmazottak alapján a Családsegítő Központok, a Családvédelmi Tanácsok létrehozását és működtetését. A Családsegítő Központok a meglevő szociális intézményekkel, a hivatásos és a társadalmi hálózatokkal kialakítható széles körű együttműködésükkel jól szolgálnák az egyes települések szociális helyzetének folyamatos feltárását, az ellátás megszervezését, a hátrányok fokozatos megszüntetését, a veszélyeztetettség megelőzését. Ezzel a komplex formával közelebb kerülne egymáshoz az ifjúságvédelem, a szociális gondoskodás és a hátrányos helyzetű néprétegekkel való fokozottabb törődés gyakorlata.

Több megyében — így nálunk is — gond, hogy a szociális gondoskodás intézményhálózata (különösen az idős korúakat, a fogyatékosokat érintő szolgáltatások rendszere) már ma is szűkös és hiányos. Éppen ezért megfontolásra ajánlom, hogy a demográfiai hullám levonulásával párhuzamosan gondoskodjunk a meglevő intézményrendszer átcsoportosításáról (bölcsődékből lehet-

nek óvodák, vagy bölcsődékből idősek klubja stb.). Ehhez viszont meg kellene szüntetni az „ágazati szemléletet", vagyis az intézményrendszert mindig az adott területen jelentkező feladatok megoldására kellene alkalmassá tenni. Ami egyben azt is jelenti, hogy a mostaninál rugalmasabban kell gazdálkodnunk a meglevő feltételekkel.

BÁN JÓZSEFNÉ

A III. KERÜLETI HEGYVIDÉK–KERTVÁROS LAKÓTERÜLETI PÁRTBIZOTTSÁG TITKÁRA

A közélet tisztaságának védelme

Mi, lakóterületen dolgozó kommunisták — köztük számos felszabadulás előtti párttag, munkásmozgalomban részt vevő — nagyon átérezzük a pártkonferencia jelentőségét. Sokat várunk tőle, de úgy ítéljük meg: az igazi nagy feladat ezután következik. Mindenkinek a saját területén folyamatosan tettekre szükséges váltania az állásfoglalásban kijelölteket. Ehhez azonnal hozzá kell látni, nincs időnk várni!

A pártnak saját hibáihoz való viszonya egyik legfontosabb és legbiztosabb ismérve a párt komolyságának. A hibák felismerése és kijavítása terén sajnos sok mindent elmulasztottunk. A hibákkal mindenkinek nehéz szembenézni. de forradalmi párt és fejlődés nem létezik enélkül. A korábbi érdemek a hibákat nem feledtethetik el, de természetesen egyoldalúan semmit és senkinek a tevékenységét nem szabad bírálni. A párttagság és a dolgozók többsége még ma sem tartja kielégítőnek a hibák okainak őszinte feltárását. Ezért mindenhol felmerült a megvalósulás garanciaigénye is, ami érthető az elmúlt években jó tartalommal született, de végre nem hajtott párthatározatok miatt. Fő garanciáknak tekinti a párttagság a vezetés frissítését, fiatalítását, a pártegység erősítését, a pártdemokrácia szélesítését, a tagság bevonulását a döntéshozatalba, politikai módszerek és elvi irányítás alkalmazását az állami életben. Ami további garanciát ad, az a dolgozó népünk szorgalma, tehetsége, és többségük elkötelezettsége a szocializmus ügye iránt. Történelmi tapasztalataink bizonyítják, hogy értelmes célok megvalósulásáért népünk nemcsak munkára, hanem áldozatokra is képes. A jó vezetés és a szorgalmas munka együtt szükséges az átmeneti nehézségek megoldásához. Ám nagyon kell vigyázni közben arra is, hogy meddig lehet áldozatvállalásra késztetni az alacsony jövedelműeket, akik, sajnos, ez idáig is a legjobban voltak terhelve.

■ ■ ■

Tapasztaljuk, hogy a lakóterület egyre inkább politikai küzdőtérré válik.. Mindez nagy feladatokat ró a területi pártszervezetekre és a párttagokra. A kerületi pártbizottsággal együtt már korábban kerestük az új lehetőségeket, módszereket a politizáláshoz, tömegkapcsolataink erősítéséhez, a lakosság alkotóerejének és ellenőrző szerepének kibontakozásához. A feladatok jól képzett káderek sokaságát követelik meg. Ugyanakkor közismert, hogy a lakóhelyi pártszervezetek tagjainak többségét harcokban kipróbált, a szocializ-

mus építésében áldozatkészen részt vett nyugdíjas párttagok teszik ki, akiknek életkora, egészsége azonban korlátokat állít feladataik teljesítésénél, s így növekvő káderproblémákkal küzdünk. Ezért javasoljuk, hogy a Szervezeti Szabályzat módosítása tegye lehetővé, hogy a lakóhelyi pártszervezetekhez tartozzanak azok az üzemi vagy intézményi dolgozók is, akik a lakóhelyen valamilyen párt- vagy társadalmi tisztséget látnak el. Megkockáztatom továbbá azt a ma még talán eretneknek tűnő javaslatot is, hogy a lakóterületi közbeeső pártbizottságokhoz tartozzanak üzemi, intézményi pártszervezetek is, a káderkérdések megoldása és a területen folyó politikai élet fellendítése érdekében.

■ ■ ■

Amivel véleményem szerint az állásfoglalás-tervezet és eddigi gyakorlatunk még mindig nem súlyának megfelelően foglalkozik, az a közélet tisztaságának megteremtése és védelme. Örülök, hogy több hozzászóló érintette ezt a témát, mert az ilyen természetű problémák a lakóterületen még élesebben jelennek meg. A párttagság sérelmezi, hogy nemcsak nem foglalkozott megfelelően és példamutatóan a párt az ide tartozó kérdésekkel, hanem például adózás révén államilag is elismertetett olyan módszereket, amelyeket eddig elítéltünk, mint a hálapénz, csúszópénz, borravaló stb. Hozzáteszem: ez azért is fájóan érinti az embereket, mert ezzel ismét a társadalom többségét kitevő alacsonyabb jövedelműeket sújtjuk. Ezek a negatív jelenségek évek óta rendkívül sértik a becsületes dolgozók önérzetét, és annak ellenére kevés változást tapasztalnak, hogy a problémákat évek óta jelzik. Ebben a témában is pártunk, állami szerveink, vezetőink felelősségét hangsúlyozzák. A párttagok és a pártonkívüliek többsége szerint mindaddig tehetetlenül állunk a protekcionizmussal, az elvtelen személyi összeköttetéssel, a különböző alapokon történő jogtalan előnyben részesítésekkel szemben, amíg vezető posztokon maradnak azok a személyek, akik tehetség és tudás helyett más előnyökkel biztosították beosztásukban maradásukat. Ezek a személyek rendszerint maguk is a hajbókolás és más effélék alapján bírálják el a kádereket. Ebből a szempontból is rendkívül fontos és folyamatos feladat a vezetők munkájának és magatartásának figyelemmel kísérése és a káderek időközbeni leváltása, cseréje, nemcsak a felső, hanem valamennyi szinten

Párttagjaink, állampolgáraink többsége is joggal várja el az emberi tisztesség, a becsület, a munka és a tudás értékeinek helyretételét, az egyenlő esélyt és megítélést, mindenkinél munkája és magatartása szerint. A pártba és a párt vezetésébe vetett bizalmat is könnyebben visszaszerezhetnénk és szélesíthetnénk, ha legalább ezen a területen, amely anyagiakat nem igényel, látnának az emberek gyors és érdemi változásokat, határozottabb intézkedéseket. Mindez fokozhatná a társadalom aktivitását, tettrekészségét programunk végrehajtásában. Ha ezen a téren fordulat áll be, talán a terheket is könnyebben viselik el azok az emberek, akiknek azokat néhány évig (nem saját hibájukból) hordozniuk kell. Egyetértek azokkal, akik kifejezésre juttatták, hogy elsősorban a vezetés feddhetetlenségét, a párttagok példamutatását kell megkövetelni. Ezekből a gondolatokból is kiindulva az állásfoglalás-tervezethez több kiegészítést tettem, köztük, hogy a tisztségviselőket ne csak a munkájukkal, hanem a magatartásukkal való elégedetlenség esetén is hívják vissza. Továbbá a párt feladatai között is szerepeljen a közélet tisztaságának védelme. Így ez nemcsak az állami szerveknek és a tömegtájékoztatásnak, hanem a párt minden egyes tagjának kiemelt feladatává válik.

BECK KÁROLY
A LEGFŐBB ÜGYÉSZSÉG FŐOSZTÁLYVEZETŐ-HELYETTESE

Az igazságszolgáltatás munkájának feltételei

Az igazságszolgáltatás, a törvények megtartásának biztosítása nemcsak állami feladat, hanem markánsan politikai tartalmú tevékenység is. Ezt igazolja annak a követelménynek a megfogalmazása, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt továbbra is legfőbb feladatának tartja az ország alaptörvényének megtartását, a szocialista törvényesség védelmét. Egy másik nézőpontból az igazságszolgáltatás mindazok részére, akik jogos vagy annak vélt érdekeik védelmezésére igénybe veszik, az állam által nyújtott, mással nem helyettesíthető szolgáltatásként jelenik meg.

Mindkét nézőpontból kitüntetett jelentősége van az ügyek határozott, a jogszabályokkal összhangban álló és gyors eldöntésének. Éppen ezért érdemel nagy figyelmet az az egyre feszítőbb gond, hogy az esetek növekvő száma miatt — a bíróságok és ügyészségek erejükön felüli törekvése ellenére — mind erőteljesebb a működés késedelmessége, az ügyek lezárásának elhúzódása. A társadalom részéről jogos a türelmetlenség az ebből eredő különböző egyéni és társadalmi hátrányok miatt, s erre reagálnunk kell.

Aligha szorul bizonyításra, a megelőzést csak az szolgálja igazán, ha a bűncselekmény elkövetését rövid időn belül követi a felelősségre vonás. A büntetőügyek jogerős elbírálásának számottevő elhúzódása miatt ettől az előnytől a társadalom elesik. Ellenben megjelennek az érezhető hátrányok, például az, hogy az idő múlásával nehezebbé válik a bizonyítás, mert a tanúk is felejtenek, továbbá az ügyek súlya csökken, a politikai közvéleményben pedig olyan érzés keletkezik, hogy az állam nem elég határozott a jogrend megsértőivel szemben. Hozzá kell tennem, hogy az ügyek jelentékeny hányadában az eljárás alá vont állampolgár is hátrányt szenved az elhúzódás miatt. Hiszen egyes jogaiban — például az útlevél megszerzésében — korlátozva van, míg ha rövid idő alatt lefolytatott eljárás után pénzbüntetésben részesül, annak kifizetését követően ilyen korlátozás már nem áll fenn.

A gazdálkodó szervezetek közötti vitás ügyek elhúzódása zavarja a gazdasági és a pénzügyi kapcsolatokat. Az el nem bírált igények adott esetben gazdasági lehetetlenüléshez vezethetnek. Egy több tízmillió forintos követelésből eredő jogvita évekig tartó elhúzódása a gazdálkodó szervnek pótolhatatlan hátrányt jelenthet. Nem példa nélkül álló az az eset, amikor a kamatokkal együtt közel 100 millió forintos követelés elbírálásának elhúzódása következtében fizetésképtelenné vált gazdálkodó szervezet ellen felszámolási eljárás kezdeményezésére került sor.

A gazdálkodási szféra nem tudja elviselni a hosszú időn keresztül rendezetlen anyagi és felelősségi viszonyokat, amelyek általában továbbgyűrűznek. Ugyanilyen hátrányokat szenvednek el az állampolgárok is az egymás közötti vagyoni vagy egyéb jogvitáik késedelmes intézése következtében.

Az ügyek elhúzódásának azonban nemcsak a közvetlenül érintettek körében jelentkezik a káros hatása, hanem ennél sokkal szélesebben is. Hitelüket veszthetik az igazságszolgáltatás szervei, úgy tűnhet, hogy az állam nem képes a konfliktushelyzetek gyors megoldására. Ha az állam késlekedik a megsértett jogrend helyreállításának kikényszerítésével, erőtlennek mutatkozik, és teret nyerhet, bátorítást kaphat a jogtalanság. Múlhatatlanul szükséges tehát ennek a helyzetnek a gyors megváltoztatása.

Közismert, hogy a politikai intézményrendszer és az államszervezet korszerűsítésének felülvizsgálata körében folyik az igazságügyi szervezet rendszerének felülvizsgálata is. Az ezzel kapcsolatos kutatómunkában különböző elképzelések születtek. Ezek egyike az igazságszolgáltatási szervezet olyan átalakítása, amely szerint négy fokozatú bírósági szervezet jönne létre, amelyben a legalsóbb szint egyes kiválasztott községekben a községi bíróságok létrehozása. Úgy gondolom — és nem állok egyedül ezzel a véleménnyel —, hogy a jelenlegi bírósági szervezet ilyen formában történő átalakítása nemhogy megoldaná, hanem tovább súlyosbítaná az igazságszolgáltatás helyzetét. Részben azért, mert ennek a megoldásnak sem a személyi, sem a tárgyi feltételei ma vagy a belátható jövőben nem teremthetők meg. Részben pedig azért, mert az elképzelt községi bíróság nem is illeszkedne olyan szervesen a meglévő rendszerbe, mint amilyen szervezeti és személyi előmeneteli kapcsolat a jelenlegi bírósági fórumrendszerben érvényesül. Az említetteken túlmenően ez a lépés nem segítené azoknak a gondoknak a megoldását, amelyek az igazságszolgáltatást a jelenlegi helyzetbe hozták.

Meggyőződésem, hogy az igazságszolgáltatási szervezet mostani felépítésében alkalmas feladatainak megoldására, s meglévő gondjai nem a szervezeti rendszerből adódnak. Ezért a jelenlegi szervezeten belül kell megteremteni azokat a személyi és tárgyi feltételeket, amelyek a normális működéshez elengedhetetlenek. Az ehhez szükséges lépések viszont nem halaszthatók, ezeket azonnal meg kell tenni. Világosan kell látni ugyanis, hogy a gyors és hatékony igazságszolgáltatás, a törvénysértésekkel szembeni határozott fellépés nem csupán a bíróság és az ügyészség belső ügye, hanem az egész társadalmat érintő politikai kérdés.

BERNÁT GYÖRGY

A MAGYAR RÁDIÓ ROVATVEZETŐJE

Nyilvánosság — félmegoldások nélkül

A nyilvánosság nem divatszó, hanem követelmény. Egyik fontos feltétele annak, hogy valódi és természetes legyen a párt, az állami, a társadalmi szervezetek és az állampolgárok tevékenysége. Ehhez megfelelő információ szükséges. Ha régen azt mondtuk, hogy a tudás hatalom, akkor ehhez azt is meg kell tanulnunk: *az információ* — hatalom. Az intézményrendszer reformja elképzelhetetlen anélkül, hogy legyen jog és lehetőség a tájékozódásra, azoknak az ismereteknek a megszerzésére, amelyek az önálló helyzetfelméréshez, a felelős cselekvéshez, a társadalmi öntevékenységhez szükségesek.

Az igény a politikai-társadalmi nyilvánosságra már megvan. Annak feltételeit, hogy ezt az igényt kielégítsük, még ezután kell kialakítanunk. Ez annál is sürgetőbb, mivel mai helyzetünkben elengedhetetlen valamiféle társadalmi egyetértés, konszenzus. Ezt belátható időn belül sajnos nem alapozhatjuk az életszínvonal növelésére. Van azonban egy nagy tartalékunk: a nyilvánosság, amely igenis létrehozhatja a konszenzust, mégpedig a megoldás keresésének szándékával.

A nyilvánosságnak igen fontos eleme a sajtó. Ezen a fórumon is szeretnék tiltakozni a „tomegtájékoztatás" kifejezés használata, de még inkább a szóösszetételben rejlő felfogás ellen. Ez ugyanis olyan időből származik, amelyet — remélhetőleg — magunk mögött hagytunk. Abban az időben a sajtó feladatát az egyoldalúan értelmezett lenini „kollektív propagandista, agitátor és szervező" szellemében határozták meg. Magyarul: egyetlen tennivalójának azt szánták, hogy közvetítse a tömegeknek a vezetés határozatait, szándékait, elvárásait. Hogy a sajtó legyen tölcsér, amelyen keresztül az állampolgár fejébe töltik a tudni- és tennivalókat. Azoknak, akik ma is így fogják fel a sajtó szerepét, felidézek egy másik Lenint. Ugye, ismerős az a kép, amelyen Lenin ül az asztalánál. és a Pravdát olvassa? Saját magyarázata szerint nem azért, hogy ellenőrizze, beírták-e az újságba a hatalom diktálta téziseket, az időszerű utasításokat. Lenin azért olvasta a lapokat, hogy ő maga is informálódjon az ország állapotáról, olyan ügyekről, amelyekről a hivatalos hangulatjelentésekből nem értesülhetett.

De van közelebbi példám is. Tizenhét éve vagyok újságíró. Az első élményem, amely a sajtó és a vezetés kapcsolatáról ért, az az MSZMP első titkárának felszólalása volt az 1971. novemberi újságíró-aktíván. Ebből idézek mindössze négy mondatot: „Az irányító szerveknek a sajtó munkatársait rendszeresen és megfelelően kell informálniuk. Nem a feladatokat kiadni, hanem informálni... A vezető szerveknek informálódniuk is kell a sajtóból. A sajtó ugyanis mindennap nagyon gazdag, eleven és nélkülözhetetlen információt tud nyújtani." Eddig az idézet, amely azt is mutatja, hogy a felismerés — oly sok más felismeréssel együtt — már tizenhét évvel ezelőtt is véleménynyé érett. Ugyanakkor azonban a magyar sajtó központilag kiépített szerkezete, szervezeti és irányítási rendszere máig csak korlátozottan alkalmas az egyik alapkovetelmény ellátására, az érdekfeltárásra, az érdekütköztetésre, az eltérő érdekek konfliktusának bemutatására.

Részben ennek tulajdoníthatók az alulról és felülről érkező bírálatok. Az olvasó-hallgató-néző éppen a legélesebb helyzetekben hiányolja a gyors információt. Aztán megszerzi, csak éppen nem tőlünk. Már az egész ország, sőt néha az egész világ beszéli, de a magyar sajtóban még mindig késik a tájékoztatás, vagy információk hiányában, vagy mert az értesülések birtokosai, úgymond, „politizálnak" ismereteikkel. Ezzel pedig a sajtó szavahihetőségét teszik kockára, aminek később mindig megvan a böjtje. De a közvélemény a sajtón veri el a port a szűkszavú, olykor semmitmondó protokolláris-hivatalos közlemények miatt is.

Ugyanez fentről? Onnan úgy tetszik, hogy a sajtó félinformációkat közöl, hogy torzít, hogy félrevezet. Megtörtént, hogy magyarázkodnunk kellett egy hajnali rádióriport miatt, amely ellentmondott egy még be sem jelentett, meg sem tartott ülés tervezett mondanivalójának. Ne értsenek félre. Nem a mi munkánkban tetten érhető gondatlanságot, felületességet mentegetem. De ugyanígy nem fogadhatom el kollégáim nevében azt sem, hogy a válsághangulatot a sajtó kelti azzal, hogy rosszabbnak mutatja be a valóságot, mint amilyen. Aki ezt állítja, az a dolgok magyarázatának könnyebbik felével próbálkozik — ugyanis, ha jó a helyzet, jó a kormány, ha rossz a helyzet, rossz a sajtó. A dolgozókat nem azzal tesszük cselekvésképtelenné, ha beszélünk a nehézségekről. A bénultságot viszont igenis előidézheti, ha van egyfajta helyzetértékelés, amit a társadalom másként tapasztal. Ha általánosságokkal, ma nem reális óhajokkal, megvalósíthatatlan programokkal traktálják az embereket. Ez nem a sajtón múlik.

Óvatosan kell tehát bánni a bírálattal és annak megítélésével. Amíg a

párt fenntartja magának a közvetlen irányító, az apró kérdésekben is döntéshozó szerepét, addig mindig lesznek olyanok, akik egyes jelenségek bírálatát eleve a párt, sőt a rendszer bírálatával azonosítják. Igen, óriási a sajtó felelőssége. Főként abban, hogy jelenlegi viszonyaink közepette is reálisan informáljon, ugyanakkor ne keltse a kiúttalanság érzetét. Nem mehet el viszont olyan jelenségek mellett sem, amelyek lehetnek nem országos jelentőségűek, de azért az emberek egy csoportjának fontosak. Például ha a kemény télben ötezer lakásban nincs távfűtés, azt akkor sem lehet semmibe venni, ha tudjuk, hogy közben százezer lakásban meleg van.

Ha komolyan akarjuk az intézményrendszer reformját, akkor komolyan kell vennünk a nyilvánosságot is. Éppen elegendő tapasztalatunk van már a félmegoldások következményeiről. Ha pedig komolyan foglalkozunk a nyilvánossággal, nem kerülhetjük meg a sajtó szerkezeti, szervezeti és irányítási reformját sem. Meg kell szűnnie a mai úgynevezett „kézi vezérlésnek", a hivatalok aprólékos beleszólásának. Meg kell adni a valódi önállóságot és az ezzel járó politikai és személyes felelősséget azoknak, akik létrehoznak, fenntartanak, működtetnek egy sajtószervet. Ez sem újdonság. Kiváló elveink és határozataink születtek már erre többször is. Érdektagolt társadalmunkban lehetőséget kell teremteni arra, hogy az érdekek az erre létrehozott mechanizmusokon keresztül jelenhessenek meg, beleértve a sajtómechanizmust is.

Mindez szorosan kapcsolódik ahhoz a felismeréshez, hogy a pártnak új munkastílust kell kialakítania. Ezen belül a párt nyilvánosságát a pártsajtó szolgálja: elsősorban, de nem kizárólagosan. A pártsajtó természeténél fogva pártirányítással működik, és alapvető dolga, hogy a mostanában ismét felfedezett alapszervezeteknek megfelelő információkat nyújtson a politikáról, a készülő döntésekről, az azokat kísérő viták érveiről, álláspontjairól. A többi sajtószerv irányítása nem történhet a megszokott direkt módszerekkel. Ezért is értek egyet a határozattervezet olyan megfogalmazásával, hogy a párt az elvi irányítás eszközeit és módszereit alkalmazza. Ily módon nagymértékben megnő a szerkesztőségekben dolgozó kommunisták szerepe. Ők létükkel és tevékenységükkel demonstrálhatják a kívánatos változást, amelyben a vezetés nem eszköznek tekinti a tömegkommunikációt, hanem partnernek. Ez a fajta nyilvánosság a párt valósághoz fűződő kapcsolatának, s ezért alkalmazkodó-, reagálóképességének, önkorrekciójának is egyik lényeges biztosítéka.

Ha jól ítélem meg a lehetséges következményeket, a nyilvánosság vállalásával az eddig önmagának fenntartott funkciók és felelősségek egy részét megosztaná ugyan a párt, ezzel azonban jelentősen növelheti, megszilárdíthatja a vele kapcsolatos bizalmat.

BENCZE SÁNDORNÉ

A FÉKON KISÚJSZÁLLÁSI GYÁRÁNAK MUNKÁSA

A műszaki fejlesztés szerepe

A politikai hangulatot ma a bizonytalanság és a várakozás jellemzi. Változást sürgetnek a párttagok és pártonkívüliek is. Az alapszervezeti vitákban véleményt nyilvánítók nagy többsége egyetért a párt elvi irányító szerepé-

vel, de csak általában és országos szinten. A munkahelyi gyakorlatban még mindig azt várják, hogy a pártszervezetek vállalják fel a vitás kérdésekben való döntnöki szerepet. Sokan hiányolták a végrehajtás eszközeinek, módszereinek, biztosítékainak világos megfogalmazását, valamint a pontosabb helyzetfeltárás kimunkálását. Éppen ezért fontosnak tartanánk, hogy a vezető szerep legyen egyértelműbb a gazdasági, a társadalmi és a tömegszervezetek számára is. Ne hagyjuk kétségek között az alapszervezetekben dolgozó tisztségviselőket, hogy a párt döntéseit hogyan képviseljék a társadalmi és tömegszervezetekben. Minden olyan kérdésben, amely nem kizárólag a párt belső ügye, a pártdöntések előtt is kérjük ki a munkahelyen dolgozó kollektívák véleményét, javaslatait, hogy kialakuljon az egység a végrehajtásban.

Mind markánsabban jelenik meg az önálló arculatú és karakterű szervezetek működésének igénye. Fontos, hogy a párt vezető szerepének érvényesülésében erősödjön az elvi iránymutatás, kiformálódjanak a politikai befolyásoló, orientáló elemek. Támogatást kapott a társadalmi szervezetek mozgalmi munkáját érintő teendők részletesebb meghatározása, a politikai döntések előkészítésébe történő bevonásuk.

A szakszervezetek tevékenységével kapcsolatban egyre több kritikai észrevétel hangzik el. Ahhoz, hogy a szervezet a szocialista rendszer hatékony támasza legyen, határozottabbnak kell lennie az érdekek feltárásában és egyeztetésében. E követelmények csak akkor válhatnak valóra, ha az üzemekben, intézményekben a gazdasági es a pártszervezetek mellett a szakszervezeti alapszervezeteknek is nagyobb önállóságuk lesz. Jogosítványaikat a tisztségviselők, társadalmi aktívák akkor tudják hasznosítani, ha van önálló feladatuk, és értelmes kezdeményezéseiket érvényre tudják juttatni.

A dolgozó ember legelőször a munkahelyén levő eredményeken vagy hibákon keresztül ítéli meg a politikát és annak intézményrendszerét, majd a lakóhelyén tapasztaltak alapján és csak azután az országos dolgokon. Egyre gyakrabban megfogalmazódik, hogy a szó és a cselekedet nincs összhangban.

Sürgető igény a munkahelyeken, a párt- és társadalmi szervezetekben, az egész országban, hogy a beosztott dolgozók — legyenek azok fizikai munkások vagy mérnökök — véleményét figyelembe véve szülessenek meg a döntések. Annál lehangolóbb dolog nincs, mint amikor emberek sokasága úgy érzi, hogy hozzászólásának nincs értelme, hiszen 15—20 éve mondjuk ugyanazt, és közben nem változik semmi. Mások azt vetik fel, hogy amikor minket kérdeznek, a vezetői döntés már régen megszületett. Fórumokon, értekezleteken veszünk részt, csak azért, mert azt felsőbb szerveink előírták. Fölöslegesen esünk ki a termelőmunkából. Ilyenkor olyán érzésünk van, hogy csupán a statisztika és a jelentések miatt szükséges a jelenlétünk.

Úgy vélem, hogy minél bonyolultabb az állami, a párt- és a szakszervezeti szervek intézményrendszerének felépítése, annál nagyobb teret kap a „kéz kezet mos" gyakorlat, a protekció terjedése, és mind nehezebb megtalálni a hibák elkövetőit. Az eléggé el nem ítélhető szemlélet terjedését meggátolni csak következetességgel és személyes példamutatással lehet, melyben elsődleges szerepet kell betölteni a vezetőknek.

Határozott állásfoglalást várnak a párttagok és a pártonkívüliek a foglalkoztatáspolitika egyes kérdéseiben. Nap mint nap felvetődik: Hogyan alakult a munka nélkül maradtak sorsa? A munkájából megél-e az, aki tud és szeret dolgozni? Milyen megélhetést biztosít a szellemi és a fizikai pálya? Ne maradjon csak óhaj a főmunkaidő becsületének visszaállítása. Ne erősödjön

az emberekben az az érzés, hogy aki dolgozik, az nem ér rá pénzt keresni. Kérdezik azt is: meddig kell áldozatot vállalni?

A dolgozó ember már nagyon sok áldozatot vállalt és vállal is, ha annak célja és értelme van, és ha látja, hogy mindenki egyformán kiveszi ebből a részét. Egyetért a differenciálás szükségességével, de nem tud azonosulni azzal, hogy mind többen válnak milliomossá, és egyre többen szegényekké. Jellegzetes gond az is, hogy milyen jövőjük lesz gyermekeinknek.

Mi tudjuk, hogy ezekre a kérdésekre igazán megnyugtatóan csak akkor lehet válaszolni, ha a stabilizációs programot sikeresen végrehajtjuk, és ebben a végrehajtásban mindenki tudása legjavát nyújtja. Az államnak a vállalatait olyan helyzetbe kell hoznia, hogy a népgazdaság biztos támaszai legyenek. A még meglevő támogatást a folyamat végéről fokozatosan a termelési folyamat elejére kell vinni, tehát a *fejlesztéseket kell szorgalmazni.* Most olyan helyzetben vagyunk, amikor különösen indokolt felhívni a figyelmet arra, hogy *nincs helye a kapkodásnak, egyes dolgok eltúlzásának.* Most úgy látom, hogy a fontos és kevésbé fontos dolgok összekeverednek. Aggódunk például, ha egy vállalatnál „felfut" a bér, de kevésbé aggódunk, ha egy jó üzlet elmarad. Ezek ugyan nem lebecsülendő kérdések, de szerintem a jövedelemkitermelésnek, az adófizető képességnek kell a meghatározónak lennie. Ehhez az is kell, hogy a közgazdasági szabályozórendszernek legyen néhány olyan eleme, mely több éven keresztül stabil.

A vállalatoknál — megítélésem szerint — a munkafolyamatok megszervezésére és biztosítására kell a jelenleginél nagyobb hangsúlyt helyezni, hogy a nyolc órát mindenki munkával töltse el, és emelje munkájának minőségi színvonalát. E feladatokat csak úgy lehet megoldani, ha a tudomány, a szellemi dolgozók és a munkások cselekvő egyetakarása biztosítva lesz.

BISCHOF ANTAL

A MECSEKI SZÉNBÁNYÁK KOMLÓI BÁNYAÜZEMÉNEK VÁJÁRA

Reálisabb szocializmusképet

Ha arra a kérdésre kellene válaszolnom, milyen a mecseki bányászok, a baranyai munkások politikai hangulata — nehezen tudnék röviden, tömören felelni. A kép túlságosan is összetett és sokszínű ahhoz, hogy ezzel vagy azzal a jelzővel találóan jellemezni lehetne.

Van aggodalom és elkeseredettség, találkozhatunk kiábrándultsággal és a politikától, közélettől való elfordulással, terjedőben van a kilátástalanság érzése vagy éppen — egyesekben — a cinizmus. Sokakban csökkent, jó néhány emberben pedig megrendült a párt iránt érzett bizalom, a korábbi hit politikánkban, szocialista céljaink megvalósíthatóságában. A munkások növekvő hányadát elkeseredéssel tölti el, hogy társadalmunkban erősödőben vannak a szocialista erkölcs normáival össze nem egyeztethető jelenségek: a felelőtlenség, az önzés, a korrupció. Sok — korábban hittel vallott — célunkról és értékünkről kellett vagy kell belátnunk, hogy nem tudtuk elérni, vagy legalábbis rövid időn belül nem valósíthatjuk meg.

Ez a kép „csúnyábbik" fele. Aggasztó és figyelmeztető! Ennek a képnek

azonban van egy másik oldala is. Éppen az elmúlt hónapok felpezsdült politikai vitái, a tagkönyvcserével kapcsolatos beszélgetések, az ideológiai és a politikai rendszer átalakításával kapcsolatos véleménycserék, legutóbb pedig a pártértekezlet állásfoglalás-tervezetének véleményezése mutatta meg, hogy van felelősségérzet, van tenni akarás is. Ha igényeljük az emberek, a kommunisták véleményét, ha odafigyelünk ezekre a véleményekre, ha merünk és tudunk okosan, a partnerre is figyelve vitatkozni, akkor van politikai aktivitás. Bár csökkent, de nem veszett el a párttal kapcsolatos bizalom, az emberek — mindenekelőtt a munkások — kötődnek a szocialista társadalomhoz, jövőjüket csak ebben a társadalomban látják biztosítva.

Amikor a Mecseki Szénbányák pártbizottsága néhány hete az állásfoglalás-tervezetet véleményezte, az egyik gondolatkör a következő címet viselte: „Tisztázni kell, hogy milyen szocializmust építünk, és ebben mi a párt szerepe." Véleményünk szerint társadalmunknak jelenlegi legjelentősebb kérdéséről van szó. Fel kell tudnunk vázolni azt a szocialista társadalomképet, amelyet elérendő célként magunk elé tűzhetünk. Ez persze nem lehet egy háromnapos pártértekezlet feladata, de a XIV. kongresszusig el lehet végezni.

Tisztázni kell, hogy jelen társadalmi viszonyaink között mi az, ami ezzel egybevág, ami ebbe az irányba mutat, amivel mint tartós értékkel hosszabb távon is számolunk. Ettől el lehet és kell választani azokat a jelenségeket, amelyeket ma kénytelenek vagyunk elfogadni, noha tartósan nem esnek egybe célkitűzéseinkkel. Megint más megítélést érdemelnek azok a jelenségek, amelyek már ma is idegenek társadalmunktól. Ez utóbbiakkal kapcsolatban a határozottabb társadalmi fellépés mindenképpen indokolt és sürgős. A párt jövőbeli működésével kapcsolatban három, egymással szerves egységet alkotó dolgot tartok különösen fontosnak:

— Az elvi-politikai irányítás erősítése elengedhetetlenné teszi, hogy a politizálás az egész párt jellemzőjévé váljon — a Központi Bizottságtól az alapszervezetekig. Ehhez az alapszervezetek munkafeltételeit, tájékoztatását feltétlenül javítani kell!
— Eredményes elvi-politikai irányítást csak a mainál politikailag egységesebb párt képes megvalósítani, ehhez viszont — a fegyelmezettség erősödése mellett — számtalan, ma még vitákra okot adó kérdést kell tisztázni.
— Egységesebb pártot csak erősödő pártdemokrácia eredményezhet, ahol a mindennapos működés alapkövetelményévé válik a tagság véleményének igénylése és beépülése a politikai döntésekbe.

Az elvi-politikai irányításnak tartalmaznia kell annak módját is, hogy a társadalomban esetleg jelentkező helytelen folyamatokat a párt megállíthassa, szükség esetén visszafordíthassa. Az ehhez szükséges eszközökkel a pártszervezetek minden szintjén rendelkezni kell.

■ ■ ■

Bennünket, nagyüzemi munkásokat, néha olyan vád ér, hogy ellenségei vagyunk a kibontakozó gazdasági és társadalmi reformfolyamatnak. Ez így nem igaz! Még akkor sem, ha vannak jó néhányan, akik az utóbbi években nehezebbé vált körülményeikért a reformfolyamatot teszik felelőssé.

Ha a reform a gazdaság fellendülését, hatékonyabbá válását és egy egészségesebben működő társadalmat eredményez, akkor alapvető érdekünk ennek a folyamatnak a támogatása, hiszen mindennapi életünk, életszínvonalunk javulását elsősorban ettől várhatjuk. Azt is megértjük: a gazdasági szervezeteket, vállalatokat nem nagyságuk, hanem produktumuk, hatékonyságuk

alapján kell a jövőben megítélni. De arról sem szabad elfeledkezni, hogy nagyvállalat, nagyüzem is dolgozhat hatékonyan, ha a gazdasági környezet ezt lehetővé teszi számára, vagy adott esetben kényszeríti erre. Ennek a környezetnek a kialakítása viszont a gazdaságpolitika, a gazdaságirányítás feladata.

Bányásztársadalmunk nevében ezért tisztelettel kérem, illetve követelem és sürgetem, hogy az energiablokkon belül a magyar szénbányászat helyét, szerepét, gazdasági jelentőségét és működésének feltételrendszerét hosszú távra rendezzék. Számunkra elfogadhatatlan, hogy megítélésünk sokszor az időjárás függvénye, s bennünket sokan a nemzet eltartottjaiként emlegetnek. A fellendülés alapfeltétele a szerkezetátalakítás. Ha szükséges: meg kell tenni! De az társadalmunk szocialista jellegéből fakadó követelmény, hogy akiket ez hátrányosan érint — mert elkerülhetetlen, hogy lesznek ilyenek —, azok érezzék, hogy a társadalom mellettük áll, intézményesen is segíti őket a nehéz időszak átvészelésében, abban, hogy megtalálják új helyüket. Szocialista szerkezetátalakítás csak így képzelhető el.

Mit támogatunk mi, munkások, és mit nem?

Támogatjuk a rendet, a fegyelmet.

Támogatjuk mindazokat a gazdasági és társadalmi átalakításokat, amelyek előrevisznek, segítenek gazdasági bajaink leküzdésében, segítenek nehézségeinken úrrá lenni.

Támogatjuk a fegyelmezett alkotó munkát, a szellemit és fizikait egyaránt, mert az ország felemelkedése, társadalmunk fejlődése — és ki merem mondani: a szocializmus felépítése — csak ezáltal, ezen az úton érhető el.

Nem támogatjuk a szélsőségeket és a szélsőséges véleményeket vallókat — legfeljebb legyen türelmünk vitatkozni velük, hátha egy részük megnyerhető céljainknak.

Nem igénylünk többpártrendszert — nem látjuk célszerűségét, de igényeljük, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt politikája segítse elő a különböző részérdekek nyílt megfogalmazódását, hogy azok — ha lehetséges — beépülhessenek a társadalmi érdekbe.

Nem támogatjuk a felelőtlenséget, a harácsolást, a munka nélküli jövedelemszerzést, a cinizmust, mert ezek nem egyeztethetőek össze szocialista eszményeinkkel.

Elveink megvalósításáért, szocialista céljaink eléréséért pedig következetesen és keményen dolgozni fogunk!

BUDAI SÁNDOR

A TARNAMÉRIAI LENIN MGTSZ PÁRTBIZOTTSÁGÁNAK TITKÁRA

A helyi politikai erők szerepe

Mindazok, akik részt vettek a pártértekezlet állásfoglalás-tervezetének vitájában, akik szervezték, irányították, összegezték azok tapasztalatait, nagyon tanulságosnak tartották azokat. Számomra is azok voltak. Tanulságosak a tekintetben, hogy az utóbbi években gyakran közömbösnek minősített párt-

tagságunk miképpen válik politizáló, aktív közösséggé, ha lehetőséget kap sorsának alakítására, és nemcsak a készen kapott határozat magyarázata, elfogadtatása a feladat.

Ezt a lehetőséget ragadták meg a hozzászólók, amikor a téziseken túlmutató, többségében helyi vagy közvetlen irányítási szintek stílusát, módszereit minősítették, sőt bírálták. Megtudhattuk, hogy az egyes embereknek párttagoknak mit jelent a reform, mit jelent a megújulás. Javaslataik többségét nem a pártértekezletnek vagy a Központi Bizottságnak címezték; egyszerűen igazuk van, értenünk kell belőle. Jogosan hiányolják a politizáló, emberközpontú alapszervezeti pártmunkát. Hiszen párttagságunknak nem az jelenti a demokráciát, a nyíltságot, hogy az irányító pártszervek új összetételben, új stílusban vagy éppen hatékonyabb szervezeti keretekben dolgoznak, hanem az, hogy van-e lehetőségük saját sorsuk alakítására. Úgy vélem, kevés párttagnak van most ilyen érzete. Ebből is ered a felelősség áthárítására való hajlam, illetve a másokra — felfelé — mutogatás.

A tervezetben megcélzott kedvezőbb politikai feltételek alatt azt értem, hogy a gondok, problémák ott oldódnak meg, ahol születnek, helyi kérdésekben gyors helyi válaszokkal. Tudom, ehhez kevés, ha most itt a pártértekezleten határozatot hozunk. Mégis kellenek garanciák ahhoz az elhatározáshoz, szándékhoz, amely új munkamegosztással, hatáskörrel, felelősséggel ruházza fel a végrehajtásban döntő szinteket: a pártalapszervezeteket.

Napi munkám során tapasztalom, hogy nem lesz könnyű az új hangsúlyok, módszerek, elvárások szerint politizálni, pártmunkát végezni. Kevésnek tartom ehhez az azonnal közreadható, kipróbált módszereket; meglevő módszereink túlságosan elviek, eddig sem funkcionáltak megfelelően. Egyrészt mert nem alakultak ki a helyi politika alakításának emberközpontú módszerei, másrészt szerepe volt annak is, hogy az irányító pártszervek mást igényeltek, és az alapszervezetek vezetőségei ennek meg akartak felelni.

Egyetértek minden szinten a helyi érdekek érvényesítésével, az ehhez igényelt és szükséges önállóság biztosításával. Az irányító pártszervezetek feladata pedig az legyen, hogy biztosítsák az alapszervezetek önállóságát, segítsenek az erre alkalmas vezetőségek kialakításában, amelyek meg tudják fogalmazni a helyi politikai programokat, a közösségeket mozgósítani tudó tennivalókat, szervezik, ellenőrzik végrehajtásukat, és ne a szüntelen felfelé bizonyítás kényszerét erősítsék. S akik erre képtelenek, azok ne legyenek vezetők sem a pártban, sem máshol, mert akkor a nép, az emberek szolgálata tizedrangú kérdéssé válik. El kellene végre fogadnunk, hogy mindenki azon a szinten legyen illetékes, ahová jogosítványa szól, ne legyen okosabb sem az irányítók, sem az irányítottak helyett.

A politikai kibontakozás számomra azt is jelenti, hogy minden párttag érezheti, hogy ő fontos, de nemcsak mint végrehajtó, hanem úgy is, mint döntéshozó, döntést befolyásoló, mint illetékes saját és környezete dolgaiban.

BUGA ISTVÁN

A MAGYAR TÁVIRATI IRODA
PÁRTSZERVEZETÉNEK TITKÁRA

A nyilvánosság alkotóelemei

A korszerű szocialista nyilvánosságnak három egymást szorosan feltételező és kiegészítő eleme van:

- a nyílt tájékoztatás a hatalmi tevékenység minden lényeges mozzanatáról;
- a nyilvános véleménymondás lehetősége a hatalom tevékenységéről; ide értve annak kritikáját is;
- a lehetőség a különböző társadalmi csoportok autonóm véleményének nyilvánosságra hozatalára.

A társadalom irányítására hivatott kommunista párt vezető szerepe akkor érvényesülhet, ha politikájával — szándékaival, céljaival, gyakorlatával — a nyilvánosság tisztában van. Ezzel szemben ma a párt tagsága hiányolja a döntéshozatalt segítő előzetes nyilvánosságot, hibának tartja a testületi ülések vitáinak „titkosságát", a tájékoztatás szűrését, a lefelé haladó csatornák fokozatos szűkülését. A párt tagságát megilleti az a jog, hogy valóban beavassuk közügyeinkbe, s ezzel elkötelezzük közös feladataink mellett. Ha nem ezt tesszük, óhatatlanul kialakul a pletykákra épülő, inkább rontó, mint építő második nyilvánosság.

A párt eszmei, cselekvési egysége belső nyilvánosságának függvénye, hiszen közösen cselekedni csak az őszinte szó hatására, a teljes bizalom birtokában lehet. Egyetértve a Szervezeti Szabályzat módosítását célzó és az állásfoglalásban is meghirdetett elképzelésekkel, azt javaslom, hogy pártunk „alkotmányában" tételesen is rögzítsük a belső és a külső nyilvánosság kötelezettségének egyértelműen megfogalmazott garanciáit.

A nyilvánosság másik eleme a nyilvános véleménymondás lehetősége. Ennek kapcsán szűkebb közegem, a sajtó munkájának gondjairól kell szólnom. A tömegtájékoztatás az utóbbi hónapokban sok bírálatot kapott, még az is megfogalmazódott, hogy a társadalom mai bajaiért a sajtó a felelős. Persze van ennek a nézetnek némi alapja. Tagadhatatlan: vannak közöttünk, akiknek csak a negatív jelenségek számítanak szenzációnak; divattá vált alig burkoltan támadni közállapotainkat; nem kimondani, de sejtetni a pártot, a párt tisztségviselőinek életét „jellemző" anomáliákat. Ezekre a „sejtetésekre" ma általában nincs az igazságot egyértelműen tisztázó válaszunk. Ez szerintem rossz megoldás. Hallgatás helyett inkább a politika szókimondó és nyílt reagálására lenne szükség, arra, hogy a párt tekintse igazi partnerének a sajtó munkatársait. Tudomásul kell venni, hogy a sajtóban dolgozó kommunisták kettős teher alatt élnek. Kommunistaként kötelességük meggyőződéssel képviselni a párt politikáját, deklarált eszményeinket. Kommunista újságíróként — szakmájuk tisztessége alapján — a „mit" mellett törődniük kell a „hogyan"-nal is; a közhangulatot ismerve, figyelemmel kell lenniük munkájuk tömeghatására, és végül tapasztalataikat vissza kell csatolniuk a politikához.

A mai magyar valóságban nehéz eleget tenni feladatainknak. A társadalom és a gazdaság állapota elégedetlenséget, rossz közhangulatot teremt, tehát hitele — igazi hitele — csak az őszinte szónak, a magas szakmai színvonalú munkának lehet. De a körülmények hatnak magára az újságíró-társadalomra is. Szakmai

munkánkban a politika hibái, következetlenségei miatt gyakorta hiányzik a szilárd viszonyítási bázis (azaz a politika egyértelmű és megalapozott álláspontja konkrét ügyekben). És végül hatással van munkánkra a tájékoztatáspolitika elveinek és gyakorlatának elavultsága, zavarnak a sajtóirányítás még fel-felbukkanó torzulásai, a kézi vezérlés, s vannak még tilalomfák is.

A magyar sajtó pontosan olyan, mint a közegéül szolgáló társadalom. A magyar újságírók meghatározó többsége tisztességgel szolgálja a hazát, munkájában figyelemmel van a társadalom érdekeire, és komolyan veszi a „jobbító szándékú kritika" felelősségét. Munkájukban időnként fellelhetők a pesszimizmus jelei? Valóban, néha úgy érzik, hiányzik munkájukhoz a támogatás, az egyértelmű útbaigazítás. Kérem, hozzák helyzetbe az újságírót, azaz kérdéseinkre kapjunk a párttól érvelő, az igazság feltárását segítő eligazítást, információt. Ennek megléte esetén tőlünk is megkövetelhető az elkötelezettség, a felelősség, az egészségtelen tendenciákkal szembeni következetes fellépés.

A nyilvánosság harmadik elemével, az úgynevezett autonóm társadalmi vélemények kezelésével kapcsolatban nekem úgy tűnik, leszoktunk arról, hogy ezeket a véleményeket a pártfórumokon vitában tisztázzuk és győzzük le. Pedig az adminisztratív megoldás könnyen ellenérzést szül, az érvek nélküli „igehirdetés" hatás nélkül marad, s a vita hiányában néha az sem tisztázódik, hogy a párt által visszautasított vélemény képviselői valójában mit is akarnak.

Egyetértek a dokumentumnak azzal a megfogalmazásával, hogy „a párt szervei, a néphatalom intézményei... nyíltan, érvelve határolják el magukat attól, ami nem egyeztethető össze elveinkkel". De kérem, előbb tisztázzuk, hogy valóban összeegyeztethetetlen-e? Ellenkező esetben elhatárolhatjuk magunkat esetleges potenciális társadalmi szövetségesektől is. Másként fogalmazva: az autonóm vélemények kezelésének gyakorlatát közelítsük a párt már sokszor megfogalmazott elveihez és a párt fórumaihoz egyaránt. Az ilyen szellemű gyakorlat, a vitákkal szükségszerűen együtt járó elme- és eszmecsiszolódás — a szélesebb nézettisztázáson túl — a párt belső eszmei és cselekvési egységének erősítését is szolgálja.

Munkahelyem, az MTI következetesen törekszik arra, hogy teljesebb, hitelesebb és gyorsabb tájékoztató munkával segítse a párt politikájának megvalósítását. Ennek szellemében vállaljuk a helyes döntések melletti kiállást, a közhasznú politikai gyakorlat propagálását, és kérjük a bírálat jogát, a politika támogatását a kritikátlan sikerpropaganda visszaszorításában. Ennek érdekében javaslom a pártértekezletnek: tegye a vezető testületek feladatává a XIV. kongresszusig — a szakmai közvéleménnyel és a szerkesztőségi pártszervezetekkel folytatott előzetes viták, konzultációk tanulságaira is építve — a párt új tömegkommunikációs politikájának kidolgozását.

DARÓCZY ZOLTÁN

A KOSSUTH LAJOS TUDOMÁNYEGYETEM REKTORA

Az ifjúság megnyerése

Nem eredeti megállapítás, de tény, hogy Magyarország megújulásra vár. Meggyőződésem, hogy népünk többsége a párttól várja a megújulás tartalmi kifejtését, a reális helyzetértékelésen alapuló, a garanciákat is magába

foglaló cselekvési programot. Ennek feltétele, hogy őszintén feltárjuk az elkövetett hibák objektív és szubjektív okait, pontosan számba vegyük a valódi és megvédendő értékeket, és elhatároljuk magunkat a korábban megszokott, valójában káros ideologikus alapokon nyugvó nézetektől és munkastílustól.

A kiküldött állásfoglalás-tervezet több vonatkozásban figyelembe veszi az általam is átélt viták tapasztalatait, de számos területen adós marad a párttagság jogos felvetéseinek konkrét megválaszolásával. Így az a megfogalmazás, hogy „a Központi Bizottság alakítson munkabizottságot, amely elvégzi a helyzet mélyebb elemzését, az okok feltárását, s a közelmúltban lefolytatott viták tapasztalatait is hasznosítva felvázolja a szocializmus építésének távlati programját", mutatja: a párttagok és a szocializmus pártonkívüli támogatói továbbra is csak *várhatják* mindazt, ami nélkül ma már nem lehet bizakodóan közmegegyezést hirdetni és annak érdekében cselekedni.

Az értékek védelmében utalni szeretnék oktatási rendszerünk egészére. Nézetem szerint egy európaiságunkhoz méltó struktúrával és abban dolgozó jól, közepesen felkészült szakembergárdával rendelkezünk. Törés a középfokú képzésnél, illetve a felsőfokú képzésnél jelentkezik. Ezt anyagiak nélkül megszüntetni nem lehet, de szemléletváltás nélkül sem. Voltaképpen a kontraszelekció problémájáról van szó, vagyis az oktatási rendszer nyitottságáról, demokratizmusáról. Meg kell találnunk e probléma megoldását, amelynek lényege, hogy a kornak megfelelő, szakmailag kulturált munkaerő-utánpótlás kinevelésében az esélyegyenlőséget nem csupán deklarálni kell, hanem hatékony ösztöndíj-politikával, a tehetségkutatás legjobb hagyományainak szervezett rendszerével elő is kell segíteni.

A feladatokat nem szűkíteném le a felsőfokú képzésre. Az állásfoglalás-tervezet is utal arra, hogy „az iskolázottság, a szaktudás, a műveltség szintje" elmarad a kor gazdasági követelményeitől, tehát a kialakult oktatási struktúra egészének tartalmi megújítására van szükség. A felgyorsult világban intő jel számunkra, hogy ma már Magyarországon is vannak olyan középkorú munkások, termelésirányítók, értelmiségiek, akik többször tanultak új szakmát, miközben változatlanul munkahelyükön maradtak.

Ezzel kapcsolatban szeretnék egy általánosabb kérdést is felvetni: jól hasznosítjuk-e a magasan képzett értelmiségiek szaktudását Magyarországon? Úgy vélem, itt is hatnak az országban kialakult törvényszerűségek, mindenekelőtt az, hogy igen alacsony a mobilitás. Ezért egyes helyeken túlkínálat, máshol tartós hiány keletkezett. Ez összefügg a bérezéssel, a lakással, a vidék problémájával. Példaként említem, hogy a felsőoktatás és a tudományos kutatás ötvenes évekre visszanyúló nagymértékű szétválasztása miatt is jelentős szellemi kapacitás esik ki az egyetemi ifjúság képzéséből és neveléséből, amely egyik félnek sem válik hasznára. Ezért is üdvözlendő a Magyar Tudományos Akadémia és az egyetemek közötti kooperációs készség, amelynek már konkrét eredményei vannak.

Az elmúlt időszak pártonkívüli fórumainak vitáit figyelve úgy látom, hogy a gazdasági sikertelenség és az ideológiai konzervativizmus megbénította pártunk vezetésének cselekvőképességét, és a politikai vákuumban kialakulóban van egy „második politikai szféra", amely megnyerni készül a legfontosabbat, a magyar ifjúságot. Szakmámnál fogva a felelősségérzet mondatja velem: a politika eszközeivel, a történelmi ismeretek őszinte közvetítésével, az ifjúság cselekvési vágyának garanciális keretekben történő érvényesítésével, az ifjúság életkörülményeinek teljesítményüktől függő fokozatos javításával erősítsük kapcsolatainkat a fiatalokkal. Tapasztalataim szerint

az ifjúság többsége egy reálisan felépíthető szocializmus híve, amelyben neki is szerepe van, tőle is függ annak mibenléte, és ezért hajlandó vállalni a rá háruló felelősséget is. Üdvözlöm és támogatom a dokumentumtervezet ezzel kapcsolatos megállapításait. Nem értem viszont, miért tagadjuk: a KISZ a párt ifjúsági, következésképpen politikai szervezete, amely az utóbbi időben elvesztette ugyan tömegszervezet jellegét, de erősítette politikai önállóságát. Ebből adódóan a magyar ifjúság egy részének természetes kívánalma, hogy a politikai intézményrendszer reformja keretében a párttal még nem teljesen azonosuló, de a szocialista rendszert elfogadó és támogató platform(ok) alapján önszervezési formában kifejezhesse politikai véleményét is. Meggyőződésem, hogy az ilyen jellegű felvetéseket nem formai, hanem tartalmi alapon kell megítélni, és helyes tartalom esetén a megfelelő formát jogi alapon kell biztosítani. Ebben a vonatkozásban szeretnék rámutatni, hogy azok az elképzelések, amelyek szerint az ifjúság körében ma már létező és jogilag biztosított öntevékeny csoportok politikamentesek, nem reálisak, és nem is voltak azok. Minden emberi tevékenység egyben politikai is: kiállás valamilyen érték mellett, és ennek dialektikus ellentéteként, elutasítása valaminek.

Mivel minden emberi tevékenység végső soron tapasztalatszerzés is, meggyőződéssel vallom, hogy mindenki csak ilyen úton juthat el egy vezető párt politikájának igenléséig, és megfordítva: a pártnak alapvető célja, hogy szilárd marxista—leninista alapelvei mellett integrálja mindazon politikai jelentőségű érdek- és értékmegnyilvánulásokat, amelyek az ország szocialista fejlődését elősegíthetik.

Ezért összefoglalóan úgy vélem, hogy a párt ifjúságpolitikája nem lehet és szerintem sohasem volt azonos a KISZ politikájával. A párt ifjúsághoz való viszonya szélesebb ennél, miközben a párt természetes módon támogatja és segíti saját ifjúsági szervezetének önálló törekvéseit. Hiba, ha a párt másra szignálja, „albérletbe adja" valamely réteg politikai jelentőségű problémafelvetéseit Példaként említem a lakáskérdés, a munkába lépő fiatalok vagy a fiatal értelmiség szerepének megítélését. Mindhárom kérdés az egész nép ügye, és elválaszthatatlan a felnőtt társadalom, a munkásság, a parasztság és az értelmiség történelmi tapasztalataitól, véleményétől.

Állítom, hogy az elmúlt időben megérlelődött az a kívánalom, hogy az MSZMP a munkamegosztásban különböző szerepet betöltők vezető pártja legyen, amely a korábbi politikai hagyományokkal szakítva nem az érdekellentétek finom kijátszására, hanem az érdekazonosságok feltárására és támogatására hivatott. Nem kívánatos nálunk a polgári demokrácia politikaművészete, amelynek vulgáris lényege a társadalom olyan megosztása, amely meghatározott időre biztosítja egy párt (vagy párttömörülés) hatalmát, miközben az alapvető uralkodó osztály érdekeinek veti alá magát. A mi politikánk művészete ennél nehezebb, lenini művészet: hogyan lehet klasszikus értelemben vett uralkodó osztály nélkül a klasszikus munkásosztály legnagyobb álmát, az osztály nélküli társadalmi berendezkedés érdekegyeztető, társadalmat integráló és hatékony gazdaságot produkáló birodalmát létrehozni.

Pártunk felelős vezetői az utóbbi időben nagy hangsúllyal hirdetik, hogy „politizáló pártra" van szükség. Véleményem szerint az MSZMP tagjai többségükben politikai feladatként fogják fel a párthoz való tartozásukat. Számukra — és így számomra is — tehát nem új dologról van szó. Ebből következik, hogy csak azok számára új ez a feladat, akik a pártot hatalmi esz-

közként használták, akik a testületek nevében beleszóltak az élet minden olyan megnyilvánulásába, ahol érdekeik veszélyeztetve voltak, miközben a testületek az adott kérdésekben nem is foglaltak állást. Talán nem lesz szentségtörés, ha felvetem, hogy pártunk új vezető testületei vizsgálják meg a pártapparátus modernizációjának kérdését.

DÉVAINÉ SERES ERZSÉBET

A KAPOSVÁRI TEJIPARI VÁLLALAT OSZTÁLYVEZETŐJE

A pártmunka pillérei az alapszervezetek

Témaválasztásomat alapszervezeti titkárságom mellett az a meggyőződésem befolyásolta, hogy már a jelen helyzetben, de különösen a jövőben várható megváltozott körülmények között az alapszervezeti munkának fel kell értékelődnie.

Minden kommunista valamelyik pártalapszervezethez tartozik; az alapszervezetek szervezetileg átfogják társadalmi-gazdasági életünk egész területét. Éppen ezért csak formailag igaz, hogy a párttag a saját alapszervezetében politizál. Észre kell vennünk, hogy a pártban nem lehet külön országos és alapszervezeti szint. A párt politikáját nap mint nap ki-ki a munkahelyén műveli és valósítja meg. Ha nem így gondolkodunk, és nem így fogjuk fel a párttagok, a pártalapszervezetek tevékenységét, a párt vezető szerepe, egysége nem lesz megfelelően biztosítva, illetve továbbra is csorbát szenved. Ezért — megítélésem szerint — a pártértekezletnek ki kellene mondania, hogy a jövőben úgy kell tekinteni az alapszervezetekre, mint a pártmunka alappilléreire, s nem mint a leosztott feladatok statisztikai átlagot javító vagy rontó végrehajtóira.

Erre utal az a munkastílusbeli változás is, amely az utóbbi időben jellemezte pártunkat, hogy a párttagság teljes köre megvitathatta a társadalmunk egészét érintő kérdéseket. A párttagság ilyen módon történő bevonása a politikai döntések előkészítésébe a jövőben is elengedhetetlen. Meggyőződésem, hogy az így hozott határozatok realitása összehasonlíthatatlanul nagyobb lesz az eddigieknél. Párttagságunk joggal mondhatja majd, hogy ez a mi határozatunk, nem vagyunk puszta végrehajtók. Azt azonban nagyon fontosnak tartom, hogy a határozatok csak addig maradjanak érvényben, amíg a gyakorlat igazolja helyességüket.

Szólni kell arról is, hogy párttagságunkat bizony meg-meglepte ez a feladat és lehetőség. Kár lenne tagadni, hogy az eddigi gyakorlat nem kedvezett a politizálásnak, az egészséges vitakultúra kifejlődésének. Különösen a gazdálkodó szervezetekben működő alapszervezetekre volt jellemző a helyi gazdasági kérdések körébe való beszűkültség, helyben járás. Az igazsághoz tartozik, hogy mi is inkább egy ilyen „felbillent" szemléletű alapszervezet képét nyújtottuk. Ezért igen nagy felelősség hárul az alapszervezetek vezetőségére, a titkárokra, a pártaktivista gárdára annak érdekében, hogy párttagságunk felkészülten tudja fogadni a politizálás növekvő lehetőségét.

Erősen vitatom például jelenlegi taggyűléseink, testületi üléseink, de még a pártértekezlet munkamódszerét is.

Mert mi történik?

Hozzászólás hozzászólást követ, de hogy az a sorok között ülőkben mit

vált ki, hogy azzal a többség egyetért-e vagy sem, hogy az elhangzottakból mi a helyes, mi a vitatható, arról ez a módszer nem nyújt reális információt, és nincs módunk kifejteni esetleges eltérő véleményünket sem.

Meg kell tanulnunk értelmesen, gyümölcsözően vitatkozni egymással, s ennek alapján hozni végső döntéseinket. Szükségét érzem annak is, hogy a vitára bocsátott anyagok, tervezetek számoljanak a párttagok összetételének differenciáltságával: úgy legyenek megfogalmazva, hogy egyaránt szóljanak a kétkezi munkáshoz és a magasan kvalifikált szakemberhez.

Amikor az alapszervezetek jelentőségét, szükségszerűen megváltozott szerepét kiemeltem, érintettem már a hatalomgyakorlás, a párt vezető szerepét. Teljes mértékben egyetértek azzal, hogy a párt a maga vezető szerepét elvi, politikai iránymutatással érvényesítse. Fel kell tenni azonban ismét a kérdést: megvannak-e ennek feltételei az alapszervezetekben? Felkészültek-e erre alapszervezeteink, a párttagok, a politikai és szakmai vezetők?

A tervezet nem foglalkozik — nem is foglalkozhat — azzal a széles körű eszköztárral, amellyel ebben az esetben élni kell. A politikai-mozgalmi jelleg bővítése, erősítése elengedhetetlen, de nem elég. Ezért azt javaslom, hogy a pártértekezlet állásfoglalásába kerüljön be a párt vezető szerepéről szóló tézisekből az a rész, hogy „szükség van a párt belső életének megújulására, a szervezeti működési mechanizmus, a munkamódszerek korszerűsítésére. Át kell tekinteni a Központi Bizottságtól az alapszervezetekig a párt szervezeti felépítését, az egyes szervek feladatkörét, és hatékonyabb szervezeti struktúrát kell létrehozni." Úgy gondolom, jó volna ennek a témának a vizsgálatára is létrehozni a Központi Bizottság mellett egy munkabizottságot.

A párt vezető szerepének érvényesítésével összefüggésben elemi erővel vetődik fel a párt kádermunkájának meghatározó szerepe. Nagymérvű fogyatékossága lett volna tervezetünknek, ha a vezetők megítélésében csak az eredményességet tartja szem előtt. Bármilyen vezetőről legyen is szó, igenis egyformán jelentősége van az alkalmasságnak, az eredményességnek, a szélesebb értelemben vett erkölcsi tisztaságnak, emberi tisztességnek.

Úgy gondolom, minden vezetőnek személyes varázssal kell rendelkeznie ahhoz, hogy mindig és minden körülmények között fel tudja sorakoztatni az embereket a jó ügyért. S nagyon fontos, hogy ha ez a személyes varázs megkopott, legyen visszaút. S itt vitatkoznék a két ciklus merev értelmezésével, bármilyen körre vonatkozzék is.

Számolnunk kell azzal is, hogy a megváltozott körülmények között a pártnak a szó szoros értelmében meg kell küzdenie a vezető szerep érvényesítéséért. Ki ne találkozott volna olyan gazdasági-szakmai vezetéssel, amellyel szemben a politikai vezetés — ha ilyen körülmények között annak lehet még nevezni — rendszerint a „földre" került. Nagy jelentősége van tehát a káderkiválasztásnak, amelynek feltételei, lehetőségei nem eléggé megnyugtatóak. Amikor jó vezetőt keresünk, rendszerint nem a bőség kosarából válogatunk. Itt elsősorban a vezetői beosztásoktól való tartózkodásra, a közéleti tevékenységtől való elfordulásra gondolok. Rá kell ébrednünk, hogy a tehetség számontartása, gondozása nem érhet véget az iskola padjai között. Helyes célkitűzés a pályázati rendszer bővítése. Ennek azonban csak úgy van értelme, ha valóban a „győzzön a jobbik" elvét érvényesítjük. Nagyon kétes értékű, ha egy vezetői munkakör betöltésére kijelölt személyről már régen döntöttek — természetesen a felsőbb pártszervek bevonásával —, mégis pályázatot hirdetnek, mert ez így „demokratikus"!

■ ■ ■

A párt eszmei, politikai, szervezeti, cselekvési egységét folyamatosan újra kell teremteni. Hogyan? Ez már nehezebben megfogalmazható, lényegesen összetettebb probléma, mint ahogyan az anyag tartalmazza. Kiemelném a nyíltság, az őszinteség, a nyitottság, valamint a tájékoztatás és tájékozottság kérdését.

Alapszervezeteink felfelé nyitottak, ez tény, ez azonban már nem mondható el ilyen egyértelműen a felsőbb pártszervekről az alapszervek felé, vagy az alapszervezetekről a pártonkívüliek felé. Hogyan várjuk el a cselekvési egységet, ha nem adjuk meg munkánkról a szükséges tájékoztatást? Hogyan hasson a mozgósító erő, ha nyíltan nem tárjuk fel fogyatékosságainkat? Ilyen súlyos gazdasági helyzet kialakulása kellett ahhoz, hogy rájöjjünk: az ismeretlenség, a titok mítosza nem tartható tovább. Látszólag ügyrendi kérdés, de nem értem, hogy a „szigorúan bizalmas", a „belső használatra" szánt ügyiratok sokasága miért főszereplő még mindig a párt ügyintézésében.

A tájékoztatás, tájékozottság területén nagyok az adósságaink.

A tájékozatlanság, a meggyőző érvek hiánya bizony csak statisztaszerepre kárhoztatja alapszervezeteink tagjait, sokszor a pártvezetőséget is, e területen tehát jogos a változtatás igénye.

Rövid az én párttitkári múltam ahhoz, hogy itt minden kétséget kizáró gondolatokat tudjak felsorakoztatni. Arra azonban nagyon hamar rá kellett jönnöm, hogy egy hideg fejű, bürokrata pártvezetés nem mozgatója, hanem gátja a közös cselekvésnek. Ezért azt tűztem ki célul, hogy a mi alapszervezetünknek emberarca legyen, és tevékenységünkben az emberközpontúság dominálj on. Eredményeink alapján felelősséggel kijelenthetem, hogy a politikai életben, munkamódszerünkben újra teret kell kapnia a humanizmusnak.

FODOR LÁSZLÓ

A KISZ BARANYA MEGYEI BIZOTTSÁGÁNAK ELSŐ TITKÁRA

A demokratikus centralizmus értelmezése

Ahhoz, hogy az MSZMP el tudja látni a társadalom általános politikai irányítását, szükség van a párt belső életének átalakítására. Ez az átalakítás csak a pártdemokrácia növelésével érhető el, mivel ennek hiányában az MSZMP képtelen lesz megújulni, a megváltozott körülményeknek megfelelő szervezeti és működési elveket kialakítani.

Az MSZMP szervezeti és működési elve, a demokratikus centralizmus is történelmi kategória, ezért a megváltozott társadalmi, politikai feltételek között nem érvényesülhet korábbi tartalommal, módszerekkel (eljárásokkal és technikákkal). Ha a demokratikus centralizmus ma is hangoztatott eredeti normarendszerét — amit először az SZKP XVII. kongresszusán elfogadott szervezeti szabályzatban fogalmaztak meg ebben a formában — abszolutizáljuk, akkor merevvé, korszerűtlenné tesszük a pártot. Az MSZMP mai szervezeti és működési elveinek meghatározásakor ne a sztálini voluntarista, antidemokratikus hatalomgyakorlásnak megfelelően kialakított szerveződési elveket hangoztassuk, hanem sajátosságainkhoz igazítva fogalmazzunk meg olyan szervezeti és működési szabályokat, amelyek biztosítják a párt akaratképző és akaratérvényesítő mechanizmusának működését. Ennek a mechanizmusnak — szoros összefüggésben a vezető szerep, azaz a hatalomgyakor-

lás új minőségével — biztosítania kell a társadalomban és így a pártban is meglevő érdekkülönbségek és érdektörekvések politikai akaratta való formálódását. Az új szervezeti és működési elvek — azaz a demokratikus centralizmus új felfogása — csak a párt működése során, a gyakorlatban próbálhatók ki, és csak a gyakorlati igazolás után általánosíthatók. A gyakorlati kipróbálást azonban nem gátolhatják megalapozatlan ideológiai korlátok Ezeknek az ideológiai korlátoknak a lebontásához a párton belüli fesztelen vitákkal, a társadalomtudományi kutatások szélesítésével, a pártra vonatkozó elméleti tanácskozások tisztító hatásával lehet eljutni.

Napjainkban a pártdemokrácia fejlesztésével összefüggésben gyakran felvetődik a többség-kisebbség viszonyának problémája, amely óhatatlanul összekapcsolódik a viták szabadságának és a párton belüli frakciók létezésének kérdésével. Azzal ma már mindenki egyetért, hogy a pártdemokráciának mellőzhetetlen feltétele a pártdöntéseket megelőző vita, melynek során a párttagságnak lehetősége nyílik a párt politikáját meghatározó döntésekben való részvételre, a döntések befolyásolására. A vita — a különböző nézetek, vélemények ütközése — elvezet a döntési alternatívák megfogalmazásához, majd ezután kerülhet sor a határozathozatalra. Ekkor derül ki, hogy mely nézetek képviselői kerültek többségi, illetve kisebbségi helyzetbe.

Ma a pártfegyelem a kisebbségtől is megköveteli a többségi álláspontnak megfelelő cselekvést. Sokan megfogalmazták azt a kérdést, hogy a párt számára fontos cselekvési egységet vajon hogyan lehet biztosítani akkor, ha a kisebbség továbbra is fenntartja külön álláspontját. Mielőtt erre válaszolnánk, két dolgot le kell szögezni. Egyrészt azt, hogy a kisebbség nem matematikai fogalom vagy egyszerű szavazási eredmény. A kisebbség eltérő nézetei, eltérő platformja az elfogadott döntési alternatívától különböző alternatívát jelent, amelynek helyességét csak a gyakorlat bizonyíthatja be. Ennek kipróbálására viszont csak akkor kerülhet sor, ha az elfogadott alternatívát — ha az a gyakorlatban nem igazolódott — felválthatja a kisebbségi program. Másrészt történelmi tapasztalat támasztja alá, hogy minden politikai elképzelés, nézet először csak néhány ember agyában születik meg, tehát természetszerűleg kisebbségi álláspontként fogalmazódik meg. Éppen ezért rendkívül fontos — mert a párt politikájának folyamatos megújulását segíti elő —, hogy a párt biztosítsa a kisebbségi álláspontok, nézetek szabadságát. Olyan szervezeti és működési elvekre van szükség, amelyek lehetővé teszik a különböző nézetek, álláspontok kifejtését, amit én platformszabadságnak nevezném. Biztosítani kellene az elfogadott alternatívák folyamatos felülvizsgálatát és korrekcióját, megengedni a kisebbségi vélemények őszinte kifejtését, azt, hogy a kisebbség az egységes végrehajtás mellett folyamatosan hangot adhasson álláspontjának, nézeteinek helyességéről meggyőzhesse a többséghez vagy más kisebbséghez tartozókat.

Sokakban felmerül a platformszabadság és a frakciózás azonosítása. De már a bolsevik párt X. kongresszusán — ahol a párt történetében először, az akkori helyzetre tekintettel, kimondták a frakciózás tilalmát — a frakció ismérvei között csak egyik elemként szerepelt a külön platform léte. Ennél sokkal fontosabb ismérvként jelölték meg, hogy a párt egészéhez képest „bizonyos mértékű zártságra és saját, külön csoportfegyelmük megteremtésére törekedtek".

A mai viszonyok között az MSZMP-ben olyan platformszabadságra, olyan szervezeti és működési elvek kialakítására kellene törekedni, amelyek megakadályozzák a frakciók szerveződését. Ezek közül az elvek közül az egyik legfontosabbként a nyilvánosságot emelném ki. Csak a valódi nyil-

ványosság biztosíthatja, hogy a tagság érdemi kontrollt gyakorolhasson a felső vezetés felett, lehetősége legyen a párt általános irányvonalának ellenőrzésére és a hibák kijavítására. Ehhez a pártnak nyíltan kell a politikáját kialakítani, és biztosítani a párttagság számára a szükséges információkat.

Éppen ezért időszerűvé vált pártunkban a nyilvánosság újragondolása. A gyakorlatban kell érvényesíteni, hogy a tagságnak a vezetést illető kritikájára és javaslataira érkezzen visszajelzés. Változtatni kell azon, hogy a lefelé jövő információk hiányosak, későn jutnak el a tagsághoz, vagy nagy részük már kész határozat, s így a tagságra pusztán a végrehajtás hárul. Keveset tudunk a Központi Bizottság és a Politikai Bizottság munkájáról, főleg az ott folyó vitákról, eltérő nézetekről. A nyilvánosságba beletartozik az is, hogy politikusaink személyiségükkel, állásfoglalásaik megismertetésével segítsék elő politikai törekvésük elfogadtatását. Meg kell teremteni a testületi ülések „háromidejű" nyilvánosságát. Lehessen előre tudni, hogy a testületi ülésen milyen alternatívák közül választanak majd, melyek voltak a testületi ülésen az egyes alternatívák melletti érvek, azokat kik képviselték, hogyan született meg a többségi álláspont, és hogyan történik a testületi döntés végrehajtása. Mindez garanciát adhat a kisebbségi vélemények demokratikus kezelésére is.

A nyilvánosság biztosíthatja annak megismerését is, hogy a pártdöntéseknek a gyakorlatban történő megvalósítását mely tényezők segítik elő, illetve hátráltatják. Ez egyben a társadalmi ellenőrzésnek is a legfontosabb garanciája. Nyilvánosság nélkül nincs lehetőség az azonos helyzetű és érdekű párttagok véleményének országos méretű horizontális egyeztetésére és közös álláspontok kialakítására. Nyilvánosság nélkül nincs értelme demokráciáról beszélni. Ahhoz, hogy a párt felismerje a fejlődés követelményeit, megőrizze valóságérzékét és nyitottságát, csak a nyilvános megmérettetésben kialakított politika adhat garanciát.

GELENCSÉR ÉVA

A KÖZPONTI ÉLELMISZERIPARI KUTATÓINTÉZET FŐOSZTÁLYVEZETŐJE

Szövetségi politikánkról

Napjainkban az egyik előtérben álló kérdés a szövetségi politika és a politikai gondolkodás problémája. Az engem küldöttnek megválasztott kommunisták nevében is egyetértek azzal a megállapítással, hogy együtt kell működnünk mindazokkal a más felfogású, más világnézetű állampolgárokkal, akik tevékenyen dolgoznak a társadalom építésén, továbbá azzal, hogy a párttagok elsősorban vitákban, érvekkel lépjenek fel a programunkat, a reformtörekvéseket, a szocialista hatalmat támadó nézetekkel szemben.

Én főként műszaki értelmiségiek között dolgozom. Ők már az elmúlt években, de különösen napjainkban nagy érdeklődéssel és érzékenységgel figyelik a társadalom életének minden rezdülését, eseményét. Különös érzékenységgel reagálnak az életünk szinte minden területét érintő vitákra.

Megkülönböztetett figyelemmel kísérik az úgynevezett másként gondolkodók, az ellenzékiség vagy éppen a pártegység kérdését. Az ő véleményüket is tolmácsolom, amikor azt javaslom, hogy a párt határozottabban foglaljon állást azzal kapcsolatban, milyen viszonyt kíván kialakítani a velünk nem mindenben egyetértő, de jó szándékú és alapvető céljainkat elfogadó emberekkel, csoportokkal, nevezzük azokat akárhogyan, és miként kívánja kezelni a politikai ellenzéket vagy a nyíltan ellenséges törekvéseket.

Miért tartom ezt szükségesnek? Mindannyian, így jómagam is tapasztaltam, hogy kritikus, de segítő szándékú véleményeket, javaslatokat, olykor vitakészség vagy érvanyag hiányában, olykor voluntarizmus, türelmetlenség, merevség — mondjuk ki: politikai igög — miatt visszautasítottak, visszautasítottunk, ellenzékinek, netán pártellenesnek minősítettünk, súlyos károkat okozva ezzel a közmegegyezésnek. Ezért javaslom, hogy fogalmazzunk világosan. Ki kell mondanunk, hogy azok, akik gondolkodásmódunk esetleges merevségét, doktrinerségét kritizálják, akik a megvalósítás útját másként látják, azok nem feltétlenül eszméinket, a szocializmus lényegét támadják, hanem csak bizonyos törekvéseinket ellenzik, azzal a meggyőződéssel, hogy az ő elképzelésük a jobb. Ez a politikai élet természetes velejárója, és előbbre viheti az ügyet. Közéletünk része kell hogy legyen a türelem, a kulturált vita és az érdemi partnerviszony kialakítása.

Napjainkban sok új politikai jelenséget élünk meg. A politikai közéletben különböző célú és szándékú csoportosulások jelentkeznek. A párttagság megkésett, szűkszavú tájékoztatása ezekről a szerveződésekről zavart, tétovázást, sajnálatos bizalomgyengülést okoz. De a legnagyobb baj mégis az, hogy sorozatosan elmarad az elemző értékelés, amely alapja, eszmei háttere lehetne az offenzív fellépésnek.

A párt kapcsolatát ezekhez az erőkhöz a szocialista társadalomhoz való viszonyuk határozza meg, és ebben, úgy hiszem, hiba lenne illúziókat táplálnunk. Meg kell határozni azt a politikai mozgásteret, ahol az „eddig és ne tovább!" határ meghúzható. Meggyőződésem: ha tudományos megalapozottsággal, a nyilvánosság előtt fejtjük ki álláspontunkat ezekben a kérdésekben is, akkor a párttagság aktivizálhatóbb lesz, érdemi szövetségeseket nyerhetünk, és társadalmi szinten is megújuló politikai kultúrát alakíthatunk ki.

■ ■ ■

A XIII. kongresszust követően a Központi Bizottság 1986. decemberi határozatában megfogalmazódott, hogy a tudományos-műszaki fejlődésnek és a szerkezetváltásnak alapvető feltétele a gazdaság innovációs készségének javítása. Ebben kiemelt fontosságú az emberi tényező minőségének védelme és a termelőeszközök, technológiák színvonalának emelése. E kettő egysége alapfeltétele a hatékony társadalmi hasznosításnak. Jól tudjuk, hogy a szaktudás kialakításához a fizikai erőnléten, az egészség megőrzésén túl szükség van a tudás megalapozására, szinten tartására és továbbfejlesztésére. Az információk érdemi, szelektív befogadása pedig igényli a nyelvi, történelmi, kulturális és politikai felkészültséget is. Csak az ilyen szempontból sokoldalúan fejlett személyiség lehet igazán értékalkotó tagja a társadalomnak.

Különösen élesen vetődik fel ez a kérdés a tudományos, kutatói munkaterületen. A kutatás-fejlesztés személyi feltételei ma még alapvetően jók. A kiemelkedő eredmények elismerése érdemben javult. Gondot jelent azonban az ebben a szférában dolgozók munkájának általános társadalmi leértékelődése, ami mindjobban érződik a tudomány belső szakmai kontroll-

jának gyengülésében, a tudományos közélet fejlődésének stagnálásában, zavaraiban. A tudományos élet demokratikus fórumainak munkájában sok a bürokratikus vonás, kevesebb figyelem irányul a tudományágak belső fejlődésére, a hosszabb távú feladatok megalapozására. A fiatalok körében csökkent a tudományos pálya vonzereje. Ez kontraszelekcióhoz, a generációváltás lassulásához vezet, és a növekvő feladatokra való felkészülésben pótolhatatlan veszteségeket okoz. A kutatást érintő restriktív intézkedések, a működést veszélyeztető forrásmegvonások, a deklarált elvek és a gyakorlat ellentmondása sokszor visszahúzódó magatartást vált ki az alkotó értelmiségből. Érezhető a konzervatív magatartás megerősödése, ami hátráltatja reformtörekvéseinket, és teret nyit nem kívánt folyamatoknak.

A kutatás-fejlesztési kérdések vizsgálatában szerzett tapasztalatok alapján általános érvényű problémákként a következők fogalmazhatók meg: a kutatás-fejlesztés terén rövid távú szemlélet uralkodik; forráshiány tapasztalható a kutatói és az alkalmazói szférában, s az ebből adódó gondokat növeli a pénzintézetek és a főhatóságok kockázatelhárító magatartása; a kutatásirányítás rendszerében bekövetkezett változások nem párosultak a hálózati önállóság érdemi növelésével, a belső irányítási rendszer korszerűsítésével, az adminisztráció ésszerű csökkenésével. Mindezek növelik a kutatás költségeit. Nagyfokú a gép-, műszer-, anyag- és devizahiány. Nem kielégítő az együttműködés a kutatóintézetek, egyetemek, vállalatok között, és erre sem kényszer, sem érdekeltség nem ösztönöz. Az infrastruktúra elmaradottsága, a tapasztalatcsere hiánya gátolja az információáramlást, s így rontja a piaci munkát. Hiányoznak a kutatási eredmények gyakorlati alkalmazását bemutató referenciahelyek. Nincs megfelelő érdekeltségi rendszer.

Mindezekből következik, hogy a gondok csak komplex megközelítéssel, gazdasági és tudományos céljaink átfogó felülvizsgálatával, megváltoztatásával oldhatók meg. Ebből kiemelném, mint legfontosabbat, az elengedhetetlenül szükséges források képzésének és újraelosztásának módját, s ebben a kormányzati és más végrehajtói szféra felelősségét. Ha nem jön létre a hatékony termelést biztosító szerkezetváltás, akkor a kutatásban is számolni kell a növekvő infláció hatásával. A központosított műszaki fejlesztési alapoknak legalábbis a nominálértékét a tervek szerint várhatóan megőrizzük. Az viszont ma még nehezen érzékelhető, hogy a műszaki fejlesztési alapok kötelező képzésének megszüntetése milyen következményekkel jár, s az alkalmazott preferenciák hogyan hatnak a kutatásra-fejlesztésre tervezett összegek közel felét kitevő vállalati ráfordítások alakulására. Hosszú távon valószínűleg élénküléssel számolhatunk, de átmenetileg inkább a visszaesés valószínűbb.

Az előrelépéshez a következőket ítélem a legfontosabbnak:

1. A népgazdasági terv 1989-től a kutatás-fejlesztés céljaira előirányzott ráfordításon belül növelje a költségvetésből biztosított összegek arányát, mellőzve a maradványelvet. Ezeket az eszközöket elsősorban az alap- és alkalmazott kutatásban, valamint az oktatásban és a tudományos továbbképzésben használjuk fel.

2. Az innovációs lánc meghatározott infrastrukturális keretben történő működésének biztosításához, az ésszerű és szükséges kockázat fedezetének megteremtéséhez, a kiemelkedő képességek elismeréséhez használjuk fel a központosított és pályázati műszaki fejlesztési forrásokat. Tegyük lehetővé a vállalati kutatási-fejlesztési források tehermentes képzését.

3. A fentiek érdekében a kutatás-fejlesztés irányítási rendszere egyfelől erő-

sítse a tudományos-műszaki fejlesztés súlyát a központi döntésekben, másfelől adjon nagyfokú bizalmat és felelősségteljes önállóságot a kutató-fejlesztő hálózatnak; tegye kiszámíthatóvá a központi források mértékét, s az ehhez szükséges garanciákat a törvényhozás teremtse meg.

HAMZA ANTAL

A MONORI MEZŐGÉP ESZTERGÁLYOSA

A munkáslét becsületéért

Az a közeg, ahol dolgozom és társadalmi munkámat végzem, úgy látja, hogy a kibontakozási program megvalósításához ránk, munkásokra is szükség lesz. Sőt a kibontakozási programnak döntően ebben a szférában kell megvalósulnia, mert továbbra is az állami és szövetkezeti tulajdon marad társadalmunkban a meghatározó.

A mai magyar nagyiparban, a nagyüzemi termelést megvalósító szövetkezetekben dolgozók munkájának elismerése, megbecsülése, a nagyüzemi munka becsülete az elmúlt három esztendőben — megítélésem szerint — a mélypontra süllyedt. Ugyanakkor a teherviselés zöme a bérből és fizetésből élőkre nehezedik. A végzett munka anyagi elismerése a nemzeti jövedelemhez való hozzájárulásához képest nem megfelelő. Az iparban a termelési költségeken belül a bér átlagosan mintegy öt százalékot képvisel, az itt foglalkoztatottak nettó bérének átlaga 5850 forint/hó. Sokan mondhatják erre, hogy a munkásság mai életszínvonala ennél magasabb nívót tükröz. Ez igaz, de ahhoz, hogy valaki az elért és megszokott vagy ahhoz közel álló életszínvonalát megtarthassa, a napi nyolcórai munkán túl még újabb hatnyolc órát kell munkával eltöltenie. Ezt jó esetben a vgmk-ban vállalja, vagy — ami számomra különösen elszomorító — tudását, szakértelmét nem hasznosítva, más, szakmai ismeretet nem igénylő területen próbálja megkeresni az igényeihez szükséges pénzt.

E tények tudatában meg lehet érteni, miért nem vonzó munkásnak lenni. Ma számos munkásember lebeszéli a fiát arról, hogy apja szakmáját folytassa Pest megyében például előfordul, hogy ezres tanulólétszámú általános iskolából 25—30 fő jelentkezik ipari tanulónak, ebből esztergályosnak kettő. Más gépipari, építőipari szakmákkal sem jobb a helyzet. Nem vitatom, az is fontos, hogy például a szakácsok, a cukrászok, a pincérek utánpótlása biztosítva legyen. De az ország jövőjét, a kibontakozás megvalósítását elsősorban az ipari termelés biztosíthatja. Ehhez nagyobb szaktudásra, újabb ismeretek megszerzésére is szükség van. Ezért sürgető feladat a nagyüzemi munka becsületének helyreállítása. Talán érdemes lenne a munkásosztály helyzetét elemezni, mert erre 1974-ben született utoljára központi bizottsági határozat.

A munka becsületéhez még egy gondolat. Nagyon sért bennünket, hogy a már említett feszített munkavégzésünk „elismeréseképpen" magas beosztású felelős vezetők nyilvánosan úgy fogalmaznak, jelenlegi nehéz helyzetünket azzal is magyarázzák, hogy az elmúlt időszakban a társadalom töb-

bet fogyasztott, mint amit megtermelt. Ez igaz lehet a társadalomra, de az ipari munkásság nagy többségére nem! Ezért fontos, hogy a határozatokban, nyilatkozatokban differenciáltabb, pontosabb legyen a megfogalmazás. Nem azért dolgozunk 12—14 órát naponta, hogy felhalmozzuk anyagi javainkat, hanem hogy elfogadható megélhetést biztosítsunk családunk részére.

■ ■ ■

A jövőt illetően dolgozótársaim nevében is mondhatom: támogatjuk a reformpolitikát. Tudjuk, hogy a kibontakozás a régi módszerekkel nem valósítható meg. Akarjuk a kibontakozást, még olyan tényekkel is számolva, hogy a munkások egy része átmenetileg munka nélkül marad. A munkásság változást vár, de nem vár csodákat! Tudja, hogy a pártértekezlet befejeztével egy csapásra nem változik meg a helyzet. Hosszú idő folyamataként éltük meg a társadalomban és a gazdaságban történt negatív változásokat, amelyekre nem mindig volt ésszerű magyarázat.

A munkások elvárják, hogy a döntésre megérett kérdéseket a pártértekezlet oldja meg, határozza meg a válságjelenségek okait, mutassa meg az ebből kivezető út több módozatát.

Mit vár a munkásság ahhoz, hogy az említett politika mellett teljes erővel, lelkesedéssel kiálljon, a megvalósítása érdekében tudása legjavát adva dolgozzon?

Mindenekelőtt az legyen érzékelhető, hogy a munkánk fontos, szükség van ránk. Az ugyanis teljesen érthetetlen, hogy ma a kisvállalkozásban, a kisárutermelésben dolgozók munkája miért értékesebb, mint a mezőgazdasági és ipari nagyüzemekben dolgozóké. A társadalom ismerje el a társadalmilag hasznos tevékenységet Ehhez az a legfontosabb, hogy a jelenlegi bérpolitikánk helyett kerüljön kidolgozásra egy új, a mai helyzetnek megfelelő, a kibontakozást elősegítő, a teljesítményen alapuló ösztönző bérreform, ami megszünteti a „pántlikázott forintokat", és megszabadítja a vállalatok dolgozóit a különböző „kényszerintézményektől". Egyszerűen érdekeltté kell tenni a vállalatot, hogy a jövőben elismerje a becsületes, hatékony, jó munkát, ami visszahat a munkamorálra, a munkafegyelemre. Ha ez így lesz, a vadhajtások is visszaszorulhatnak. Számomra teljesen elfogadhatatlan egy olyan szervezet kialakítása, amelynek az a célja, hogy ipari vállalatoknak munkaerőt adjon el, s azután ezt a munkaerőt jobban megfizessék, mint az adott vállalat saját dolgozóit ugyanazért a munkáért.

■ ■ ■

Mi a jövőben részesei akarunk lenni a politikai folyamatok alakításának. Nem elégszünk meg azzal, hogy pusztán egyetértünk valamilyen javaslattal, hanem a tervezésből, a kialakításból is ki akarjuk venni a részünket. Azt várjuk, hogy a tudományos műhelyek is vegyék figyelembe véleményünket, és a reális helyzetből induljanak ki kutatásaik során.

Legyen lehetőségük a dolgozóknak arra, hogy az eddiginél nagyobb létszámban vegyenek részt a párt központi vezető szerveiben, testületeiben, a Központi Bizottságban, különböző munkabizottságokban, ezzel is segítve a döntéshozókat a friss, közvetlen információkkal. Javaslom, hogy a Központi Bizottság is folytasson többször konzultációt munkásokkal a döntést megelőző viták során.

Elvárjuk, hogy a társadalomban fellelhető nemkívánatos jelenségek, mint például a korrupció, a hatalommal való visszaélés vagy a protekció a gaz-

daságban és a társadalmi élet más területein is megszűnjön. Gondolok itt például arra, hogy míg egy átlagmunkás életének jelentős részét áldozza egy lakás megszerzésére, addig a „kivételezettek" sokasága (vezetők, élsportolók stb.) kisebb anyagi áldozattal és nemegyszer gyanúsan rövid idő alatt elérik ugyanazt.

■ ■ ■

A kiküldött vitaanyag, a szóbeli előterjesztés véleményem szerint jól határozza meg a feladatokat, megfelelő lehetőséget biztosít a cselekvésre. Rajtunk is áll, hogy mi lesz belőle. Én a magam részét vállalom. A teremben ülőktől és valamennyi párttagtól azt várom, hogy következetesen dolgozzon a megvalósításon. A megújított Központi Bizottság ellenőrizze és kérje számon mindazt, amiben kollektívan döntünk. Ne riadjon vissza a felelősségre vonástól sem. Meggyőződésem, hogy ezek az igazi garanciái előrelépésünknek.

HORVÁTH ANDRÁS

A HAZAFIAS NÉPFRONT FEJÉR MEGYEI BIZOTTSÁGÁNAK TITKÁRA

A népfrontmozgalom segítse elő a párttagok és a pártonkívüliek együttműködését

A Hazafias Népfront megyei titkáraként nemcsak a kisebb-nagyobb kommunista közösségek véleményét ismerem, hanem a szélesebb közvéleményt is. Túlnyomó többségük üdvözli és támogatja, jó részük felelősséget is érez a párt általános érvényű politikai, társadalmi, gazdasági reformtörekvéseinek megvalósításáért. A párt, a reform, a demokrácia, a szocializmus nem egymásnak ellentmondó, hanem egymást erősítő fogalmak. Egymást erősítve fordulatot tételeznek fel, de kizárják a felfordulást. A pártértekezletre való készülés, a széles nyilvánosság, a társadalmi vita enyhítette a még meglevő negatív konszenzust is, és mind több elégedetlenkedő ismeri el és fel, hogy a hangulat rosszabb, mint a valóságos helyzet.

A kibontakozási folyamatot ennek ellenére lassítja, hogy még mindig nehézkesen reagálunk mindarra, ami közös dolgaink és ügyeink terén megérett a változtatásra. A politikai intézményrendszer megújítása remélhetően e tekintetben is biztosítékokat tartalmazó változást eredményez. A pártdemokrácia fejlesztése ugyanis kedvező hatást gyakorol a társadalmi demokráciára. Az állami-társadalmi szervek önállósága, társadalmilag is ellenőrzött felelős tevékenysége lehet céljaink elérésének a biztosítéka.

A politikai intézményrendszer megújítása a Hazafias Népfrontnak mint mozgalomnak nagyobb önállóságot biztosít, de nagyobb felelősséget is hárít rá.

Aki ma ismeri a közéletet, egyetért azzal, hogy a népfront színtere és fóruma a közmegegyezésnek, igazi partnerkapcsolatot biztosít a párttagok és a pártonkívüliek között. Minden munkaformájával érvényesíti a szövetségi politikát. Csak megerősíteni lehet tehát az állásfoglalás-tervezet gondolatát: fontos,

hogy a pártszervek nagyobb mértékben éljenek a népfrontmozgalom fórumainak lehetőségeivel. Két okból is. Részint: önmagát szegényítené a párt, ha nem élne ezzel a tömegkapcsolati lehetőséggel. Másrészt: társadalmunk nagy többségét pártonkívüliek alkotják, akik nem óhajtanak közéleti-politikai lehetőségek dolgában sem másodlagos szerepet vállalni. Cselekvő részeseiként kívánnak közreműködni olykor viták, kétkedések, elbizonytalanodások és fellelkesedések közepette — elsősorban szűkebb közösségeik, környezetük, településeik életének formálásában.

A társadalmi közmegegyezés új minőségére van tehát szükség. Mint ahogy a társadalmi közeg is új, a megegyezés formái is újak — a tartalom azonban változatlan, mert az maga a szocializmus. A munkásosztály ma már nem ugyanaz, mint régen volt, s ez érvényes a parasztságra és az értelmiségre egyaránt. Ugyanakkor nehézségekkel küszködő és nehezebben kezelhető az ifjúságunk, s az is tény, hogy a sokat, de nem mindig hatékonyan dolgozó társadalmunkban lazultak az értelmi és érzelmi kötődések. Ezt nevezhetjük a bizalom csökkenésének is. A közmegegyezés új minőségét többen és többféleképpen fogalmazták meg. Én a közmegegyezést a gazdasági és politikai érdekkülönbségek nyílt feltárásával, a közösségi és az egyéni felelősség együttes érvényesítésével, az össznépi államhoz való viszonyulás megvalósulásának új minősége alapján közelítem meg, amely a közmegértés eredményeként ösztönöz az együttes és felelős cselekvésre. Kit így, kit úgy inspirálhatnak ezek a gondolatok. Van, aki úgy gondolkodik, mint mi, és van olyan is, aki másként. Egyetértek az állásfoglalás-tervezetnek azzal a javaslatával, hogy a Hazafias Népfront a különböző gondolati áramlatokat integrálva a mind sokfélébb állampolgári kisközösségek számára is teremtsen mozgalmi kereteket, ösztönözve a közös fellépésre. Ennek a közös platformnak az alapja a szocializmus, törvényeink tiszteletben tartása, szövetségi rendszerünk elismerése és békepolitikánk támogatása.

HORVÁTH MIKLÓS

A VAS MEGYEI PARTBIZOTTSÁG
ELSŐ TITKÁRA

A pártdemokrácia biztosítékai

Harminckét évvel ezelőtt pártunk szembe tudott nézni az elkövetett hibákkal, és azokat nemcsak kijavította, hanem új utat nyitott a szocialista fejlődésnek. Így tudott a nép bizalmára és támogatására építve történelmi jelentőségű változások kezdeményezőjeként és letéteményeseként dolgozni.

Távol áll tőlem történelmi párhuzamot vonni az akkori és mostani helyzetünk között, mégis a tapasztalatok azt mondatják velem, hogy nemcsak a helyzet hibás megítélése, hanem önelégültségünk, kényelmességünk, a szavak és a tettek egységének tartós hiánya, önkontrollunk fogyatékosságai, a párt irányító szerveinek és szervezeteinek működési zavarai, a kádermunka elveinktől eltérő gyakorlata, egyszóval: a gazdasági és társadalmi folyamatok tárgyszerű és elvszerű kezelésének hiányosságai is hozzájárultak a mostani bajaink, súlyos helyzetünk kialakulásához. Pedig valamennyien jól tudjuk már, hogy nem törvényszerű ezek bekövetkezése, ellenkezőleg, elkerülhetők, ha a párt az élet ütőerén tartja a kezét, és nem szubjektív szándékok, hanem a

felelős realitásérzet ölt testet tevékenységében. De megállhatunk-e a hibák felsorolásánál, elég-e azt mondani, hogy ezek elkerülésére kell törekednünk, s akkor a továbbiakban minden rendben lesz? Szubjektív garanciák erre mindig voltak, de a közelmúlt tapasztalatai bizonyítják, hogy ezek bármilyen fontosak is, mégsem elégségesek. A párt működésének, és a politikai intézményrendszerünknek az alapjai lényegileg érintetlenek maradtak, így minden jó szándék ellenére, sőt sokszor éppen a jó szándék miatt újra szembe kell néznünk a megalapozatlan döntéseknek, a meghirdetett célok és a valóság között egyre táguló rések következményeivel. Meggyőződésem, hogy a jelenlegi párt- és állami irányítási rendszerben akármilyen tehetségek és ügyünk mellett elkötelezett emberek dolgoznának is, többre aligha lehetnének képesek, mint amire jutottunk, mert magát az irányítási rendszert haladta meg az idő, ezért lényeges változtatásokat, reformokat kell végrehajtani. Meg kell végre tanulnunk, hogy gyengeségeinkkel önmagunknak kell szembenéznünk, a szükséges változtatásokat nekünk kell kezdeményeznünk, ha történelmi küldetésünket vállalni és teljesíteni akarjuk. Ne a kényszerű szükség, hanem a jobb felismerése késztessen bennünket a megújulásra, a változtatásra. A párttagság és a nép bizalmát egyetlen központi bizottság, országgyűlés, kormány, alapszervezet, vagy községi tanács sem vívhatja ki puszta szándékaival, hanem csak azzal, hogy hatékonyan gyümölcsözteti a kis vagy nagy közösség anyagi-szellemi erőforrásait, erkölcsi értékeit.

Amikor belátjuk, hogy a bizalom megingott a párt és vezető szervei, általában az intézmények, hellyel-közzel egyes vezetők iránt is, mégis súlyos tévedés lenne azt hinni, hogy a politika alapjait vagy képviselőinek politikai és emberi tisztességét vonnák kétségbe. Szerintünk nem erről van szó! Ez igazságtalan volna a bíráló részéről, és méltatlan az egyes vezetőkkel szemben is. Az viszont tény, hogy intézményrendszerünk és a párt működésének zavarai jelentős mértékben hozzájárultak a kialakult helyzethez. Valljuk meg, hogy az utóbbi másfél évtizedben a párttagság nagy többsége nem annyira a politika alakításának volt a letéteményese, hanem inkább a felsőbb döntések végrehajtásának szerepét tölthette csak be.

Az eddigi viták során újra bizonyossá vált, hogy pártunkban ma is megvan az a képesség, amely alkalmassá teszi a jövőben is arra, hogy betölthesse a társadalom vezető erejének posztját. E viták légköre azt a meggyőződést erősítheti mindenkiben, hogy a párt nemcsak hirdetője a reformoknak, hanem megvalósítója is. Viszont szavahihetőségünket veszítenénk el, ha az állásfoglalás céljai csak szándékok maradnának, és nem teremtjük meg érvényesülésünk intézményesített feltételeit. Jól tudjuk, hogy a párt, az állami-társadalmi szervek munkáját, a gazdasági gyakorlatot úgy folytatni, ahogy azt eddig tettük, nem lehet; viszont önámítás lenne, ha azt hinnénk, hogy egyik napról a másikra fordulat lesz, és ez a döntés az egész pártban és társadalomban automatikusan érvényesül. Szerintünk el kell kezdeni kidolgozni a felismert gondok és a fejlődésünk útjában álló akadályok leküzdésének módját. Tudjuk, hogy mit akarunk, de most még senki ne kérje számon teljes mértékben tőlünk, hogy miként. Ezt bármilyen keservesen is, de ki kell izzadnunk a munka során, s hogy ez minél fájdalommentesebb legyen, fokozatosan és következetesen építsük ki a megvalósítás intézményesített garanciáit.

Az állásfoglalás-tervezet ennek stratégiai irányait, sőt bizonyos mértékig biztosítékait is megfogalmazza, de működtetésük intézményi és személyi feltételeit a pártban és a társadalmi életben demokratikusan kell megteremteni. Nem kell a pártot félteni a párttagságtól, a népi hatalmat a néptől, ellen-

kezőleg; meg kell teremtenünk azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik ennek a hatalomnak a valódi kiteljesedését. Mindezt csak úgy lehet megvalósítani, ha a hatalom gyakorlása nèmcsak egyes szervek, szervezetek és emberek privilégiuma, hanem társadalmi jellegű és ellenőrizhető. A pártnak és minden szervezetének pedig meg kell tanulnia a szocializmus mai keretei között a társadalmi és a személyes érdekek megtestesítését és kifejezését. Amikor a pártot említem, ezalatt én a párttagságot, a párt egészét értem. S amikor a néphatalomról szólok, akkor olyan népképviseleti, államhatalmi rendszert értek, amely köteles megbízóinak, tehát a népnek minden szinten terveiről és tetteiről nemcsak elszámolni, hanem a néptől meríteni, a népre építeni.

Midőn egyetértésünket fejezzük ki az állásfoglalás-tervezettel, azt is kötelességem hangsúlyozni, hogy a benne felvázolt szándékok megvalósításának és visszafordíthatatlanságának legfontosabb biztosítéka a mindennapi életünket átszövő, elevenen működő pártdemokrácia kibontakoztatása. Arra gondolok, hogy az a demokratikus alkotó vita, amely a pártban elkezdődött az alapszervezetektől a Központi Bizottságig, a jövőben sem nélkülözhető. Csak a pártban intézményesített, demokratikus viszonyok szabhatnak gátat az apparátusok hatalmának és a legjobb szándékú szubjektivizmusnak is.

Nyilvánvaló, hogy a nagyobb fegyelem, a cselekvőkészség, az erre alapozó társadalmi közmegegyezés nem épülhet szűk körben hozott döntések „levitelére", „megértetésére", „elfogadtatására" —, hogy ezeket a túlélt, elkoptatott, hatástalan kifejezéseket idézzem. Ha valóban rendezni akarjuk sorainkat, ha valódi elkötelezettséget akarunk teremteni, ha az előttünk tornyosuló gondok megoldását egy egész társadalom egyre gazdagabban kiteljesedő öntevékenységére akarjuk építeni, akkor a gyakorlatban is érvényesítsük az állásfoglalás-tervezet kardinális megállapítását: „A jelenlegi helyzetben a fő feladat a pártdemokrácia erősítése, minél teljesebb kibontakoztatása." Ha ebben átütő eredményeket tudunk elérni, fokozatosan felszámolhatjuk a ma kétségkívül meglevő afféle „munkamegosztást", mely szerint vannak, akik döntenek, és vannak, akik e döntések végrehajtói, sokak szerint szenvedő alanyai. Ennek szinte egyenes következménye, hogy minden szint, csoport vagy személy kizárólag mások felelősségét, feladatait látja, miközben önmagát felmenti az önvizsgálat alól. A döntésből való kirekesztettség érzete talán az első számú veszély, amelyet le kell győznünk, hogy elmélyüljön a felelősségtudat, építő cselekedetté váljon a közös sorsunkért érzett aggodalom, hogy a tétova csüggedtség helyett a gondokat legyőzni képes tetterő legyen a meghatározó.

Ezért mindnyájunknak meg kell vívnia saját személyes harcát önmaga megújulásáért, hogy alkotó részese lehessen a társadalmi megújulásnak is. Ebben a folyamatban mindnyájunknak a párt, a nép, a közvélemény nyilvánossága elé kell állnia, és vállalnia a megméretést. Ehhez pedig nyíltságra, nyilvánosságra van szükség. Életszerű politikai fórumokon, a vitát, az elkerülhetetlen ütközéseket is vállalva, a napi munka gyakorlatában kell érvényesítenünk mindazt, amit itt elhatározunk. Az emberek mindennapi kritikájára építve tanuljunk és tanítsunk. Ez teszi lehetővé számunkra, hogy a gyakorlati cselekvés során sajátítsuk el a korszerű és eredményes politizálást, mert pártunknak egyik legfontosabb feladata éppen ez. Így tudunk megfelelni annak a követelménynek, amit Lenin fogalmazott meg „Mi a teendő?" című művében: „Nem elég, ha magunkat élcsapatnak nevezzük —, úgy kell cselekedni, hogy a többi csapat mind lássa és kénytelen legyen elismerni, hogy mi elöl haladunk . . ."

JANCSÓ PÉTER

A GYŐRI GRABOPLAST PAMUTSZOVÓ ÉS MŰBŐRGYÁR GYÁREGYSÉGVEZETŐJE

A politika következetes végrehajtása hitelesíti a vezetőt

Ifjúságom éveiben gyakran hallottam a bőség kosaráról, amelyből egyszer majd mindannyian szükségleteink szerint vehetünk. Mivel ez a kosár még elérhetetlen, most egy másik kosárból — az előttünk álló problémák kosarából — emelnék ki három olyan feladatot, amelyben — véleményem szerint — eredményre kell jutnunk. Ezek: az elkezdett reformfolyamat ideológiai megalapozása; az ezt megvalósítani képes, hiteles pártvezetés megválasztása; az előbbiek bázisán létrejövő cselekvő egység.

Az utóbbi években kialakult gazdasági, társadalmi és politikai helyzet elbizonytalanodást, a párt egységének lazulását idézte elő. Az ebből való kilábalás — megítélésem szerint — csak a párt egységének megerősödésével, illetve az ahhoz szükséges ideológia megteremtésével képzelhető el. Elengedhetetlen a nap mint nap felmerülő alapvető elvi és eszmei kérdések megválaszolása. A mai valóságból kiindulva, szükséges megjelölni a párttagság és a pártonkívüli közvélemény számára a szocializmus reális célkitűzéseit; magyarazatot adni széles körben arra, hogy mi teszi szükségessé a korrekciókat a gazdasági, politikai és ideológiai kérdésekben.

Iskolai tanulmányaink szerint „a történelem az élet tanítómestere". Nekünk is tanulnunk kell az 1968-as új gazdasági mechanizmus történetéből. Ma már tudjuk: az 1968-as reformnak nem volt sem kidolgozott ideológiája, sem társadalmi bázisa. Ideológiai háttér nélkül a reform hívei nem tudtak hatásosan érvelni mellette, így az a belső hatalmi viszonyoknak megfelelően átrendeződött, visszaszorult. Ezt a hibát nem szabad még egyszer elkövetnünk, haladéktalanul ki kell tehát dolgozni a kezdeti lépéseinél tartó jelenlegi reform ideológiáját. Mivel az idő sürget bennünket, sem halogatni, sem tévedni nem szabad. Ezzel egyidejűleg a pártnak egyrészt szembe kell szállnia a reform szükségességét megkérdőjelező irányzatokkal és azok képviselőivel, másrészt el kell utasítania minden olyan törekvést, amely nem a szocialista megoldásra irányul. Nem képezheti vita tárgyát, hogy szocializmust vagy valami mást építsünk. A vita csak arra terjedhet ki, hogy milyen szocializmust építsünk!

A második világháború óta eltelt 43 év alatt felnőtt egy új nemzedék, amely a háborút nem élte át. Ez a nemzedék gyermekkorában már Csillebércen ismerte meg a szervezett fizikai munkavégzés alkotó örömét, részt vett a Hanság lecsapolásában, vagy építette az M7-es autópályát. Természetesen ezt a generációt sem kerülték el a kudarcok, a csalódások. Ma már tudjuk, hogy például a Hanság lecsapolásának sem csak pozitív következményei voltak, és azt is, hogy a történelemkönyveket többször kellett átírni. Mégis az akkor közösen végzett munka öröme ösztönzést adott későbbre, a felnőtt kor munkájához, a felsőfokú tanulmányokhoz, akár doktori disszertációkhoz is. Ez a generáció már vitathatatlanul a szocializmus szülötte. Apáinknak a szocializmusba vetett ösztönös hite bennünk már tudatos gondolkodássá érlelődött.

A kezdet kezdetén a pártvezetés és az államapparátus szó szerint a mun-

kásság soraiból került ki, és idegennek tekintett mindenkit, aki nem a munkások közül való volt. A szocialista társadalmi rendszer építésének kezdete óta eltelt emberöltőnyi időben kialakult a szocializmus saját értelmisége, amely nem a szocialista rendszer ellen, hanem érte vitatkozik. Az évek során bebizonyosodott, hogy az értelmiség nem szükségszerű rossz, ellenkezőleg: véleményével, a dolgok mélyreható elemzésével és értékelésével a társadalmi haladás elősegítője. Ezen belül a kommunista értelmiség, felkészültsége és elkötelezettsége alapján, képes már nemcsak saját rétegének, hanem a munkásság és parasztság hatalmának felelős képviseletére is.

A munkát végző embernek — dolgozzon az iparban, a mezőgazdaságban, folytasson tudományos munkát vagy tevékenykedjen a politika területén — vezetőre van szüksége. Minden vezetőnek kötelessége kijelölni a célokat, megszabni az ehhez szükséges tevékenységeket, döntéseiért vállalni a felelősséget, a megvalósítás folyamán pedig szabályozni, ellenőrizni a végrehajtást. Azt a vezetőt követik híven, aki érthetően megfogalmazza a célokat, és irányít a célhoz vezető úton. A szocialista társadalomnak folyamatosan jó vezetőkre van szüksége, kiválasztásukat a pártban, a gazdasági életben egyaránt a természetes szelekció intézményesítése és demokratizálása alapján kívánatos végezni, s ha szükséges, akár generációváltás árán is. A jövőbeli vezetésnek következetesen végrehajtott politikájával kell hitelt szereznie a párttagság soraiban.

Már az új szocializmuskép felvázolásában és később a megvalósításban is ennek az új vezetésnek kell a stafétabotot vinnie. Ennek szükségességét érzékelve, a történelmi múltból a magyar paraszti családot említeném mintaként. A család egyben kisvállalkozás volt, amely igyekezett eredménycentrikusan gazdálkodni. A családfő után a nagyfiú rangidős a sorban, akinek életét a munka töltötte be. Ahogy nőtt, úgy növekedett munkájának nehézsége, de egyben jelentősége is. A család életében hosszú időn keresztül három dolog nem változott meg: az, hogy ki lakott a nagyszobában, hogy ki kapta elsőnek a levest a ház asszonyától, és hogy ki tartotta kézben a családi pénztárt. De óhatatlanul elkövetkezett az az idő, amikor a vállalkozásban a nagyfiú átvette a családfő szerepét. A stafétabot átadása minden családban szükségszerű volt, bár nem konfliktusmentes. Mégis: ahol az apa bölcs volt, ott még akkor átadta a stafétabotot, amikor vitathatatlan volt, hogy a második tányér levesbe is jut a húsból...

KESZLER PÁL

A FŐVÁROSI OPERETTSZÍNHÁZ IGAZGATÓJA

A művészeti értékek védelmében

A Budapest VI. kerületében működő színház-, zene- és táncművészeti intézmények kommunistáinak küldötteként kértem szót. A Terézvárosban működik a fővárosi színházak többsége, az Operaház, a zene- és balettművészeti oktatás felsőfokú tanintézetei, az állami hanglemezgyártás irányítása, a művészeti szövetségek és szakszervezetek. Problémaérzékeny, a közügyek iránt érdeklődő pártalapszervezeteink vitatták meg az állásfoglalás tervezetét.

Művészeti pártszervezeteink véleménye szerint a kultúra, a művészet a társadalmi élet egészének nem másodrendű kérdése, és az eddiginél lényegesen több figyelmet igényel. Ehhez képest keveset törődünk ezzel, holott a párt története során minden helyzetben hangsúlyosan vállalta és hirdette a kultúra, a művészet fontosságát.

Mi a helyzet ma?

A párt művelődéspolitikai irányelvei harminc évvel ezelőtt kerültek elfogadásra; a közművelődésről szóló párthatározat tizenöt éves; a párt művészetpolitikájának időszerű feladatairól szóló állásfoglalása négy évvel ezelőtt megjelent ugyan, de sok nem történt azóta, még a XIII. kongresszuson sem. E témák átfogó értékelése tovább nem halasztható, hiánya már ma is sok zavart okoz.

Pártértekezletünk állásfoglalás-tervezete úgy fogalmaz, hogy a kulturális intézmények tevékenységében működés- és értékrendbeli elbizonytalanodás tapasztalható, valamint a gazdasági élet piaci hatásainak mechanikus érvényesítése miatt a kulturális kínálatban nemkívánatos tartalmi silányságok nyernek teret.

A valóságnak viszont ez csak az egyik oldala. A művészeti élet ennél sokkal színesebb.

Nincs eléggé a köztudatban, hogy a zenei életünk és zeneoktatásunk világszínvonalon áll; világjáró híres együtteseink és szólistáink vannak, zenepedagógiai módszereinket szinte minden földrészen ismerik és alkalmazzák. Balettművészetünket világszerte számon tartják. Színházaink látogatottak, és minden műfajban, a drámától az operetten át a bábjátékig jelentős nemzetközi sikereket aratnak. A továbbfejlődés viszont valóban megrekedt, mégpedig tartósan. Hiányzik az alapvető elmozdulás.

A már említett, 1984-ben készült művészetpolitikai állásfoglalás szólt a kulturális irányítás gazdasági reformjának szükségességéről, de struktúrát érintő változás nem történt. A művészetek támogatási rendjében, pénzügyi irányításában tulajdonképpen nem is közgazdasági szemlélet érvényesül, hanem valamilyen számviteli, könyvelői látásmód.

A rendelkezésre álló pénzeszközök állandó apadása és csökkenő értéke olyan — lényegében szűkített — kulturális újratermelésre vezet, amely akarva, nem akarva műsorpolitikai kompromisszumokra kényszeríti az intézményeket. A pénzszerzés jegyében összemosódnak a profilok, majdnem mindenki mást csinál, mint amire hivatott; nem jószántából, hanem létérdekből. Több olyan művészeti együttes van, melynek egyértelműen csökkent az állami támogatása. Napjainkban a legtöbb színművész, előadóművész társadalmi közérzete rossz. Úgy érzékelik, hogy például a színházak, amelyek jellegüknél fogva sajátos intézmények, nem kapják meg az ennek megfelelő megítélést, gondoskodást. Egyesek szerint van ebben a véleményben a művészi érzékenységből fakadó túlzás, a szakma egésze mégis úgy látja, hogy a mai általános társadalmi megítélés nem mondható művészetbarátnak.

Ezzel szemben a magyar művészek többségére a társadalom iránti elkötelezettség a jellemző. A haknivilág afféle sztárocskái csak jelentéktelen és nem mértékadó kisebbséget képeznek. Az igazi művész, minden műfajban és szakágban, hivatásának tekinti ezt a pályát, életének egészét adja a pódiumnak, élete gyertyáját két végén égeti. Nem tarthatjuk véletlennek, hogy még a mai nehéz gazdasági körülmények között is jelen van a közönség, és

az ország és a világ színházaiban, hangversenydobogóin szívesen látják művészeinket.

Természetes, hogy a művész rendkívül érzékeny ember: többek között ettől művész. Rosszulesik neki, ha szembeállítják a társadalom többi rétegével, alábecsülik teljesítményét, vagy ha holmi deficites ágazat megtűrt képviselőjének nézik.

Szívesen megkérdezném azokat a pénzügyi tervezőket, akiknek ebben a témakörben meghatározó az állásfoglalásuk, hogy miként képzelik el az ajtón kopogtató ezredforduló tájékán hazánk lakosságának általános műveltségét, esztétikai ízlését, általában az elvárható kulturáltság fokát. Ennek tükrében helyénvalónak tartják-e a jelenlegi kulturális restrikciót? Hogyan ítélik meg ennek összefüggését a tudományos és technikai forradalomban való elmaradottságunkkal?

A problémák természetesen nem szűkíthetők le gazdasági-pénzügyi kérdésekre. Még akkor sem, ha ezeknek a szerepe tagadhatatlanul elsődleges.

A tartalmi irányítás és felügyelet módszerei megrekedtek a több évtizedes beidegződött gyakorlatnál. Az az alapelv, hogy a színház olyan alkotó műhely, amely önállóan működik, és tevékenységéért művelődéspolitikai felelősséggel tartozik — végül is csak tendencia maradt.

Sokféle ellentmondás alakult ki. Tisztázatlan az értékmérő: a „le nem váltható" közönség véleményét megkérdőjelezi a szakmai kritika; a szakmai kritikát megkérdőjelezi a művésztársadalom többsége. Emellett megmaradtak az elavult paragrafusok, a műsortervek engedélyezésének bonyolult rendje.

Ehhez kapcsolódik, hogy a demokratizmus egyik fóruma lehetne a művészeti szövetség is, de egyike-másika messzemenően nem képviseli tagságát, és a bázisoktól elszakadva igencsak elidegenedett hivatali jelleget öltött. Még a szakterület mozgalmi életének is megvannak a maga bürokratikus megnyilvánulásai.

Természetesen nem elegendő gondjaink felsorolására szorítkoznunk. Az országos pártértekezlet nem panasznap, hanem a munka és iránymutatás fóruma. Ezt a funkciót senki és semmi nem tölti be helyettünk.

Az elmondottak alapján mit javaslunk tehát?

1. A Budapesti Pártbizottság már megfogalmazta a párt új kultúrpolitikai irányelvei kidolgozásának szükségszerűségét. Ez alapvetően fontos, de rövid időn belül mégsem végezhető el. Addig is át kellene tekinteni a meglevő dokumentumokat, különösen a művészetpolitikára vonatkozó 1984. évi állásfoglalás sorsát.

2. A gazdasági alapokat illetően összhangot kell teremteni a művészeti célkitűzések és a dotálás nagyságrendje, valamint módszerei között. Tudnunk kell, hogy egyrészt a világban sehol sincs szubvenció vagy szponzor nélküli művészet, másrészt a jelenlegi kulturális takarékosság gyakorlata még rövid távon sem tartható fenn anélkül, hogy maradandó társadalmi mértékű károsodás ne keletkezzék. Fel kellene mérni, hogy egyáltalán mekkora összegre lenne szükség a művészeti terület nagyberuházásként kezelhető minimális szanálási programjához.

3. Érvényt kell szerezni annak az elvnek, hogy az alkotó műhelyek önállóak, és ugyanakkor felelősek a működésükért. Ennek érdekében az irányítás és felügyelet jelenlegi metódusát meg kell szüntetni, és nagyobb szerepet kell adni az intézmények saját belső felelős demokratikus fórumainak.

4. A művészeti utánpótlás nevelés vonatkozásában tisztázni kell a távlati tervezés jelenlegi stádiumát.

5. A művészeti intézményekhez kapcsolódó társadalmi szervezetek — például a szakszervezet, a művészeti szövetség — tevékenységének az legyen az alapelve, hogy a helyi működést, a helyi műsorpolitikát, a helyi káderpolitikát segítse.

Be kell látni, hogy az igazi érdekvédelem a művészeti termék, a produkció védelmével kezdődik. Ennek formálásában a pártalapszervezeteknek meghatározó szereppel kell rendelkezniük

KEVICZKY LÁSZLÓ

AZ MTA SZÁMÍTÁSTECHNIKAI ÉS AUTOMATIZÁLÁSI KUTATÓ INTÉZETÉNEK IGAZGATÓJA

Növeljük a kutatás és fejlesztés társadalmi rangját

Az értéket teremtő szellemi munka döntő tényezője a társadalmi és ágazati előrehaladásnak. Intelligens termékek létrehozásához a magunk fajta kis országnak is jelentékeny, folyamatosan és bővítve újratermelt technikai bázissal, elég erős kutatási, tervezési, gyártási és minőség-ellenőrzési eszközháttérrel kell rendelkeznie. A világpiac által értékesnek tekintett termékekhez és rendszerekhez vezető út nem könnyű. Nem választhatjuk az egyszerűbb módszert, az alacsony színvonalú munka felértékelését, mert akkor nemzetközi megítélésünk a segédmunka értékének szintjére süllyed. Aki ezzel a folyamattal nincs tisztában, az nem látja a huszadik század végén ható nemzetközi folyamatok átrendeződésének lényegét, alapkérdését.

A XIII. kongresszus a népgazdaság anyagi-műszaki alapjainak fokozatos megújítását és a műszaki fejlesztés meggyorsítását célozta meg. A gyakorlat sajnos nem igazolja, hogy ezen a téren lényeges előrelépés történt volna. Ehelyett az eddigi folyamatok az értelmiség és a tudás lebecsüléséhez, az ország műszaki fejlődésének lassulásához vezettek. Az értelmiséggel kapcsolatos ismételt politikai deklarációink eddig is jók voltak, de a végrehajtás kiábrándítóan alakult.

Örömmel tapasztalom, hogy a pártértekezlet dokumentuma kimondja: „A tudományos kutatás a társadalom előtt álló feladatok megoldásában, a népgazdaság műszaki megújulásában meghatározó szerepet tölt be. Támogatni kell az előremutató, magas színvonalú, a gazdasági és társadalmi fejlődés szempontjából fontos kutatásokat, és elő kell segíteni a tudományos eredmények gyakorlati hasznosítását." Kevésnek tartom viszont, hogy a bizonytalan jövőben akarunk csak „Ehhez megfelelő gazdasági, jogi, pénzügyi és szervezeti feltételeket... kialakítani."

A tudományos kutatások nyugalmat, biztonságot igényelnek, s ennek megfelelő garanciákat, amelyek lehetővé teszik az alapos elmélyülést, az iskolateremtő elméleti, kísérleti vagy fejlesztőmunkát a szakterülettől függően.

Egy akadémiai küldöttség tagjaként, a parlament meghívására nemrégen látogatást tettem az NSZK-ban, ahol a kutatás támogatási rendszerét tanul-

mányoztuk. Jóllehet a miénkhez képest szédületesen magas összegekről volt szó, én nem erre figyeltem fel, hiszen többé-kevésbé természetes a két ország fejlettségi szintjének összevetése alapján. Feltűnt viszont a kutatásra fordított összegek törvényes védelme a költségvetésben, amely lehetetlenné teszi vagy legalábbis nagyon megnehezíti, hogy a változó kormányok a rövid távú gazdasági programok „sajátos" érdekeinek megfelelően számottevő restrikciót alkalmazhassanak a jóval hosszabb távú kutatási folyamatok támogatásában.

Nálunk az elmúlt időszakban sokszor hangoztatott deklarációk ellenére — a reálértéken tartás helyett — 15 százalékkal tovább csökkent a kutatási-fejlesztési célokra fordított, eddig is alacsony költségvetési alaptámogatás. Ehhez érdemes hozzátenni, hogy a kutatás-fejlesztési ráfordításokon belül a költségvetési pénzeszközök részarányát tekintve Európában mi az utolsók között vagyunk. A probléma orvoslásához gyökeresen szakítani kell a jelenlegi statisztikai szemlélettel. A statisztika mai felmérési metodikája szerint úgy tűnhet, hogy az ország elég nagy összeget költ kutatásra. Széles körben ismeretes azonban, hogy ennek az összegnek csak kis részét fordítják valóban erre a célra. A jelenlegi adózási szabályok és kedvezményrendszerek mellett kifizetődő kutatás-fejlesztésnek feltüntetni a legkülönbözőbb tevékenységeket. Ezen a téren is káros az önáltatás.

A közelmúlt történései sajnos ismét nyugtalanítók. Alighogy miniszterelnökünk kijelentette az Akadémia közgyűlésén, hogy nem aktuális az akadémiai intézetek átszervezése, másnap a „másik oldal" kezét-lábát törve igyekezett bizonygatni a napisajtóban az intézményhálózat karcsúsításának szükségességét. Persze furcsa logikával: miután a kutatóintézeteket jelentős részben önfenntartásra kényszerítettük, erre hivatkozva egyesek fel is akarják számolni őket. Hát ennyire nincs szükség a kibontakozáshoz kutató-fejlesztő kapacitásra? Lehet, hogy ha csak a költségvetés rubrikáit szemlélik, ez egyszerűbbnek tűnik, mint a normális finanszírozási arány helyreállítása, de mérhetetlen károkat okoz — felélhetjük ezt a tartalékunkat is.

Ezért is szeretném hangsúlyozni, hogy a tudományos munka számára javuló feltételeket, bővülő forrásokat kellene teremtenünk. S hogy ne vádolhassanak részrehajlással, hozzátenném: úgy szabjunk garanciákat, hogy vegyük figyelembe az ország teljesítményét. Célszerű lenne a kutatások ráfordításait a nemzeti jövedelem adott százalékában meghatározni, követve a hozzánk hasonló fejlettségű országok gyakorlatát.

Indokolt szóvá tenni, hogy miközben a kutatás és a műszaki fejlesztés pozícióit erősíteni kellene, az adóreform eddigi rövid távú hatása ezen a téren gyökeresen ellentétesnek bizonyult deklarált céljainkkal. Az adóreform előkészítése során a kutatóhelyek speciális problémáinak felmérésére egyáltalán nem maradt idő, ma is tisztázatlanok lényeges elvi és gyakorlati kérdések. Jelentősen romlott a kutatóhelyek jövedelempozíciója, többletköltségeiket még az árindex mértékéig sem tudják érvényesíteni, mivel a kutatás-fejlesztés iránti kereslet — szándékainkkal ellentétben — csökken.

Én leginkább a magyar nép tehetségében, alkotóképességében bízom. Jól ismertek azok a nemzetközi összehasonlító vizsgálatok, amelyek szerint 14 éves korig gyermekeink tudása a világ élvonalába tartozik. Ez még akkor is igaz, ha állandóan ostorozzuk — szerintem sokszor indokolatlanul — oktatásunk színvonalát, s akkor is, ha az ilyen típusú felméréseket mindig kétkedéssel fogadjuk. Jól képzett szakmunkásaink értéke a nemzetközi piacon sem alacsony. Kutatóintézeteink, egyetemeink szakemberei — a konjunkturális

szakmában legalább — nemzetközi keresettségnek örvendenek. Itt a verseny még nem dőlt el!

A pártértekezlet nyomán kialakuló cselekvési programnak olyannak kell lennie, amely minden — ideológiai, pénzügyi, társadalmi és más — akadályt elhárít az alkotó, értékteremtő tevékenység elől, hogy megbomlott értékrendszerünkben ez a terület a legmagasabbra kerüljön. A kritikus gazdasági helyzetből való kibontakozáshoz nélkülözhetetlen a műszaki értelmiség alkotó energiáinak, szellemi tartalékainak felszabadítása. Általában jobban kell építeni a magyar nép tudására, szorgalmára, innovációs készségére.

Cselekvési programunkban saját megfogalmazásom szerint az alábbi téziseket tartanám a legfontosabbaknak.

Az őszinteség nem lehet egzisztenciát veszélyeztető kérdés. Ezen a téren az utolsó 32 év politikai vezetésének utolérhetetlen érdemei vannak, de ma már itt sem szabad megállnunk, az eredmények védelmének intézményesített formájához kell eljutnunk. Ez pedig a pártdemokrácia legnagyobb vívmánya lehet. Miért ne legyünk mi a magyar társadalom legdemokratikusabb szervezete? Az intézményes garanciáknak a vezetés szándékától függetlenül kell biztosítaniuk, hogy a párton kívüli vitákban a vélemények korlátozás és hátrányos következmények nélkül kifejthetők legyenek. A pártértekezletet előkészítő vitákra gondolva meggyőződésem, hogy ennek teljesítményt felszabadító hatása óriási lesz.

Minimálisra kell csökkentenünk a párttagok, az állampolgárok, az intézmények, a vállalatok bizonytalanságait. A bizonytalanság a legnagyobb teljesítményvisszatartó erő. Ma nem tudjuk, hogyan értékelnek holnap. Nemcsak az egyszerű embereknek kellenek a fogódzók, de kell a vállalkozóknak, a művészeknek, a pedagógusoknak, a tudósoknak is. Legyen erőnk azt mondani, hogy ez meg ez biztos, itt meg itt segítsetek emberek, segítsetek tudósok, művészek, szakemberek, keressük együtt a biztos pontokat. S mondjuk azt is meg, hol kezdődik a bizonytalanság, az ingovány, és azt is, hol avatkozunk be.

A biztonságos fogódzókhoz minél előbb fel kell számolnunk értékzavarainkat. A jelenleg uralkodó értékzavar konzerválása mellett nincs jövőnk, mert nincs a megtermelt értékeket értékükön érvényesítő gazdaságunk. Az értékzavar ellensége a demokráciának, a közvélemény nyíltságának, a társadalmi nyitottságnak. Az országban kialakult morális válság meggyőződésem szerint még veszélyesebb és nehezebben felszámolható, mint gazdasági-politikai rendszerünk zavarai.

Az elmúlt évtizedekben nagyon sok pozitív folyamat is lezajlott. Gyarapodott az ország, fejlődött még a sokat szidott infrastruktúra is. Változott az általános légkör: nem kell szégyenkeznünk a szólásszabadság, a tájékoztatás, a kultúra és a tudományos kutatás szabadsága tekintetében, állampolgári joggá tettük a külföldi utazást. Tanultuk és tanuljuk a demokráciát akkor is, ha ezt időnként megmerevedett struktúrák még akadályozzák.

Óriási tartalékot jelent, ha reális célkitűzésekkel újra meg tudjuk nyerni az emberek bizalmát. A magyar munkás, paraszt, értelmiségi túlnyomó többségében sokkal többet dolgozik, mint a nyugat-európai. Szellemi kapacitásban, szaktudásban, kezdeményezőkészségben nem vagyunk elmaradva! Koncepciózus gazdaságpolitikára van szükség, amely ezeket az energiákat hatékonyan képes az ország javára felhasználni.

KOVÁCS ATTILA

AZ ÓZDI KOHÁSZATI ÜZEMEK ELŐHENGERÉSZE

Felelősség az emberért

Véleményem szerint hazánkban már régen megérett a helyzet a változásra. A szükséges változások közül kiemelném azt, amelyet magam és a munkatársaim is az egyik legfontosabbnak ítélnek, azt, hogy az emberek egy része „elfelejtett" dolgozni. Hiba lenne elhallgatni, hogy ez nem beosztás kérdése, mégsem a munkásokra gondolok elsősorban, hanem azokra a vezetőkre, akik csak beszéltek, fölöslegesen üléseztek, viszont tényleges munkát nem végeztek. A sok üres szó, frázis rombolóan hatott az emberek gondolkodására és erkölcsére. Az állásfoglalás-tervezetben is több esetben előfordul az őszinteségre, a nyíltságra való utalás. Engem zavarnak ezek a szavak. Lehet nem őszintén beszélni? Vagy másképp fogalmazva: nem azt mondani, amit érzek, amit gondolok? Szerintem ezeknek természeteseknek kellene lenniük. Miért vannak még mindig vezető beosztásban olyanok, akikről meggyőződtünk, hogy — finoman fogalmazva — mellébeszéltek? Ezért különös hangsúllyal támogatjuk, hogy a személyi felelősség kérdése ne tűnjön el a testületi felelősség mögött. A jövőben olyan határozatokra van szükség, ahol személyre szólóan határozzuk meg mindenkinek a saját feladatát.

Kohásztársaim nevében mondhatom: túl sok az olyan dolog, ami miatt aggódnunk kell. Ilyen: az ország jövője, saját munkahelyünk, gyermekeink sorsa, családunk háztartása, pénzünk vásárlóereje.

Nem szabad tovább feszíteni a húrt. Csökkenteni kell a feszültségek számát. Elmérgesedett helyzetben, keserű szájízzel dolgozni nem jó, s a kétkezi munkások érdekeltségének hiánya miatt bajba kerülhet az ország.

Munkahelyek megszűnését csak úgy tudjuk elfogadni és támogatni, ha először új munkahelyet teremtünk, ahol jobb munkakörülmények között korszerűbb termékeket tudunk előállítani. Meggyőződésem, hogy ilyen esetben az emberek szívesen vállalják az átképzés nehézségeit.

Vállalatunk, az Ózdi Kohászati Üzemek az elmúlt esztendőben nagyon nehéz időszakot élt át. Szembe kellett néznünk a berendezések leállításával, foglalkoztatási, megélhetési problémákkal, a termékszerkezet átalakításának szükségességével.

A szerkezetátalakítás első ütemén túl vagyunk. Túl vagyunk az ezzel kapcsolatos első megrázkódtatáson is. Megbarátkoztunk a kisebb kohászat szükségességével és célszerűségével. A foglalkoztatási problémák — ha nem is zökkenőmentesen — végül is nagyobb feszültségek nélkül rendezhetők voltak. Az 1987-es esztendőt részben a fogyókúra, részben a gazdálkodás tervszerűbbé tétele eredményeként már veszteség és alaphiány nélkül zártuk. A dolgozók biztonságérzete, hangulata javult, s bizakodással tekintenek a jövőbe. A Tervgazdasági Bizottságnak a vaskohászati vállalatoknál végrehajtandó szerkezetátalakítás meggyorsítására hozott döntése megnyugvást keltett dolgozóink körében, s új lendületet ad a folytatásához.

Egyszerű kohász vagyok, mert az életem útja így hozta. Szívvel csinálom, ami a kötelességem. Lejárt az egymásra mutogatás ideje a nemzet és mindannyiunk érdekében. Az ország és szűkebb környezetem is csak összefogással, egymásért érzett felelősségtudattal lehet úrrá a problémákon.

KURUCZ JUDIT

AZ ANILIN FESTÉK- ÉS VEGYIANYAGFORGALMI VÁLLALAT OSZTÁLYVEZETŐJE

A szavak nem elegendők

Újszerű a feladat, amely most előttünk áll. Az MSZMP-t valóban a nép pártjává kell tennünk. Olyan párttá, melyet magáénak érez az egész nép, s természetesen a párt tagsága is. Ehhez azonban nem elegendő pusztán a szándék kinyilvánítása. Mi kell hozzá? Először is reális helyzetfelmérés, s ennek alapján a szükséges következtetések levonása. Erre építve gondolhatjuk végig, hogy ki, mikor és miben vétett, és mit kell tennünk rövid, illetve hosszú távon ahhoz, hogy jelen helyzetünkön változtassunk.

Gazdaságunkban tapasztalható némi élénkülés, ám ez szerintem nem a stabilizációs program megvalósulásának következménye, hanem sokkal inkább bizonyos reformidegen kényszerintézkedéseké. Ráadásul még ezek az intézkedések sem átgondoltak, kapkodást jeleznek, csoportérdekeket képviselnek, olykor elhamarkodottak, vagy eppen nem időben hozzák meg őket. Mindez gazdasági anarchiához, állami protekcionizmushoz, tervezhetetlen termeléshez, meglévő értékeink elherdálásához vezet. Amíg mindezeket nem látjuk világosan, az irányt sem tudjuk megszabni. Ezért van az állásfoglalás tervezetében több „kell", mint „hogyan", „kivel" és „mikor". Amíg ezeket konkréttá nem tesszük, nem adunk feladatot és nem szabunk ki idődimenziókat, programunk megfelelő garancia hiányában képtelen lesz arra, hogy tömegeket állítson a párt mögé. Ha általánosságokban beszélünk, az csak frázisokhoz vezethet. Mint ahogy hiába beszélünk a nők, a családok, az egészségügy állapotáról, ha a javításhoz nem tudjuk biztosítani a megfelelő pénzeszközöket. Hiába beszélünk társadalmi erkölcsről és társadalmi szolidaritásról, ha erkölcsi elveinket megsértve nem tudunk gondoskodni öregjeinkről, nagycsaládosainkról, vagy saját gyermekeinket képtelenek vagyunk megfelelő szintre kimüvelni vagy akár létminimumként lakáslehetőséghez juttatni. Addig mindez csak üres szólam, amíg a megoldáshoz nem találunk konkrétumokat. Kutatóink sem fognak alapkutatásokkal foglalkozni, amíg megélhetésük a magánmegbízatásoktól függ. A szavak tehát önmagukban nem elegendők — immár tettek kellenek!

A gazdaság és a politika egymással összefüggő fogalmak, ha megromlik közöttük az összhang, az a politikai intézményrendszer, a rosszul működő apparátus hibája. Hatékony, rátermett és gyakorlati érzékkel is rendelkező apparátus tudja csak megteremteni ezt az összhangot, ahogyan a jól működő demokratikus irányítás is csak így valósítható meg. Itt valódi demokráciáról és nem a demokratikus centralizmus jelen formájáról beszélek. Csak néhány kiragadott kérdést vetnék fel: ki dönti el, hogy melyek azok a nagy horderejű ügyek, melyekről a pártlagságnak kell határoznia? Milyen esetben készülnek több változatot tartalmazó elképzelések? Egyébként már a pártértekezlet előtt is elkezdhettük volna az új gyakorlatot, ha komolyan gondoljuk, de mégsem tettük. Ahogyan az új választási rendszer néhány eleme is már alkalmazható lett volna, például a küldötteknek az alsóbb pártszervekben történő megválasztása, a vezető testületek tagjainak feltétlenül szükséges többes jelölése, sőt tovább megyek, akár személyes programjuk megismertetése is.

Visszakanyarodnék a pártapparátus feladataihoz, ami három fő elem köré csoportosul:

— megfelelően készítse elő a döntéseket,
— szervezze meg azok végrehajtását;
— összegezve a tapasztalatokat, megfelelő formában juttassa el azokat a döntéshozó szinthez.

Eközben tudnia kell, melyek a jogai és melyek a kötelességei, s a jogokat semmiképpen ne tekintse saját kiváltságának! Ez sokkal nagyobb nyíltságot, őszinteséget, a tabuk megszüntetését, az információk teljes cseréjét követeli meg. Ezzel ellentétben jelenleg az információk még nem cserélődnek igazán, a tájékoztatás nem javul, ami fülbesúgásokhoz, álhírek terjedéséhez vezet. A nyíltságnak, a megfelelő informáltságnak a pártélet szinte minden területén nagyon fontos szerepet kell tulajdonítanunk. Csak ahhoz tud csatlakozni a tagság, csak azt tudja egységesen képviselni, amit ismer és elfogad. A pártegység nem örök és változatlan. Fenntartásához, folyamatos megújításához nyílt, őszinte és idejében történő tájékoztatásra van szükség, úgy, hogy a párttagok azt minden szinten követni tudják.

Formalitásnak tartom a tisztségviselők meghatározott időtartamra történő kinevezését, illetve választását. Nyílt és őszinte politikai légkörben, jól működő ellenőrzési rendszerben és megfelelően kialakított választási eljárások mellett ez amúgy is „beszabályozódik".

Sok minden van még, amire nincs most mód kitérni, de azért fontosnak érzem legalább röviden megemlíteni. Szól az állásfoglalás-tervezet a magántulajdon lehetőségeinek növeléséről, de nem foglalkozik az állami tulajdonú vállalatok mozgásterének bővítésével. Amíg az agyonszabályozott állami, szövetkezeti üzemek olykor valósággal fuldokolnak, addig a kisszövetkezetek, a különféle társulások és a magángazdálkodók nemegyszer még a rablógazdálkodásra is lehetőséget kapnak.

Szükségesnek érzem azt is, hogy a párt sokkal többet foglalkozzon a KISZ-szel (amely ma már messze nem tömegszervezet), a népfronttal (amelynek a jelenleginél sokkal nagyobb szerepet kellene vállalnia politikai fórumként), a szakszervezetek válságos helyzetével, oktatáspolitikánk csődjével és általában a fiatalok gondjaival.

Végezetül összefoglalnám sok beszélgető- és vitapartnerem véleményét. Le kell zárnunk a vitát. Választ kell adni a felmerült kérdésekre, és a cselekvő magatartást mindenkitől meg kell követelni. A bizonytalanság megengedhetetlen, ezért konkrét cselekvési programra van szükségünk, amely valóban érzékelhető eredményhez vezet, s nemcsak hosszú távon, de már a közeljövőben is.

LEPSÉNYI ISTVÁN

AZ IKARUS MŰSZAKI IGAZGATÓJA

A nagyvállalatok és a reform

A Központi Bizottság 1987. júliusi határozatát követően az elmúlt évben jelentős változások kezdődtek a gazdasági életben, melyeknek iránya, az új kormány céltudatos határozottsága általában pozitív benyomásokat keltett, a reálfolyamatokat tekintve pedig kezdeti eredményeket értünk el. Támogatjuk ezt a folyamatot, mert szükségesnek tartjuk a reform következetes továbbvitelét, a

visszarendeződés feltételeinek kizárását, a szocializmus újabb erőforrásainak feltárását.

A vállalkozási készség erősítése, a tulajdonformák bővítése, a piacgazdálkodás elemeinek továbbfejlesztése a nagyvállalatok működési hatékonyságát is elősegíti. A stabilizáció és az azt követő kibontakozás, a teljes megújulás alapvető teherviselői azok a nagyüzemek lesznek, amelyek maguk is jelentősen átalakulnak, részben belső célszerűségből, részben külső szükségszerűségből.

A népgazdasági feszültségek, a szabályozásbeli ellentmondások minden gazdasági egységnél érezhetők, de a hatások felerősödve jelentkeznek a szocialista országokba exportáló nagyüzemekben. A jelenlegi gazdasági környezetben nincs még kialakult érdekegyeztetési mechanizmus, de már a központi irányítás közvetlen eszközei sem működnek. Lazulnak a kooperációs kapcsolatok, mert egyes vállalatok, kihasználva az intézkedések, szabályzók következetlen voltát, a gazdasági hatékonyság általános jelszava mögött rövid távú érdekeik védelmét helyezik mindenek fölé. A túlélés biztosítása érdekében megengedhetőnek tartják a szabadversenyes kapitalizmus korai szakaszára jellemző módszerek alkalmazását, az ellátási felelősség ignorálását, esetenként a zsarolást, az üzleti tisztesség felrúgását.

Súlyosbítja a gondokat, hogy a szabályozás fejlettebb formáit alkalmazó gazdaságirányítás alapvetően a piaci módszerekkel operál, nem véve figyelembe, hogy a feldolgozóipari nagyvállalatok a jelenlegi gazdasági kapcsolatrendszerben alapvetően nem piaci környezetben tevékenykednek. A radikális értékesítési struktúraváltáshoz a feladatokat meghatároztuk, ám a lehetőségek biztosítása nélkül. Hiába a tőkés export, ha devizabevételeivel nem rendelkezhet a vállalat, vagy ha a piaci ingadozásokat a bázisszemléletű kézi vezérlés lenyesegetni próbálja. Ugyanakkor belföldön a termelési költségek növekedésének törvényesített áthárítása az inflációt gerjeszti, és nem ösztönöz a gazdálkodás hatékonyságának javítására. Emellett a belföldi árszínvonal-növekedés okozta probléma a magasabb feldolgozási szintű terméket exportáló vállalatnál kulminálódik. Bár az országos okok ismertek, a megoldást vállalati feladatként deklaráltuk.

A szocialista árucserére vonatkozó előírások részben piaciak, részben teljesen központosítottak. Nem könnyíti a helyzetet, hogy ez a rendszer fordítva ugyanígy működik. A szocialista import a KGST-országokban tapasztalható áruhiány, az ottani minőségi színvonal mellett a többszörös állami lefölözés és részben a kereskedelmi vállalatok monopolisztikus kísérletei miatt sem igazán hatékony alternatíva. A szocialista export kiegyensúlyozására hozott piackonform — de piac hiányában kérdőjeles — intézkedések azt idézhetik elő, hogy például a több évtizedes munkával kiépített járműipari vertikum, amely olyan versenyképes termékeket gyárt, hogy a legfejlettebb nyugati országokban is megállják helyüket, és azokat a KGST-országok is igénylik, a szétesés határáig juthat. Pusztán a szabályozók hatására a hatékonyan gazdálkodó vállalatokból egyik napról a másikra a veszélyes zónába tartozó, sőt esetleg támogatásra szoruló vállalatok lehetnek.

Az elmondottakkal azt szerettem volna jelezni, hogy még a nagyvállalatokat is könnyű (kevés információra alapozó) intézkedésekkel szétzilálni, dezorganizálni, tartós értékeiket rövid úton megszüntetni. Megfontolandó éppen ezért egy gazdasági alkotmány kidolgozása, amely stabilitást biztosít, a vállalat gazdasági jogait, az irányító szervek felelősségét kodifikálja.

A struktúraváltás szabályozásbeli ellentmondásai mellett nem segíti a változást a sok ellendrukker. Közéjük sorolom azokat is, akik eleve csökkent

értékűnek tekintik a nagyvállalatok dolgozóinak munkáját, a kétkeziektől az értelmiségig bezárólag. Pedig önállóságra, kezdeményezőkészségre, vállalkozásra a vállalaton belül is szükség van, és ez tapasztalható is. A teljesítményvisszatartás nem a szocialista tulajdon sajátossága, hanem a gazdasági környezet következménye.

Mindemellett tény, hogy egy nagyüzem egyre kevésbé kínál vonzó alternatívát más lehetőségekkel szemben. Megdöbbentő, hogy milliós értékekről döntő, azokért felelős vagy azokat létrehozó emberek jövedelme hogyan viszonyul más területekéhez. Teljesen elszakadt egymástól a jövedelem realizációja, illetve az új értékek létrehozása. Hány stabil, hosszú távon gazdálkodó nagyvállalat képes a bankokéhoz hasonló hozadék biztosítására? Hatékonyságot várunk el, miközben a bérszabályozási rendszerünk még mindig kontraszelekcióra kényszerít. A piaci versenyképességhez elengedhetetlen korszerű technika, a fejlett termelőerők csak magas szakképzettséggel üzemeltethetők hatékonyan, és ez megköveteli a végzett tevékenység kellő anyagi-erkölcsi elismerését.

Dolgozóinknak nehéz megmagyarázni, hogy miért hasznosabb társadalmilag az a munka, amelyet a kerítésen túl vagy esetleg a nyolcórai munka után végeznek; hogy miért van nálunk néha létszámhiány, és kell fizetnünk esetleg többszörös árat külföldieknek vagy külső munkavállalóknak, amikor másutt munkanélküliség van. Miért kerül veszélybe még a kenyerünk is stabil, folyamatos, a piac által igényelt termékek termelése mellett? Felmerül a kérdés, hogy ténylegesen ráfizetünk-e a szocialista exportra, vagy a népgazdasági szinten szükséges export csak a különböző árrendszerek miatt minősül a vállalatoknál alacsony hatékonyságúnak. Elég-e, hogy sürgetjük a KGST áru- és piaci viszonyainak fejlesztését, de érdemileg nem sokat lépünk előre?

Meggyőződésem, hogy a magyar reformról a magyar ipar és jó részben a szocialista nagyipar dönt. A reform következetes folytatásához az kell, hogy a nagyüzemek kapják meg a lehetőséget a cselekvési szabadságra mind a külső kapcsolatok, mind a vállalaton belüli lehetőségek vonatkozásában. Az átalakulásban az ipari reálértelmiség húzóerejére kell építeni. Nem előlegként, nem valamit meghitelezve, hanem a konkrét eredmény, a teljesítmény alapján. A nagyvállalatoknál még meglevő óriási anyagi-szellemi erőforrások hatékony üzemeltetésével, az új tulajdonformák kombinált alkalmazásával, a műszaki fejlesztés felgyorsításával, a vállalati belső energiák felszabadításával a struktúraváltás és ezzel a gazdasági reform sikeresen megvalósítható.

A sokat és joggal kritizált gazdasági reformról egyet nem lehet elmondani, azt, hogy konkrét intézkedések ne lennének. A párt belső életével kapcsolatos változásokra, a politikai reformra ugyanez már nem érvényes. Pedig a politikai munka hatékonyságának növelése elképzelhetetlen az intézményrendszer korszerűsítése, a módszerek megújítása nélkül. A párttagság bízik a pártban, de garanciákat kér, hogy a határozatokban megfogalmazott feladatokat végre is hajtják. A továbblépés szubjektív garanciáit jelentik az elkerülhetetlen személyi változások. Javaslom, hogy a pártértekezlet fontolja meg: ne csak a Központi Bizottságot, hanem a Politikai Bizottságot is közvetlenül a küldöttek válasszák újjá, esetleg többes jelöléssel. Meg kellene találni a módját, hogy a szervezeti szabályzat módosításával szilárd biztosítékokat teremtsünk a szükséges változások végrehajtásához. A legfontosabb, hogy tovább fejlődjön és megerősödjön a nyíltság, a demokrácia, az a légkör, amely a pártértekezlet előkészítése során kialakult. Ezt kívánja párttagságunk, ebben látja megújulásunk igazi zálogát, ezzel fogunk megmérettetni mindenki előtt.

MÁDLNÉ MAÁR ILONA

A DUNAÚJVÁROSI VÁROSI PÁRTBIZOTTSÁG ELSŐ TITKÁRA

Beavatottság, együttgondolkodás

Ha egyetértésre jutunk abban, hogy az országos pártértekezlet szükségesnek tartja a társadalmi-gazdasági reformfolyamat összehangolt folytatását és meggyorsítását, ennek kiindulópontja és biztosítéka pedig a párt működésének megújítása, akkor minél hamarabb ki kell alakítanunk azt a szemléletet, azokat a módszereket, eszközöket, amelyekkel céljainkat megvalósíthatjuk.

Az ideológiával, a szemléletváltással, a propagandával és a tájékoztatással kapcsolatban az elmúlt időszakban nagyon sok kérdés vetődött fel a pártalapszervezeteknél és a városi pártbizottságnál is. Elsősorban az ideológiai tézisekkel kapcsolatos vitában jutott kifejezésre, hogy az idősebb, a szocializmus több évtizedét átélt párttagok a mostani változások folyamatát erős érzelmi válsággal élik meg. Életútjukat mérlegelik, igazolásokat, fogódzókat keresnek, többen szembefordulnak a mindent megkérdőjelező nézetekkel. A fiatalok körében viszont a szocializmussal való azonosulás, a jövőkép keresésének problémái kerülnek felszínre. Ezek a tapasztalatok is azt bizonyítják, hogy nem egyszerű az új dolgok elfogadtatása. Erős lehet a ragaszkodás a megszokotthoz, ideológiai görcseink is lehetnek, miközben minden téren változtatni kell: a vitákban azonban nagyobb türelmet kell tanúsítanunk, megteremtve a párttagság beavatottságát is.

Végigélve a kisvállalkozások létrehívásával, az adórendszer, újabban a bérreform és a társasági törvény bevezetésével kapcsolatos előkészületeket, egy nagyon fontos problémával kerültünk szembe.

A reformok kidolgozói elsősorban az előnyöket hangsúlyozzák, a lépések pozitív gazdasági hatásait elemzik, az új elgondolások elfogadtatására törekszenek. Eközben kevés szó esik a változások társadalompolitikai hatásairól, amelyek talán nincsenek is kellőképpen átgondolva.

A közvélemény, a párttagság azonnal felveti kételyeit, kérdőjeleit, és elkezdődik a két nyelven beszélés, aztán a megbélyegzés: ki progresszív, ki konzervatív. Ezért is nagyon fontosnak tartjuk, hogy komplexebben közelítsünk az új megoldásokhoz. Egy-egy új módszert ne abszolutizáljunk. A „csodaszer"-szemlélet nem visz előre. Készüljünk fel jobban a várható társadalompolitikai hatásokra, avassuk be a párttagságot mindezekbe, mert a pártonkívüliek például az egyes párttagoknak is tesznek fel kérdéseket, s ezekre válaszolni kell. Ez fontos ahhoz, hogy ne a „védekezés" ösztönével reagáljunk a társadalom problémáira, hanem együtt alakítsuk ki a reformlépéseket — végiggondolva az ideológiai következményeket is. Ne álljunk meg a pozitív ígéreteknél, hangsúlyozzuk a negatív következményeket is — tudja az egyes állampolgár, hogy mit nyerünk, mit vesztünk egy-egy lépéssel, s azt is, hogy összességében mégis miért kell azt megtennünk. Nagyobb bizalmat ad a további változásokhoz, ha nem éri váratlanul a társadalmat a következménysorozat.

Szintén a pártviták kapcsán merült fel — Dunaújváros esetében ez természetes is — a társadalmi struktúra, az osztályszerkezet, a munkásosztály és a nagyüzemi munkásság megítélése. A vitákkal kapcsolatos központi összegzések is hangsúlyozzák, hogy az új tudományos eredmények, ismeretek jelen-

tős része nem épült be a politikai-ideológiai gondolkodásba, hogy nem megfelelő a tudomány, a politika és az ideológia közötti közvetítőrendszer.

A társadalomtudományi kutatásokat figyelemmel kísérők között ismeretes, hogy a tudományos elemzések milyen árnyaltan fogalmaznak — az átmenetiséget érzékeltetve — a társadalmi struktúra változásainak, a rétegződésnek e folyamatáról. A vitákban a hagyományos felfogások mellett a túlságosan is előrefutó meghatározások is megjelennek. A hagyományos felfogást a mindennapi tapasztalat kérdőjelezi meg. Érzékelhető a változás folyamata, a hangsúlyok eltolódása, a gazdaságosság fontosságának előtérbe kerülése s következményeinek mgejelenése a bérben és a fizetésben is.

A túlságosan előrefutó meghatározásokat (a hatalom jellege, az osztályok megszűnése stb.) viszont azonnal követi az üzemekben, nagyüzemekben dolgozók reagálása. Úgy érzékeltük, hogy a politikát figyelő párttagjaink körében zavarokat válthat ki és nemkívánatos károkat is okozhat mindkét szélsőség.

Ezért nagyon fontosnak tartjuk, hogy a részkutatásokat, részeredményeket összegezzük, hogy a tudományos kutatások rajzolják fel a társadalom pontos térképét. Az érdekeket feltárni, a politikai intézményrendszert továbbfejleszteni is csak ennek ismeretében lehet.

A társadalom szerkezetének mélyebb ismerete segítheti a reformfolyamatot, a reformpolitikát annak eldöntésében, hogy kire, mely rétegre számíthat, kire kell nagyobb figyelmet fordítani. A társadalomról alkotott pontosabb kép segítheti a nagyüzemi munkást is, hogy a folyamatban elfoglalt helyét felismerje, hogy tevékenységének értékéről pontosabb képet alkosson, hogy egyénileg is támogatója legyen a változásoknak. Közérzetét csak az őszinteség és a beavatottság javíthatja. Ne nevezzük demagógiának és konzervativizmusnak, ha egy olyan réteg, amely az elmúlt időszakban megkülönböztetett figyelmet kapott, most tájékozódni szeretne, s az új helyzetben a helyét keresi. A reformpolitika továbbviteléhez sokak támogatására, az egész társadalomra szükség van! Nem egyszerű megküzdeni az ismeretekért, eljutni az összefüggések felismeréséig, más országok tapasztalatainak adaptálásáig. Ezért fontos, hogy ne veszítsünk el könnyen olyan rétegeket, amelyek az egyéni beavatottság révén, a program valóra váltása utáni jobb élethelyzet felismerésével megnyerhetők lehetnének.

Ha igaz, hogy a jövőben az alapszervezetekre hárul a politikai munka súlya, akkor az alapszervezeteket és az egyes párttagokat is képessé kell tenni arra, hogy politizáljanak. Ha fontos kérdésekben információhiány van, a párttag könnyen átkerülhet a másik oldalra. Csak akkor érhetjük el, hogy ne hit, hanem meggyőződés kérdése legyen a reform továbbvitele, ha ezekkel a kérdésekkel is szembenézünk.

MÁRTON ANDRÁSNÉ

A SZEGEDI KÖZLEKEDÉSI VÁLLALAT CÍMFESTŐJE

A párton belüli információáramlás

A cselekvés nélkülözhetetlen feltétele, a politikai erő döntő fontosságú forrása a párt egysége. Ez az egység meglazult, sőt egyes kérdésekben megbomlott, megteremtésének körülményei, lehetőségei is megváltoztak. A kisebbségi álláspontok

a párton belül is egyre szervezettebben és szívósabban jelennek meg. Az persze szükséges a párton belül is, hogy kifejezésre jussanak a párt eszmei-politikai talaján álló, részletkérdésekben azonban különböző csoportérdekek, törekvések. A párt szervezetei és testületei szabad alkotó viták, véleményütköztetések alapján, demokratikusan alakítsák ki álláspontjukat.

Fejleszteni kell a párton belüli nyilvánosságot. A kétirányú véleménycsere és a bizalomerősítés elengedhetetlen feltétele a párt vezetői és a párttagok közötti közvetlen kapcsolat szélesítése. E kapcsolatok kialakítását segítheti elő a megfelelő információáramlás, amely az utóbbi néhány hónapot kivéve lassúnak mondható. A sok fokozatú adminisztrációs lépcsőn történő áthaladás után az információ a végrehajtási területekre gyakran deformálódva érkezik meg. Ez is zavarja a közvetlen munkavégzőket. Előfordul, hogy alsóbb szintű észrevételekre, kérdésekre nem, vagy csak késve érkezik válasz, és — sajnos — ezek a válaszok sem mindig kielégítőek. Ahhoz, hogy minden párttagtól elvárhassuk — és el kell várnunk —, hogy álljon ki a párt politikája, annak helyessége mellett a kétkedőkkel szemben, nagyon komolyan kell vennünk a megfelelő, és ami a legfontosabb: időben történő tájékoztatást.

A napi információval kapcsolatban azt is el kell mondani, hogy a közelmúltban figyelemre méltó javulás tapasztalható. A sajtó, a rádió és a televízió híradásai, tudósításai egyre naprakészebbek, törekednek a friss informálásra. Rokonszenves törekvés például a televíziónál, hogy meghívottak próbálják az információt első kézből továbbítani a nagy nyilvánosságnak. E törekvéseket mindenképpen tovább kell folytatni és rendszeressé tenni. A rádió és a tévé, valamint a sajtó adta lehetőségeket maximálisan ki kell használni az információáramlás gyorsítására.

Pártunk egyre nagyobb felelősséget vár el az ifjúság nevelésére hivatott állami és társadalmi szervektől, de a fiataloktól is. Minden társadalom számára fontos kérdés, hogy milyen az ifjúság, kivel és merre tart? Szilárd meggyőződésem, hogy a fiatalokra lehet építeni az előttünk álló teendőkben, és többre is képesek, ha erejüket és tudásukat próbára tevő feladatok elé állítjuk őket. Az utóbbi időben sajnos nagyon felerősödtek a kedvezőtlen jelenségek is. Egyre több a fiataloknál a bizonytalanság személyes sorsuk alakulásával kapcsolatban. A lelassult gazdasági fejlődés körülményei között a jogos igények kielégítése is nehezebbé vált, emiatt gyakoribb a türelmetlenség. Növekszik azok száma, akik tartósan vagy átmenetileg szembekerülnek erkölcsi értékeinkkel. A pártnak nagyobb figyelmet kell fordítania ezekre a problémákra. Az eddiginél jobban és a jelenleginél korábbi életszakaszban kell segíteni a fiatalok önállósulását, felelősség- és kockázatvállalását.

A családot alapítók legfőbb problémája a lakáskérdés, mely társadalmunk egyik legfeszítőbb gondja. Ennek megoldásában nem csupán az ifjúság érdekelt. Kétségtelen, hogy az önálló lakás megteremtése igen nagy, gyakran megoldhatatlan erőpróba a fiatalok számára. A KISZ KB április 29-i ülésén is foglalkozott a lakáshelyzettel, illetve az előzőleg vitára bocsátott lakáspolitikai koncepcióval. A vitákat összegezve három olyan kérdéscsoport fogalmazódott meg, melyeket a későbbiekben figyelembe kell venni:

1. A lakáselosztásnál kerüljön előtérbe az első lakáshoz jutók érdeke.

2. A lakáshoz jutásnál a támogatás ne a lakáshoz kötődjön, hanem a személyhez, aki kapja, és annak vagyoni helyzetéhez, függetlenül attól, hogy milyen típusú — tanácsi, OTP stb. — lakásról van szó.

3 A lakáselosztás során figyelembe vehető szociálpolitikai kérdéseket át kell dolgozni.

A társadalomnak és minden intézményének sokat kell tennie azért, hogy a fiatalok önálló életkezdése, a családalapítás, az otthonteremtés, a gyermeknevelés, a munkahelyi beilleszkedés kevesebb feszültséggel járjon. De bármit tesz is a társadalom, csak akkor lesz igazán eredményes — és főleg értékes — ha a fiatalok is osztoznak a saját jövőjüket, életüket megalapozó erőfeszítésekben.

MLINÁRCSIK MIHÁLY

A CSÁSZÁRI RÁKÓCZI TSZ ELŐADÓJA

A párt-, a gazdasági és a társadalmi szervezetek viszonyáról

A párttagok és a pártonkívüliek nyílt kritikus hangvételű vitákban tárgyalták meg a pártértekezlet állásfoglalás-tervezetét. Szinte mindenki felvetette: „hogyan jutottunk el idáig, hol volt a pártellenőrzés, a tudományos előrelátás?" A gondok forrását kell feltárni, levonva a módszerekre, a személyekre vonatkozó következtetéseket.

A pártszervezetek többségében a Központi Bizottság és a végrehajtó szervei, a kormány és intézményei felelősségéről szóltak, de ezenkívül azt is igényelték, hogy a testületi döntést követően minden esetben érvényesüljön a személyi felelősség. A jövőben egyértelműen határolódjon el a gazdasági, a párt- és a társadalmi szervek feladata, felelőssége. Káderpolitikánkban jobban érvényesüljön az az elv, hogy a gazdasági vezetők egyben politikai vezetők is. Különösen az idősebb párttagok felszólalásaiban érződött a párt szerepét és tekintélyét féltő aggodalom.

Gondjaink egyik forrása, hogy korábban nem egyértelműen határoztuk meg a különböző szervezetek, intézmények feladatait a társadalmi munkamegosztásban, és a közvélemény most egyedül a párttól kéri számon a felgyülemlett bajok megoldását. A hetente, havonta történő árváltozások mint apró vereségek tartósítják és fokozzák a társadalom rossz közérzetét.

A gondokat növelik azok a helytelen gyakorlatunkból eredő terhek, melyektől mindannyian szenvedünk: *a munkánkban fellelhető bürokratikus jegyek.* Nem elsősorban a felduzzadt adminisztrációra gondolok, hanem a szemléletmódban megtalálható személytelenségre és arcnélküliségre. Ezek alkalmasak annak az elkendőzésére, hogy ki, mikor, miben és hogyan hibázott. A hibás jegyek nem tartoznak a szocializmus lényegéhez. Akkor keletkeztek, amikor a bizalmatlanság vált a mozgalom jellemzőjévé, és alkotó gondolkodás helyett a kész receptek alkalmazására késztetett.

A párttagok közül sokan nem látnak tisztán az ellentmondásos információáradatban. Azt már tudjuk, hogy az ötvenes években helytelen volt az akkori szovjet gyakorlat kritikátlan átvétele. Ma ugyanolyan hibás dolog volna, ha a

nyugati minta alá tennénk indigót. A megoldás útja nálunk is az egyéni érdekeltség hatékonyabb működésében keresendő. Ehhez viszont tartósabbá és kiszámíthatóbbá kell tennünk gazdasági szabályozórendszerünket, bármilyen nehéznek látszik is saját megoldásokat keresni. Ebben tényleges adottságként kell számolni azzal, hogy *része vagyunk a szocializmus táborának*, és csak a nagy családdal együtt boldogulhatunk.

A gazdasági szabályozók gyakori változása különösen súlyos helyzetet teremt olyan környezetben, ahol a természeti tényezők kedvezőtlenek. A *kisbérieknek* két évtizeden át kellett küzdeniük azért, hogy a térséget megismertessék, elfogadtassák és besoroltassák a fejlesztendő települések közé. Mindig közbejött valami, így mire a döntés megtörtént, a fejlesztési összegből alig maradt valami a térség számára.

Községeink három megye határán fekszenek, iparilag elmaradott környezetben. Itt gazdálkodnak a legnehezebb körülményekkel dacoló termelőszövetkezetek, amelyek a természet mostohaságán kívül az egyre nyíló agrárolló terhét is kénytelenek viselni.

Körzetünk tízezer munkaképes korú dolgozójából mintegy háromezren kénytelenek az iparosodottabb körzetekre eljárni dolgozni, mert mi a megye ipari termeléséből csak egy százalékban részesedünk. Jelentősebb munkahelyeket csak a téeszek, azok melléküzemágai jelentenek. Emiatt a terület népességmegtartó ereje folyamatosan csökken.

Az utóbbi időben különösen a kistelepüléseinken észrevehetően nőtt a különféle szociális támogatást igénylők száma. Ezért talált kedvező fogadtatásra a tervezetnek az a része, amely kimondja, hogy folytatódjék az elmaradt térségek gazdasági alapjának erősítése, és hogy növelni kell a kisebb települések népességmegtartó erejét. Ehhez konkrét intézkedéseket tartunk szükségesnek. Abban a szövetkezetben, ahol dolgozom a vezetés egységes és szilárd, az új dolgok iránt fogékony. Fejlődésünk iránya egyenes, és ha olykor lassul is az ütem, utunkon folyamatosan haladunk.

Párttagságunk alapvető feladatnak tartja a politikai intézményrendszer egészének szervezeti és működési megújítását. Ebben a folyamatban a pártnak saját tevékenysége megújításával is élen kell járnia. Az alapszervezetek munkájával kapcsolatban elhangzott, hogy kevés idő jut a helyi kérdések megválaszolására. A taggyűlések túlságosan hivatalos jellegűek, túlszabályozottak. Többen úgy érzik, ma már hátránynak tűnik a párttagság vállalása. Helytelenítik a gyakorlatunkban még mindig élő statisztikai szemléletet.

A párttagság lényeges előrelépést vár a pártmunka megújításában. Elengedhetetlennek tartja a politikai, mozgalmi jelleg, a párton belüli nyíltság jelentős továbbfejlesztését. A párton belül nagyobb figyelmet, kifelé nagyobb rugalmasságot igényel. Javasolja a párttestületek hatáskörének pontosabb szabályozását, az ellenőrzés gyökeres javítását.

Tovább kell javítani a partneri viszonyt az állami és a gazdasági vezetéssel. Szűnjön meg az a gyakorlat, hogy a felsőbb pártszervek gyakorta ki- és elkerülik az alapszervezeteket. Meg kell tisztítani az információs csatornákat mindkét irányban. A tájékoztatás nem kegy, hanem a politikai rendszer hatékony működésének feltétele. Tudomásunk van arról, hogy az információk eljutnak a legfelső szintig, ennek ellenére gyakran úgy érezzük, jelzéseink nyomán nem történik intézkedés. Napjainkban egy átlagos alapszervezetnek közvetlen környezetéről is kevés ismerete van, nem beszélve az országos helyzetről. Így pedig nem lehet aktív politizáló légkört kialakítani.

A vezetők két ciklusra történő megválasztását illetően a vélemények megoszlottak. Azt, hogy *ki meddig maradjon tisztségében, politikai és szakmai telje-*

sítménye szabja meg. A két ciklus merev értelmezésétől még nem lesz demokrácia. Ha valakiről egy-két év alatt bebizonyosodik, hogy alkalmatlan, akkor egy ciklust sem szabad engedni végigvegetálnia. Meg kell viszont teremteni a jó vezetők visszavonulásának anyagi és erkölcsi feltételeit, mert ellenkező esetben a vezetésre alkalmas emberek nem fognak párttisztséget vállalni.

A párt- és társadalmi szervek kapcsolatában legtöbben a KISZ-szel, a szakszervezetekkel és a Hazafias Népfronttal foglalkoztak. A KISZ-nél a szervezet megújításának igényét vetették fel, s hozzátették, a mai helyzet a fiatalok számára nem biztató. A fiatalság alapvető igénye, hogy legyen munkája, ők azt várják, hogy saját keresetükből meg tudják oldani lakásgondjukat, és emellett tisztességgel fel tudják nevelni egy-két gyermeküket a jelen ár- és bérviszonyok mellett.

Az értelmiség gondjai közül egy dologra felhívom a figyelmet: kapjon erkölcsi rangot, anyagi elismerést a tudás, a szellemi teljesítmény.

A pártkonferenciát előkészítő párbeszédek során párttagjaink megerősítették, hogy a párt hívó szavára készek a szocialista Magyarország további építéséért mindent megtenni. Felkészültek a változások fogadására. Tiszta, világos programot várnak, bíznak pártunk megújulási készségében.

MOLNÁR ISTVÁN

A TOLNA MEGYEI BÍRÓSÁG ELNÖKE

Az államélet fejlesztésének útja

A pártértekezlet elé terjesztett állásfoglalás-tervezet megállapítja, hogy a politikai intézményrendszer működésében mutatkozó zavarok is okozói a gazdasági és társadalmi fejlődés megtorpanásának, nehézségeink szaporodásának. Ennek okát abban látom, hogy politikai intézményrendszerünk egyes elemei nem változtak, nem fejlődtek szinkronban a gazdasági, társadalmi folyamatokkal.

A szocialista társadalom működésének hatékonyabbá tétele egyedül a gazdaság megreformálásával nem valósítható meg. Emellett átfogó társadalmi reformra is szükség van, amely felöleli politikai intézményrendszerünket, az állam- és jogrendszert, valamint a kulturális és erkölcsi viszonyokat is. Olyan átfogó reformra van tehát szükség, amely a politikai intézményrendszert is kiigazítva, módosítva teret enged minden alkotó törekvésnek, megfelel társadalmunk mai elvárásainak. Ezeket a reformokat bátran kell vállalnunk, mert a fejlődés törvényszerűségeinek érvényesülését jelentik.

Feltétlenül egyetértek az állásfoglalás-tervezetnek azzal a megállapításával, mely szerint az alkotmányos, törvényes rend megtartása alapvető társadalmi érdek. A társadalomirányítás követelményeinek oldaláról vizsgálva az összefüggést, joggal vethető fel az a kérdés, hogy közel 40 éves és többször módosított alkotmányunk, állami szervezetünk mennyiben felel meg társadalmunk mai követelményének, és jogalkotásunk hatékonyan szolgálja-e gazdasági, társadalmi célkitűzéseinket.

Társadalmi és gazdasági viszonyainkat érintő számos alapvető kérdésről

— keletkezési körülményeinek megfelelően — alkotmányunk csak programszerűen, általánosan rendelkezik. Az 1972. évi átfogó alkotmányreform ellenére rendelkezései nincsenek összhangban társadalmi életünk új jelenségeivel, nem tükrözik az állam, az egyes állami szervek szerepének változásait, a gazdaságirányítás rendszeréről, a gazdasági mechanizmusról pedig egyáltalán nem szólnak. A politikai intézményrendszer tervbe vett továbbfejlesztése ugyancsak alkotmányos rendezést igényel.

Mindezek amellett szólnak, hogy alkotmánymódosítás helyett — gondos előkészítés után — új alkotmány megalkotása vált szükségessé. Az új alkotmányban társadalmi, gazdasági viszonyaink és politikai intézményrendszerünk differenciáltabb szabályozása látszik indokoltnak, mégpedig úgy, hogy az iránymutatást adjon a továbbfejlődéshez is.

A párt elvi irányító szerepének rögzítése mellett garantálni kell az állami szervek önálló és felelős működését, a gazdálkodó szervezetek önállóságát, pontosan körvonalazva a működésbe történő beavatkozás feltételeit és korlátait is.

Demokratizmusunk erősödése, a nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettségek teljesítése az állampolgári jogok új szabályozását teszi szükségessé. Magas szintű jogszabályokban kell rögzíteni az ún. alanyi jogok érvényesítésének garanciáit is.

Az állami szervek rendszerét illetően az Országgyűlés, az Elnöki Tanács, a Minisztertanács hatáskörének, jogállásának rendezése, a tanácsok önkormányzati szerepének, a kétszintű közigazgatásnak az új alkotmányos szabályozása ugyancsak indokolt. A jogalkotásnak, az állami szervek alkotmányos működésének kontrolljaként megfontolandó egy alkotmánybíróság létrehozása. A közvetlen demokrácia olyan fórumai, mint az országos és a helyi népszavazás, szintén alkotmányos rendezést igényelnek.

Az egyéni és a közösségi jogok védelmének garanciális eszköze lehet a közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálatának kiterjesztése. Demokratizmusunk erősödésével az ez iránti társadalmi igény egyre gyakrabban fogalmazódik meg. A bírósági felülvizsgálat nem csökkenti az államigazgatási szervek ügyintézésének önállóságát és eredményességét, viszont erősítené az állampolgári jogbiztonságot, a végrehajtói hatalom ügyintézésének törvényességét.

A közigazgatási bíráskodás megteremtése esetén indokoltnak mutatkozik az államigazgatási határozatok szélesebb körét érintő felülvizsgálati rendszer bevezetése. Néhány területen a bírói kontroll szükségessége egyértelműnek látszik, például a társadalmi szervezetek, egyesületek létrehozásával kapcsolatos államigazgatási határozatok, az építési és lakásügyek vagy a választójog gyakorlásával kapcsolatos döntések, valamint a társadalombiztosítási határozatok szélesebb köre esetében.

A közigazgatási bíráskodást a jelenlegi bírósági szervezeten belüli szakosodással látom megvalósíthatónak. A bíróságok mostani nehéz helyzetére (a nagy munkateherre) tekintettel a közigazgatási bíráskodás bevezetésénél külön figyelemmel kell lenni a személyi és a tárgyi feltételek megteremtésére.

Az állami, társadalmi és gazdasági szervek tevékenységének a társadalom által történő ellenőrzése ugyancsak megújulásra szorul. Nem arról van szó, hogy nincs elég ellenőrző szerv, vagy hogy az ellenőrzés nem eléggé széles körű. A gondot abban látom, hogy az ellenőrzés szervezeti rendszerének konstrukciója, módszere és eredményeinek hasznosítása nem kielégítő. Az előbbre lépésnek garanciális eleme egy objektív ellenőrző szervezet kialakítása. Ehhez változtatni kellene a népi ellenőrzés alkotmányos státusán is.

A gazdasági ellenőrzés bázisa a Pénzügyminisztérium keretében működő adóellenőrzés lehetne. A gazdálkodó szervezetek érdek- és befolyásmentes törvényességi felügyeletét, a cégbíróságok apparátusát megfelelő hivatali szervezettel kellene kiegészíteni. Mindezek mellett nem nélkülözhető a szervezettebb belső ellenőrzés, a felügyeleti ellenőrzést pedig tartalmasabbá kellene tenni.

A szegedi elméleti tanácskozáson is megfogalmazódott, hogy „a hatalmat sokféleképpen fejlődő intézményrendszerben kell gyakorolni, és építeni kell a társadalom differenciált politikai mozgására, hasznosítva a társadalmi csoportok sajátos arculatú szerveződését".

Ebben a struktúrában igen fontos feladat hárul a Hazafias Népfrontra. Társadalmunk jelenlegi rétegződése, az érdekviszonyok sokrétűsége mellett a szövetségi politika megvalósítása, folyamatos megújulása nem képzelhető el a népfrontmozgalom szerepének növelése nélkül.

Az utóbbi években társadalmunkban megnövekedett a különböző hasznos célok elérésére irányuló önszerveződés igénye. A politikai, érdekképviseleti, kulturális és egyéb célok megvalósítására tömörült közösségek integrálásában a Hazafias Népfront lényeges szerepet tölthet be. Erről tanúskodik, hogy a népfront keretében működő egyesületek, klubok, körök és más közösségek eddig is számos gazdaságilag, társadalmilag hasznos célt valósítottak meg.

A különböző szervezettségi fokon működni akaró közösségekkel kapcsolatos társadalmi igények kielégítésére magas szintű szabályozás látszik indokoltnak az egyesülési jogról. Ennek ki kellene terjednie a társadalmi szervezetekre, a tömegmozgalmakra, az egyesületekre és az állampolgárok más, lazább szervezettségű egyesüléseire.

Az alkotmányos, törvényes rend betartása minden állampolgárra, következésképpen az állampolgárok szervezeteire is kötelező. Erre nézve garanciális rendelkezés szükséges, mert céljaink elérésének legfőbb biztosítéka a szocialista társadalmi rendszer stabilitása.

NÁDASDI JÓZSEF

A VII. KERÜLETI PÁRTBIZOTTSÁG ELSŐ TITKÁRA

Átépítés — megújulás

Manapság gyakori és hatásosnak bizonyuló kijelentés: „másként gondolkodó vagyok". Én viszont a párttal együtt akarok gondolkodni, feltéve, ha pártunk is velünk gondolkodik. Vagyis ha a párt tagjai és munkásai érdemben hozzájárulhatnak a párt gondolkodásmódjának alakításához.

Közös, nagy dilemmánk: továbbfejlesszünk vagy átépítsünk? Úgy vélem: a továbbfejlesztés tartalékai jócskán kimerülőben vannak. Ma már közgazdaságunk, közéleti intézményrendszerünk és közgondolkodásunk átépítésére van szükség. Mit jelent az átépítés? Tartós, sokoldalú, jól vezérelt, nehéz reformfolyamatot. Mit tartalmaz? Mindhárom fő területen az elavult, főként paternalista szemléleti és szerkezeti elemek leépítését, a maradandónak bizonyult elemek megerősítését és újak beépítését.

Mit várunk ettől? Megújuló közgazdaságot, közéleti intézményrendszert és új közgondolkodásmódot. Olyat, amely adekvátan tükrözi és jól szolgálja az érdekmozgások, -folyamatok dinamikáját, a valós érdekek közéleti kifejeződését, harcát, kiegyezését, egyeztetését, az összehangolt érdekek érvényesítését. Kik az érdekek közéleti hordozói és megfogalmazói? Az állami, társadalmi, politikai, gazdasági stb. szervek, szervezetek, mozgalmak, egyesületek. Hogyan tölthetik be ezek konstruktív közéleti szerepüket? Amennyiben maximális önállóság, a rugalmas együttműködési készséget tükröző toleráns magatartás, valamint a hatékony cselekvőképesség jellemzi tevékenységüket. Ezek a jellemzők egyformán és azonosan hangsúlyosak. Belső egyensúlyuk megbomlása, bármely elem egyoldalú, merev előtérbe nyomulása vagy visszaszorulása, közéleti zavarokhoz vezet. Az érdekhordozó közéleti magatartás és tevékenység szocialista viszonyok között nem torzulhat elosztás- és fogyasztásközpontúvá. A nemzeti jövedelem újratermelése és gyarapítása az egyik legfontosabb és legalapvetőbb közérdek. Ennek ki kell fejeződnie az önálló érdekképviseletben, az érdekek összehangolásában és az összehangolt érdekek társadalmi léptékű érvényesítésében. Mint ahogy összérdek az is, hogy az elosztás elvi mércéjeként ismerjük el az értékteremtő munkát — ez érvényesüljön az érdekfolyamatokban.

Alapvető nemzeti érdek a közéleti egyensúly megőrzése és megújítása. Szükség van tehát olyan társadalmi tényezőre, amely a közélet centrumában sok irányból érzékeli a folyamatokat. Ez a nemzet pártja, a legátfogóbb és legcselekvőképesebb önkéntes társadalmi szervezet. Politikájának tartalma, lényege a valódi érdekek rangsorolt, szintetizált kifejezése lehet. Az ilyen politikai eszközökkel hangolhatja össze a közéleti tényezők hatását, és korrigálhatja a torzulásokat. Szervezetileg átfogja a dolgozó társadalom minden rétegét, osztályát, csoportját, szektorát és szintjét. Tagjai fent, középen és lent, a kormányzásban, a gazdálkodó szervezetekben, a kutatóintézetekben, más szellemi alkotó műhelyekben és a lakóterületeken egyaránt közéleti felelősséget viselnek. A párt hatékony nemzetközi háttérre és kapcsolatrendszerre támaszkodik. Cselekvő- és irányítóképessége történelmileg bizonyítva van. Közéleti helyét és rendeltetését a történelmi léptékű társadalmi tapasztalat nemzeti értékeink sorába emelte. Ily módon a párt helyzeténél és rendeltetésénél fogva politikai eszközökkel, demokratikus módszerekkel hangolhatja össze az érdekhordozók közéleti tevékenységét és korrigálhatja egyoldalúságukat, torzulásaikat.

■ ■ ■

Az átépítés kulcskérdése a párt szemléletének és szerkezetének átalakítása. Ennek kulcsa a pártvezetés szemléleti, szervezeti és személyi átépítése. Mit kell leépítenie a pártnak? Elsősorban a paternalista szemléleti és szervezeti elemeket. Ezek ugyan elavultak, de virulensek, s ezért politikai veszélyt jelentenek. Érzékelhetően elszigetelik a pártvezetést a párttagságtól, a pártot a tömegektől, a régi és új szövetségesektől, legfőként pedig az ifjúságtól és az önállóan gondolkodó emberektől, a leendő párttagságtól. Jellegzetes paternalista vezetői reflex, amely csakis alá- és fölérendeltségben gondolkodik és cselekszik. Utasít, parancsol, követel. Ha már nagyon demokrata akar lenni, akkor is legfeljebb „elvár" — legfőként fiúi alázatot és feltétlen engedelmességet, elhiszi, hogy funkciójából eredően ő minden bölcsesség forrása, tudója, hordozója. Kinyilatkoztat. Ha netán „agitál", a másik emberben nem társat, csak agitációs alanyt lát. Az atyáskodó főnök számára sajátos a véleménycsere is: munkatársa bemegy hozzá a saját véleményével, és kijön a főnök véleményével. Személyes hatalmának forrását, tekintélyének mértékét

az általa dirigált apparátus létszámán és ügyintézői hatókörén méri. Hivatali apparátusát felduzzasztja, a politika tűzvonalában levőket leapasztja — mert a hivataliak növelik, a tűzvonalbeliek korlátozzák személyes hatalmát.

A párt közéleti partnerkapcsolatát azonos pontból kiinduló és oda visszatérő, sokirányú útelágazásként ábrázolhatjuk. Minden elágazás a párt és partnerének kétirányú szellemi-közéleti mozgását, vagyis érdemi kommunikációját teszi lehetővé, mindkettő társas viszonyban gondolkodik és tevékenykedik. Véleményt, tapasztalatot és gondolatot cserélnek; konszenzusra, egyenjogú együttműködésre törekszenek. E kommunikáció, a szellemi, a közéleti mozgás kiterjed a politika kimunkálására, végrehajtására és az eredmények vagy a következmények tárgyilagos, együttes elemzésére és ellenőrzésére. Magába foglalja a kölcsönös közéleti kezdeményezéseket, a partnerek közéleti tevékenységének kölcsönös és egyenjogú értékelését, a kölcsönös kritikát és önkritikát. A kölcsönös korrektséget, tapintatot ugyanúgy, mint a nyíltságot és a legszélesebb nyilvánosságot.

Milyen új szemléleti és szerkezeti elemeket kell beépíteni a pártba? Minden olyat, amely növeli a párt cselekvőképességét. Amely korszerű körülmények között működőképesebbé teszi a párt szervezeti elvét, a demokratikus centralizmust. Erősíti a párt eszmei-politikai, szervezeti és cselekvési egységét és fegyelmét. Ki kell munkálni a párttagság informálásának, a pártmunka nyilvánosságának rendszerét, a pártviták módszerét, a párton belüli választások továbbfejlesztését, a Szervezeti Szabályzat módosítását, a párt új művelődéspolitikai irányelveit, és még sok minden mást.

Az átépítés során újrafogalmazzuk, főként a gazdálkodó vállalatoknál, a munkahelyi pártszervezet közéleti rendeltetését. A párt nem vonul ki a gazdálkodó vállalatok életéből, inkább beépül a kollektívák szövetébe. Vonulási iránya pedig az átvonulás: a tőle idegen kényszerpályáról áttér a természetes rendeltetési helyére. Azért, hogy valóban az legyen, aminek hívják. Legyen a munkahelyi kollektíva szerveződésének természetes része. A helyi emberi és társadalmi tényezők fő letéteményese, a helyi közélet karmestere. Politikai eszközökkel biztosítsa, hogy minden munkahelyi, közéleti tényező önállóan, rendeltetése szerint azonos irányban, egymással összehangolva, partnerkapcsolatban működjék. Önmaga is partnerviszonyban dolgozzék a gazdasági vezetéssel, a vállalati tanáccsal, a szakszervezettel, a KISZ-szel és másokkal. Legyen a közgondolkodás kertésze, a helyi közvélemény, közhangulat jó ismerője, megfogalmazója és alakítója, a helyi közéleti egyensúly kialakításának és megújításának szervezője. Legyen a nagyobb és kisebb közösségek érdekegyeztetésének hordozója, az összehangolt érdekek érvényesítésének ösztönzője, az új jelenségek, tendenciák felismerésének és érvényesítésének motorja. Legyen a munkahelyi kollektíva legprogresszívabb, legpozitívabb elemeinek gyűjtőpontja, az új kezdeményezések felismerője és érvényesítésének előharcosa, a helyi konfliktusok forrásainak, mozgásirányának, feszültségi pontjainak legjobb ismerője, a feloldás szervezője.

■ ■ ■

Ma a pártban, a párt vezetésében a legnagyobb hiánycikk a pártegység. Teremtsük meg az egységet az átépítés platformján a közgazdaságban, a közéletben, a közgondolkodásban. Ez a reformfolyamat lényege. Tegyük képessé a pártot e folyamat vezérlésére. Újítsuk meg a párt vezetését. Ne azt kutassuk most, ki, mikor és miért lett „reformpárti". Ne visszafelé pislogjunk, hanem nézzünk előre!

OLAJOS MIHÁLY

A VÁCI VÁROSI PÁRTBIZOTTSÁG ELSŐ TITKÁRA

A gazdaságirányítás és a pártszervezetek önállósága

A párttagság a közelmúlt politikai vitáiban sürgette annak hivatalos megfogalmazását, hogy a kongresszuson elfogadott helyzetértékelés és az ennek alapján kitűzött gazdaságpolitikai és életszínvonal-fejlesztési célok nem bizonyultak megalapozottnak. Amikor ezt kimondtuk, akkor viszont a kérdések özöne vetődött fel. Hogyan következhetett ez be? Mi az oka? Ki a felelős? E kérdésektől visszhangzott az elmúlt hónapok pártrendezvényeinek többsége. A párttagság önmagát nem érzi hibásnak ezért a tévedésért, hiszen évek óta jelezték, hogy lassú a műszaki megújulás, látszólagos a vállalati önállóság, nem eléggé teljesítményorientált a bérezés, lazul a munkafegyelem, nő a nem munkából származó jövedelmek aránya. Később tudatosult országunk eladósodottságának mértéke is. Mire költöttük a milliárdokat, ki a felelős? Mindebből érzékelhető, hogy sokan kizárólag a politika csúcsain keresik a tévedés okát, a felelősöket.

A XIII. kongresszus határozatainak végrehajtásán dolgozva a Pest megyei pártszervek igyekeztek saját tennivalóikra irányítani a figyelmet. A városi, üzemi és községi pártszervezetek arra törekedtek, hogy tovább vigyék a politikai élénkülés lendületét. Ezt a nekirugaszkodást azonban rendre lefékezte az a tapasztalat, hogy a meghirdetett gazdaságpolitikai törekvéseknek ellentmond egy-egy gazdasági intézkedés tényleges hatása.

Szűkebb környezetemben az eredményesen gazdálkodó vállalatok és szövetkezetek vannak többségben. Az üzemek gazdálkodása tartósan kiegyensúlyozott, még ha küzdelmesen is, de nő az export, ha lassan alakul is ki, mindig van műszaki megújulás. Az intézkedések azonban sokszor ellentmondásosak. Az egyik üzemünknek például az elektronikai program fejlesztéséhez a kormányzat adókedvezményt ígért. Most, amikor a beruházás már folyamatban van, az ÁFA-kötelezettség megszüntette a kedvezményt, és ez a kollektívát nehéz helyzetbe hozta. Az ilyen jelenségek is hozzájárulnak ahhoz, hogy sokan inkább felfelé mutogatnak, és ez nehezíti a helyi pártszervezetek öntevékenységét, a politika és saját sorsuk iránti felelősségvállalást.

A jelenlegi gazdasági munkában sincs kellő összhang. Szinte másodlagos lett a munkabérek teljesítményösztönző hatása, irracionálisan megdrágult valamennyi beruházás, és továbbra is akadozik az alapanyag-biztosítás. Ezért a mostani feladat valójában kettős. Az egyik: a cél pontos megfogalmazása, a cselekvés irányainak kijelölése, módjainak kimunkálása. A módszerekben az öntevékenység, a gazdasági önállóság, az önkormányzat fejlesztése a reális út, amely a megvalósuláshoz is garanciákat biztosíthat. A másik teendő: a végrehajtás legfőbb feltételének, a bizalomnak a megerősítése. Ehhez elengedhetetlen egy elfogadható szimpatikus program, amelyet a közösségek megértenek és amelyért a cselekvést is vállalják. Meg kell keresnünk azokat a lehetőségeket, amelyek az emberek számára viszonylag hamar pozitív gyakorlati tapasztalatokat adhatnak politikánk hiteléről. A politikai intézmények működésével, a társadalmasítással, a demokratizmus szélesítésével kapcsolatban is ezt érzékeljük.

Helyes, hogy a pártértekezlet legfőbb mondanivalója a párt vezető szerepének erősítéséhez fűződik. Ezt azonban nem általánosságban kell elérni, hanem nagyon is differenciáltan, az adott üzem, város, község körülményei között. Az intézményrendszer működésén helyileg is javítanunk kell, az érdekegyeztetést lehetőleg helyben kell érvényesíteni. Nélkülözhetetlen a SZOT és a kormány szintjén történő érdekegyeztetés. Ám a vállalati önállóság növelésének és az önkormányzat erősítésének az üzemi és lakóterületi érdekegyeztetés fejlesztése felel meg. Politikailag hangsúlyozzuk és a gyakorlatban is érzékeltessük, hogy a párt épít a helyi szervezetek önállóságára és felelősségére. Ennek megfelelően a gyakorlatban a fő figyelmet az üzemi és a községi pártszervezetek munkájára célszerű fordítani.

Külön hangsúlyozom a községi, városi pártszervezetek területpolitikai munkájának jelentőségét. A stabilizációs program végrehajtásával, a reformfolyamatok felgyorsításával járó feszültségek kezelése nem általában, hanem az adott település lehetőségeivel összhangban lehet csak eredményes. Ezért is fontos a tanácsok önkormányzati szerepének, a pártmunkában pedig a lakóterületi munka súlyának a növelése. Szükségesnek tartom, hogy a cselekvés céljára és módjára vonatkozó főbb kérdéseket egyértelműbben és hangsúlyosabban fejezzük ki, mert így a társadalom egészének ellenőrzése mellett valósíthatjuk meg elhatározásainkat. Ezáltal teremthető meg a bizalom, és szavatolhatók az olyannyira keresett garanciák is.

ORBÁN ISTVÁN

**A KÖZPONTI BIZOTTSÁG TAGJA,
AZ EGIS GYÓGYSZERGYÁR VEZÉRIGAZGATÓJA**

Politika, törvényhozás, társadalmi kontroll

Az elmúlt két évtized fontos tapasztalata, hogy a társadalom, a gazdaság előrehaladását befolyásoló tényezők, tennivalók felismerése szükséges, de önmagában nem elégséges feltétele annak, hogy a kívánt változásokat elérjük. A pártértekezlet állásfoglalásának vitájában számos példáját említettük a jó határozatok és a végrehajtásuk gyengesége közötti sorozatos ellentmondásnak. Ha az okait vizsgáljuk, sok egyéb mellett, szinte állandóan érzékeljük a párt vezető szerepe és a törvényalkotás, illetve a végrehajtás közötti tisztázatlan „munkamegosztás" visszahúzó hatását.

Az előttünk fekvő dokumentum többek között ebből a tapasztalatból kiindulva fogalmazza meg: „A párt ne vállalja át az állam és a társadalmi szervezetek feladatkörét, hanem a törvényes keretek között, tagjainak, szervezeteinek és testületeinek tevékenysége révén széles körű támogatás megszervezésére törekedve, elvi, politikai iránymutatással érvényesítse vezető szerepét"; majd később ugyane fejezetben: „... korszerűsíteni szükséges a pártnak az államéletre gyakorolt befolyása elveit, eszközeit és módszereit. A párt elsősorban az államszervezetben dolgozó kommunisták révén érvényesítse politikai állásfoglalásait, illetve hatását az állami szervek működésére." Ezt követően szól az állásfoglalás-tervezet arról, hogy „az Országgyűlés legfőbb feladata a törvényalkotás".

Hozzászólásomban röviden azt a véleményemet szeretném kifejteni, hogy ebben a fontos kérdésben, ti. a politikai vezetés és a törvényhozó, illetve végrehajtó hatalom viszonyának kérdésében a jelenlegi megfogalmazásoknál összefogottabb, elviekben tisztább állásfoglalás szükséges, mely megfelelően kezeli és világítja meg a tennivalókat. Nemcsak elmélet, hanem saját tapasztalatunk is: a szocialista árutermelő gazdaság, a piac fejlődése a törvényalkotás és a végrehajtás szigorúbb és időállóbb viszonyát követeli meg. A vállalkozói szellem, a kezdeményezőkészség kiteljesedése a társadalom „alulról felfelé" való szerveződésének erősödését feltételezi, melynek révén a gazdaság és a társadalom működését, fejlődését hosszú távon befolyásoló, stratégiai jelentőségű törvényhozás — a végrehajtást illető folyamatos társadalmi kontrollal együtt — megfelelő és bizalomkeltő keretet ad az ország fejlődéséhez.

A politikai vezetés számára természetesen rendkívül fontos, hogy jól működjenek azok a közvetítő mechanizmusok, amelyek révén a legfőbb néphatalmi intézmény, az Országgyűlés valóban az ország érdekét és a politikai, gazdaságpolitikai célokat tükröző döntéseket hozhat, ugyanakkor az állami végrehajtást a gazdaságirányításban is fegyelemre és a törvényesség betartására kényszeríti. Ennek a célnak az eléréséhez fontosak lehetnek az elvi, politikai irányítás, iránymutatás, a párttag képviselők meggyőző érvei, de nem tüntethetik el annak a tisztázatlan összefüggésnek a következményeit, amelynek lényege: milyen legyen a viszony a párt politikai vezető szerepe, politikai hatalma (hiszen enélkül nincs vezetés) és a törvényhozó és végrehajtó hatalom között. Ez lényeges elvi kérdés, mert a szocializmus építésének fő céljait „visszaigazoló", új típusú párt—állam kapcsolat, a folyamatos társadalmi kontroll, a gazdasági célokkal harmonizáló állami működés és garanciák problémáinak tisztázása csak az elvi alapok tisztázása után képzelhető el.

■ ■ ■

Munkánk során sokszor volt világosan látható, hogy az irányítás mikor reagált logikusan és hatékonyan a gazdálkodás változó körülményeire, és mikor választotta a kisebb ellenállás útját. Úgy vélem, hogy ezt a jelenségcsoportot fogadkozásokkal, meggyőzéssel megszüntetni nem lehet. Csak a szó jó értelmében vett politikai és törvényi kényszer hozhat eredményt, amely a felelősség és ellenőrzés erejével kényszerít mindenkit a játékszabályok betartására, az elmélyült, elemző gondolkodásra, az állami fegyelemre. E gondolatmenetből következően nem elég pontos az a megfogalmazás, hogy „a szocialista államszervezet önállóan, jobb hatásfokkal működjön", hanem hangsúlyozni kell, hogy az Országgyűlés törvényhozó hatalmának alárendelten, az Országgyűlés irányítása és a független alkotmánybíróság ellenőrzése alatt működjék. Másfelől: ha az állásfoglalásban most — kellő elemző munka híján — megfogalmazni nem tudjuk is, célként kell kitűzni annak vizsgálatát, hogy a párt vezető szerepe, és ami ebből következik · a politikai hatalom hogyan viszonyul a néphatalom, a törvényhozó hatalom szerveihez, az Országgyűléshez és annak szervezeteihez.

Nem játék ez a szavakkal, hanem annak a gondolatnak a formába öntése, hogy az alternatív döntés-előkészítés, a jó törvényalkotás, a végrehajtás folyamatos társadalmi ellenőrzése olyan politikai közeget teremthet a gazdaság kibontakoztatásához, melynek révén az egész nép megnövekedett önbizalommal foghat feladatai megoldásához, megerősödhet benne az országért való felelősségérzet és az a tudat, hogy minden őérte van, őérte történik, de nem nélküle!

ORMOS MÁRIA

A JANUS PANNONIUS TUDOMÁNYEGYETEM REKTORA

Az értelmiség szót emel az utánpótlásért

A tudományoknak elkötelezett és a felsőoktatásban érdekelt értelmiségiek nagy megnyugvással vették tudomásul a szellemi alkotómunka és az oktatási folyamat morális felértékelését, ami a pártértekezlet tervezett állásfoglalásában is kifejezésre jut. Ez tökéletesen egybevág a már jó ideje megfogalmazott és hangoztatott véleménnyel, amely szerint a „szürkeállomány" teljesítményének értékelése és igénybevétele az ország általános gyarapodásának, termelőképességének olyan forrásait nyithatja meg, amelyek viszonylag alacsony anyagi ráfordítással magas hozamot ígérnek.

A felsőoktatás és a tudományos élet jövője attól függ, hogy megkapja-e azt a támogatást, amelyet hosszú időn át nélkülözött, és amire elengedhetetlenül szüksége van mind neki, mind pedig az ország fejlődésének. A tudományos emberek, oktatók és tanárok elsősorban ezért vetik fel, hogy megvannak-e a feladatok teljesítéséhez szükséges eszközök, és biztosítva van-e a magas színvonalú értelmiségképzés és az utánpótlás nevelése.

Egyesek néha fejcsóválva állapítják meg, hogy bár hazánkban a tudományos teljesítmény nem átütő erejű, sok diploma nem tartalmaz igazi értéket, az egyetemek a magasabb követelményrendszert első nekifutásra mégis elhárították maguktól. Ennek a kérdésnek is megvan a saját történelme, feltárhatók annak okai, hogy az egyetemek és főiskolák miért nem olyan eredményesek és hatékonyak, mint amilyeneknek lenniük kellene.

Közismert tény, hogy a magyar társadalomban a szellemi feladatok teljesítésének és az értelmiségi utánpótlás nevelésének súlyos akadályai keletkeztek. Igaz, a tudományos világban és az egyetemeken működnek azok az emberek, vezető egyéniségek, akik mércéül szolgálhatnak az általános követelményrendszer fokozatos, türelmes és állandó emeléséhez, és akik egyúttal képesek arra is, hogy a kívánatos szintet meghatározzák. Ám ezek az emberek azt is tudják, hogy megfelelő feltételek híján a követelményeket egyik napról a másikra nem emelhetik az egekig, mert azzal csak azt érhetnék el, hogy a potenciális utánpótlás elé emelnénk gátat a jelenleginél is nagyobb mértékben. Olyan ez, mintha egy csapatot hosszú ideig 150 centi átugrására tréniroznának, majd — újabb edzés és kalóriapótlás nélkül — hirtelen felemelnék a lécet két méter fölé.

Utánpótlásgondok az értelmiségi pályákon, a tudományokban és az egyetemeken nem azért vannak, mert a mai ifjúság kevésbé tehetséges vagy ambíciózus, mint más koroké. Szó sincs erről. A mai egyetemi ifjúság nagy százaléka tehetséges és törekvő. Bizonyosan sok hiányt és hibát lehet felsorolni az alsó- és a középfokú oktatásban csakúgy, mint a felsőoktatásban. Lehet és szükséges is javítani a diákok kifejezőkészségét és nyelvtudását. Indokolt gondolkodni az érettségi vizsga nagyobb megbecsüléséről. Helyénvaló szélesebbre tárni az egyetemek kapuit, és megkövetelni a képzés szabadabbá és eredményesebbé tételét. A társadalmilag és szellemileg legfontosabb, az ország műszaki szintje, tudományos jövője szempontjából sorsdöntő kérdés azonban nem ezeknek az egyébként valóban megoldandó problémáknak az elrendezése. A legfőbb kérdés, hogy az ifjúság, benne a diplomás, egyetemi

és tudományos pályára alkalmas ifjúság távlatai bizonytalanná váltak. Sőt közelebb állunk a valósághoz, ha azt mondjuk, hogy a diplomás fiataloknak nincs igazi „kifutópályájuk". Jórészt hiányzik az indíttatás ahhoz, hogy a fiatal emberek vállalják az egyetemi oktatók és a tudósok többnyire aszketikus pályáját.

Mit mondunk például egy kezdő egyetemi tanársegédnek? Nagyjából ezt: tarts magas színvonalú szakmai előadásokat és szemináriumokat, írj néhány jelentős művet, tanulj meg konferenciaszinten legalább két nyelvet, de ne feledd, hogy közben családot is kell alapítanod, lakást kell szerezned és berendezned. E célból biztosítunk neked havi négyezer forintot, és azt mondjuk: ami a feltételt illeti, azt majd meglátjuk. Ne csodálkozzunk, hogy egyre kevesebb a hazardőr, aki e kifutópálya nélküli meredek hegymenetnek nekifut.

Az ifjúság orientációja — itt és másutt — csak részben közvetlen politikai kérdés, csak részben függ a KISZ, illetve más ifjúsági szervezet tevékenységétől. Átfogó társadalmi kérdésről van szó, ami az ifjú nemzedékek egész perspektíváját, társadalmi helyének, beilleszkedésének lehetőségeit, vagyis a mi egész jövőnket érinti. Ezek a működési feltételekkel és az utánpótlással összefüggő objektív követelmények azok, amelyekért a tudományos és a felsőoktatásban érdekelt értelmiség szót emel. Teszi ezt azért, hogy betölthesse azt a szerepet a magyar reformfolyamatban, amelyet az állásfoglalás is hangsúlyoz, és amelyre hivatottnak érzi magát.

Az értelmiségnek is vannak elégedetlenkedő csoportjai, vannak, akik sokkal gyorsabban szeretnének előrejutni, mint az lehetséges, és van olyan csoport is, amely legszívesebben megállítaná a napot az égen. Ilyen emberek azonban mindenfelé akadnak. Az értelmiség zömét, széles rétegeit negyven év tapasztalatai, küzdelmei és harcai után már nem a jövőnek kell „megnyerni". Nagy többsége magáénak vallja ezt az országot, itt, ennek rendjében kíván boldogulni, ennek életnívóját, műveltségét és nemzetközi tekintélyét akarja növelni.

PAPP GYULA

A SZEGED VÁROSI TANÁCS ELNÖKE

A múlt és a jelen helyes megítélése

Közel negyven éve vagyok párttag, így számomra is a legfontosabb kérdés, mondhatni létkérdés, hazánk, népünk és a szocializmus sorsa, vagyis az, hogyan haladunk előre a következő években. Felmerül bennem a kérdés, hogy ebben a sorsdöntő időben a továbblépés megalapozásához rendelkezésünkre áll-e az elmúlt 40—50 év magyar munkásmozgalmának hiteles történelmi tapasztalata. Szándékosan nem párttörténetet mondok, noha ezt is beleértem, és szándékosan használom a hiteles szót is. Ma Magyarországon a párttagság, a lakosság körében sok téves nézet él. A történelmi tudatot számos visszaemlékezés, továbbá sok kiváló tanulmány és nem kevés rosszindulatú koholmány együttesen határozza meg. Meggyőződésem: továbblépésünknek is az az egyik fő kérdése, hogy az egyre többek által vitatott

kontinuitást, amely országunkban az elmúlt negyven évben a válságok ellenére sem szakadt meg, helyesen értelmezzük. A szocializmus építése történelmi folyamat, s ennek tartalmát tudományosan, hitelesen fel kell tárni. A mi pártunk elbírja, ha őszintén beszélünk a válságos időszakok tabutémáiról is. A nemzeti, népi egység, az úgynevezett közmegegyezés nem jöhet létre, ha nem tisztázzuk történelmünk fehér foltjait, még ha azok fájdalmasak is. Ezért tartanám szükségesnek, hogy a XIV. kongresszusig készüljön el egy átfogó, a történelmi tanulságokat magába foglaló, szintézist teremtő marxista tanulmány, amely a továbbiakban alapja lehet legújabb kori történelmünk oktatásának.

■ ■ ■

Párttagságunk nagy érdeklődéssel figyeli azt a vitát, hogyan lehet és kell az ország jelenlegi helyzetét megítélni. A megítélésekben jelentős az eltérés, egység csupán abban van, hogy az ország helyzete nagyon nehéz. Évekig azt hittük, hogy ez a nehézség csupán gazdasági jellegű, de most már tudjuk, hogy a politikai szituáció sem könnyebb.

A szintézis serpenyőjében a mai Magyarországról az egyik oldalon fel van halmozva a tiborci stílusú sirám — nemzethalál, demográfiai csőd, nyomor, két-három millió szegény ember, vezetői korrupció, pártönkény stb. —, a serpenyő másik oldala pedig, ahol az eredmények találhatók, majdnem teljesen üres. Egy-két vezető megnyilatkozásától eltekintve alig olvashatunk valamit az elmúlt negyven év hatalmas gazdasági, kulturális eredményeiről, sem a mostani erőfeszítésekről. Miközben a nyíltság vitathatatlan eredményeket hozott, és a munkában ezt továbbra sem nélkülözhetjük, a magyar tömegtájékoztatás a megújulás jegyében kétarcúvá vált. A „bátorság" nevében sokszor felnagyítva a hibákat, felvállalta a leleplező „igazmondó juhász" szerepét. Az indokoltnál lényegesen rosszabb mai magyar közhangulatért az eltorzult, jórészt egyoldalú tömegtájékoztatást, valamint az azt irányító párt- és állami vezetést is felelőssé kell tenni. A kétarcúság abban is jelentkezik, hogy miközben a tömegtájékoztatás fordulatért és reformért kiált, sokszor demagóg módon álszociális követelésekkel is előáll, és a legkonzervatívabb hangnemben harcol a reformot szolgáló intézkedések ellen.

A megújulás tehát a tájékoztatásban is elkerülhetetlenül szükséges. Remélem, senki nem érti ezt úgy, hogy cenzúrát akarok és győzelemről szóló cikksorozatokat. A szocializmus iránt elkötelezett nyíltságot igénylem, s azt, hogy a politikai intézményrendszer reformjához igazodva az önálló érdekeket és arculatokat kifejező szervek és szervezetek az eddiginél sokkal tagoltabb tájékoztató eszközök felett rendelkezzenek.

■ ■ ■

Politikai intézményrendszerünk csak akkor tud megújulni, ha a szocializmus alapelveinek betartása mellett minden intézmény önállóan cselekedhet, vállalva a tévedés veszélyét is. Az egyoldalú központosítás következménye, hogy a lakosság mindenért (az életszínvonal alakulásáért, a rossz lakáshelyzetért, az egyetemi felvételek nehézségéért, a munkahelyi sérelmekért) a pártot, a kormányt és más központi intézményeket tesz felelőssé. Ezért alakult ki a vezetés iránti bizalmi válság is. Ki kell lépni abból a körből, hogy mindenért a rendszer, a szocializmus a felelős! Ennek érdekében a párton belül a döntés lehetőségét végső fokon a 800 ezer párttag kezébe kell letenni, a hatalom kulcspozícióiba pedig az eddiginél jóval nagyobb arányban

kell velünk szövetséges pártonkívülieket bevonni. Csak így válik hitelessé, hogy a kommunisták nemzeti programot valósítanak meg. A mostani, sok ellentmondással terhelt, mondhatni katartikus helyzetünkben a haza sorsát az egész nemzet ügyévé kell tennünk, de ez csak a teljes bizalom alapján lehetséges.

A vezetést érintő bizalmi válság okai még nincsenek igazán feltárva. Eddig is hangsúlyoztuk, hogy kormányzó párt vagyunk, de úgy tettünk, mintha a kormányzás felelősségét valaki másnak kellene vállalnia. Ma Magyarországon az állampolgárok, akár akarjuk, akár nem, tisztában vannak vele, hogy a pártszervek minden szinten operatív kormányzási-igazgatási tényezőt jelentenek. Így tehát a felelősségük nem csupán elvi-politikai, hanem erkölcsi-jogi értelemben is fennáll.

Azt a helyes elvet, hogy a pártirányítás elvi és politikai jellegű legyen, legalább 20 éve hangsúlyozzuk. Mégsem történt előrelépés, mert nem gondoltuk komolyan, s nem teremtettük meg ennek intézményes feltételeit sem. Nem alakítottuk ki a szervezeti feltételeket ahhoz. hogy a pártszervek elvi, politikai kérdésekkel foglalkozzanak, s meghagytuk a gyakorlatilag szakigazgatással foglalkozó pártapparátust, amely újból és újból magához ragadta az operatív ügyek tömegét. A pártapparátus létszáma ahhoz kevés volt, hogy felelősen tudja intézni a szakmai kérdéseket, ahhoz viszont sok, hogy el tudjon szakadni a kézi vezérléstől. Mivel a kormányzó párt határozatai az operatív munkában törvény- (vagy jogszabály-) erejűek voltak, lényegében a politikai célok is hatalmi úton érvényesültek. Ilyen körülmények között az állami határozatok az esetek jelentős részében csupán formálisak, „utánjátszók" voltak, ami aláásta a népképviseleti testületek tekintélyét. Az állami apparátus pedig elkényelmesedve mutogatott a területileg illetékes pártszékházra.

A párt irányító tevékenységének elvi, politikai jellegét ezért nem elég általánosságban megfogalmazni. Teremtődjenek meg a szervezeti feltételek hozzá, és az apparátus struktúráját is ehhez igazítsuk. Pártunk a szakigazgatási apparátusok helyett működtessen lobbyktól független, magas szintű tanácsadó testületeket és ad hoc szakértői bizottságokat.

A párt vezető szerepének elvi, politikai eszközökkel történő érvényesítése az eddiginél sokkal kiélezettebb politikai viták, esetenként ideológiai, politikai harc formájában mehet végbe, amelyre pártunk tagjainak, aktivistáinak fel kell készülniük. Szükséges, hogy a politikai oktatás és a pártiskolák struktúráját ennek megfelelően alakítsuk át.

■ ■ ■

Az eddigi eredmények döntő mértékben a jól alkalmazott szövetségi politika következményei. Most mégis szükség van ennek a szövetségnek a megújítására. A megújulásban a magam részéről két új elemet látok. Az egyik, hogy az elmúlt években a szövetségeseinkhez fűződő viszonyunkban — beleértve a népfrontot és a szakszervezetet is — érezhetően felerősödtek a taktikai elemek. Szövetségeseink egy részében kialakult a mellőzöttség és bizalmatlanság érzése. A másik, hogy az ideológiai elbizonytalanodás következtében nem volt elég egyértelmű a viszony az ellenzéki és ellenséges elemekhez. Most egyértelműbb és határozottabb álláspont szükséges, el kell határolnunk magunkat azoktól, akik a szocialista rendet és államhatalmat kérdésessé teszik. Világosabb frontokat kell teremteni!

A szövetségi politika és a nemzeti egység alapja változatlanul országunk

szocialista jellegének megőrzése, illetve továbbfejlesztése. Akik azt elfogadják, pártállásuktól és világnézetüktől függetlenül, képességük szerint az eddigieknél lényegesen nagyobb helyet kell hogy kapjanak az országos, a területi és a helyi vezető szervekben. Ez részben választ adhat az egypártrendszer—többpártrendszer dilemmájára is.

Ma még túlzottan formális az az elv, hogy pártfunkción kívül minden tisztséget betölthetnek pártonkívüliek is. Az alkalmasság alapján többszörösre kell növelni a pártonkívüli vezetők számát. A párt káderpolitikájának elveit pedig minden tekintetben hozzá kell igazítani az intézményrendszer megújításának igényéhez. A személyi felelősség kérdésében igen nagy most a társadalmi elvárás. A szélsőségesek „ördögűzést" követelnek. Mi, az idősebb nemzedék tagjai, jól tudjuk, hogy ezt a vádaskodás eszkalációja követi vagy követné. Pártunk nem mehet bele egy ilyen utcába. Ezért sürgősen le kell zárni a felelősség kérdését.

Társadalmunkban ma van egy ténylegesen meglévő és egy mesterségesen gerjesztett nemzedéki ellentét. A különböző generációkhoz tartozók egymásra mutogatása összekeveri a frontokat, mert nem a tehetséget és az alkalmasságot vizsgálja.

Indokoltnak tartom, hogy országos, területi és helyi szinten egyaránt a nagy tapasztalattal rendelkező idősebb vezetőkből jöjjenek létre mozgalmi tanácsadó testületek, s dolgozzuk ki működésük elveit. A két ciklus utáni rotáció deklarálásával egyidejűleg munkáljuk ki intézményesen a további tevékenység, a visszavonulás módját. De nemcsak a választott tisztségekben, hanem a pártapparátusban is szükség van az intézményesített cserélődésre. Ezért meg kell találni annak módját, hogy az ott dolgozók ne szakadjanak el eredeti szakmájuktól.

POSTÁS SÁNDOR

A HAJDÚ-BIHAR MEGYEI PÁRTBIZOTTSÁG ELSŐ TITKÁRA

A pártegység politikai jelentősége

Az ország helyzetének reális értékeléséhez mindig is a dialektikus tagadás útján jutottunk el. S ebből mindenekelőtt az következik, hogy a közelmúltat sem tagadhatjuk le, nem foghatjuk fel a hibák, a megalapozatlan lépések halmazának. Nemzeti önbecsülésünk is megköveteli, hogy számon tartsuk eredményeinket, munkával kiküzdött vívmányainkat. A párt tevékenységének értékelése is csak józan mértéktartással végezhető el; tehát nem merülhet ki a megkésett felismerések és a kollektív felelősség emlegetésében vagy a cselekvőképesség meggyengülésének minduntalan hangoztatásában. Az MSZMP történelmi útjának higgadt elemzésére van szükség, és arra, hogy számba vegyük azokat a belső erőforrásokat, amelyekből merítve az előttünk álló feladatok sokasága megoldható.

Ilyen erőforrás a pártegység is, amelynek folyamatos hangsúlyozása jelzi, hogy monolitikus politikai egység csak kivételes történelmi pillanatokban

alakulhat ki. Az egységnek ezt a formáját ma sem tekinthetjük mércének. Azt is mondhatjuk, hogy az évtizedekkel ezelőtti értelemben vett egység nem önmagában, hanem tapasztalataival és eredményeivel szolgálja a jelent. Mai helyzetünkben a jelen és a közeljövő alapkérdéseiben kell egységre jutnunk, hogy a mindenkit fárasztó vitatkozásokat a tettek váltsák fel. A jelen és a jövő kérdéseiben egységre kell jutnunk, így a mai társadalom helyzetének megítélésében, a szocializmus építésének soron levő kérdéseiben, az elfogadott kibontakozási program megvalósításában, a pártirányítás alapvető elveiben és módszereiben.

A közelmúlt vitái arról tanúskodnak, hogy a párttagság többsége szerint nincs világos ideológiai platformunk. A kritikai észrevételek sokasága jelezte, hogy ilyen platform nem rajzolódott ki az ideológiai tézisekből sem. A társadalom eszmei pluralizmusa beszüremlett a pártba, ideológiai elbizonytalanodás, a megosztottság jelei mutatkoznak.

A párton belüli eszmei egység helyreállítása és megerősítése is azt sürgeti, hogy egyértelműen fogalmazzuk meg azt a néhány alaptételt, amely mögé a párttagság felsorakozhat. Más szavakkal: ideológiai értelemben is célbiztonságot kell adni a párttagság számára. Ma ennek közvetlen politikai jelentősége van. Az alapelvek megfogalmazása olyan ideológiai, politikai platformot jelent, amelynek birtokában egyértelműbb követelményeket támaszthatunk magunkkal szemben, s világosabbá válik a párttagság számára, mi az a politika, amit képviselnie kell.

A tagság ideológiai, politikai válaszokat, mégpedig határozott és konkrét válaszokat vár a — néha már számon kérő hangsúllyal — feltett kérdésekre. Vajon szocializmust építünk-e? S ha igen, miért, milyen értékálló alapelvek szerint tekinthető ez szocializmusnak? Voltaképpen hol tartunk, milyen irányba haladunk? Milyen távlatot, perspektívát tudunk nyújtani? A kérdések is mutatják, hogy az ideológia ma fáziskésésekben követi csak a társadalmi valóság változásait.

A válaszokhoz világosan el kell határolnunk mai életünk jelenségei között azokat, amelyek a szocialista társadalmi-gazdasági formáció lényegéből, a marxizmus—leninizmus alapelveiből következnek, és a szocialista célkitűzések kiteljesítését szolgálják, valamint azokat, amelyek kényszerű kitérők, átmeneti intézkedések. A párttagság tudni szeretné, hogy az átalakuló szocializmus felfogásában melyek a ma is követendő eszmények, alapértékek. Különösen fontos tehát megjelölni azokat a jellemzőket, kritériumokat, amelyek a szocialista rendszer minőségét adják, a társadalom sajátosságainak tekinthetők, és elhatárolhatók a kapitalista formációtól. Ideológiai zavarainkat nem oldhatjuk fel úgy, hogy megkérdőjelezzük a marxizmus klasszikusainak alapvető tanításait, de úgy sem, hogy szem elől tévesztjük az egyetemes társadalmi fejlődés törvényszerű perspektíváit.

Az állásfoglalás-tervezet is hangsúlyozza a termelési eszközök társadalmi tulajdonának dominanciáját és a hatalom osztálytartalmának fejlődését. A párttagság azonban ennél sokkal differenciáltabb, a mai körülményekhez igazodó kifejtést igényel az eszmei zavarok eloszlatására. Lényegesen messzebb kell eljutnunk a társadalmi szerkezet változásainak és az ebből eredő konzekvenciáknak a politikai elismerésében. Árnyaltabb megfogalmazás szükséges abban is, hogy a párt kiknek az élcsapataként dolgozik, mely osztályok, rétegek nevében érvényesíti a vezető szerepet.

Ide kívánkozik annak megemlítése is, hogy az a bizonytalanság, amely gazdaságpolitikai lépéseink általános értékelése terén tapasztalható — a „sem

nem szabad, sem nem tilos" állapot — nemcsak a jogi szabályozás kritikája, hanem tudati, morális, ideológiai zavarok forrása is. Esetenként joggal kifogásolják azt is, hogy gazdaságpolitikai lépéseink, megoldásaink társadalmi elfogadtatására nem fordítunk kellő figyelmet. Fundamentális kérdés a gazdasági hatékonyság növelésének és rendszerünk humánus értékgyarapításának egyidejű érvényesítése. Ha ezt egymást kizáró feladatként fognánk fel, elvesztenénk politikánk vonzerejét, a lakosság többségének támogatását. Be kell látnunk, hogy a két alapkövetelmény együttes érvényesítését ez ideig nem tudtuk megnyugtatóan teljesíteni.

Egységre kell jutni abban a kérdésben is, hogy a mi politikai berendezkedésünk alapja az egypártrendszer, és az magában hordozza a társadalmi és gazdasági demokrácia szocialista irányú továbbfejlődésének lehetőségét. Megjegyezni kívánom, hogy az ettől eltérő gondolkodás és politikai szándék a párttagság körében is jelen van.

A pártegység szempontjából is fontos a szocialista értékrend pontosabbá tétele, a tényleges értékek megbecsülése. Párttagságunk többsége úgy véli, hogy azok az eszmények, amelyeket a munkásmozgalom, közelebbről a kommunista mozgalom immár több mint egy évszázada magáévá tett, amelyekért harcolt, és amelyek az emberiség évezredes vágyait fejezik ki, ma sem vesztették el jelentőségüket. Ezekről az eszményekről, ha úgy tetszik, célokról ma sem lehet lemondani.

A mostani társadalmi reformfolyamatban is komoly hajtóerő lehet, ha egyértelműen elkötelezzük magunkat a munkán — és nem a vagyonon — alapuló értékrend, a társadalmi igazságosság és egyenlőség elve, az igazi humánum, a család megbecsülése mellett, ha következetesen érvényt szerzünk a szocialista erkölcs jólismert normáinak.

■ ■ ■

Az egymást sűrűn követő legutóbbi viták tapasztalatai is fontos tanulságokkal szolgálnak munkánkban általában és konkrétan a párt szervezeti-politikai egységét illetően. A magam részéről ezeknek egy vetületét szeretném kiemelni: az irányító pártszervek és az alapszervezetek egymáshoz való viszonyát. Ennek kapcsán mind gyakrabban és mind erőteljesebben vetődik fel a párt alapvető szervezeti és működési elve, a demokratikus centralizmus. Van aki, úgy véli, nem kielégítő a demokratizmus mértéke, mások a centrális elemek bizonytalanságait feszegetik. Magam úgy látom, hogy e fontos „klasszikus" elvnek a létjogosultságát megkérdőjelezni súlyos hiba lenne, ugyanakkor tapasztalataink szerint a demokratikus centralizmus érvényesülésének mai formái egészében véve elmaradnak társadalomépítésünk követelményeitől, a párt önfejlődésének jelenbeli feltételeitől. Ezért további erőfeszítéseket kell tennünk annak érdekében, hogy az alapszervezetek valóban a pártmunka alapját jelentsék, amelyre az egész pártélet épül. Amíg a pártélet első színterén nem érünk el javulást, addig az irányító pártszervek sem tudnak eredményesen tevékenykedni, mert az alapszervezetek helyett is dolgozniuk kell.

Ennek is következménye, hogy a párttagok jelentékeny hányada napjainkban is úgy beszél a pártról, mintha az valami tőlük különálló, rajtuk kívül álló szervezet lenne. Az ilyen elhatárolódás — tehát amikor a párttag számára a pártot a pártvezetés egyes szintjei jelentik — ma is kedvezőtlen hatással van a pártegységre. Mint ahogyan az is, amikor az adott pártvezetés azonosítja saját felfogását a párt egészének objektív érdekeivel, értékelésével.

Az utóbbi időszakban lefolyt vitáknak a pártegységgel összefüggő tanulságai között tartjuk számon a munkások érdekeinek felismerése és megismertetése során szerzett tapasztalatokat; közelebbről azt, hogy az érdekek megnyilvánulása és érvényesülése ma áttételesebb, mint korábban volt. Mindazonáltal hangsúlyoznunk kell, hogy ha társadalmunkban a szocialista érdekek dominálnak, ha politikai rendszerünk jól funkcionál, akkor az egyben a munkásosztály érdekeinek érvényesülését is mutatja. Ennek elfogadtatása nem kielégítő többek között azért sem, mert gyakran csupán értük és nem velük együtt politizálunk. Ezért kiemelten szükséges az üzemi politikai munka, az öntevékenység fokozása és tiszteletben tartása, általában a közéletiség társadalmi megbecsülésének erősítése.

RAPSZKY JÓZSEF

A PÉNZJEGYNYOMDA PÁRTVEZETŐSÉGÉNEK TITKÁRA

A párttisztségviselők választása

Jelenleg társadalmi-politikai helyzetünk is figyelmeztet rá, hogy a párt választási gyakorlata a párttisztségviselők kiválasztását nem biztosítja megfelelően. Az országos pártértekezlet állásfoglalás-tervezete is megfogalmazza a párton belüli választási rendszer módosításának igényét, s ezt az új választási rendszert a XIV. kongresszus előkészítése során kell majd alkalmazni.

A mostani gyakorlat szerint az alapszervezeti és a pártvezetőségi titkárok és vezetőségek megválasztása közvetlenül történik, a tagok titkos szavazással azt választják meg, akit a legalkalmasabbnak tartanak a párttisztséget vállalók közül. Az alapszervezeteket közvetlenül irányító pártbizottságokat közvetlenül, a titkárt azonban már közvetett módon választja a tagság. A párttagok tehát csak abba szólhatnak bele, hogy kik legyenek a pártbizottság tagjai, akik azután saját körükből választják, döntik el, ki legyen a titkár. Azért is gond ez, mert a testületek működésének tartalmát legtöbbször a titkár személye befolyásolja a legjobban. A közvetlen beleszólás, választás a többi vezetői szinten még jobban elszakad a párttagság akaratától. A kerületi, városi, megyei pártbizottságok megválasztásába például a párttagok döntő többségének már semmi beleszólása nincs, mivel a választások előtt személyi kérdésekben senki sem konzultál velük, még véleményüket sem kérik ki. A küldöttek a választás során a felsőbb pártszerv által összeállított és a jelölőbizottság által ismertetett 30—50—100 főt tartalmazó listát kapnak és (az őket megválasztó tagság tájékoztatása, megkérdezése nélkül) a legjobb belátásuk szerint megválasztják az előterjesztetteket, holott a legtöbbjüket még soha nem látták, nem is ismerték. Ez a választási rendszer lényegében a felülről jövő jelöltek jóváhagyására korlátozódik. Felvetődik a kérdés: a párttagságnak hogyan legyen bizalma, és hogyan vegyen részt a felsőbb testületek határozatainak végrehajtásában, amikor e testületek megválasztásába nem volt érdemi beleszólása.

A választási rendszer hiányosságai a pártértekezlettel kapcsolatban is ki-

ütköznek, pedig itt a küldöttek minimális részét közvetlenül választották, persze többségük az előbb vázolt módon került a kongresszus utáni legfőbb pártfórumra. A pártértekezlet küldötteinek a Központi Bizottság felajánlotta újjáválasztását, s ezt a feladatot az itt jelenlevőknek úgy kell felvállalniuk, hogy mindegyikük úgy képvisel mintegy 1000 párttagot, hogy döntése előtt még csak véleménykérési lehetősége sincs.

A pártértekezlet állásfoglalás-tervezete kimondja: „lehetővé kell tenni, hogy az irányító testületek tagjainak meghatározott hányadát az alapszervezetek, illetve az alsóbb szintű pártszervezetek közvetlenül választhassák, s ha munkájukkal elégedetlenek, őket visszahívhassák". Ezzel a tervezettel egyet lehet érteni, ha ezt a meghatározott hányadot konkretizáljuk, mert ez lehet az irányító testületek 10, de lehet 90 százaléka is. Ezen túlmenően javaslom annak a meghatározását is, hogy az irányító testületek első számú vezetőit — az alapszervezeteket irányító pártbizottságok titkáraitól a főtitkárig — közvetlenül (jelölőgyűlések útján) a tagság titkosan válassza meg. Úgy vélem, az ő személyüknek a kiválasztása sokkal nagyobb jelentőségű annál, minthogy ebbe a tagság beleszólási lehetőségét 2—3—4-szeres áttételekkel korlátozzuk.

Az új választási rendszer kidolgozását szem előtt tartva javaslom, hogy biztosítsuk az alapszervezeteket irányító pártbizottsági titkárok, a kerületi, városi, megyei titkárok, a Központi Bizottság titkárai és a főtitkár közvetlen választási lehetőségét a párttagság által, beleértve a Központi Ellenőrző Bizottság elnökét és titkárát, a Politikai Bizottság tagjait is. Meg kell határozni a vezető testületekben azt az arányt, amelyet közvetlenül választanak, s ennek meg kell haladnia a testület 50 százalékát.

A pártértekezlet állásfoglalás-tervezete csak a közvetlenül választottak visszahívását említi, gyakorlati megvalósításának lehetőségével nem foglalkozik, pedig ezen áll vagy bukik a megfelelő vezetők tisztségekbe kerülése és az arra alkalmatlanok eltávolíthatósága, tehát a munka színvonalának emelése. Ez is indokolná egy olyan felelősségi rendszer létrehozását, amely a nem megfelelő munka esetén a tisztségviselő visszahívását élő gyakorlattá tenné, akár közvetlenül, akár közvetett módon történt a megválasztása.

Az új választási rendszer kidolgozását nagy horderejű kérdésnek tekintem, ezért helyeselném, ha döntés előtt ezt az egész tagságra kiterjedő vita előzné meg. Az elkövetkező kongresszus ennek alapján alakítsa ki és a szervezeti szabályzatban is rögzítse az új választási rendszert.

RÖHRNÉ PALOTÁS GYÖRGYI

A TOLNAI GÉP- ÉS MŰSZERIPARI SZÖVETKEZET ELNÖKHELYETTESE

Alapszervezet-centrikus munkastílust

Azokban az években lettem párttag, amikor országunkban, környezetünkben felfelé ívelő gazdasági eredményekről lehetett hallani, és folyamatosan emelkedett az életszínvonal is. De már ez idő tájt is kitűnt, hogy vannak gondok

és problémák. Például mit is olvashattunk a Központi Bizottság 1972. novemberi ülésének zárszavában? Idézem: „... az eredmények gyarapodásával bizonyos mértékig újból jelentkeztek és kiújultak régi hibák: önelégültség, formalizmus és bürokratizmus a munkában, úrhatnámság és nemtörődömség, »téveszmék« arról, hogy a munka hovatovább a reprezentációval azonos; egyeseknél előtérbe került a szerzésvágy, megszaporodtak a jubileumok, ünnepségek, minden lehetséges és lehetetlen címen — és lehetőleg közpénzen".

Ezzel a rövid felszólalással azt akarom érzékeltetni, hogy ettől az időtől kezdve különböző pártdokumentumokban olvasni lehetett hibáinkról, a hibák kiküszöbölésének szükségességéről, de sajnos, mégsem tudtunk előrelépni. Éppen ezért semmilyen szinten és funkcióban senki ne érezze irreálisnak, ha alapszervezeteink tagjai körében eluralkodott a pesszimizmus, megrendült a bizalom. A párttagság konkrét intézkedéseket vár, annak ellenére, hogy a mostani pártértekezlet határozata nyilvánvalóan nem lehet részletekbe menően konkrét és mindenre kiterjedő. Várják ezt tenni akaróan, a jó ügyet szolgálva, féltve eddig elért eredményeinket, megszerzett javainkat. Jól és egyre jobban akarnak élni ebben az országban. Mert minden tévhit ellenére az emberek többsége igenis — gondjával, bajával együtt — szereti hazáját, és felelősséget érez felemelkedéséért. Elvárják azonban a szó és a tett egységét, és a szándék helyett garanciákat sürgetnek.

Elmarasztalóan hangzott el több fórumon, hogy túlzott elvárások vannak a személycserékkel kapcsolatban. Környezetünkben ezt is természetesnek tartjuk. Ez az igény már a XIII. kongresszust megelőző időszakban is élt, de gondjaink szaporodásával, hibáink, rossz gazdasági helyzetünk felszínre kerülésével, majd a pártértekezlet meghirdetett napirendjével kapcsolatban vált ilyen felfokozottá. Egyesek azt sem tartják természetesnek, hogy várjuk a hibák elkövetőinek felelősségre vonását. Mi abból indulunk ki, hogy ha a munkapad mellett valaki selejtet gyárt, és ezt szigorúan számon kérik tőle, akkor ez a gyakorlat más területekre is legyen érvényes.

A gazdálkodó egységektől, alapszervezetektől, bizottságoktól igénylik, hogy előrelátó, megfontolt káderpolitikát folytassanak. Mi küldöttek mit válaszolhattunk volna arra a kérdésre, hogy legalább a pártértekezletet megelőző napokban miért nem tudtunk semmit a tervezett személyi változásokról? A személyi kérdések kapcsán a következők is megfogalmazódtak: tudunk-e nyíltak, őszinték, kezdeményezők lenni? Mennyire mélyek a káros beidegződések gyökerei? Ezek a kérdések nyilván nemcsak ránk, alapszervezeti titkárokra, hanem a pártbizottságok választott tagjaira, valamint az apparátus tagjaira egyaránt vonatkoznak. A személyi változás tehát mindenütt időszerű. Ezt a változást viszont bízzuk a kollektívákra, ne akarjuk helyettük meghatározni, hogy ki vezesse, irányítsa őket.

Ennek kapcsán néhány szót a választásokról, ezen belül is a kettős jelölésről. Megközelítőleg húszéves ipari szövetkezeti tagságom tapasztalatai alapján elmondhatom, hogy a szövetkezeti mozgalomban nem egy konkrét példa van arra, hogy ha a tagság úgy érezte, hogy érdekeivel nem esik egybe a (sok esetben a felsőbb szervek által) kijelölt személy, a kettős vagy többes jelölést választotta. Ennek alapján én nem tartom szükségesnek a kettős jelölés kötelezővé tételét, viszont annak lehetőségével, ahogy a módosított anyagban is szerepel, egyetértek.

Választási rendszerünk hatékonyabbá tételének is alapvető feltétele a demokrácia fejlesztése. Komoly feladatnak és halaszthatatlannak ítélem, hogy hitet adjunk az embereknek abban a kérdésben, hogy valóban szükségünk van a véleményükre. Igaz, nincsenek mélyen gyökerező hagyományai a de-

mokrácia gyakorlásának, ennek ellenére haladéktalanul előre kell lépni e területen is; de merev sémákban nem szabad gondolkodnunk. Egyáltalán: a demokratikus fórumokat nem szabad szigorú keretek közé szorítani, sok formai követelménnyel előírt vagy elvárt napirendi ponttal tönkretenni. Mindig az időszerű (és fontos) feladatok legyenek napirenden. Ezzel kapcsolatban megemlíteném, hogy az ipari szövetkezetekben korábban nagyon jól működtek a kötetlen termelési tanácskozások. Egyszer aztán valaki vagy valakik fent kitalálták, hogy ez így nem mehet tovább, mert sem napirendi pont, sem emlékeztető, sem írásba foglalt határozat nincs, nosza hát tegyük ezt kötelezővé. E bürokratikus intézkedés következménye mély hallgatás és érdektelenség volt a tagság részéről munkahelyi tanácskozásokon. Most már van papírra vetett dokumentum, de meghalt az aktivitás.

Ennek ellenére meggyőződésem, hogy a szövetkezeti ipar hatékonyabb, dinamikusabb gazdálkodásának egyik hajtóerejét jelentik a jól működő demokratikus fórumok.

■ ■ ■

Párttitkár társaimmal együtt sok mindenben tanácstalan vagyok. Az utóbbi időben megnehezítette az is a helyzetünket, hogy bizonyos kérdésekben a legfelsőbb vezetésben sincs egységes álláspont. Ezáltal magunk is kételkedünk, ami természetesen nem zárja ki a hitet, de a hit a jelen helyzetben önmagában már nagyon kevés. Hisszük, hogy fel fog értékelődni a politikai munkában az a tulajdonság, hogy képesek leszünk magunk mellé állítani az embereket. Tudjuk, a jövőben az eszmei, politikai, mozgalmi munkamódszer lesz a meghatározó. Ehhez nekünk segítség kell. Olyan ideológiára van szükségünk, amelyet a valóság igazolni fog. Enélkül eleve veszteségként indulunk a csatába. Szilárd ideológiára van szükségünk, amely nyitott marad, hogy az újból meg újból felvetődő kérdésekre is választ kapjunk, választ adhassunk.

Kemény kritika érte megyénkben az információáramlás helyzetét is. A döntések egy részéről, azok hátteréről csak a beavatottak tudtak, és ez néha azt a látszatot keltette, mintha a párt még ma is illegalitásban élne hazánkban. Munkánk misztifikálódott. Érvelni csak akkor lehet, ha ismerjük az alternatívákat, a döntések indítékait. Rá kell végre jönnünk, hogy az emberek szívvel-lélekkel, teljes akarattal csak azt a feladatot tudják jól elvégezni, amelyet magukénak éreznek, és már a gondolat elindulásával egyetérthetnek, vagy okos, türelmes vitában meggyőzhetjük őket.

Munkamódszerünkben, stílusunkban haladéktalanul radikális változtatást akarunk. Bennünket eddig — egy hasonlattal élve — kézen fogva vezettek, s ezzel leszoktattak az önálló munkáról, kezdeményezésről. Munkatervünk kétharmadában például előírt, elvárt, meghatározott napirendi pontok szerepeltek. A Központi Bizottság ülésének anyagait, a határozatokat központilag kiadott szisztéma szerint kellett megtárgyalnunk, és csak magunkban füstölögtünk, hogy másfél hónappal az ülés után már mi értelme van. Hogy az előkészítésben miért nem vehettünk részt, az már nem is fogalmazódott meg bennünk. Ehhez a munkastílushoz szoktunk hozzá, és ez volt a kényelmes. Maximum addig a gondolatig jutottunk el, hogy mit és miért szóljunk hozzá valamihez, ha az már határozat, és az ugyebár kötelező.

Olyan munkastílust akarunk tehát kialakítani, amelyet nem gátolnak merev előírások. E munkánkat segítse elő az apparátus és a pártbizottság

minden szintjén megnyilvánuló nyíltság. Csak a párt belső életére vonatkozó anyagok legyenek „szigorúan bizalmasak". Nevetségesnek tartom, hogy a községi pártbizottság a településfejlesztési elképzelésekről szóló anyagát, a gazdasági eredményeket tartalmazó előterjesztést „szigorúan bizalmasként" tárgyaljuk, miközben ugyanezt az anyagot a tanácsi vagy a gazdasági vezetők kötelesek — sokszor már a pártbizottsági ülés előtt — nyilvánosságra hozni. Ilyen körülmények között a valóban bizalmas anyagok is elvesztik hitelüket.

Nagyon örültem, mikor az állásfoglalás-tervezetben azt olvastam, hogy sor kerül a szervezeti szabályzat módosítására. Ez késztetett arra, hogy a magam részéről is megerősítsem szükségességét.

SAMU MIHÁLY

AZ ELTE TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁRA

A szocialista demokrácia jogi garanciái

A felszólalás első része — a felszólaló választóinak véleményét tolmácsolva — a felsőoktatásban tapasztalható elmaradottság felszámolásával, a szocialista építés eddigi sztálinista eredetű modelljének gyökeres megváltoztatásával, az antidemokratikus torzulások kiküszöbölésével, a közéleti erkölcs rendbetételével, a szocialista rendszer működésében bekövetkezett devalváció okainak feltárási igényével foglalkozik. Majd így folytatódik:

Ha azon gondolkodunk, hogy miként lehet kiküszölni a hatalommal való visszaélést, akkor föl kell használni a történelmi tapasztalatokat és elméleti felismeréseket. A polgári felvilágosodás gondolkodói és a burzsoá forradalmárok elfogadták Montesquieu következtetését: „Hogy a hatalommal ne lehessen visszaélni, ahhoz az kell, hogy a dolgok helyes elrendezése folytán a hatalom szabjon határt a hatalomnak." Erre tekintettel történt a polgári demokráciák intézményrendszerének kiépítése, főképpen az államhatalmi ágak megosztásának alkotmányos gyakorlata, valamint a hatalmi fékek és egyensúlyok beépítése.

A hatalmi kultúra e vívmányait is figyelembe kell venni, s nekünk a szocialista hatalom demokratikus struktúrájának koncepcióját kell kidolgoznunk. A negatív tendenciák elkerülése végett e folyamatba tartozik a hatalmi tevékenységek elrendezése, keretek közé foglalása, a hatalom önkorlátozásának tudatosítása és a hatalmi tevékenység jogi szabályozása, jogi garanciáink kiépítése, a hatalmi-politikai felelősség és az ehhez kapcsolódó jogi felelősség kimunkálása és érvényesítése, a demokratikus ellenőrzési formák és főképpen az alulról jövő ellenőrzés rendszerének kiépítése. A sztálini örökség meghaladása érdekében elsősorban az etatizmus gyakorlatát és jellemzőit kell tisztázni és felszámolni. Nem hagyható figyelmen kívül a marxi követelés az államszocialista koncepcióval szemben: az államot a társadalom alá kell rendelni.

Sajnos közgondolkodásunkba beivódott, hogy a szocialista demokrácia a választást és a képviseleti rendszer működésének problémáját öleli fel. Fi-

gyelmen kívül marad a közvetlen demokrácia kérdése s annak tisztázása, hogy mit jelent a marxi—lenini tétel: alulról fölfelé épülő hatalom, s ez miként intézményesítendő. Hasonlóképpen kimaradt emlékezetünkből a munkásmozgalom által kitermelt üzemi-termelési-munkahelyi korporatív szervezési elv. Ezt a sztálini mechanizmus mellőzte, és csupán a területi szervezési elvet alkalmazta (még a szakszervezeteknél is!). Ennek elméleti megvitatása, tisztázása is szükséges a szocialista demokrácia fejlesztéséhez.

A konferencia állásfoglalás-tervezetéből hiányoznak a szocialista jogállamiság intézményes garanciáinak kiépítésére irányuló törekvések. Ezért javasoljuk, hogy a konferencia határozatai közé kerüljenek be az állam fejlesztésével kapcsolatos gondolatok a pártirányításról szóló tézisekből.

Szakmai és egyetemi körökben általánosan elfogadott vélemény, hogy kívánatos az új alkotmány kimunkálása. Az ELTE PB állásfoglalása is leszögezte: „nem alkotmánymódosításra, hanem új alkotmányra van szükség". Ezzel kapcsolatban szem előtt kell tartani, hogy az alkotmány a hatalmi rendszer alapvető jellemző vonásait vázolja fel: az új hatalmi koncepciót és a hatalmi tevékenység új minőségű gyakorlatát, társadalmi életünk demokratikus rendjét és a demokratikus elvek érvényesülésének jogi garanciáit rögzíti. Fontos követelmény, hogy az új alkotmány ne csak általános elveket tartalmazzon, hanem részletszabályokat is. Vagy pedig az alkotmányos élet szabályozására szolgáló alkotmánytörvény mellett egyéb alkotmányos törvények szülessenek, amelyek az alkotmány átfogó rendelkezéseit részletekbe menően rendezik. A népszavazás, a népi törvénykezdeményezés és az egyesülési jog mellett a közvetlen demokrácia intézményeinek kimunkálása és jogi kereteinek, garanciáinak, valamint a visszahívási jognak a részletes szabályozása szükséges. Vitáink során gyakran felvetődött a politikai felelősség intézményesítése és a visszahívási jog biztosítása. Ezzel kapcsolatban különösen figyelembe veendő Lenin tétele: „bármilyen választott szerv vagy küldöttgyűlés csak akkor tekinthető igazán demokratikusnak, valóban a nép akaratát képviselőnek, ha elismerik és alkalmazzák a választóknak azt a jogát, hogy visszahívhatják választottjaikat".

Az alkotmányos szabályozás szempontjából a társadalmi irányítás egyik legnagyobb gondja a túlszabályozás. Az állásfoglalás-tervezet is kinyilvánítja azt a szándékot, hogy „csökkenteni kell a túlszabályozottságot". Ez azonban nem lehet jámbor óhaj, mivel a túlszabályozottság a jelenlegi vezetési struktúrából s legfőképpen az államigazgatási jogalkotás túlsúlyából következik, emellett abból is, hogy határozottan nem különítjük el az irányító tevékenységben az operatív vezetést és a szabályozást.

Az alkotmányos rend nemcsak a társadalmi, közösségi és állami szervek helyét, szerepét, jogosultságait és kötelezettségeit tartalmazza, hanem az állampolgárok egyéni jogosultságait, kötelességeit és méltóságának védelmét. Az irodalom ma már megfogalmazza, hogy az állampolgár ne csak tudatos jogsértés esetén kapjon jogvédelmet a bíróságok előtt, hanem mindenféle sérelem esetén, vagyis ki kell dolgozni az állampolgári jogvédelem intézményrendszerét, elsősorban a bírósághoz fordulás jogát. Ezzel kapcsolatban a konferencia ne vegye „jogászkodásnak", hogy az előzetes letartóztatás jelenlegi jogi rendszerét és gyakorlatát megbírálom, ugyanis az a szocialista humanizmus elveivel ütközik, és csupán a nyomozás szerveinek kényelmét szolgálja, ám sok állampolgár szabadságának jogtalan korlátozását idézi elő, aminek következtében ártatlan emberek gyakran rosszabb helyzetbe kerülnek, mint az elítéltek. Kísért még az a Szovjetunióban is kárhoztatott szemlélet, hogy inkább szenvedjen néhány ártatlan, csak egy bűnös se meneküljön. Ezzel

kapcsolatban kívánalom — és az általunk is elfogadott nemzetközi egyezmények is azt írják elő —, hogy a bíróság döntsön az előzetes letartóztatásról. Ehhez persze meg kell teremteni a személyi, intézményi és anyagi feltételeket. Ezzel összefüggésben átfogóbb követelményként felvetődik: az állampolgár szabadsága, pozíciója csak bírói döntés alapján legyen korlátozható, bizonyos hivatalos eljárások például ne tegyék lehetővé ártatlan emberek meghurcolását, gyanúba keverését és egzisztenciális hátrányait. A magam részéről azt tartom kívánatosnak, hogy az ártatlanság védelme ne csak jogászi alapelv legyen, hanem politikai és erkölcsi szabály is, a párt politikai normájaként is érvényesüljön.

A hatalmi tevékenység jogi kereteinek kiépítése, érvényesítése annak tudatosítását igényli, hogy a jog és az alkotmányos rendezés az új hatalmi struktúra egyik lényeges oldala. Vagyis alapvető szemléleti változásra van szükség.

E problémákkal kapcsolatban utalni kell az igazságszolgáltatás gondjaira, terheire, anyagi ellátatlanságára és tartalmi tevékenységének fejlesztésére. Előtérbe kell állítani a szakmai színvonal emelését, a bürokratikus formalizmus kiküszöbölését, a szocialista jogi kultúra értékeinek, vívmányainak következetes érvényesítését, a jogi garanciák széles hálózatának kiépítését.

A szocialista demokrácia nélkülözhetetlen vonása a jog és az igazságszolgáltatás presztízse, amely hozzájárul az alkotmányos rend és a szocialista törvényesség tartalmi követelményeinek megvalósításához, s ennek keretében nemcsak az állampolgári jogok garantálásához, hanem az állampolgári fegyelem biztosításához is.

SOMOGYI ANNA

A PÁVA RUHAGYÁR SZABÁSZATI NORMATECHNOLÓGUSA

Politizálást, ne taktikázást

A sok kérdés közül, melyek itt szóba kerültek, egyetleneggyel kapcsolatban kívánom elmondani megbízóim véleményét: a munkások és a társadalom, a munkások és a párt viszonyáról.

Párttagságunk az elmúlt hónapokban taggyűléseken és csoportos beszélgetéseken megvitatta az állásfoglalás-tervezetet. Megbíztak, hogy elmondjam: főleg azt hiányoltuk belőle, hogy az életünket, a jövőnket csupán gazdasági lépésekkel szándékozza beprogramozni. A gazdasági kérdések, amelyek az állásfoglalás-tervezet nagy részét alkotják, életünknek azonban csak egy részét jelentik. Hiányzik belőle a munkásság, és benne a fiatalság helye és szerepe, a feladatok szükségszerű politikai meggondolásból történő rangsorolása. Ezért, s nem egyszerűen a szakmai pontatlanságok miatt, nem látjuk biztosítottnak az elvi döntéseknek a gyakorlati életbe való átültetését. Szakmailag, gazdaságilag sok váratlan helyzetre számíthatunk a jövőben is, de politikailag, stratégiailag ne tévedjünk.

Egyszóval a politikát, a politizálást hiányoljuk az anyagból. A politizálást, és nem a taktikázást. A párttól mi a nagy politikai kérdésekre kérünk választ: vállalja-e továbbra is történelmi feladatát, a szocializmus, majd a

kommunizmus nagy nemzeti és nemzetközi összefogással való felépítését? Bármily hosszú történelmi idő alatt is, milyen konkrét lépésekkel kívánja efelé vezetni a magyar társadalmat?

Ezekre a kérdésekre válaszolni lehetetlen a párt vezető szerepének mélyreható elemzése nélkül. Az állásfoglalás-tervezet — ha csak jelzésekben is — megteszi ezt. Adós marad azonban a mai és a közeljövő magyar társadalma osztályszerkezetének a felvázolásával és a hatalom jellegének, tartalmának a kifejtésével.

Nemcsak azért hiányolom ezt, mert a mi pártunk munkáspárt, és az én megbízóim munkások. Hanem azért, mert az utóbbi időben kimondva vagy kimondatlanul a különböző társadalmi vitákban éreztetik velünk, hogy a magyar ipar és az ipari munkásság voltaképpen tehertétel a társadalom nyakán. Döntsék el a szakemberek, hogyan jutottunk el a gazdaságban idáig. Munkatársaim nevében azonban kijelentem: mi továbbra is úgy véljük, hogy ennek a pártnak és ennek az országnak a vezető ereje vagyunk, és ezért még a munkások elbocsátását is vállaljuk.

Nem attól lesz ugyanis valaki munkás, hogy nem veszik fel az egyetemre, vagy olajos a ruhája. Várhatóan a mi iparágunkban is hamarosan sok felsőfokú végzettségű munkás lesz. Munkásnak lenni elsősorban azt jelenti ma is: vállalni, minden erőnkkel megvédeni azt a társadalmi rendszert, amely céljául tűzte ki az osztály nélküli társadalom felépítését, amelyben majd valóban nem lesznek munkások sem. Ebben ugyanis a munkások a leginkább érdekeltek, akik most még — vannak!

Munkásnak lenni — fehér köpeny és részvények ide meg oda — nem a legkellemesebb dolog. Nemcsak azért, mert általában nem mi kapjuk a külföldi ösztöndíjakat. Hanem azért, mert tudjuk, hogy a történelmi, társadalmi és nemzeti célok érdekében tudatosan vállalnunk kell a munkásérdekek pillanatnyi megrövidítését is. Például a textilruházati iparban, mely a dolláregyenleg helyreállításában jó eredményeket produkál, a munkások bére az ipari átlagnak több mint 1000 forinttal alatta van, és asszonyaink több évtizedes szalagmunka után a létminimumon élő kisnyugdíjasok számát gyarapítják.

Miért nem tudtak az ellenzéki csoportok és fórumok mindmáig lényeges befolyásra szert tenni a munkásság körében? Mert nagyon akarják ám! Talán azért, mert mi annyira képzetlenek, tájékozatlanok vagyunk egy jó nyugati színvonalon megfogalmazott munkásdemagógia befogadására? Nem! Hanem, mert mindaz, ami történt, kevés volt ahhoz, hogy alapjában meg tudja rendíteni a munkásságnak a pártjába vetett bizalmát. Repedés van — törés még nincs!

Most már nincs helye több taktikázásnak és mellébeszélésnek! Mi azt kérjük: legyen közöttünk nyílt, érthető és őszinte a beszéd. Tudja jól mindenki, hogy milyen körülmények között, de vállaljuk a világpiac kihívását, élő erővel pótolva technikai elmaradásunkat. Kérjük azonban a politika, az ideológia és a művelődés munkásait: szíveskedjenek ők is világszínvonalon dolgozni! Ne nekünk kelljen egy politikai dokumentumban alapvető elvi és szakmai hiányosságokat keresgélni! A tömegkommunikáció és általában az állam és a társadalom által fenntartott fórumok ne kis érdekcsoportok pozícióharcának a színhelyei, hanem valóban a nagy társadalmi kérdések fórumai legyenek, ahol minden osztály és réteg hallathatja a hangját. Ki kell munkálni ennek a nem formális módját, lehetőségét!

Mindennek a biztosítása nem történhet csak felülről. Mint ahogy a pártdemokráciát sem lehet felülről csinálni. Az utóbbi hónapok megélénkülő

pártélete a maga jó és rossz példáival pontosan mutatja ezt. Önmagukban sem a felső határozatok, sem az alsó információs jelentések nem vezethetik ezt az országot. A párt vezető szerepének a munkahelyeken, az alapszervezetekben is érvényesülnie kell. Az utóbbi hónapokban példát mutattunk erre „felfelé", de vajon beszámoltatjuk-e közvetlen partnereinket, a munkahelyek állami és szakmai vezetését? Segítséget adunk-e a munkájukhoz ezzel? És ami a legfontosabb, tudunk-e valami többet is, mint ők: az emberi és a politikai feltételeket biztosítani a szakmai-gazdasági feladatok elvégzéséhez? Mert a legtökéletesebb gazdaság sem áll meg önmagában! Ezt mi, dolgozók tudjuk a legjobban. Aki ezt nem hiszi, az kérdezzen meg egy szervezett munkást Nyugat-Európában!

STEINER ARNOLD

A III. KERÜLETI PÁRTBIZOTTSÁG ELSŐ TITKÁRA

A vállalatok zsákba kötve futnak versenyt

A kommunisták, de a pártonkívüliek is felvetik: úgy tűnik, mintha a magántulajdon bővítését tartanánk „üdvözítő" útnak, a megoldás, az előrelépés kulcsának. Félreértés ne essék, szerintem is szükség van a magántőke, a külföldi működőtőke bevonására gazdaságunkba. Ugyanakkor kevésnek, időnként csak jelszónak hangzik az állami, szövetkezeti tulajdonra vonatkozó állásfoglalás-tervezetben is rögzített buzdítás: „fontos feladatnak tartjuk hatékonyabbá tételét". A jelzett aggodalmakat a gyakorlat is alátámasztja. Vizsgáltuk a kerületi vállalatok, szövetkezetek, kisszövetkezetek gazdálkodását, és a következő ellentmondásra bukkantunk: az állami vállalatok, amelyek dinamikusan növelik ez évben is a termelésüket, értékesítésüket — és ebben jelentős a tőkés export emelkedése is — megközelítőleg sem tudják a többletteljesítményt úgy honorálni a dolgozóknak, mint a kisszövetkezetek. Olyan szélsőséges példák vannak, mint a közel egymilliárdos nyereségük, a vállalatok rangsorának élén álló MMG—AM, ahol csak 4,3 százalékos éves bérfejlesztést tudnak tervezni, míg például az egyébként kiváló Budai Villany Kisszövetkezet — amely a tavalyinál alacsonyabb termelést és értékesítést tervez — 54 százalékos bérfejlesztésben gondolkodik.

Meggyőződésem, hogy a kibontakozásunk, boldogulásunk szempontjából a közösségi tulajdon eredményessége a döntő, az alapvető fontosságú. Ezért javaslom, hogy ennek megfelelő súllyal foglalkozzon ezzel az irányítás, és rövid időn belül szülessenek határozott lépések a hatékonyságot akadályozó adminisztratív korlátok csökkentésére, megszüntetésére. Ugyanis a jelenlegi bérszabályozási, felújítási, beruházási stb. szabályok közel sem biztosítanak azonos feltételeket a különböző tulajdonformáknak. Állami vállalataink zsákba kötve futnak versenyt az „Adidas-cipős" versenyzőkkel. A végrehajtás területén dolgozó pártmunkások pedig nem tudnak hitelt érdemlően az ezzel kapcsolatos kérdésözönre válaszolni.

Az a véleményem, az állásfoglalásban ismét hangsúlyosan szólni kell arról, hogy a jövő érdekében szelektív fejlesztési és visszafejlesztési politikát kell

végezni. Nem elég az általános restrikció! Ezzel nincs kibontakozás! Az életszínvonal csökkentése sajnos már hosszú idő óta jelen van, és 1988-ban jelentékeny mértékű. Úgy látom azonban, ez csak minimális pozitív hatást gyakorolt eddig a gazdaságra, viszont annál kedvezőtlenebb a kisugárzása a lakosság hangulatára. Ugyanebben az időszakban minden párthatározat ellenére nagyon kevés történt a vállalati támogatások leépítése érdekében. Itt a végrehajtás lassú. Meggyőződésem, hogy nem az életszínvonal további jelentős csökkentésével, a személyi jövedelmek teljesítményt visszafogóan magas adóztatásával, hanem az indokolatlan támogatások radikális leépítésével lehet elsősorban azokat a milliárdokat előteremteni, amelyek a kibontakozást, a szelektív élénkítést, a fejlesztést megalapozzák. Ez — bár több termelőegység tisztességes dolgozóját érzékenyen érinti — a lakosság, a dolgozók széles rétegeiben biztos támogatásra talál. Ezért azt javaslom, hogy a vállalatok támogatását radikálisan csökkenteni, és a jó gazdasági egységek mozgásterét jelentősen javítani szükséges. Kevesebb tevékenységet, célirányosabban kellene támogatni! A keletkező gazdasági-politikai feszültségeket pedig vállalni indokolt, illetve további megelőzési, feloldási-kezelési módokat célszerű kialakítani.

Mindezt és még sok más gazdasági kérdést nem lehet csak a piacra bízni. A piaci törvényekre, prognózisokra építő tudományosan tervezett, tudatosan befolyásolt, kormányzati testületi és miniszteri döntésekkel, közvetett és közvetlen beavatkozással is szükséges a változásokat irányítani. Ki kell használnunk a szocializmus egyik lehetséges előnyét, a tudatosságot, a helyes tervszerűséget. De ebben világosabb célok, beszédek és tettek kellenek. Sokkal nagyobb nyilvánosságra van szükség e téren is. Például mennyi pénzt kapnak támogatásként az egyes vállalatok, ágazatok, és mennyi a befizetésük? Ugyanakkor sokkal kevesebb beavatkozásra, kézi vezérlésre lenne szükség más területeken. Ide sorolható, hogy áttekinthetetlen, részletekbe menő importgazdálkodást vezettünk be abban a téves hitben, hogy a központ jobban tudja, milyen importra van a vállalatoknak szükségük.

Az előbbi kérdésekkel és a megújulással szorosan összefügg az a kérdés, hogy a gazdaság területén mibe szóljon bele a párt, és mibe ne. Évtizedek tapasztalatai, de különösen az utóbbi évek azt jelzik, hogy ebben nagy a bizonytalanság és sok a szubjektív elem. A pártszervek, az alapszervezetek ma rengeteg részkérdéssel, politikailag nem jelentős témával foglalkoznak. Ugyanakkor a gazdaság eredményességét döntően befolyásoló pártállásfoglalások erőtlenül vagy egyáltalán nem valósulnak meg, nincs a végrehajtás jól megtervezve, megszervezve, a politikai következmények és kezelési módok kidolgozottsága gyenge, hiányzik az ellenőrzés és a felelősségre vonás.

A pártszervezeteknek további gondjuk, hogy ma azt hangsúlyozzuk, mivel ne foglalkozzanak a gazdaságban, de nem biztatjuk őket arra, ami a párt feladata, kötelessége. Én úgy gondolom, ebben az első számú rendező elv a következő: a pártszervezeteknek mindenhez van politikai jogosítványuk, amit értelmesen és jól csinálnak. Ez a jog azonban nem hatalmi, hanem kifejezetten politikai, mozgalmi. Ki tilthatja meg a kommunistáknak, hogy valamit megvitassanak és közös álláspontokat alakítsanak ki?

Másodszor: minden pártszervezet, pártvezető, párttag akkora tekintélyt, hatást és presztízst vív ki magának, amekkora a bátorsága, a rátermettsége, amilyen munkájának színvonala, múltjának hitele, a vele kapcsolatos bizalom.

Tehát úgy gondolom, a pártalapszervezeteket inkább ösztönözni, nem korlátozni kell, hogy vállalják a szocialista építés politikai terheit, konkrét politikai feladatokat, legyen álláspontjuk — különösen egy ilyen rendkívül fon-

tos és kritikus időszakban. Ma ezekben a kérdésekben nemegyszer az állami gazdasági lépések, kommunikációban megjelenő felvetések után kullogunk, és kevés az irányító pártszervek kezdeményezése, útmutatása. Ezért indokolt valamelyik Központi Bizottsági ülésen napirendre tűzni, újragondolni a pártszervek, -szervezetek feladatait a gazdaságban.

SZABÓ MIKLÓS

A BÁCS-KISKUN MEGYEI PÁRTBIZOTTSÁG ELSŐ TITKÁRA

Az illúziókkal le kell számolnunk

„A szocializmus, ez a társadalmakat mozgató eszme fölvállalt minden álmot, vágyat, tervben és tudományban idézett jövőképet, és vállalta mindannak a tévútnak az elkerülését, amelyet a társadalmak ez idáig létrehoztak." Mintegy 15 évvel ezelőtt egyik szociológusunk így definiálta a szocializmust. Ma kétségtelenül ott tartunk, hogy legalábbis az álmokkal, az illúziókkal le kell számolnunk. Ezzel együtt a társadalom, a gazdaság korábban megszokott megközelítésével is.

A társadalmi lét megváltoztatására törekvő reformnak tisztáznia kell viszonyát a szocializmusról eddig kialakult felfogással, máskülönben tévútra juthat. Az átfogó értelemben vett gazdasági-társadalmi reformnak szüksége van ideológiára mint orientációs és mozgatóerőre, amely azonban csak a szocializmuskép radikális megváltoztatásán alapulhat. A mi valóságunk túlságosan hosszú ideig tisztelte az egyenlőt, az egyformát a teljesítményben, de még a létrehozott épületekben is, s így a húzóerőt jelentő természetes folyamatok a mélyebb rétegekbe kényszerültek. Már az iskolában azt kértük a pedagógusoktól, hogy nivelláljanak, zárkóztassanak fel, s nem hangsúlyoztuk, hogy a folyamatnak legalább ilyen fontos a másik oldala: mutassák fel a tehetséget, formálják az alkotó egyéniséget. Településeink között is nivellálódásról beszéltünk, miközben elmetszettük a település fejlődése és a település gazdasága közötti természetes kapcsolatokat. Településeink — jórészt felülről juttatott pénzzel — mégis differenciáltan fejlődtek. A kérek-kapok elve működtette ezt a folyamatot, ahol nagy mozgástere volt a „kijáró" embernek, a lobbyzásnak, a szubjektív döntésnek. Hiszen kérni és kapni lehetett lakást, beruházást, állami támogatást egyaránt. Ebben a folyamatban az volt a jó vezető, aki mindezt „kijárta". E gyakorlatban kétségtelenül — a szükségtől is szorongatva — a mennyiségi mutatókat hajszoltuk, a lakásszámban, a megépített tantermekben, a kórházi ágyakban, miközben a minőség rangja elveszett, a folyamatok pedig furcsán eltorzultak. Éppen az egészségügyből vett példával szemléltetve, úgy tudom, hogy még az integrált egészségügy keretei között is egy-egy kórházi osztály munkájának fontos mércéje az ágykihasználtság. Ebben a logikában gondolkodva ez azt sugallja, hogy minél több a beteg, annál jobb az osztály tevékenysége. Ez a szemlélet sugallta a bukásmentes osztályok igényét is, de ez a látásmód nem honorálja végső fokon a teljesítőképes tudást. Tudom, vannak társadalmi csoportok, rétegek, akiknek jövedelme a kívánalomtól általában elmarad. Mégis úgy vélem, a műszaki értelmiség egészének gondjairól szólva a mérnököt kell elismernünk. A társadalom egészére kivetítve pedig a teljesít-

ményt kell honorálnunk, mert a szemérmes egyenlősdi a valódi húzóerőtől foszt meg bennünket.

Általában összetettebben kell gondolkodnunk. Örülök, hogy Budapest lakáskérdésének külön megemlítése az állásfoglalás-tervezetből kimaradt. Nem azért, mert helyzetemből adódóan a vidék gondjait élem meg, hanem azért, mert csak lakásszámban, különösen csupán újonnan épített városi lakásban nem gondolkodhatunk. A közlekedés, a munkahely, a gyermekintézmények és az infrastruktúra összefüggéseit a körzetben kell vizsgálnunk. Például Bács-Kiskun megyében, a községekben, falvainkban 1600 lakás üres, és jelenleg eladhatatlan, miközben városaink — különösen Kecskemét — nehéz helyzetben vannak. Egy beköltöző család legalább három milliójába kerül a városi tanácsnak, miközben a nemzeti vagyont alkotó vidéki házak üresek. Életünknek nem ez az egyetlen területe, ahol az igényesebb elemző munka nemcsak gazdaságos, hanem végeredményben emberibb folyamatokat serkenthet.

Az imént kiragadott példákkal azt kívántam szemléltetni, hogy a teljesítőképesebb szocializmus érdekében meg kell szabadulnunk nemegyszer ideológiában gyökerező görcseinktől. A párttagság és a magyar társadalom számára is adósak vagyunk több terület újragondolásával, illetve értelmezésével. Csak néhányat említek: Mi a párt helye társadalmunkban? Mit jelent, hogy az MSZMP az egész nép pártja? Miként alakul az állam szerepe? Milyen elvek alapján történjen az osztályviszonyok újraértelmezése? Hogyan jellemezhető ma a közösség és az individuum viszonya társadalmunkban? Milyen módon történjen a közéletben az érdekek kifejlődése, szerveződése, rangsorolása? E válaszok nélkül nincs kibontakozás, a tegnap elemzése nélkül nem tudunk holnap mire építkezni.

Múltunk politikai gyakorlatából is szeretnék kiemelni néhány elemet, melyek változtatásra érettek.

A demokratikus centralizmus összefüggésében az alulról építkezést segítő demokratizmus erősítése mind a párt, mind az államélet területén halaszthatatlan feladat. Alulról építkezzünk, de felülről vezessünk! E tekintetben nem csupán az egyes párttag és a legfelsőbb pártvezetés viszonyáról van szó. A megyei, a városi pártvezetés gyakorlatát is meg kell változtatnunk. Ebben a folyamatban nem nyugtathatjuk meg magunkat azzal, hogy a munkabizottság, a testület megtárgyalta, elfogadta, tehát a pártfórumok belső demokratizmusunk szabályai szerint szentesítették a döntést. Nem a vég nélküli vitákra gondolok, ám azt sem hiszem, hogy a többségi vélemény mindig, minden szituációban a köz, a közösség érdekét szolgálja. Valamennyien ismerjük, amikor egy hangos, de szűk érdekeket képviselő csoport saját érdekét közérdekként akarja föltüntetni és érvényesíteni. Arra pedig végképp nem gondolok, hogy a pártnak csupán a fórumok megteremtése, s ott a szavazatok összeszámlálása lenne a feladata.

Arra gondolok, hogy politizáló párt legyünk, hogy az érdekek kifejeződését, az érdekek közötti valós rangsor kialakulását segítsük elő. Le kell számolnunk azzal a — pártvezetés minden szintjén létező — gyakorlattal, amely azt hangsúlyozza: „érted dolgozom", a társadalmi környezet pedig így válaszol: „lehet, hogy értem, de nélkülem!". Bármekkora is az ilyen tevékenységbe fektetett energia, politikai értelemben mégis csak alacsony a hatásfoka. Végső soron azt idézi elő, hogy az egyes párttagra — a legjobb esetben is — egyetlen feladat hárul, a felülről érkező határozatok végrehajtása. Ezt nem a beavatottak örömével, hanem a kirekesztettek vonakodásával fogadja. Sok településünkön változtatni kell a jelenlegi gyakorlaton az államélet demokratizmusa terén, az egyes állampolgár érdekében is. A tanácstag beszámol, tehát a döntések után

szól arról, hogy a választópolgárok érdekében milyen döntést szavazott meg. Tehát nem konzultál, nem véleményt kér, hanem beszámol, ismertet. A választópolgár pedig meghallgatja, de nem befolyásolhatja, hiszen mindez a történések után van. Így valójában kiskorúsítjuk az állampolgárt, aki jogosan úgy érzi, nem alakító résztvevője, csak passzív szemlélője az eseményeknek.

Az említett mechanizmus tág teret ad akár a jószándékú szubjektivizmusnak is. A szélesebb társadalmi környezet pedig kívülrekesztettként éli meg a döntést. Reagálása is ennek megfelelő: „Mit tettek ezek... ?" Az hiszem, ebben az országban nincs egyetlen város sem, ahol ne vádolnák kisebb-nagyobb csoportok a vezetést azzal, hogy egy-egy létesítménnyel saját — úgymond — emlékművét akarta megteremteni. A kívülrekesztettek természetes reagálása ez, s akkor is bekövetkezik, ha a létesítményre valóban szükség van. Tudom, ebben a vonatkozásban is jobban ismerjük a diagnózist, mint a terápiát. A gyógyító új gyakorlatot mégis nekünk kell kialakítanunk, hiszen a fölismert, közös érdek összeforraszt és minden közösségben cselekvő erővé válik. Ha már a gyógymódról beszélünk, egy területet mindenképpen érintek: az információt. Szélesebb közösséghez el kell juttatni a reális döntésekhez szükséges információkat. Az információáramlás ne egyirányú utcában történjen. A helyi közösségek érdekében fontosnak tartjuk a városi sajtót, a helyi rádiót, a helyi televíziózást is.

Nem hiszem, hogy egyedül lennék ebben a teremben, aki egyfajta önvizsgálaton túljutva érkezett ide. Bizonyára sokunkban felvetődött a kérdés: hogyan értékeljük saját munkánkat, erőfeszítéseinket. Reálisan kell értékelnünk. Sok mindennek örülnünk kell, ami ma is jól szolgálja az embert, s van, aminek jogosultságát tagadnunk kell. Ha egykori önmagunkkal hasonlítjuk össze a jelent, akkor még elégedettek is lehetünk. Ha eredményeinket nemzetközi mércével mérjük, akkor már korántsem lehetünk azok. Helyzetünk — mint minden hasonlat, ez is sántít — ahhoz a sportolóhoz hasonlít, akinek eredményei évről évre fejlődnek ugyan, de a nemzetközi versenyeken újra és újra lemarad. Ezért sokunk számára tény: az eddigi gazdasági és társadalmi fejlődési út és számos elképzelés a továbbiakban nem követhető. Már régen nem elég csupán annyit mondani: egy kicsit jobban, egy kicsit változtatva kell dolgoznunk. A valóság az, hogy a legtöbb területen másként, más módon kell cselekednünk, mint ahogy eddig tettük.

Párttagságunk az elmúlt hónapokban közelmúltunkkal, a jelennel és a holnap történelmével foglalkozott. Tudom, csak a múltból nem lehet építkezni. A történelem sem olyan példatár, amit csak föl kell ütni a kész válaszért. De az is igaz: „Az a nép, amely nem tanul múltjából, arra ítéltetik, hogy újra megszenvedje azt."

SZÁSZ KATALIN

A BUDAPESTI PETŐFI SÁNDOR GIMNÁZIUM TANÁRA

Vitákban kovácsolódik a pártegység

Olyan helyzetben, amikor a válságelhárító stabilizációs lépések a konszolidációt és a kibontakozást célzó lépésekkel keverednek — ahogyan ez az 1987-es júniusi állásfoglalást továbbgondoló kormányprogramban is látszik —, és ami-

kor a gyakorlati lépések a kibontakozás gyorsításához még váratnak magukra, a megszokott társadalmi viszonyokban változás következik be. Ez negatívan hat a nemzeti közmegegyezésre, annak ellenére, hogy a párt magát helyesen a nemzet pártjának, kibontakozási programját a nemzet programjának tartja. A nemzeti közmegegyezést újragondolva a legfontosabb elem, hogy a nagyüzemi munkásság ne forduljon szembe a kibontakozással. Reformot nem lehet a munkásosztály ellenére csinálni! Ez pedig csak akkor lehetséges, ha a perspektívák szocialista jellegűek maradnak, ha a munkásosztály érzi, hogy a párt ellenőrzi a dolgokat, és ha a munkásosztály maga is a pártszervezetek, valamint önkormányzatok révén kontrollálni tudja a változásokat, illetve befolyásolhatja azokat. És ez éppen hogy nem a konzervatív munkavállalói érdekek érvényesülését jelenti, hanem eszköze és fóruma lehet a hosszabb távú érdekek összeegyeztetésének.

Ezzel összefüggésben felvetődik, hogy ameddig az 1984-es áprilisi központi bizottsági határozatnak a piaccal, az önkormányzattal, a bérreformmal, a vállalati belső gazdálkodás szerkezetének átalakításával kapcsolatos pontjai nem valósultak meg, miért éppen a társulási törvény támogatásával, elfogadtatásával sietünk olyan nagyon. Ez az elhamarkodottság visszarendeződéshez és konzervatív támadáshoz vezethet. Fontos, hogy a társulási törvény ne nyomja el az 1984-es határozat progresszív pontjait! Szükség van rá a társadalmi tőkeáramlás, a vállalkozás, az új vállalatok alulról jövő kezdeményezését biztosító elemei miatt. A bonyolult termelési viszonyokat érintő, hosszabb távú hatásait elemezve nem mulasztható el a törvény alulról és felülről történő kontrollálása, hogy ne csak a magántőkének legyenek garanciái, hanem mi, a társadalom többsége is megkapjuk ezeket. A legfőbb garancia pedig a szocialista vállalkozás, a reform minél átfogóbb és következetesebb végrehajtása lehet.

Pártunkban a vezetés és a tagság viszonyának újraértelmezése — s általában a párt mozgalmi jellegű működése — nem képzelhető el egy új pártértelmiség nélkül. Nekik nagy szerepük lehet majd a vezetés és a tagság közötti kapcsolat alakításában, az elméleti kérdések kidolgozásában, a szövetségi politika újragondolásában, ők képviselhetik a külső fórumokon a párt álláspontját stb. Az új pártértelmiség azonban ne legyen azonos, összetétele ne essen egybe a párt apparátusával. Vállalja viszont át a pártapparátus bizonyos korábbi feladatait: például a határozatok előkészítését, együttesen munkálkodva egy széles körű pártaktívával. Ezt az új típusú pártértelmiséget — hogy ne a szokásos kontraszelekció érvényesüljön — egy fokozatosan megkülönböztetett figyelemben részesített s előnyös helyzetbe hozható értelmiségből lehet megteremteni. Ami nemcsak az anyagi elismerést, hanem sokkal inkább a munkafeltételek megteremtését, a társadalmi presztizs helyreállítását jelenti. Az értelmiség így, a párt révén, annak munkájában feladatot és szerepet vállalva őrizheti meg igazán kapcsolatait a munkásosztállyal, a társadalom többségével. Ehhez a gazdasági, a politikai, az intézményi feltételek megteremtésére van szükség. Nincs új pártértelmiség pártmozgalom nélkül, és nincs pártmozgalom új pártértelmiség nélkül. Mindehhez elengedhetetlen az egyetemek mai közállapotainak a megváltoztatása. Szerepet kell kínálni a leendő értelmiségnek szakmai és politikai értelemben egyaránt, de emelni kell a követelményeket is az egyetemeken, számon kérni rajtuk az értelmiség társadalmi hivatását.

A személyi kérdésekben — annak jelentősége ellenére — nem tudom, hogyan szavazok majd. Csak kívülről látom ugyanis a politikai élet alakulását. Bár „egy hadsereg katonái" vagyunk, én csak a gyalogságot képviselem. A mai *túlzottan testületi jellegű kollektív vezetés következtében a vezetésnek csak egyetlen arca van, legfeljebb néhány jellegzetes arcvonással.* Mindössze tíz-

tizenöt ember politikai arculatát érzékelem úgy-ahogy, és nem biztos, hogy ez segít eldöntenem, hogy igennel vagy nemmel szavazzak. Így aztán az elvárás és a valóság a személyi kérdésekben elválik egymástól. Valószínűleg a pártfegyelem új felfogására volna szükség. Ha majd minden fontos átfogó kérdést pártvita előz meg, akkor nem lehet kikötni, hogy a vezető szervek tagjai testületi álláspontként védelmezzék az előzetes vitaanyagot. A vitaanyag feladata, hogy alkalmas vitaalappá válhasson, s így módot adjon a vezetőknek saját politikai arculatuk kirajzolódásához. Ebben a tanácstalanságban megszavaztam, hogy lényegében változatlan nagyságban válasszuk újjá a Központi Bizottságot és a Központi Ellenőrző Bizottságot, mert nagyobb testület kontrollja a mostani esetleges tévedésemet helyesbítheti. Ezzel azonban megint a felső vezetés kezébe adtam bizalmamat, a kialakítandó politika megfelelő személyek által való képviselésére. Hosszabb távon mégis célszerűbbnek tartanám — és a pártkonferenciának megfontolásra ajánlom — egy lényegesen kisebb létszámú Központi Bizottság választását, amely sűrűbben tartott ülésekkel, kisebb létszámú titkársággal és Politikai Bizottsággal, de jóval szélesebb tanácsadói segítséggel (amelyben az a bizonyos új pártértelmiség és a párt széles aktívahálózata jelen van) operatívabb munkára volna képes. Nem volna például szükség ott is írásbeli hozzászólások benyújtására.

Megfontolásra érdemesnek tartanám a kongresszusoknak a mostaninál sűrűbb összehívását, s ha azt nemcsak kampányszerű előkészítés, hanem *tényleges alapszervezeti politizálás előzi meg*, akkor munkájának ugyancsak a mozgalmi jellege erősödne. A gyakrabban összehívott pártkongresszus érinthetné a pártvezetés fluktuációját is. Bár egyetértek a fiatalítással és azonos funkcióban a meghatározott számú ciklusra való megválasztással — mindezek sűrűbben megtartott pártkongresszusok esetében másképpen vetődnének fel. Ugyanis *nem egyszerűen generációk figyelembevételére vagy képviseleti szempontok érvényesítésére lenne csupán szükség a párt vezető szerveinek összetételében, hanem olyan mai értelemben politizáló politikusokra például, akik* maguk írják beszédeiket, *képesek nyílt vitában megvédeni politikájukat és meggyőzni az embereket.* Nem a kisebbségi vélemény képviseletére, hanem olyan platformszabadságra van szükség a pártban, amely, úgy gondolom, nem összeférhetetlen a demokratikus centralizmussal. A pártsajtó jelentősége ebben nagyon nagy. A nyílt vitát, kezdeményezéseket, véleményeket a pártsajtónak kötelessege lenne biztosítani, akár úgy, hogy a meglevő sajtóorgánumok adnak ennek megfelelő teret, akár új, külön vitaorgánum megalkotásával. (Ez taktikai kérdés.) Nem helyeselném ugyanakkor, hogy a pártsajtó platformos orgánummá váljon, hiszen ez a frakciózás felé vezetne. Biztosítani kellene, hogy a pártsajtó a határozatok előkészítésének vitáiban aktívan részt vegyen, s a vita előkészítése során ne kelljen feltétlenül a testületek álláspontját képviselnie.

Javaslataim tehát a következők: a pártértekezlet szólítsa fel a párt központi szerveit és az egyetemek, főiskolák pártszervezeteit, hogy dolgozzanak ki feladattervet záros határidőn belül arra; hogyan kívánják az egyetemi ifjúságot a kibontakozási program mellé csatlakoztatni; úgy támogassa csak a társasági törvényt, hogy közben követelje a szocialista garanciák biztosítását és az 1984. áprilisi központi bizottsági határozat egyéb pontjainak minhamarabbi végrehajtását; ajánlja megfontolásra a kongresszusig a szervezeti szabályzat módosítását is érintő fentebb felsorolt javaslataimat a kongresszusok gyakoriságát, a párt központi szerveinek létszámát, működését stb. illetően.

SZILÁRD JÁNOS

A SZEGEDI SZENT-GYÖRGYI ALBERT ORVOSTUDOMÁNYI EGYETEM REKTORA

Az egészség a legnagyobb érték

Aligha kétséges az elmúlt hónapok vitáinak hangvétele után, hogy a jövőben a szocialista társadalom tevékenységében a humanizmus, a dolgozó ember, az egyén tisztelete, megbecsülése és alkotóképességeinek kiteljesítése központi helyet kap.

Ebben az összefuggésben látni lehet, hogy a testi és lelki egészség az egyén, környezete, családja és a társadalom számára kulcsfontosságú kérdés. Éppen ezért igen nagy örommel vettünk tudomást arról, hogy az egészségjavítás, -megőrzés feladata össztársadalmi üggyé vált. Ezzel kapcsolatban nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy — miközben négy évtized alatt hallatlanul sok minden történt az egészségkárosodások, a betegségek visszaszorítása érdekében — a ma népbetegség jellegű és méretű egészségkárosodások a hibás vagy hiányos életmóddal, életfeltételekkel, a társas kapcsolattal, a kulturáltsággal, a testi és lelki értelemben vett higiénével és közérzettel — tehát messzemenően nem csak az egészségügytől függő tényezőkkel — mennyire szoros kapcsolatban vannak. Ez a szív- és érrendszeri betegségekre, az elmaradott, hibás és önpusztító táplálkozási és ivási szokásokra, a balesetekre, az öngyilkosságra éppúgy érvényes, mint a pénz utáni hajsza miatt bekövetkező rokkantságra, az oly gyakorivá vált idegi zavarokra, de még a daganatos betegségek jó részére is. Tehát vonatkozik ez a kereső- és a munkaképesség, a megbetegedések és a halálozások kedvezőtlen statisztikai adataiban tükröződő szinte valamennyi aggasztó jelenségre.

Ez a feladategyüttes egyrészt szemléletileg össztársadalmi, másrészt azonban jól körülhatárolható részfeladatok — ha úgy tetszik, tárca szerinti feladatok — révén valósul meg, s természetesen elengedhetetlenül igényli az anyagi feltételek javítását is.

Az egészségügy jelenlegi helyzete, gondjai azzal a szemlélettel is összefüggnek, amely a szellemi munka leértékeléséhez vezetett, és az egészségügyet az úgynevezett nem termelő szférához sorolta. Az utóbbi évtizedek nemzetközi tapasztalatai alapján azonban bebizonyosodott, hogy a tudomány, a kultúra más ágaihoz hasonlóan az egészségügynek — éppen az emberi tényezők minőségének megőrzése, javítása, helyreállítása révén — igen jelentős szerepe van minden társadalmi felemelkedést célzó gazdasági program megvalósításában is. Szakítani kell azzal a koncepcióval, amely e területeket „nem termelő" jelleggel címkézi, hiszen ez költségvetési és sok más területen is megnyilvánuló hátrányokat okozott

Társadalmunk fejlődésének legutóbbi évtizedeiben még egy sajnálatos torzulást érzékelünk, ennek minden kedvezőtlen következményével. Azt a jelenséget, hogy miközben klasszikusan tőkés berendezkedésű államok hangsúlyozottan törekszenek arra, hogy céljaik, értékmérőik, központi elveik között ne csupán a pénz, az anyagi jólét szerepeljen, addig hazánkban mintha az állam és sok állampolgár abban teljes egyetértésre jutott volna, hogy egyedül a pénz az üdvözítő. Nehéz lenne felsorolni, hányan és hogyan rokkannak bele ebbe, dőlnek ki idő előtt a sorból. Ezért is felelősek vagyunk, de azért még inkább, ha az egészség helyreállításához, megőrzéséhez, a gyógyuláshoz való állampolgári jog az egyes ember számára nem lenne többé egyenlően biztosítható és

elérhető, hanem az anyagi lehetőségektől válna függővé. Ez persze nem a luxusigényekre vonatkozik, és nem is csupán az egészségügyre érvényes elv és követelmény.

Harminchat éve gyógyító orvos és egyben ma egy felsőoktatási intézmény vezetője vagyok. E kettős minőségben szerzett tapasztalataim alapján hangsúlyozom, hogy a szervezetlenséget, az igénytelenséget, a következetlenséget, a felelőtlenséget tevékenységünkből ki kell küszöbölni. Tudnunk kell, hogy az ember a legértékesebb tőke, ezért egészségének, a kor szintjén álló tanulási és művelődési lehetőségeinek biztosítása gyökeres szemléletváltoztatást, valamint a jelenleginél sokkal jobb anyagi feltételeket igényel.

Az egységes Szociális és Egészségügyi Minisztérium létrehozatala mindenképpen lényeges előrelépés az egészségügy és a szociálpolitika közötti, a korábbinál szervesebb kapcsolat — és kölcsönhatás — biztosítása irányában. Más oldalról viszont nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy az általános szocializmuskép változásával együtt — illetve ezen belül — a szocialista egészségügykép és a szociálpolitikai elvrendszer is átértékelést igényel, utóbbi elsősorban abban az irányban, hogy döntően az egészség megőrzésére, javítására és helyreállítására késztessen, s ez irányban segítsen, hasson.

Úgy vélem, az említettek épp elégséges érvet jelentenek annak alátámasztására, hogy a mélyreható megújulást és átértékelést milyen széles körű indokok teszik szükségessé.

Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy a jelenlegi nehéz és szűkös feltételek között mindez csak lépésről lépésre korrigálható, és azzal is, hogy a fogyatékosságok elismerése nem egyenlő az elmúlt négy évtized eredményeinek tagadásával. De a szükségletek felismerése és elismerése a jelen pártértekezletnek nem mellőzhető feladata.

Engedjék meg, hogy hangot adjak szubjektív — bár azt hiszem, nem csupán egyéni — érzésemnek is. Az élet úgy hozta, hogy részt vehettem az 1957-es és a jelenlegi országos pártértekezleten. Sokan kérdezték tőlem, melyiket előzte meg nagyobb várakozás, bizonytalanság, feszültség, több ellentmondás. Erre egyértelműen azt válaszolom, hogy a jelenlegit. Ennek súlyát, tétjét látom nagyobbnak.

Mondanivalómat a szűkebb szakmámból vett gondolattal zárnám: a lélektani krízis — és nem tagadhatjuk, hogy sokak hangulata megközelíti ezt az állapotot — olyan helyzetet jelent, amelyből egyaránt lehet felívelés vagy végzetes lehanyatlás. Bízzunk benne, hogy felívelő szakasz előtt állunk, de ha nem vesszük észre a másik lehetőség veszélyeit, és nem lépünk a következetes és egyértelmű cselekvés útjára, akkor történelmi mulasztást követünk el. Seneca mondása kívánkozik ide: „Nem az időnk kevés, hanem túl sokat tékozlunk belőle!"

SZŰCS ISTVÁNNÉ

A MÓRAHALMI VÁROSI JOGÚ NAGYKÖZSÉGI PÁRTBIZOTTSÁG MB. ELSŐ TITKÁRA

A falvak és tanyák helyzetéről

Napjainkban egyre többet foglalkozik a politika a kisebb területek önállóságával, az önkormányzat erősítésével. A megyei pártbizottság is helyesnek tartotta a kisebb települések népességmegtartó képességének fokozását, de úgy tűnik,

ennek az eszközrendszere egyelőre nincs biztosítva. A jövőt illetően nagyobb önállóságra van szükség a tanácsi gazdálkodásban és a helyi önkormányzat kialakításában, működésében. Javaslatként fogalmazódott meg a főváros és a vidék, a nagyvárosok és a kistelepülések közötti indokolatlan különbségek felszámolása és mérséklése. Ilyen különbségek mutatkoznak például az állami lakásépítés arányában; a közüzemi díjak nagyságában; a garantált fejlesztési alapban; a közlekedési díjtételekben; az ellátási színvonalban; a szociális, kulturális adottságok tekintetében stb.

E javaslat megvalósítását aktuálisnak tartom, hiszen *a szocialista társadalom célja* a szebb, emberibb életmód kialakítása. Ez falusi viszonylatban is elérendő célként fogalmazódik meg.

Hogy milyen ez a szocialista életmód a községekben, a tanyás területeken? Itt a fejlesztési, beruházási lehetőségek szűkösek; néhány éve még a lakáshoz jutás, a lakásépítés támogatása, a szociálpolitikai juttatás sem volt hasonló a városéhoz; más lehetőség nem lévén, a mezőgazdasági termelésből sokszor napi 14—16 óra kemény munkával lehet csak biztosítani a megélhetést; a befektetés, a kemény munka biztos, de a munka eredménye bizonytalan, a kockázat pedig óriási; a jég, a fagy, a túlzott csapadék vagy aszály rövid idő alatt tönkreteheti az egész évi munkát, megfosztva a termelőt a bevételeitől; még a sikeresen megtermelt áru értékesítése sem biztos, hiszen a piaci törvények kemények, de a piaci igények gyors követése is nehézkes, hiszen a termelési hagyományok, az adott felkészültség, a termőhelyi adottságok korlátozzák ezt, s még az ország is csak most tanulgatja a piacra termelést.

Hogyan élnek az emberek ott, ahol az ellátás, a szolgáltatások köre, a művelődés, a csekély szabadidő eltöltésének lehetőségei egyértelműen jelzik, hogy nem városban vagyunk? A munkavállalási lehetőségek korlátozottak, a pályaválasztásnál sok esetben teljesen figyelmen kívül marad az érdeklődésadottság, inkább a majdani elhelyezkedési lehetőség a döntő szempont. Hogyan élnek, gondolkodnak az emberek ott, ahol a mezőgazdasági termelés az uralkodó, ahol a földterület jobb hatékonyságú kihasználása érdekében kiterjedt a háztáji, a tagi gazdálkodás, ahol az eredmények egyértelműen bizonyították a szakszövetkezetek létjogosultságát? Ezek az emberek szeretnek és akarnak dolgozni, készek a pártszervezetek mellett felsorakozni a célok megvalósítása érdekében. Nyitott szemmel és füllel járnak, többségük nem közömbös a politika iránt. Őszintén, nyíltan feltárják gondjaikat, ha kell, keményen bírálnak, de *mindig a jobbító szándék a motiváló tényező!*

E rövid felsorolásból is kitűnik, hogy az egyenlőtlenségek felszámolása hosszú időt vesz igénybe, de vannak kérdések, amelyek rövidebb távon is megoldhatók, ezáltal csökkenthető lenne a falu és a város közötti különbség. Szociológiai kutatások sora bizonyítja, hogy a jelenlegi településfejlesztési mechanizmusok, a városok túlzott megkülönböztetése a falvakkal szemben társadalmilag és gazdaságilag is hátrányos. A falu és a város kiegyenlítettebb fejlesztése mind a falu, mind a város gondjait enyhítené. Így politikai szempontból fontos, hogy az intézkedések sora csökkenti-e vagy fokozza a meglevő feszültségeket.

Régi vágya a falusi embernek — és valamennyi gazdasági egységnek —, hogy a *szabályozórendszer* biztosítsa a *hosszabb távra* szóló tervezés lehetőségét. Ez mind a gazdálkodás, mind a településfejlesztés szempontjából nagyon fontos. Itt van például a tanyakérdés! Alig tizenkét éve még bűn volt, ha a tanyai ember felújította portáját. Súlyos ezreket kellett befizetnie az államkasszába csak azért, mert szeretett volna a maga és családja számára kényelmesebb, a kor követelményeinek megfelelő lakáskörülményeket biztosítani. Ma viszont

már OTP-hitellel támogatjuk a tanyán maradást, mert az élet nem igazolta rohamos felszámolásuk jogosságát.

Említhetem a *kiemelt adó kérdését* is, amelynek bevezetésével — illetve a végrehajtásban tapasztalható túlkapások miatt — jelentősen csökkent a tagi és a háztáji termékek mennyisége. Vagy itt van például a *tehó*, amelynek bevezetése szintén nagy vitát váltott ki, ugyanis a községekben általában megszavazták, a városok nagy részében pedig nem. Joggal vetődik fel a kérdés: a város fejlesztését *miért kell főleg az állami költségvetésnek* fedeznie, és miért csak a falusi lakosságnak kell a fejlesztések nagy részét saját erőből finanszíroznia? Ez a feszültségforrás nem létezne, ha a jogalkotók a helyi tanácsok véleményét kikérték volna az előkészítés folyamatában, illetve a tömegszervezetek ellenérveit elfogadták volna. Ezek alapján jogosan fogalmazható meg, hogy *az előkészítés csak látszólag volt demokratikus*, amire egyértelműen a kisebb települések lakossága fizetett rá.

A mezőgazdaság szocialista átszervezésének időszakában *helyes volt a fokozatosság elvének alkalmazása*, de a szakszövetkezeti tagot *hátrányos megkülönböztetés* érte, mert a szakszövetkezet közös gazdaságában végzett munkát a nyugdíjbiztosítás szempontjából nem ismerték el. A nyugdíjrendelet kiterjesztésével volt ugyan lehetőség a nyugdíjévek visszamenőleges megtérítésére, de akkor ezzel a lehetőséggel vagy anyagi nehézségek, vagy bizalmatlanság miatt kevesen éltek. Nehezen hitték el az emberek, hogy a nyugdíjkorhatár betöltésével a szakszövetkezeti tag is nyugdíjas lehet. A TOT közbenjárására most is van lehetőség a közös munkavégzés alapján a nyugdíjévek megváltására, de olyan magas összegért — 5 év 50 ezer forint —, hogy ezt vállalni nemigen lehet. Ez ugyancsak feszültségi pont — joggal —, mert ugyanakkor egy volt háztartási alkalmazott, aki heti két napon vállalt munkát, nem volt kötelezett nyugdíjbiztosításra, de az így eltöltött éveit szolgálati időként beszámítják.

A politikának *támogatnia kellene* azt, hogy a nyugdíjrendelet módosításánál *megoldódjon* a szakszövetkezeti tagok jogos igénye, hogy a megalakulástól a nyugdíjrendelet megjelenéséig elfogadható áron elismert legyen a közösben végzett munkájuk. *Ennek erkölcsi és politikai értéke sokkal nagyobb, mint az anyagi vetülete.*

Hátrányos tendencia tapasztalható a falu *közművelődési* lehetőségeiben is. A tömegkommunikációs eszközök helybe viszik a kultúrát, így a művelődési otthonok nem töltik be igazán a szerepüket. Technikai felszereltségük elavult, fejlesztési lehetőség nincs, mert az egyre szűkülő anyagi lehetőségek önfenntartó tevékenységre késztetik a működtető tanácsokat. A csökkenő anyagi lehetőségek kizárják a kulturális élet átfogó reformját, a feltétel- és az intézményrendszer korszerűsítését. Joggal vetődik fel tehát az igény, hogy a művelődésnek, a művészetnek az általános igényt kielégítő területe *ne legyen önfenntartó.*

Az állásfoglalás-tervezet negyedik pontja megfogalmazza: *„a reform során nőjön az intézmények önállósága, élvezzenek határozott célú állami támogatást"*, illetve *„az oktatás és a közművelődés feltételeinek javításához, az esélykülönbségek csökkentéséhez most a központi források szűkösségének időszakában is biztosítani kell az anyagi eszközöket"*.

A dokumentumban foglaltakkal egyetértek, mert eddig a művelődési, műveltségbeli *esélyegyenlőtlenség* fokozódott. A gyakorlat azonban sajnos ma is az, hogy *a maradványelv érvényesül az anyagi támogatásban*, mely leginkább a kisebb lélekszámú településeket sújtja. A művelődésre tervezett pénzeszközök célirányosabb, *tudatosabb felhasználására kellene törekedni* annak érdekében,

hogy ne fordulhasson elő olyan meggondolatlan — mondhatnám felelőtlen — intézkedés, mint amilyent például a Nemzeti Színház építésének kezdete körül tapasztaltunk, ahol több tízmilliós érték ment veszendőbe az építési terület át- és visszarendezése miatt. Nem hiszem, hogy valakit is megnyugtatott a felelős vezetőnek az a „megnyugtatása", hogy e tízmilliók nem a közadakozásból összegyűlt keretet, hanem az állami költségvetést terhelik.

A pártértekezlet nem foglalkozhat minden részterülettel, de az ország szerkezeti összetételében nagyon fontos helyet foglal el a falu és a tanya világa. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek és szövetkezeti vállalatok 1987-ben 266 milliárd forint termelési értéket hoztak létre, és 20 milliárd forintot meghaladó eredményt értek el. E termelési érték nagy részét a községekben működő szövetkezetek hozzák létre, ezekre a termékekre a népgazdaságnak szüksége van, ezért *nem lehet közömbös,* hogy a falusi lakosság hogyan él, hogyan gondolkodik. Az utóbbi években egyre növekvő gazdasági gondjaink, a politika *velük szembeni tehetetlensége, késedelmes,* nem átgondolt intézkedései *bizalmatlanságot* keltettek az emberekben, *de hiszem, hogy még nem késő,* és lehet új alapokra helyezni a politikai irányító munkát. A továbbhaladás érdekében hinnünk kell a megújulás lehetőségében. Ehhez azonban nagyfokú nyíltságra, következetes elemzőmunkára, *a vezetők körének felfrissítésére* van szükség a pártszervek minden szintjén.

TÁPAI JÓZSEFNÉ

A SZEGEDI RUHAGYÁR SEGÉDMŰVEZETŐJE, ALAPSZERVEZETI TITKÁR

Több és fegyelmezettebb demokráciát

A 330 ezer dolgozót foglalkoztató könnyűipar egyik „nehéz" ága a Szegedi Ruhagyár, ahol több műszakban, szalagrendszerben, feszes műszaki normával dolgoznak a lányok, asszonyok. Az elmúlt évben termékeink 40 százalékát külpiacon értékesítettük, ami azt jelenti, hogy konvertibilis exportunkat 23 százalékkal fokoztuk, mégpedig kisebb létszámmal és az ipari ágazat alatti bérszínvonallal.

Az adatokkal érzékeltetni szeretném, hogy iparágunkban a munkások többsége miként reagál a Központi Bizottság 1987. július 2-i határozatára, a kormány társadalmi kibontakozási programjára. Másrészt: én, aki együtt élek a munkásokkal, nem értek egyet az olyasféle nézettel, mint amilyet például egy mozgalmi szerv vezetőjének nyilatkozatában olvastam, éppen a pártértekezletet előkészítő vita időszakában. Az illető azt állította, hogy a nézetek vitája szűk társadalmi rétegre jellemző, a társadalom kétkezi munkásainak döntő része ennek csak szemlélője, és az anyagiak szorításában él.

Valóban a gondok és problémák szorításában élünk, de igenis részt kívánunk venni a vitában! A mi részvételünk elsősorban a bevezetőmben említett számokban jut kifejezésre, továbbá abban, hogy a vállalat gazdasági és politikai vezetésétől — és országos vezetőinktől — azt kérjük, teremtsék meg a feltételeket tennivalóink végrehajtásához. Mi erőnket, tudásunkat, időnket adjuk hozzá. Tesszük, amit tennünk kell, mert nekünk azon

a poszton kell helytállni, ahol nem lehet sokat filozofálni, hanem inkább produkálni kell! Ugyanakkor tudjuk, hogy nemcsak vezetőink, hanem mi munkások is még eredményesebben, még jobb minőséggel végezhetjük munkánkat.

A reform intézkedései sokak fejében negatív, kedvezőtlen tapasztalatokkal kapcsolódnak össze, mindenekelőtt az életszínvonal csökkenése miatt. Ezért mondjuk, hogy bizony a részvétel sokféleképpen történhet. Ennek a fórumnak azonban — mármint a pártértekezletnek — mindenképpen meg kell erősítenie, hogy mindenhol az eredményességet hozó munkával való részvételt kell igazán elismerni!

A nagyüzemi munkások taggyűlésein is felvetődtek olyan kérdések, amelyekre más társadalmi rétegek eszmecseréjén is választ kerestek. Például: milyen szocializmusra van szüksége a magyar népnek? A mi taggyűlésünkön azzal bővült ez a kérdés: mit kell ezért tenni? Hogyan tovább a pártéletben „fent" és „lent"? Az e kérdéssel kapcsolatos véleményeket a Csongrád megyei pártbizottság ülésén úgy összegezték, hogy egyértelmű és határozott fordulatra van szükség; több figyelmet kell fordítani a párt belső állapotának elemzésére; a vezető szerep mai értelmezésére; a társadalmi feszültségek bemutatására és kezelésére; a szocialista társadalom értékeinek, erkölcsi állapotának elemzésére. Az utóbbi a jövő generáció megnyerése érdekében is sürgető feladat.

Valljuk: lehet jobb szocializmus, de több és fegyelmezettebb demokráciával. A pártnak ebben is elöl kell járnia. Fontos ez azért is, mert a párton belül kell elsősorban erősíteni a vezető szervek és a párttagság viszonyát, kapcsolatát ahhoz, hogy az állam és az állampolgár közötti kapcsolat demokratikusabbá váljon.

A kádermunka gyakorlatához is ajánlani szeretném, hogy minden vezető munkájának megítélésénél helyezzük előtérbe az alkalmasságot. Óriási fontosságú a szakmai tudás, a hozzáértés, de felbecsülhetetlen érdem az erkölcsi, az emberi magatartás is. Az indokolt kádercserék, a fiatalítás alkalmával erről ne feledkezzünk meg. Szüntessük meg a tisztséghalmozás gyakorlatát, hiszen intézményrendszerünk megújításához olyan tisztségviselőkre van szükség, akik gazdagok ötletekben, kitűnően ismerik a helyi lehetőségeket, de jól ismerik a körülöttük dolgozók véleményét is. Meggyőződésünk, hogy a fiatal káderek ezáltal sok tapasztalatot szerezhetnek, lesz részük sikerélményben, s ezek biztosíthatnak számukra perspektívát.

■ ■ ■

Most, amikor a sürgető átalakulás korát éljük, amikor a valósággal és lehetőségekkel szembe kell néznünk a pártélet területén is, olyanok is szót kérnek, akik élve a lehetőséggel, nagyon „bátrak", a „legjobban" ismerik hibáinkat, hiányosságainkat. Kritikájuk sok igazságot is tartalmazhat, nem vitatom, de én ahhoz vagyok szokva, hogy ha rossz helyre varrom a gombot, kijavítom a hibát. Mint küldött azt kérném a pártértekezlettől: figyeljünk fel azokra is, akik bírálnak ugyan, de kezdeményezők, akik gondolkodnak jelenlegi helyzetünk javításán. Ugyanakkor a szélsőséges kritikát hangoztatókkal szemben nem kell némáknak lennünk, megfelelő erkölcsi háttérrel vitatkozzunk velük. Azoktól pedig, akik szervezeti szabályzatunkat, erkölcsi normáinkat nem tartják be és morális kárt okoznak, szabaduljunk meg. Nagy szüksége van pártunknak az egységre, hogy a ma és a holnap feladatait megoldjuk.

Meg vagyunk győződve arról, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt politikáját a nemzet iránti felelősség hatja át, nevével kifejezi az egész nemzet érdekét. Nem szeretnénk, ha valaha is kimaradna belőle a munkás jelző! Nem vitatkozom az elméleti fejtegetésekkel, azokkal, akik szerint átrétegződés ment végbe társadalmunkban. De aki tisztességesen teszi a dolgát, az az én szememben munkás, a párt, a szocializmus, a nemzet munkása.

TÓTH JÁNOS

AZ MTESZ FŐTITKÁRA

Nagyobb figyelmet a műszaki értelmiség véleményére

Az MTESZ-ben tömörült egyesületek 170 ezer fős tagsága nagy várakozással tekintett a pártértekezlet elé. Keressük a garanciákat gazdasági helyzetünk javítására. Tanulságként szolgálhatnak azoknak az országoknak a példái, amelyek idejében felismerték a világban végbemenő változásokat. Ezeknek a lényege a tudományosan megalapozott technikai-technológiai kórszakváltás. Mi ezek ellen a változások ellen — importkorlátozással, a fogyasztás visszafogásával, a termelési szerkezet konzerválásával, hagyományos gondolkodásunkkal — sokáig védekeztünk. A szakemberek még ma is úgy ítélik meg, hogy a vállalati gazdálkodásban a védekezésre alapot adó elvonási politika dominál a termelés piaci befolyásolásával szemben.

A XX. század a magyar szellemiség, a magyar oktatás, az alkotó magyar műszaki gondolat nagy áttörését, nemzetközi elismerését hozta. Ma mégis kevesebb sikeres alkotóműhelyünk emelkedik ki a világszínvonaltól jócskán leszakadt vállalatok átlagos mezőnyéből. Pedig a szakemberek felkészültsége jobb, műszaki kádereink száma nagyobb, mint öt évtizeddel ezelőtt volt. Elmaradásunk főleg azzal magyarázható, hogy a közgazdasági és társadalmi környezet nem ösztönöz, nem kényszerít eléggé a műszaki fejlesztésre, a műszaki értelmiség tudásának, a tudomány eredményeinek fokozott hasznosítására.

Egy társadalom akkor prosperál, ha az érdekstruktúra az egyéneket és közösségeket a technika fejlesztésére, a tudás fokozott használatára ösztönzi és kényszeríti. Nálunk ez a kényszer és ösztönzés jószerével még ma is hiányzik, mivel sokáig az a tévhit uralkodott, hogy gazdasági recesszió idején nincs értelme a műszaki fejlesztésnek. Hozzájárult ehhez az is, hogy különböző kedvrontó intézkedésekkel fékeztük a reálértelmiség alkotó ambícióját. A tennivalók sorában elsők között kell visszaállítani társadalmi méretekben a szellemi munka, a tudás becsületét.

Tapasztaljuk, hogy szavakban már elismerik a kutatás-fejlesztés társadalmi, gazdasági jelentőségét, de még mindig az anyagi feltételek romlása érvényesül, különösen az alapkutatások feltételrendszerének területén. A jövedelemtermelő képesség fokozása, a nemzetközileg is versenyképes árualap létrehozása érdekében a kutatásra, műszaki fejlesztésre és a műszaki

felsőoktatásra fordított anyagi forrásokat növelni kell. Sorsdöntőnek tartom, hogy a mainál jobban ambicionáljuk a tanulást, növekedjék az értelmiségi pályát választó fiatalok száma, pótlólagos forrásokat biztosítsunk a felsőoktatás anyagi-műszaki pozícióinak javítására. Nálunk is szükség van nemcsak az itthon, de a nemzetközi piacokon is hozzáférhető kutatási eredmények hasznosítására, jól működő gazdasági integrációkban való részvételre, a nemzetközi tudományos együttműködés erősítésére és az ezek megvalósítását elősegítő intézmény- és mechanizmusrendszer bevezetésére, a nívós alapkutatások fokozottabb támogatására. Látni kell azt is, hogy e tízmilliós ország nem kezdhet önállóan hatalmas anyagi-szellemi tőkét igénylő, nagy kockázattal járó fejlesztésekbe. Sikerre csak akkor számíthatunk, ha javul a vállalatok, szellemi műhelyek közvetlen kapcsolatára épülő nemzetközi együttműködés mechanizmusa.

Az iparilag fejlett országokban évek óta folyamatosan megújuló társadalmi konszenzus érvényesül, amely a műszaki fejlődésben látja a gazdasági és társadalmi jövő alapjait. Hazánkban az elmúlt tíz évben a reálértelmiség volt az, amely elsőként figyelmeztetett a világban tapasztalható átalakulásra, a párt és a kormány ebből fakadó stratégiai feladataira. A vezetés különböző szintjein hosszú időn keresztül nem vették figyelembe a szakemberek jelzéseit, elemzéseit, érveit. Ez a kései felismerés magyarázza, hogy tovább növekedett lemaradásunk az elektronikában és az informatikában, a legfontosabb területeken a csúcstechnológiák bevezetésében. Régóta húzódik a társadalmi intézményrendszer korszerűsítése. A kor kihívására csak most kezdünk igazán gyakorlati intézkedésekkel reagálni.

Éppen ezért a Szövetség zászlajára tűzte részvételét a szelektív műszaki fejlesztési koncepció kialakításában és végrehajtásában, a társadalom műszaki megújulásának elősegítését. Ennek érdekében a rendelkezésünkre álló valamennyi eszközzel hozzájárulunk ahhoz, hogy helyreálljon a tudás becsülete, a tudományos és műszaki ismeretek a kultúra részévé váljanak. A társadalom egészében erősödjön a technika ismerete és megbecsülése. Kezdeményeztük és ezentúl is szorgalmazzuk a tartalmas együttműködést valamenynyi szakmai és társadalmi szervezettel. Legutóbb a Magyar Tudományos Akadémiával közösen stratégiai programot dolgoztunk ki a kutatás-fejlesztés dinamizálása érdekében. Hasonlóak a törekvéseink nemzetközi kapcsolatainkban is.

Ahhoz, hogy a Szövetség eredményesen tudjon dolgozni a jövőben, a párt- és állami szerveknek fokozottan kell építeniük azokra a társadalmi szervezetekre, amelyek műszaki-gazdasági és természettudományi szakterületeken fejtik ki tevékenységüket. Elengedhetetlen, hogy a műszaki-tudományos szempontok a mainál nagyobb szerepet kaphassanak a társadalmi-gazdasági döntésekben. Jogi garanciákat kell nyújtani arra, hogy a párt és az állami szervek ne hagyhassák figyelmen kívül az MTESZ, de más társadalmi szervezetek kezdeményezéseit, javaslatait, véleményét sem. Gyakran tapasztaljuk, hogy véleményünkre csak formálisan, mondanivalónktól független látszólagos egyetértés megszerzése érdekében van szükség. Ha véleményünket, álláspontunkat az illetékes szervek figyelmen kívül hagyják a döntések meghozatalakor, akkor tagságunkban az az érzet támad, hogy nem képviseljük megfelelően a műszaki fejlesztés s általában a műszaki értelmiség érdekeit. Jórészt ezzel az állapottal magyarázható, hogy a műszaki-tudományos szféra különböző csoportjai a meglévő intézményeken kívül keresik az önálló érdekmegjelenítés lehetőségeit. Mi azt az utat tartjuk járhatóbbnak,

amikor a meglévő, évtizedek óta a tagság megelégedésére működő társadalmi szervezeteket, egyesületeket hozzák a mainál jobb érdekérvényesítési pozícióba.

A politikai intézményrendszer korszerűsítése során olyan helyzetet kell teremteni, hogy a reálértelmiséget tömörítő Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége a jövőben még jobban élhessen az érdekközvetítő, érdekfeltáró, érdekvédelmi funkciójával. Szükség van erre azért is, mert a műszaki, tudományos szempontoknak a mainál nagyobb szerepet kell kapniuk a gazdasági-társadalmi döntésekben. A reálértelmiség azt várja a pártértekezlettől, hogy döntéseivel intézményi, jogi és személyi garanciákat teremt a kibontakozáshoz nélkülözhetetlen szakmai vélemények érvényesüléséhez.

VAJNAI ERNŐ

A HÓDMEZŐVÁSÁRHELYI VÖRÖS CSILLAG TERMELŐSZÖVETKEZET ELNÖKE

A túlszabályozottság nehezíti az előrehaladást

Az ország közvéleménye — a párttagok és pártonkívüliek egyaránt — a pártértekezlettől egyértelmű és határozott változást, fordulatot vár. Ez a tény önmagában is mutatja, hogy az ország lakossága elismeri a párt vezető szerepét. Ugyanakkor a párt eddigi és jelenlegi munkastílusának a hibája is, hogy a közvéleményben szélsőséges nézetek is élnek. A várakozók egyik tábora azonnali, közvetlenül ható, konkrét intézkedéseket vár, azt hiszi, hogy most egy csapásra megoldódnak gondjaink. A másik szélsőséges nézet szerint a pártértekezletnek csak a hibák vég nélküli továbbsorolására lesz ereje.

A termelőszövetkezetekben dolgozó tagtársaim, valamint a Csongrád megyei küldött-társaim véleménye szerint a jobb életszínvonal érdekében — hiszen alapvetően ez az ország lakosságának az igénye, és így az MSZMP-nek is ennek elősegítésére kell törekednie — konkrét és folyamatos intézkedésekre van szükség. Ezek kidolgozásához elengedhetetlen az a sok-sok vélemény, amely a párttagság részéről elhangzott, de a jövőben szükség lesz további folyamatos társadalmi vitára is. Nem úgy, mint az Országgyűlés legutóbb elfogadott szövetkezeti törvénye kapcsán, amelynek kialakításából mi, a leginkább érintett szövetkezeti tagok teljesen ki voltunk rekesztve. Az érintetteknek az ilyen törvényről, mielőtt megismerték volna, már eleve az a véleményük, hogy ellenük szól, nem pedig a boldogulásukat hivatott elősegíteni.

Olyan intézkedésekre van szükség, hogy a jövőben minél kevésbé különüljön el a döntés-előkészítők, a döntéshozók és a végrehajtók tábora. Ha ez így lesz, akkor csökken majd a felfelé, a lefelé és az oldalra mutogatás, gyakoribb lesz a sikerélmény, és érvényesül a felelősség. A pártnak azokat az embereket és közösségeket kell támogatnia, érvényesülésüket elősegítenie, akik nem azt szajkózzák folyamatosan, hogy mi miért nem jó, hanem azokat, akik meg tudják mondani, hogy szocialista alapokon nyugvó ország-

gunk kisebb vagy nagyobb közössége hogyan haladhat előre. A pártértekezletnek nem lehet feladata a konkrét intézkedések meghozatala, de annak kimondása igen, hogy a párt folyamatosan teremtse meg a reális feltételeket a változó körülmények között jelentkező gondjaink megoldásához. A bonyolult társadalmi, politikai, gazdasági feladatokat felismerni és irányítani képes párt legyen az MSZMP.

A pártértekezlet mindenekelőtt teremtse meg gondjaink megoldásának személyi feltételeit, értelmezze újra a párt vezető szerepét és annak érvényesülési módjait! A pártélet, a pártmunka ne merev keretek között mozogjon, hanem a párt tudjon igazodni a változó világhoz a Központi Bizottság szintjétől az alapszervezetekig egyaránt.

A termelőszövetkezetek parasztsága határozottan igényli és várja a változást. Ugyanakkor féltjük a közösben és háztájiban rendkívül sok munkával, nehéz körülmények között létrehozott, megteremtett jelentős értékeinket. Meglévő vívmányaink, javaink gyarapodását várjuk, s nem pedig csökkenését, leépítését! A szövetkezeti parasztság a megteremtett alapokra szeretné építeni a kibontakozást, nem pedig teljesen új, szélsőséges próbálkozásokra.

Életünkben nem csupán egyértelműen jó és egyértelműen rossznak kikiáltott dolgok léteznek. A szélsőségek veszélyesek! Aki úgy akarja a megújulást, hogy semmi eddig létrehozott eredményre nem akar támaszkodni, és akinek minden rossz, az nagyon sok kárt okozhat. Ugyanígy káros az is, ha valaki nem tud váltani, újítani.

Az elmúlt években a szocializmus rendszerének és tulajdonának mindenféle védelme ürügyén olyan bürokratikus túlszabályozottság burjánzott el az élet minden területén — főleg a gazdasági életben —, amely a szocializmus sikeres építéséhez szükséges értéktörvény érvényesülését szinte lehetetlenné tette. A párt- és az állami vezetés intézmények és hatóságok sokaságát hozta létre, amelyek töméntelen rendelettel, állásfoglalással, értelmezéssel stb. a társadalmi tulajdon védelmének zászlója alatt, a párt politikájának végrehajtása ürügyén szabályozták, úgymond keretekbe szorították a gazdálkodást, a társadalmat. A törvények és a szabályozók sokasága ma már az alkotó szellem számára inkább béklyó, semmint keret. A párthatározatok megvalósítása érdekében létrehozott, illetve kialakult túlszabályozottság erősen akadályozza a párthatározatok érvényesülését — így a gazdasági előrehaladást is!

Tudjuk, hogy a józan paraszti ész nem nélkülözheti a törvényeket, nem helyettesítheti azokat, de kérjük, hogy néha a törvények és rendeletek alkotói, számonkérői, amikor az ország érdekeit keresik vagy arra hivatkoznak, gondolkozzanak józan paraszti ésszel is! Számtalan példát lehetne felsorolni ennek ellenkezőjére, de csupán egyet említek meg. Az ország közismerten igen súlyos anyagi helyzetében — alig egy éve — szövetkezetünknek be kellett szüntetnie az ország számára jelentős devizát hozó, a magunk számára pedig nyereséget előállító tevékenységét, mégpedig a jogszabályok útvesztője miatt. A jogszabály nem tiltotta ugyan, de nem is engedte! A megengedett öt százaléknál ugyanis nagyobb hasznot biztosított számunkra a piaci partner, és ez egyesek szerint nem volt etikus.

Én büszke vagyok a mezőgazdaságnak a körülményekhez képest elért szép eredményeire, és sikerágazatnak tartom. Az, hogy az eredmények itt jóval dinamikusabban fejlődtek, mint az élet más területein, sok mindennek betudható. Olyanoknak például, mint a szorgalmas parasztság, a szövetkezeti demokrácia kialakult vívmányai és formái, a tulajdonosi szemlélet érvé-

nyesülése stb. Mindezeken kívül a dinamikusabb, a növekvő eredmények — véleményem szerint — annak is köszönhetők, hogy a túlszabályozottság a mezőgazdaságban viszonylag később érvényesült, mint a társadalom egyéb szféráiban. Sajnos ez ma már csak múlt időben mondható el, de azt hiszem, hogy ennek tanulságát érdemes lenne levonni az egész társadalomra nézve. És ennek most itt az ideje! Az értelmes és hasznos változtatások feltételrendszerének megteremtéséhez kell most a pártértekezletnek a személyi és az intézményrendszeri átalakítását végrehajtania. Ennek kedvező hatása a közhangulatban gyorsan lemérhető lesz, anyagi eredményessége pedig hosszú, kemény munkával megvalósítható. A hangulat és az anyagi siker folyamatos kölcsönhatásban van egymással, ennek morális jelentősége vitathatatlan.

VARGA LÁSZLÓ

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG TAGJA,
A MAGYAR ÚTTÖRŐK SZÖVETSÉGE ORSZÁGOS TANÁCSÁNAK FŐTITKÁRA

A család és a gyermekek jövője

Az elmúlt egy-másfél évtizedben számos politikai állásfoglalás és elhatározás ellenére szándékainktól eltérően alakul a gyerekek, az ifjúság nevelésében a szükséges társadalmi felelősség érvényesítése. A nevelés hagyományos intézményeinek: a családnak, az iskolának és az ifjúsági szervezeteknek a tevékenységében funkciózavarok, szerepeltolódások jöttek létre. Gyakori a feladatok és a felelősség egymásra hárítása, ami jelentősen rontja a nevelőmunka eredményességét. Az erőfeszítések ellenére nem sikerült megfelelő következetességgel és körültekintéssel a családokat megerősítő intézkedéseket hozni, a családi feladatköröket megerősíteni. A családok jövedelmi helyzete a munka mennyisége és minősége szerint kevésbé, viszont a kereső—eltartott aránytól függően túlzottan is differenciálódott. Máig sem sikerült érvényesítenünk döntéseinkben, hogy a család a gyermekek nevelésének, a társadalom fennmaradását és megújulását alapozó erőknek, értékeknek és az emberi örömök semmi mással nem pótolható egysége. Létbiztonságot, a nemzedékek együttműködését erősítő tényező. A családnak meghatározó szerepe miatt vallom meggyőződéssel és hangsúlyozom nyomatékkal, hogy a közéleti embert és különösen a kommunista embert — a korábbi évek gyakorlatától eltérően — aszerint is meg kell ítélni, hogy mit tesz a családjáért, gyermekei személyiségének alakításáért, világnézeti elkötelezettségéért, s ezen az úton a felnövekvő nemzedékért.

A társadalom az iskolákkal szemben a korábbiaknál is nagyobb követelményeket támaszt. A közoktatás fejlesztési programja, az oktatási törvény megkívánja, hogy az iskolákban igényes, differenciált, a gyerekek egyéni sajátosságait is figyelembe vevő, önálló szakmai, pedagógiai munka folyjon. Erősödjön a demokratizmus, javuljon az iskolák belső légköre, gazdagodjanak társadalmi kapcsolataik. Mindezek ellenére az utóbbi években számos intézkedés született, amely e törekvések legelemibb feltételeit sem te-

remtette meg, sőt ellenérdekeltségeket hozott létre, és az iskolák nevelési szerepének gyengüléséhez vezetett. Az iskolákat az érdekeltségi viszonyok átalakítása több fontos nevelési, szociális feladatkörnek, a családokat segítő tevékenységének az elhagyására ösztönzi. Miközben küzdenek azzal, hogy hagyományos nevelési-oktatási rendeltetésüknek megfeleljenek, egyre kevésbé képesek eleget tenni gondozói, szabadidőt szervező feladataiknak. A pedagógusok fáradtak, nemegyszer kimerültek. A legjobbak energiáik teljes latbavetésével kísérlik meg ellensúlyozni a személyi és tárgyi hiányokat. Csökkent a tanulás, a tudás és ebből fakadóan az iskolák társadalmi presztízse: ma már a gyerekek számára is nyilvánvaló, hogy az iskolázottság és az anyagi boldogulás nem feltéltenül együtt járó fogalmak. Ráadásul az iskolán kívüli információk és ismeretközvetítő eszközök hatására is nőtt a tananyagok és a tapasztalatok közötti ellentmondás.

A feltételek szűkösségével és a túlméretezett feladathalmazzal birkózó iskolák képtelenek arra, hogy a gazdasági-társadalmi kibontakozáshoz nélkülözhetetlen szilárd, általános műveltséggel, megbízható alapismeretekkel és készségekkel rendelkező, problémaérzékeny, lényeglátó, kezdeményező, önmegújító (regeneráló és önképző) képességekkel bíró, a társadalmi kérdésekre fogékony, másokkal szolidáris, etikailag stabil magatartású nemzedéket neveljenek.

Mind kevesebb segíséget kapnak az iskolák a gazdálkodó szervezetektől, a tudományos intézetektől, a kulturális, a művészeti és a sportintézményektől, szervezetektől, amelyek a szorító körülmények közepette egyre kevésbé tehetik meg, hogy anyagi, tárgyi, szellemi és személyi erőforrásaikat a gyerekek nevelésében hasznosítsák.

Az ifjúsági szervezetek, az úttörőmozgalom hatását, a gyerekekre gyakorolt befolyását nagymértékben gyengíti, hogy a gyerekérdekek feltárásának, megjelenítésének és képviseletének — főként pedig érvényesítésének — mai társadalmi körülményei és lehetőségei meglehetősen zavarosak és ellentmondásosak. A hangos és a csendes érdekküzdelmek során egyaránt a felnőttek rövid távú érdekei győzedelmeskednek. Mindehhez járul az is, hogy a gyermeknek a világról, a társadalomról, a gazdaságról kialakított képét jelentősen befolyásolják a szülők otthoni beszélgetése és a másutt kinyilatkoztatott nevelési elveik közötti ellentmondások, a mindennapi utcai tapasztalatok, a gyermektársaikkal folytatott beszélgetéseik, a rádió és a tévé adásai, illetve a tankönyvekből, iskolából szerzett információk közötti növekvő távolság.

Ezért nem lehet csodálkozni azon, hogy a felnövekvő generáció formálódó világképe meglehetősen zavaros: hol borongós, agressziókkal terhes, hol idilli, de mindenképpen távoli valóságunk mai gyakorlatától. Így a gyerekek nevelése — szándékaink ellenére — nem a társadalmi tudatossággal megszervezett folyamat részeként alakul. Elengedhetetlennek tartjuk, hogy politikai, kormányzati döntésekben a gyerekek, vagyis a jövő jelenidejű érdekei is szempontként szerepeljenek. Ez — tényleges intézkedésekkel párosulva — emberi, szellemi, anyagi energiákat hozhat mozgásba a társadalomban. Elősegítheti, hogy a gyerekek nevelése valóban társadalmi üggyé váljon.

Tudatában kell lennünk annak is, hogy a gyerekek jó vagy rossz élményei, közérzete jelentősen befolyásolják szüleik — a társadalom — közérzetét, értékítéletét a világról, társadalmi berendezkedésünkről.

Sürgős tennivalóink közé tartozik tehát, hogy differenciált és konkrét intézkedések szülessenek a gyermekek helyzetében bekövetkezett nyilvánvaló romlás megállítására, a negatív hatások ellensúlyozására. Ez nem mindig és

nem is csupán gazdasági kérdés. Sokkal inkább arról van szó, hogy szemléletünkben, értékrendünkben hol helyezkednek el a gyerekeket érintő kérdések. Sok múlik olyan „apróságokon", hogy például a legjobb szellemi, tudományos erők részt vesznek-e a pedagógusképzésben, vagy sem; hogy a tankönyvírásért kapott honorárium közelít-e a lengyengébb pónyvák megírásáért kapható szerzői díjhoz; hogy a pártmegbízatások során hol áll a gyerekek mozgalmainak, közösségeinek alkalmi vagy rendszeres segítése.

Nem folytatom a sort.

Mindannyian tudjuk, hogy a gyerekek fejlődése érdekében mozgósított szellemi, anyagi, emberi erőforrásoktól nem várható el a gyors megtérülés. Sok, nálunk nehezebb helyzetben lévő ország tartja erkölcsi kötelezettségének, s tesz is érte, hogy a gyerekek érezzék és átélhessék: fontosak a társadalomnak.

A Magyar Úttörők Szövetsége — mint a magyar társadalom gyermekszervezete — természetesen szerepet és munkát vállal a feladatokból. Eközben az úttörőmozgalom az újjáformálódó politikai intézményrendszerben a tizennégy éven aluliak érdekeinek kifejezőjeként — mint önálló társadalmi szervezet — a társadalmi fejlődés szolgálatába kívánja állítani a 6—14 évesek aktivitását. Ehhez elengedhetetlen, hogy az úttörőmozgalom ne csak megjelenítője, közvetítője, hanem alakítója is legyen a gyerekeket körülvevő társadalmi viszonyoknak. Több évtizedes hagyományainkhoz hűen munkánkat az MSZMP politikájának érvényesülését elősegítve, a családokkal, az iskolával, a KISZ-szel, a társadalmi szervezetekkel, intézményekkel és mozgalmakkal együttműködve, de teljes önállósággal kívánjuk végezni. Pedagógiai-politikai koncepciónk kialakításában, a rendelkezésre álló eszközök felhasználásában önállóan kívánunk dönteni, politikai felelősséget vállalva a társadalom, a gyerekek előtt. Hatékonyabb és eredményesebb munkánk érdekében nélkülözhetetlen azoknak a politikai, szervezeti, jogi és gazdasági feltételeknek a megteremtése is, amelyek révén a politikai, állami döntések előkészítésekor, meghozatalakor, megvalósításakor és ennek ellenőrzésekor eredményesebben érvényesíthetjük a legifjabbak érdekeit. Ehhez megfelelő helyet kell biztosítani az Úttörőszövetség számára az átalakuló politikai intézményrendszerben, és újra kell gondolni szerepét, sajátos feladatát a gyermekkorosztály nevelésében.

VASS ATTILA

A JÁSZBERÉNYI HŰTŐGÉPGYÁR KISZ-BIZOTTSÁGÁNAK TITKÁRA

Növekedjék a KISZ mozgástere

Mint a Hűtőgépgyár üzemi pártbizottságának tagja, KISZ-bizottságának titkára többször keveredtem vitába arról, hogy a szocializmus politikai intézményrendszerében a legmegfelelőbb megoldás-e az egypártrendszer. Vitapartnereim érvelésének legfőbb alapja a párt döntéseinek kontrollnélkülisége volt. Úgy látták, hogy a jelen feltételek között nincs biztosítva a helyes

döntések meghozatala s a hatékony ellenőrzés. Felvetették: hazánkban is el tudnák képzelni a többpártrendszer intézményét úgy, hogy mindegyik párt a szocializmus építésének céljával lép fel, csak a célhoz rendelt eszközökben, módszerekben nyújtanának alternatívákat.

Véleményem szerint azonban ez most nem volna célszerű, mert egy hosszú politikai átrendeződési folyamatot indítana el, ami jelenlegi helyzetünkben nem szolgálná a stabilizációs program megvalósulását. A társadalom tagjai számára a gazdasági átrendeződés is sok nehézséget okoz, s nem lenne jó, ha ezzel egyidejűleg a politikai életben is alapvető változások mennének végbe.

Úgy gondolom, hogy a politikai intézményrendszer reformjára vonatkozó elgondolásaink tartalmaznak biztosítékokat a jól előkészített döntések meghozatalához és ezek végrehajtásának folyamatos ellenőrzéséhez. Ide sorolom, hogy az állásfoglalás nagyobb beleszólási lehetőséget nyújt a társadalmi szervezetek és mozgalmak számára, kimondja: „A tagságukat érintő legfontosabb kérdésekben dolgozzanak ki önálló megoldási javaslatokat." Hozzátenném: szinte nem tudok olyan társadalmi problémát felvetni, ami ne érintené akár a Hazafias Népfrontban tömörült, akár a szakszervezeti mozgalom vagy az ifjúsági szövetség tagjait.

Az elmúlt néhány hónapban a Kommunista Ifjúsági Szövetségben már gyakorlattá vált, hogy az ifjúságot érintő kérdésekben az egész szervezetet átfogó vitát indít el a központi bizottság. Ilyen például a KISZ lakáskoncepciója, a „Milyen szocializmust építünk?" vita. Ezekkel a vitákkal elértük, hogy tagságunk jelentős része úgy érzi: azáltal is bekapcsolódhat sorsának alakításába, hogy részt vehet országos jelentőségű döntések előkészítésében. Azt tapasztalom, hogy ezzel a KISZ-en kívüliek körében is vonzóbbá vált az ifjúsági szövetség.

A Kommunista Ifjúsági Szövetségre mint szervezetre ugyanolyan kötöttségek vonatkoznak, mint az egyes párttagokra. A párthatározatok kötelezőek rá, azokat kell képviselnie, szervezetei pártmegbízatásokat kapnak, melyeknek végrehajtásáról ugyanúgy számot kell adniuk, mint a párttagoknak megbízatásuk teljesítéséről. Ez a szervezeti szabályzat által meghatározott keret. Csakhogy ez azt is maga után vonja, hogy miként az egyes párttagok ma szűknek érzik mozgásterüket, ugyanígy van ezzel az ifjúsági szervezet is. Ezért a pártdemokrácia fejlesztése ebben az összefüggésben azt is kell jelentse: miként az egyes párttagok, úgy a KISZ-szervezetek is kapjanak nagyobb beleszólási lehetőséget a felsőbb pártszervek által hozandó döntések kialakításába. Az egész párttagságra kiterjedő pártvita, a véleményükkel kisebbségben maradottak fellépési lehetősége, a döntések megváltoztatásának intézményesített formája vagy a választási rendszer módosítására tett javaslat mind olyan változásokat hozhat, amelyek tágíthatják az eddig nagyon szűkre szabott határokat. Ezek azonban csak akkor adnak lendületet a KISZ fejlődésének — és a fiatalok is azt várják a szervezettől —, ha jobban fogunk törekedni az önálló véleményalkotásra.

A politikai intézményrendszerben tervezett változásokhoz, a párt vezető szerepének érvényesüléséhez mindenképpen szükség van arra, hogy a pártértekezlet állásfoglalása következetesen megvalósuljon. Ehhez én biztosítéknak látom a személyes felelősség előtérbe kerülését, a párton belüli demokrácia szélesedéséhez pedig a szervezeti szabályzat átdolgozását. Ez utóbbi során indokolt a KISZ-re vonatkozó részt is átfogalmazni azzal a céllal, hogy a kommunista ifjúsági szervezet mozgástere, beleszólási lehetősége növekedjék.

VASS SÁNDOR

A MINDSZENTI NAGYKOZSÉGI PÁRTBIZOTTSÁG TITKÁRA

Többet tenni a falu szocialista fejlődéséért

Amikor szűkebb „hazámban", Mindszent nagyközségben, de a megye más településein is szóba került küldötti megbízatásom, sokan mondták: „Jól képviselj ám bennünket, feltétlenül mondd el!..." Érzem tehát az óriási felelősséget és kötelességet, melynek ha meg akarok felelni, akkor csakis az általam képviseltek legfontosabbnak tartott észrevételeit, véleményét szabad röviden, tömören elmondanom.

Megyénk kommunistái a Központi Bizottság előzetesen kiküldött állásfoglalás-tervezetét az országos pártértekezlet előkészítésére alkalmasnak minősítették. Hangsúlyozták azonban, hogy az elhangzott vélemények, javaslatok figyelembevételével szükség van annak lényeges átdolgozására. Az állásfoglalás-tervezet, amelyet küldöttként megkaptam, megfelelően érzékelteti a párttagsággal a Központi Bizottság törekvéseit és elgondolásait, melyhez a területünkön folytatott párbeszédek is gazdag anyaggal szolgáltak. Mi azt gondoljuk, hogy a reális véleményalkotáshoz nem nélkülözhető az elmúlt évtizedek eredményeinek hangsúlyozása, gazdasági, társadalmi, kulturális vívmányaink védelme, ám azt is hangsúlyozzuk, hogy a máig kialakult módszereket már nem tartjuk kielégítőnek az előttünk álló feladatok megoldásához. Az ország érdeke általában és a mi érdekünk is az, hogy segítsük felgyorsítani a reformfolyamatokat, a belső megújulást.

A falu szocialista jövőjével kapcsolatban engedtessék meg felvetnem néhány kérdést: az MSZMP határozattervezete a városok és a falvak közötti különbségek csökkentésével kapcsolatban kimondja: „Arányos területfejlesztésre van szükség, aminek keretében növelni kell a kisebb települések népességmegtartó képességét." Mégis a beszélgetések és a viták során elementáris erővel bírálták a falu és a város, valamint a vidék és a főváros közötti különbségeket, a vidéken, a falun élő lakosság hátrányainak növekedése miatt. A megyei pártbizottság határozata is javasolja „a főváros és a vidék, a nagyvárosok és a kistelepülések közötti indokolatlan különbségek felszámolását és mérséklését". A legfőbb probléma itt az, hogy nem látjuk biztosítva e célkitűzés elérésének eszközrendszerét.

A városiasodás (az urbanizáció) világméretű jelenség, amely magában foglalja a népesség és a település gazdasági, társadalmi átrétegződését. Éppen ezért a falu fejlődésének indulatoktól mentes, reális megítélése a jövő szempontjából is nagyon fontos. Tudom, nagyon nehéz elfogulatlanul vizsgálni a falu problémáit, hiszen az ott élők a maguk bőrén érzik és olykor felnagyítják, a városlakók pedig csak elvontan ismerik ezeket. A falun élők egy része lelkes híve a városi életformának, és irigykedve emlegeti a város előnyeit, s ezekért az előnyökért sokan el is hagyják falujukat. Sok városi lakos gyakran dicséri az egészséges falusi életmódot, a kis közösségekben még élő szoros emberi kapcsolatokat — bár ezek az „előnyök" nemigen csábítanak a falura költözésre.

Örülök, hogy nagyközségünk és megyénk falvai gazdasági, társadalmi és politikai viszonyai az elmúlt években (éppen az irányítás rendszerének mó-

dosulása következtében) jelentősen tovább fejlődtek. A város és a falu közötti különbségek folyamatos csökkenésének irányába hat a közigazgatás korszerűsítése, a párt- és a tanácsi munka új szervezeti kereteinek kialakítása. Egyetértünk a párt- és a kormányzati szerveknek azzal a szándékával, amely a tanácsok gazdasági és döntési önállóságát, a bevételek gyarapításának érdekeltségét célozza. A célok és a lehetőségek összhangjának jelenlegi hiányát azonban számos gyakorlati példa igazolja. Itt csupán egyetlennel bizonyítom: a tanácsi, elsősorban a fejlesztési pénzeszközök egyre szűkülnek. Ez abból adódik, hogy jelentősen visszaesett az állami vagy közismertebben a felsőbb tanácsi támogatás mértéke, és sajnos szűkülnek a helyi bevételi lehetőségek is (csökkennek a gazdasági szervek és a lakosság anyagi támogatásai, a gyermekintézmények működtetéséből származó bevételek). Növekedtek viszont a tanácsi intézmények fenntartásának és a kommunális jellegű feladatok ellátásainak költségei. Az árnövekedések és az adózási terhek is kedvezőtlenül hatnak a tanács fejlesztési, beruházási lehetőségeire.

Egyetértünk a gazdaságirányítás rendszerének olyan módosításával, amely nagyobb teret ad a vállalati, szövetkezeti önállóságnak, hatékonyságnak és eredményességnek; a piaci viszonyok és a népgazdasági érdek szélesebb körű érvényesítésének, de nem szabad, hogy ez a kisebb településeken élő lakosság életviszonyainak romlását idézze elő. Márpedig a valóságban egyre több kedvezőtlen ténnyel kell szembenéznünk.

A falusi szolgáltatások elégtelensége nehezíti a lakosság életkörülményeit, ezért — véleményem szerint — az új terméket előállító tevékenységtől külön kellene választani a kommunális és a szolgáltató feladatokat ellátó szféra feltételrendszerét. Állami támogatással is érdekeltté kellene tenni a kistelepüléseken szolgáltatást végzőket az ellátási színvonal javításában. Ma az a tendencia, hogy gazdaságtalanságra, veszteséges tevékenységre hivatkozva megszűnik a legtöbb vállalati, szövetkezeti szolgáltató tevékenység (lakásépítés, háztartási gépjavítás, cipő- és ruhajavítás, bezárnak a kisboltok, megszűnik a mozi stb.).

A szolgáltatásokkal kapcsolatban feltétlenül el kell mondanom a kisiparosok problémáit is. Ők megyénkben a kistelepülések lakossági ellátásában 98 százalékos részarányt képviselnek. Ez a kisvállalkozói réteg köszönettel veszi, hogy a párt támogatja a társadalmilag hasznos magántevékenységet, de ma azt is nagyon sokszor megfogalmazzák, hogy az elvekben meghirdetett vállalkozói tevékenységnek a háttere nincs biztosítva. Ezt mutatja, hogy a vállalkozói létszám a mi területünkön 1988. január 1. és április 30. között 432 fővel csökkent. (1987. december 31-én 7012 kisvállalkozó volt, 1988. április 30-án 6580 fő.) Egyre többen várakozó álláspontra helyezkednek, szüneteltetik tevékenységüket. Vállalkozó kedvüket az is csökkenti, hogy noha hirdetjük a bürokrácia csökkentését, olyan mérvű adminisztrációs terhekkel sújtjuk a kisvállalkozókat, ami kedvüket szegi, esetenként a felkészültségüket is meghaladja.

A hosszabb idő óta tevékenykedő, az eddigi terheket vállaló kisiparos réteget sérti, hogy a megszűnő munkahelyekről távozók közül, ha valaki kisvállalkozó lesz, egyszeri kedvezményes támogatást kaphat vállalkozásának megkezdéséhez. Felvetik, mi a biztosíték arra, hogy akik ezzel a lehetőséggel élnek, valóban beváltják a hozzájuk fűzött reményeket, és valóban a lakosság érdekében használják fel ezt a támogatást. Más kérdés, hogy ez a támogatás egy új műhely létesítéséhez, berendezéséhez, az üzletvitel beindításához nem elegendő.

A kisiparosok jelenleg a szakmunkástanuló-képzésért járó kedvezményt a vállalkozói adójukból vehetik igénybe. Ez azt jelenti, egy cipésznek százezer forint feletti tiszta nyereséget kell elérnie ahhoz, hogy a kilencezer forint tanulókedvezményt igénybe vehesse. Ha ez a rendszer nem változik meg, ve-

szélybe kerülnek nemcsak a kihalófélben levő szakmák (bádogos, cipész, férfi, női szabó stb.), hanem más kiemelt szakmai tudást igénylő szakmáknak utánpótlása is. Az iparosmesterség régi becsületét, rangját kellene visszaállítani!

A falvak lakossága számára változatlanul a mezőgazdaság és a hozzá kapcsolódó tevékenységek jelentik az alapvető munka- és megélhetési lehetőséget. Bár mind több helyen létesült ipari üzem, tehát a foglalkoztató, eltartó képesség fokozódott, mégis növekednek a foglalkoztatási gondok. Az infrastrukturális fejlődés megtorpanása, az életszínvonal népgazdasági szintű csökkenése mindinkább igénybe veszi a lakosság teherviselő és tűrőképességét. Úgy érezzük, hogy méltánytalanul nagyobb terheket kell vállalniuk a kisebb településeken élőknek, mint a városi, főként a fővárosi lakosságnak a településfejlesztéshez — tehó, gázhálózat, vízmű, szennyvíz- és csapadékvíz-elvezetés, járda- és útépítés stb. A lakáshoz jutás lehetősége is messze elmarad a városétól. A városokban több a munkalehetőség, magasabbak a keresetek, nagyobb az áruválaszték, szélesebb körű a szolgáltatás, olcsóbb az áram, a tömegközlekedés stb. Mindezek jelentősen befolyásolják a lakosság hangulatát, politikai intézményrendszerünk megítélését.

A faluprobléma differenciált kezelésére van szükség. Tudjuk, hogy a falvak eltérő történelmi, természeti, társadalmi, gazdasági, funkcióbeli adottságai jövőbeli fejlődésüket is nagyban befolyásolják. A jó közgazdasági, természeti, közlekedési adottságú falvak gazdasági fejlődése bizonyára gyorsabb, a gyenge termőhelyi, a kedvezőtlen közgazdasági adottságú és demográfiai összetételű aprófalvak fejlődése viszont mérsékeltebb lesz. Szükséges, hogy a községi tanácsok, élve az önállóbb gazdálkodási lehetőségekkel, még jobban vonják be a lakosságot a településfejlesztésbe, fokozzák a lakóhelyi demokráciát, hogy erősödjön a kisebb térségek és az arra alkalmas falvak népességmegtartó képessége. Ehhez azonban a kormányzati és a pártszerveknek is az eddigieknél nagyobb anyagi támogatást, segítséget kell adniuk.

VÁCZI LÁSZLÓ

A KUNFEHÉRTÓI ELŐRE MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZET ELNÖKE

Kibontakozás az agrár ágazatban

A kibontakozási programban megfogalmazott célok a felületesen gondolkodóknak túl egyszerűnek tűnnek. 1968 óta hangoztatjuk ezeket. Az utóbbi években egyre többször. Körülményeink mégsem javulnak.

Bács-Kiskun megyében az agrár ágazatban is keressük a kibontakozás útjait. A vizsgálódások közepette mind nagyobb dilemmába esünk, nemcsak a nagyon sok korlát, hanem a logikátlanság miatt is. Ahhoz, hogy lényegesen javítsuk versenyképességünket, a gazdálkodás hatékonyságát, rendkívül komoly külső és belső intézkedésekre lenne szükség.

Hangzatos szólamokkal fejlődésünk üteme nem gyorsítható fel. A technikai eszközrendszer hiányosságaival azért nem foglalkozom — az e területen meglévő gondok ellenére sem —, mert a meglévő eszközök sem működtethetők hatékonyan: éppen az érdekeltség, az ebből eredő, társadalmi méretekben uralkodó pazarlás miatt, amely erősíti a hiánygazdálkodást, fokozza annak káros hatásait. Megoldásként sok lehetőséget látunk a válla-

latközi együttműködésekben, a térségi integrációban, olyan területeken, ahol valós termelési, feldolgozási és kereskedelmi kapcsolatok fűzik egymáshoz mindhárom szféra résztvevőit. A termékek feldolgozásában és forgalmazásában a termelőszövetkezeti mozgalom ez ideig nem használta ki eléggé a korábbi lehetőségeket, elmaradtunk az állami gazdaságoktól, ezáltal jelentős jövedelemtől estünk el.

Ma már sokkal nehezebb kialakítani az élelmiszer-termelés teljes vertikumát, de hosszabb távon erről a termelőszövetkezetek nem mondhatnak le. Addig is, amíg az ehhez szükséges fejlesztési alapok megteremtődnek, szorosabb kapcsolatot, nagyobb érdekeltséget kell teremteni a feldolgozó iparral, a kereskedelemmel — az utóbbiba beleértem a külkereskedelmet is —, ezáltal mindhárom szférának javulhatnak a piaci, anyagi pozíciói.

A mezőgazdaság jelenlegi gondja, hogy kínálati piacra termel, és hiánypiacról vásárol. (Az agrártermékek kül- és belpiaca egyaránt kínálati piac, az ipari anyagok, gépek zöme külpiaci eredetű a hazai adottságok korlátai miatt.)

Az ágazatnak az év eleji banki hitelezésből adódó gondjairól csak annyit, hogy merénylet volt a kibontakozás ellen. Reméljük, nem ismétlődik meg. E finanszírozási hiányosságok is mutatják, hogy szükség van a termelőszövetkezetek közti szabad pénzek fokozottabb átengedésére, a kereskedelmi hitelnyújtás feltételeinek megteremtésére és a mozgalom által létrehozott Kölcsönös Támogatási Alap szerepének erősítésére. A váltó, mint pénzhelyettesítő eszköz — a hiányos váltóismeret, a kínálati piac hiánya, a túlzott bizalmatlanság és a szigorú jegybanki finanszírozás miatt — nem váltotta be, a jelen körülmények között nem is válthatta be a hozzá fűzött reményeket.

A program meghirdetése óta eltelt időszakban a várakozáshoz képest keveset sikerült előrelépni. Felvetődik a kérdés: „nem onnan lépek-e tovább, ahová még el sem értem?"

A szövetkezeti mozgalomban dolgozók és utódaik mindig úgy érezték, joguk van beleszólni abba, ami az általuk létrehozott közös tulajdonnal történik. A termőföld adta lehetőségekhez igazították termelési szerkezetüket (bevonult a mezőgazdaságba az ipari tevékenység), igyekeztek alkalmazkodni a természet, a piac adta lehetőségekhez (a homokon szőlőt termeltek már őseink is). De azt nehezen tudták és tudják elviselni, hogy a vélt magasabb érdekek miatt kiszolgáltatott helyzetbe kerüljenek.

Úgy gondolom, a gazdasági és társadalmi kibontakozás kereteibe bele kell illeszteni a közeljövőben az agrárreform megvalósítását is.

VERES JÁNOS

A NYÍRBÁTORI VÁROSI PÁRTBIZOTTSÁG TITKÁRA

Új megközelítések szükségesek

A ma alkalmazott demokratikus centralizmus fő elvei lényegében a századelő viszonyai között születtek. Egy felkészült, irányításra alkalmas mag és egy tőle elméletileg lényegesen elmaradó tagság kapcsolatában ezek az elvek

jónak bizonyultak. Ma egyenrangúbb partnerekkel számolhatunk mind a felkészültséget, mind a gyakorlati tapasztalatokat, mind a kérdések elméleti igényességű megközelítését illetően. Ez új módszereket, az elvek korszerűsítését és mai viszonyainkhoz való alkalmazását igényli. Egyre inkább megvalósíthatóvá válik a párt alulról építkező szerveződése, aminek meg kell mutatkoznia mind a párton belüli választások rendszerében, mind pedig a döntések előkészítésében, a politika kialakításának nyilvánosságában.

A reform élén csak úgy haladhat a párt, ha példát mutat a változtatásokban, ha a társadalom más területeit megelőzően elindítja és folytatja önmaga reformját. Ezzel szemben a párt választási rendszere mára túlhaladottá, maradivá vált. Mind az állami életben, mind a KISZ-ben fejlettebb, demokratikusabb a választási rendszer. A továbbfejlesztés során elérendő célnak tartom, hogy valamennyi szinten (alapszervezet, üzemi, területi pártbizottság, országos pártvezetés) a pártszervezetek és pártszervek titkárait az adott területhez tartozó párttagok mindegyike választhassa közvetlenül és titkosan. Reményt keltő, hogy van olyan területe a pártéletnek, ahol már változtatunk, hiszen az 1988-ban létrehozandó egytestületes pártbizottságok titkárait nem a testület fogja választani, hanem vagy összevont taggyűlésen valamennyi párttag, vagy pedig küldöttgyűlésen a párttagok erre megválasztott jelentős hányada.

Indokoltnak látom jelölési gyakorlatunk megváltoztatását is. A jelölőbizottságok javaslatában mindig több jelölt neve szerepeljen, mint amennyi a megválasztandó testületi tagok száma. A jelöltek közül azt tekintsük megválasztottnak, aki — a sorrendiségtől függetlenül — megkapta a többség szavazatát. E fő elvek betartása biztosítaná a valódi demokratikus garanciát az alkalmas vezetők funkcióba kerülésére és tisztségben maradásukra.

Ezzel párhuzamosan a vezető testületek tagjainak többségét delegálni kellene a testületekbe. Így a mainál egyértelműbb képviseleti és beszámolási kapcsolatot lehetne teremteni. A „bizalmasnak" minősített iratok, előterjesztések számát a jelenleginek a töredékére csökkentve, a delegálókkal mód nyílhat kétirányú információs kapcsolat kiépítésére. Így növekedne a döntések előkészítésének demokratizmusa, és nagyobb mértékben biztosítva lenne a vezető testületek határozatainak ismerete a párttagság körében.

■ ■ ■

Megítélésem szerint a gazdaságirányítással szemben jogosan elvárható követelmény, hogy szervezet- és szektorsemleges legyen. A szervezetsemlegességet azért hangsúlyozom, mert az utóbbi évtizedben a magyar gazdaságban nagyobb differenciáltságot eredményezett a szervezeti forma eltérése, mint az elvégzett munka színvonala. Ez hol a nagyvállalati formába törekvést helyezte előtérbe, hol a kisszervezetek felé fordulást segítette elő. A baj csak az, hogy a munkavégzés szervezettsége, hatékonysága eközben nem sokat javult. Hozzátenném: országunk jelenlegi helyzetében nem lehet kérdéses, hogy a kis- és nagyszövetkezeti szabályozás tervezett közelítése során melyik fog érvényesülni. A kisszövetkezeti szabályozás ugyanis néhány év alatt bizonyította, hogy ha nagyobb mozgásteret engedünk, akkor az átlagot meghaladó hatékonysággal dolgoznak azok, akik korábban jórészt átlagos teljesítményt produkáltak.

A tulajdon kérdéskörében is túl kell lépnünk a dogmává merevedett állításokon. Akkor is ezt kell tennünk, ha ez a továbblépés az első pillanatban ellentétesnek tűnik némelyik ideológiai tételünkkel. Valójában, megítélésem szerint, éppen a születőben levő új válaszok, felfogások segítenek

helyesen értelmezni Marxnak azt a gondolatát, hogy a társadalmi tulajdon az egyének és közösségeik uralma, hatalma saját viszonyaik felett. Ez pedig nem feltétlenül elvont, távoli, megfoghatatlan hatalmat, uralmat, hanem éppen ellenkezőleg, lehetőleg minél közvetlenebb részvételre, közreműködésre épülőt kell hogy jelentsen a gyakorlatban. Több lehetőség, több forma szükséges ahhoz, hogy a társadalom tagjainak mind nagyobb része találja meg tulajdonosi szerepét a szocialista tulajdonrendszerben. E formák az egyenrangúság alapján működjenek egymás mellett.

Az állampolgárok tulajdonosi helyzetének erősítése nélkül nem tudjuk javítani a termelés hatékonyságát, nemzetközi versenyhelyzetünket. Rövid távon nem lehet elvárni, hogy munkavállalóból, bérmunkásból tulajdonosként viselkedő, cselekvő egyén váljon. Az érdekviszonyok pontosításával, a tulajdonosi, a munkavállalói, a vezetői, a menedzseri érdek pontosabb megjelenítésével segíthetjük haladásunkat ezen az úton. Eközben kell végbemenjen a kisebb csoportok, részlegek, az egyének munkájának, teljesítményének pontos mérése, érdekeltségük személyhez közelítése. Nem jelszavak hangoztatásával és szépen vezetett brigádnaplókkal, hanem érdekeltséggel tehetjük tulajdonosként gondolkodóvá és cselekvővé az embereket. Vagyonkezelő szervezetek viselkednek tulajdonosként, nem a társadalom egésze. A párt ezt felismerve, a vagyonkezelő szervezetek működését segítve, a hosszabb távú érdekharmónia megteremtésén dolgozzon, ez legyen az egyik fő feladata.

Felismertük, hogy a szocializmus árutermelő gazdaság. Ebből az is következik, hogy az egyéni gyarapodás az egyik legfontosabb motiváló tényező a gazdaságban. Ha ezt fékezzük és korlátok közé akarjuk szorítani, akár a jövedelemszerzés korlátozásával, akár a jövedelmek erősen progresszív adóztatásával, akár a jövedelmek vagy a vagyon szabad felhasználásának korlátozásával, akkor ezzel akarva-akaratlanul gátoljuk a hatékonyság növekedését, a szocialista tulajdon jobb hasznosítását. Ezen az alapon jogosnak kell ítélni azt a régi igényt, hogy a bérreform legfontosabb és első lépéseként szűnjön meg a kereset-, illetve bérszabályozás.

Ha a vállalatoktól a hatékony foglalkoztatást várja el a társadalom, akkor ezzel egy időben, azaz már ma is kidolgozott, működő, megfelelő forrásokkal rendelkező társadalmi gondoskodási rendszernek is működnie kell. Ennek alkalmazása során mérlegelendő szempont legyen az is, hogy valaki önhibájából vagy azon kívül került társadalmi gondoskodást igénylő helyzetbe. Szükséges lenne tisztázni a létminimum, a munkaviszonyból származó minimális jövedelem, valamint a munkanélküliek részére biztosított jövedelem arányait. De a gyermekneveléssel kapcsolatos támogatás vizsgálatánál is legyen mérlegelendő szempont, hogy a szülők minden tőlük várhatót, erejükből telhetőt megtesznek-e a család anyagi bázisának megteremtéséért. Világosan ki kellene mondanunk, hogy társadalmunk az élősködőket (a költségvetéssel egyirányú pénzügyi kapcsolatban állókat, onnan csak pénzt igénylőket) nem fogja eltartani.

■ ■ ■

Támogatom az arányos területfejlesztésre vonatkozó gondolatokat, az elmaradott térségek gazdasági alapjainak erősítését. Az e célokra rendelkezésre álló anyagi eszközök elosztása nyilvánosan és normatívan történjen.

A gazdaságilag elmaradott térségbe tartozik Szabolcs-Szatmár megye 125 települése. Az utóbbi 30 évben 238 ezer ember vándorolt el, ami egy kisebb megye teljes lakosságával egyenlő, pedig közben volt a megye „iparosításának"

időszaka, és jelentős volt a gazdasági növekedés az országban. Az elmúlt időszakban évente 7000 fővel csökkent a megye lakossága, a jelentős természetes szaporodás ellenére is. Sajnos évente mintegy 3000-rel több a munkára jelentkező fiatalok száma, mint a foglalkoztatási lehetőség. Ezzel szembe kell néznie az országos vezetésnek is, csakúgy, mint a válságágazatok problémájával, és segítséget kell a megoldáshoz nyújtani, mert az ország legszegényebb megyéjében, ahol 100 forint betétre 160 forint hitel jut, saját erőből nem lehet e nemkívánatos állapoton változtatni. E helyzet kialakulásában az egész országnak szerepe volt, így a megoldás kivitelezése is közös feladat. A megyei vezető testületektől saját, időálló koncepció kidolgozását kell igényelni, és ennek megvalósítását jeelntős anyagi eszközökkel is segíteni kell.

A jelenlegi helyzetben a legtöbb vesztenivalója az ifjúságnak van. A gazdaságilag elmaradott térségekben élő fiatalok társadalomképét döntően befolyásolja, hogy tudnak-e munkát szerezni maguknak, s e munka bére hányadrésze a fővárosban vagy valamely nagyvárosban elérhetőnek. Nem elég az általános szocialista távlat, a perspektívát minden ember a saját életében keresi.

Az idősebb korosztályoknak létfeltételeik folyamatos javulását jelentette a szocializmus. A múlt eredményeire építve a mi nemzedékünk most az európai haladáshoz szeretné felzárkóztatni országunkat. A pártnak lehetőséget kell adnia e törekvések, a friss, újat akaró erők számára, különben másutt keresnek maguknak teret alkotó energiáik kifejtéséhez. Úgy érzem, 30—40 évvel ezelőtt a párt fogadóképesebb volt a fiatalok gondolataira. Változtatnunk kell a mai állapoton, kialakítva a helyes viszonyt a felnövekvő nemzedékekkel, mert nélkülük aligha lehet az egész társadalom számára kívánatos és reális jövő képét felvázolni, megalkotni.

ZENTAI GÁBOR

A TUNGSRAM RT. PÁRTBIZOTTSÁGÁNAK TITKÁRA

A szocializmusnak és a munkának nincs alternatívája

A Tungsram Részvénytársaság újpesti központjában dolgozó 1500 kommunistától azt a megbízást kaptam, hogy az elmúlt időszak vitáiban kialakult álláspontjuk ismertetésével járuljak hozzá az országos értekezlet munkájához. Olyan kommunisták bíztak meg, akik a tagkönyvcsere során kinyilvánították szándékukat, hogy szocialista hazánkat — annak minden nehézségével, gondjával együtt — egy megújulásra kész Magyar Szocialista Munkáspárt tagjaként kívánják szolgálni. Ezt tették úgy, hogy nehezedő életkörülmények mellett, néha anyaghiánnyal küszködve, belső szervezetlenségünk hibáin dühöngve, elöregedő épületek, nullára írt gépek mellett tisztességgel teljesítették kötelességüket. Mert egy dologgal minden reális gondolkodású ember tisztában van — és ez, úgy hiszem, nemcsak a Tungsramra jellemző —, hogy a viták se-

gíthetik az ország boldogulását, a kibontakozást, de az értékteremtést, a munkát nem helyettesíthetik.

Az országos értekezlettől azt várjuk, hogy az elmúlt időszak igazságokat, de sokszor csak féligazságokat tartalmazó vitáit zárja le, és olyan felfogást sugározzon magából, amely a mindent tagadók, a csak a romlásról beszélők felerősödött hangjával szemben az eddigi értékeinket megőrizni és azokat továbbfejleszteni, új szocialista értékeket megfogalmazni akarók számára adjon nagyobb teret, bátorítást, növelje a tenni, cselekedni akarók társadalmi elismertségét. Nagyotmondókból az országban az utóbbi időkben már van elég, és — sajnos — szándékaink bizonytalansága bámulatos manőverezési lehetőséget biztosított számukra. Ezen a területen kell most fordulatot elérnünk, megfogalmazva azt, hogy mit akar tenni a Magyar Szocialista Munkáspárt.

■ ■ ■

Amikor a közeli és a távolabbi jövő kérdéseivel foglalkoztunk vállalatunknál, kommunistáink számára nyilvánvaló volt, hogy Magyarországon két dolognak nincs alternatívája: a szocializmusnak és a munkának.

A vitákban megfogalmazódott, hogy szocializmust akarunk, de jobbat, tisztességesebbet, a távlatokat is vázolni tudót és az emberek hétköznapi problémái iránt sem közömböset. Olyant, amely értelmet ad életünknek, biztonságot a családoknak, képes megteremteni a művelődés, az egészségmegőrzés, a pihenés színvonalas lehetőségét. És ha nem is rövid távon, de belátható időn belül megfelelő feltételeket nyújt az ifjúságnak a munkához, lakáshoz, családalapításhoz.

Olyan szocializmust akarunk, amely a tudatosan vállalt nehézségekkel, problémákkal együtt tartást ad az ország, az állampolgár számára szocialista és tőkés kapcsolataiban egyaránt. Hiszen a szabad utazás lehetősége következtében több millió magyar állampolgár lehet a szocialista Magyarország önérzetes diplomatája, de mutatkozhat országát szégyenlő, lebecsülő, meghasonlott embernek is.

Olyan szocializmust akarunk, amely a többféle tulajdonforma elismerése mellett képes reálisan viszonyulni az országunk gazdaságát meghatározó társadalmi tulajdonhoz, és a tulajdonos felelősségével tud dönteni mind a fejlesztés, mind a visszafejlesztés kérdéseiről. Mindehhez szükségünk van egy olyan politikai intézményrendszerre, amely megteremti a feltételeket a társadalom tagjai számára közéleti aktivitásuk kifejtéséhez.

Tudom, hogy a megfogalmazottak hosszabb időszak feladatait jelentik. Azt is tudom, hogy az általunk igényelt szocializmust népünk senkitől nem kaphatja ajándékba. Ezt vezetőknek és vezetetteknek egyaránt közös akarattal kell megvalósítaniuk. A vezetetteknek tudniuk kell, hogy nincs az a reform, nincs az a politikai intézményrendszer, amely intelligens, felkészült, elszánt és elkötelezett emberek nélkül funkcionálni tudna. A vezetőknek pedig tudomásul kell venniük, hogy hiába a reform, hiába az új politikai intézményrendszer, ha önmaguk nem viszonyulnak nagyobb tisztelettel és megértéssel az emberek véleményéhez.

A Tungsramban dolgozó nagyon sok kommunista társam megbízásából — de pártonkívüli dolgozóink nevében is — mondhatom: ha kell, a jövő érdekében meghúzzuk egy kicsit a nadrágszíjat — de csak akkor, ha a progresszív irányú elmozdulás, a jogos igények iránti érzékenység az elkövetkezendő években érzékelhetővé válik. Hiszen jól tudjuk, hogy minden problémánk ellenére van vesztenivalónk.

A másik realitás számunkra, hogy a munkának nincs alternatívája. Tudjuk, hogy szellemi és anyagi javaink csak céltudatos, értékteremtő munka révén gyarapodhatnak. Ehhez azonban meg kell teremteni a magas munkateljesítményt elismerő légkört — legyen az szellemi vagy fizikai munka eredménye. Ebben van vállalati feladat is. Mernünk kell differenciálni! Saját példánkból is tudom: meg lehet értetni az emberekkel, hogy az átlagon felüli teljesítményt nyújtók megbecsülése az átlag jólétének feltétele.

De van feladata a kormányzatnak is. A személyi jövedelemadó hatására a többletmunkát vállalóknál, a vállalati gazdasági munkaközösségekben, a túlóra vállalásában teljesítmény-visszafogás következett be, csökkent a vállalkozási kedv. Ezért pontosítani kellene a személyi jövedelemadó előírásait, hiszen társadalmi céljainkkal ellentétes, ha adórendszerünk a teljesítmény növekedése ellen hat.

A jelenlegi nemzetközi helyzet is felértékeli a munka jelentőségét. Van reményünk a békére, és ebben az esetben a két világrendszer a gazdasági versengés frontján kell hogy megvívja harcát. És ez komoly háború, ahol termékek küzdenek termékekkel, vállalatok küzdenek vállalatokkal a piacért, minőség küzd a minőség ellen, és a munkával szerzett jólét tehet egy társadalmi rendszert vonzóvá, vagy válthat ki elutasítást az emberekből. Nekünk tehát ezen a fronton kell megmutatni erőnket, ehhez pedig arra van szükség, hogy minden szinten növekedjék az igényesség önmagunkkal, tudásunkkal, a kezünkből kikerülő produktumokkal szemben. Mert lehet, hogy a tőkés világ bizonyos körei elismerik, támogatásukról biztosítják a különböző ellenzéki csoportosulásokat, üdvözlik az általuk szervezett vitafórumokat — talán még anyagi támogatást is adnak nekik —, de az ország felhalmozódott adósságát visszafizetni, jólétünket növelni csak a szocializmus keretei között végzett munka alapján lehet, mert ezeket a terheket senki nem fogja átvállalni tőlünk.

Ezért ma az országban ahhoz kell az igazi politikai bátorság, hogy mindent, ami kibontakozásunkat gátolja — saját hibáinkra is gondolok —, elsöpörjünk annak útjából. Ebben az értelemben nem válhatunk érzéketlenné a figyelmeztető bírálatok iránt. S mivel az ország kibontakozásának sorsa főleg a termelőhelyeken fog eldőlni, itt óriási változásra van szükség, többek között a vezetők magatartásában is.

Sokszor mondják egyes vezetők, hogy akkora a demokráciával kapcsolatos elfoglaltság, hogy nincs idő a munkára. Azt azonban tudni kellene — tanítják is, mégpedig többek között nem marxista felfogású szervezés- és vezetéselmélettel foglalkozó szakemberek —, hogy az elhatározások megértetése, a dolgozók meggyőzése, megnyerése alapfeltétele a gazdasági döntések és ezáltal a gazdasági vezetés sikerességének. Néha az az érzésem, hogy a vezetőknek csak egy dolog okoz problémát: maga a vezetés. Mert tudomásul kell venni, hogy akikre emberek sorsát bízták, azoknak kellő tisztelettel, türelemmel, meggyőzőkészséggel és nagy következetességgel kell viszonyulniuk az emberekhez.

Talán ott követtük el a hibát, hogy jó szakembereket nemegyszer vezetői képesség és készség nélkül is vezetői funkcióba helyeztünk, csak azért, hogy jobban meg tudjuk fizetni őket. Ezért a Tungsramnál — de azt hiszem, mindenhol — a jövőben olyan kádermunkára van szükség, amely lehetővé teszi, hogy a jó szakember anyagilag kellőképpen megbecsülve a szakmájával tudjon foglalkozni, és a vezetői posztokra a szó igazi értelmében jó menedzsereket kell keresni.

Az elmúlt időszakban nagyon sok szó esett a párt és a gazdaság viszonyáról. Ebben a kérdésben mindenkinek a maga területén kell rendet teremtenie. Én a mi pártbizottságunk felfogását tudom elmondani, amely olyan gyakorlatot alakított ki, hogy bízva a szakmai vezetés ismeretében, megismerve a vállalattal kapcsolatos elképzeléseiket, az azt befogadni képes közeg megteremtésének politikai feladatait látja el. Emellett (a pártellenőrzést gyakorolva) számon kérjük a megfogalmazottak végrehajtását. Ugyanis az elhatározott szándék és a mindennapokban megvalósuló gyakorlat közötti nagy eltérés demoralizál, kétséget támaszt a vezetés szakértelme iránt, amely ezáltal elveszíti tekintélyét. Ha ezekben a kérdésekben a gazdasági vezetés és a pártszervezet között vita keletkezik egy vállalat életében, azt nem a túlzott operativitás megnyilvánulásának, beavatkozásnak kell tekinteni, hanem a szükséges módszernek ahhoz, hogy a párt vezető szerepe az elvárásnak megfelelően érvényesüljön.

OLVASÓINK FIGYELMÉBE!

AZ MSZMP ORSZÁGOS ÉRTEKEZLETE 1988. MÁJUS 20–22.

A kötet tartalmazza az előadói beszédet, a tanácskozáson elhangzott hozzászólásokat, a vita-összefoglalót és a szerkesztőbizottság jelentését. Közli az országos értekezlet állásfoglalását a párt feladatairól, a politikai intézményrendszer fejlesztéséről.

A jegyzőkönyv első része ismerteti a párt központi vezető szervei tagjainak, valamint az értekezleten részt vett küldötteknek a névsorát is.

A könyv fűzött és kötött változatban is kapható lesz. Kb. 336 oldal.

Ára fűzve: 40 Ft,
kötve: 100 Ft

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

A vállalati tanácsok ellentmondásos gyakorlata

Az én véleményem is megegyezik a vitaindító cikknek azzal a gondolatával, hogy a vállalati tanácsok működésének két-három esztendeje (bár nem nagy idő) bizonyos tapasztalatok levonására mindenképpen elegendő. Erre szükség van, mert elég sok a fenntartás és kétely az iránt, hogy a vállalati tanácsok meg tudnak-e felelni az elvárásoknak.

Az egyik leggyakrabban felvetődő kérdés, hogy a vállalati tanácsok érdemben képesek-e a tulajdonosi funkciók gyakorlására, tudnak-e úgy irányítani, hogy biztosítva legyen a bővített újratermelés, a további fejlődéshez szükséges nyereség. Úgy tapasztalom, hogy ezekre a kérdésekre sokszínű válaszokat kapunk, hiszen minden egyes önkormányzat alatt működő vállalatnál másképp ítélik meg a vállalati tanács kezdeti lépéseit, mivel nagyon eltérő helyzetből startoltak, s mai eredményességük is differenciált.

A vállalati tanácsok munkáját — felfogásom szerint — jelentősen nehezítette az a körülmény, hogy nem következett be a gazdaság előre jelzett dinamizmusa, és így nem volt idő és lehetőség sem egy „gondtalanabb" átmeneti szakaszra.

Vállalatunknál, a Csepel Autógyárban 1985 novembere óta működik vállalati tanács. Számomra már az alakuló ülés is sok tanulsággal szolgált. A körültekintő szervezeti előkészítés ellenére az egyik lényeges kérdésben sokak számára meglepő döntés született. A tanács nem szavazott bizalmat a korábbi vezérigazgatónak. Ez még ma is visszatérő beszédtéma közöttünk, annak ellenére, hogy a választás a demokrácia szabályainak teljesen megfelelt.

Érdemes végiggondolni a demokratizmus érvényesülését. A vállalati tanácstagok jogai és kötelezettségei rögzítve vannak a Szervezeti Működési Szabályzatban, és ezek megítélésem szerint megfelelő lehetőséget adnak a feladatok gyakorlásához. De tudunk-e igazán élni a demokratikus lehetőségekkel? A formai oldallal, úgy tűnik, nincs különösebb gond, de tartalmilag már jelentősek a problémák. A vállalati tanácstagok vitakészsége, vitakultúrája nem kielégítő, a hozzászólásokra jellemző a sablonosság, kevés az érdemi megnyilvánulás. Reménykedek, hogy a jövőben alapos vitákban, az elképzelések ütköztetése közepette formálódnak döntéseink. Ehhez persze az is szükséges, hogy a tanács tagjai folyamatosan kellő információkkal rendelkezzenek a vállalati élet fő kérdéseiről. Ha ezt nem tudjuk kellő színvonalon biztosí-

Vitaindító cikk: Mérlegen a vállalati tanácsok. Megjelent a Pártélet 1988. áprilisi számában.

tani, akkor továbbra is olyan lesz a helyzet, hogy a vállalati tanácsban a felső vezetők a „realisták", a többiek pedig a valóságtól elrugaszkodó, a lehetőségeket figyelmen kívül hagyó vagy éppen a fellegekben járó személyek.

Manapság gyakran elhangzik üléseinken, hogy nincs pénz, nincs kapacitás, nincs anyag, nincsenek meg a szükséges lehetőségek. Ilyenkor berzenkednek bennem a kérdések, hogy akkor mi, tanácstagok, miről mondjunk véleményt, miről vitatkozzunk. Engem felháborít, hogy amikor véleményt várnak tőlem, már az elején figyelmeztetnek, tulajdonképpen nincs is miről vitatkozni, hiszen „nincs más lehetőség". Szerintem senki sem hordja a zsebében a bölcsek kövét, és mindig voltak, vannak más lehetőségeink is, azokat azonban csak a kollektív bölcsesség kiteljesedésével fogjuk meglelni

Az említett probléma szorosan kapcsolódik ahhoz a kérdéskörhöz, hogy a vállalati tanács képes-e élni jogosítványaival, és tud-e időben reagálni a fontos kérdésekre. Ez a kérdés szerintem közvetlenül összefügg a vállalati tanácstagságtól történő visszahívás problémájával. Első megközelítésre úgy vélhetjük, mi sem egyszerűbb ennél, ám a valóságban már nem ilyen egyértelmű a mechanizmus. A működési szabályzat a következőképpen rendelkezik: a visszahívás akkor lehetséges, ha a választási körzet dolgozóinak a negyede írásban indítványozza, és a dolgozóknak több mint a fele ezt titkos szavazással megerősíti. A részletek viszont nincsenek kimunkálva.

A kérdések még tovább vihetők, hiszen a visszahívás a vezetőket is érintheti. A működési szabályzat a vezérigazgató funkciójának megszűnéséről például a következőképpen rendelkezik: „a megbízás lejárta előtt a vezérigazgató kérheti felmentését, vagy a vállalati tanács felmentheti megbízatása alól". Ez lehetőséget ad az első számú vezetőnek arra, hogy tisztességesen visszavonuljon abban az esetben, ha nem tud megbirkózni a vállalt feladattal, vagy más okok miatt nem tudja tovább vállalni a funkciót.

Előfordulhat olyan eset is, hogy a vezető nem tudja ellátni a feladatát, de ezt nem képes, vagy személyes érdekei miatt nem akarja belátni. Ilyenkor jelentkezik az a kérdés, hogy vajon a vállalati tanács időben képes-e helyesen megítélni a vezetés helyzetét, vagy várakozó álláspontra helyezkedik, és csak akkor dönt, amikor már minden „elúszott". Egy ilyen megkésett lépés azt igazolná, hogy a vállalati tanács nem tudja érdemben gyakorolni az önkormányzatból fakadó munkáltatói jogokat. Úgy gondolom, hogy a nyílt beszéd egyik gátja, hogy a munkáltatói jogokat az egyik oldalon a vállalati tanácstagok gyakorolják a vezérigazgató felett, a másik oldalon pedig a vezérigazgató a tanács tagjai felett. Ez az ellentmondás mindaddig nem oldódik meg, amíg e tekintetben a Munka Törvénykönyvet nem módosítják.

Közöttünk gyakorta beszédtéma, hogy a vállalati tanács tagjainak milyen jogi és anyagi felelősségük van a döntésekben. Azt látom, hogy a tulajdonosi felelősségérzet csak erkölcsi alapon van meg, más tekintetben nincs. Ebben agitatív módszerrel a jövőben sem várhatunk eredményeket. Sok kísérletről hallottunk már a tulajdonosi kötődés erősítésére. Ezek közül a vállalati vagyonjegy megoldása látszik előrevivőnek, de ebben kellő érdekeltséget kellene teremteni. A jelenlegi pénzviszonyok között a vagyonjeggyel szemben sokkal ösztönzőbb lehetőségek is kínálkoznak.

A felsorolt gondok sokasága is jelzi, hogy ma még éppen elég gyenge pontja van a vállalati tanács munkájának. Mindezek ellenére nem vagyok pesszimista. Bízom a kollektív irányító testület életképességében, mert ez az önkormányzati törekvések egyik „gyermeke", és ha őrködünk egészséges fejlődésén, akkor érett felnőtt válhat belőle.

Horváth József
a Csepel Autógyár vállalati tanácsának tagja

Érdekeltség — felelősség

A csepeli szerszámgépgyárban a vállalati tanács 1985-ben alakult meg, és az eltelt időszakban alapvetően problémamentesen működött. Ehhez sok tényező járult hozzá: az összetétel, az ülésekre való felkészülés, illetve talán az is, hogy az elmúlt időszakban nem alakult ki olyan válsághelyzet a vállalatnál, amely megosztotta volna a vállalati tanács tagjainak érdekeltségét.

A vitacikk utal egy beszélgetésre, amelyben — mivel mostanság kevés szó esik vállalati tanácsokról — elhangzik a kérdés: mi van velük, megbuktak? Tény, hogy a sajtóban elég nagy a „csönd" a vállalati tanácsok körül, de ez (egyetértve a cikkíró konklúziójával) nem a megbuktatásukat támasztja alá. Alighanem éppen akkor hallanánk róluk sokat, ha látványosan e rövid három év alatt megbuktak volna. De hogy én is a kifejezésnél maradjak. valóban sok kérdésben még „bukdácsolnak".

Érdemes megvitatni, miért is bukdácsolnak a vállalati tanácsok. A kezdeti működési problémákra úgy vélem magyarázatot adhat többek között, hogy az átállás az új vállalatvezetési formára nagyon gyors volt, mondhatjuk azt is: nem volt kellően előkészített lépés. Tény az is, hogy az új vezetési forma bevezetését nem előzte meg valamiféle modellkísérlet; a vállalati tanácsok nyomban a „mély vízbe" kerültek. E tényezők magyarázatot adnak a kezdeti bukdácsolásra, de azt is jelzik, hogy itt sajnos többről van szó. Engem inkább az ejt gondolkodóba, hogy egy ilyen jelentős változás, ilyen gyorsított előkészítés után miért nem okozott zökkenőket a vállalatok irányításában. A magyarázatot gyaníthatóan abban találhatjuk, hogy az új vállalatvezetési forma, a szándékoktól eltérően, nem okozott valódi változást. Úgy vélem, hogy a valódi vagyonérdekeltséget a vállalati tanácsok önmagukban nem képesek megoldani, s hasonlóan irreálisnak tartom azt a vélekedést, amely szerint a vállalati tanácsokon keresztül lehetne az állami tulajdon fenntartása mellett a valódi tulajdonosi viselkedési formát kialakítani. Ez társadalmunk egyik legfőbb problémája. Véleményem szerint tulajdonosi magatartás csak attól várható el, aki igazán érdekelt a vagyon növelésében vagy elvesztésében. Az érdek elsősorban anyagi érdek. A vállalati tanács pedig nem képes valós vagyonérdekeltséget képviselni.

Miért is lenne képes? Ehhez az kellene, hogy a vállalati tanács tagjainak vagyonává legyen a vállalat vagyona, de ez tudtommal nem megoldható. Miért kapna valódi vagyont az, aki csak képviselet útján kerül tulajdonosi helyzetbe? A vállalati tanács tagja tehát továbbra is csak képviseli az igazi

tulajdonosokat, hiszen azok választották meg őt. Nem arra szavazott a dolgozókollektíva, hogy kinek a kezébe adja a vagyont — nem is rendelkezik ilyen jogosítvánnyal — hanem arra, hogy ki képviselje a döntéshozatalnál. Ezt fejezi ki az is, hogy a tanácstag a választói által visszahívható. Ha a tanácstag nem mint tulajdonos szembesül a vagyonnal, akkor nem tulajdonosként fog dönteni, hanem munkavállalóként. Ez pedig azt jelenti, hogy a vállalati tanács igazából nem a tulajdonjogokat gyakorolja, hanem egy demokratikus fórum, amely a vállalat dolgozókollektívájának az érdekeit képviseli. A vállalat dolgozóinak elsődlegesen pedig munkavállalói és nem tulajdonosi érdekei vannak. Hosszú távon és áttételesen természetesen ezek is kapcsolódhatnak a tulajdonosi érdekhez, de ez élesen csak a munkavállalói egzisztenciával kapcsolatos érdekeltségben nyilvánul meg.

A vállalati tanács döntéseiben — ha nem is a deklarált tulajdonosi szemlélet következményeként — mégis jobban érvényesül a vállalat hosszú távú érdeke, mint korábban a felső szerv irányítása mellett. Ha nem is az elképzelt mértékben, de az előző formánál hatékonyabb döntési mechanizmust adott a vállalati tanács létrehozása és működése. A vállalati tanács közelebb van a tulajdonosi szemlélethez, mint régen a minisztérium volt. Egyetértek a vitacikknek ezzel a részével, amely a stratégiai döntések hiányát veti fel. Szerintem a vállalatok rá fognak kényszerülni a hosszabb távú gondolkodásra, és ebben a vállalati tanácsok segíthetik a gazdaság vezetését. A helyes döntések meghozatala természetesen függ a vállalati tanácsok összetételétől, felkészítésüktől.

A vállalati tanácsok működésénél az érdekeltség problémája mellett, és részben ebből következően is megoldatlan a felelősség kérdése is. Nincs igazán mit kapniuk akkor sem, ha döntéseik eredményeseknek bizonyulnak, s így nincs mit veszíteniük sem. A felelősségük munkavállalói, a képviselői felelősségük nehezen mérhető, csak a visszahívásukban nyilvánulhat meg.

Hangsúlyt kapott a vállalati tanács irányítási formára való átállásánál az igazgató megválasztásának jogköre. Szerintem a vállalati tanács, mivel nem igazi tulajdonos, nem tud megszabadulni munkavállalói mivoltától, és így nem képes az igazgató munkáltatója lenni. Ez csakis formailag valósul meg. A vállalati tanács elnöke vezetője a vállalati tanácsnak, de nem munkáltatója az igazgatónak. A vállalati tanácsok e munkavállalói minőségüket kinyilvánítják, amikor az igazgatók fizetéséről és prémiumáról döntenek. Ezt támasztja alá az elmúlt évek gyakorlata, és a felső vezetők fizetésének bruttósítása körüli helyzet is. Azt, hogy egy igazgató mennyi fizetést kap, főként saját erkölcsi érzéke befolyásolja. A vállalati tanács tagjai többnyire önérdekből, részben pedig függő helyzetükből adódan az igazgató pénzét igyekeznek fölfelé növelni. A tanács tagjainak jelentős része a vállalat kiemelt vezetői közül kerül ki, akiknek előnyös, ha a felettük levő irányítók bére, jövedelme minél magasabb.

Az igazgatók választási rendszerének bevezetése alapvetően helyes, bár így is előfordulhatnak visszásságok, de még mindig jobb a helyzet, mint amikor hivatalból nevezték ki az igazgatókat. Igaz, hogy előnyben van a házon belüli jelölt, de igaz az is, hogy házon belül a hibáit is jobban ismerik. Az igazgatók választása megvalósulhat a vállalati tanács munkavállalói tudata mellett is, mert tulajdonosként és munkavállalóként azonos az érdeke, hiszen olyan igazgatót akar a vállalat élére, aki remélhetően eredményesen fogja vezetni a vállalatot.

Baráz Andrásné
a CSM Szerszámgépgyár vállalati tanácsának elnökhelyettese

Csányi Klára

A IX. KERÜLETI PÁRTBIZOTTSÁG
ELSŐ TITKÁRA

A közoktatás-fejlesztés helyi feladatai

Az iskolaügy a helyi politika irányítói számára ma sem lehet más, mint hosszú távú feladat, folyamatos megoldásáról a nehéz időkben, az anyagi szűkösség körülményei között sem mondhatunk le. Nem túlzás azt állítani, hogy a Központi Bizottság kibontakozási programja is csak az oktatásügy komoly fejlesztésével valósulhat meg. Kerületi pártbizottságunk e gondolkodásmód szerint programjaiban, határozataiban elsődleges fontosságot tulajdonít a közoktatás-fejlesztés helyi feladatainak. Ezt szolgálja a tanácsi irányítás javításának ösztönzése csakúgy, mint a társadalmi támogatás célirányos szervezése. A pártmunkában a feltételek határozott alakításával növeltük a közoktatás-politika rangját; létrehoztuk a pedagógus-pártbizottságot, a tudatos káderkiválasztás révén jelentősen fokoztuk az apparátus hozzáértését. A helyi politika alakításánál nem lehet figyelmen kívül hagyni a sokszor lényegtelennek látszó körülményeket, adottságokat. Megfelelő körültekintéssel vizsgáltuk a főváros IX. kerületében meglevő nem csekély gondokat és előrelépési lehetőségeket. A ferencvárosi közoktatási struktúra kialakulásában nyomon követhetők a döntően munkások lakta városrész fejlődésének történeti sajátosságai. A mintegy hatezer gyermek oktatását végző tizenegy általános iskola mellett kerületünkben egy gimnázium és tizenhárom szakképző intézmény (a fővárosban itt található a legtöbb szakmunkásképző vagy kettős célú szakképző iskola) csaknem harminc szakmában nyújt felkészítést mintegy tízezer fiatalnak. A kerület egyidejűleg belvárosias, és ipari övezeti jellege, a korszerűtlen lakásállomány, a közintézmények elavult állaga, a zöldterületek hiánya, a zsúfolt közlekedés érzékelhetően befolyásolja az életforma alakulását, az iskolák oktató-nevelő munkáját.

A közoktatás fejlesztését segítő politikai munka figyelmét több éven keresztül a demográfiai mozgások által diktált követelmények számbavétele, a személyi és tárgyi feltételek biztosításának elősegítése kötötte le. Ezek a gondok kerületünkben — az ország más területeihez hasonlóan — az alsófokú oktatásban bizonyos mértékig enyhültek, de még ma is jelen vannak. Ezzel együtt — az 1985-ös kerületi pártértekezleten elfogadott politikai céloknak megfelelően — mindinkább sikerült előtérbe állítani a tartalmi minőségi fejlesztés követelményeit. Tartalmasabban segíti elő a képzés folyamatát a fakultáció továbbfejlesztett rendszere, az idegen nyelvi oktatás feltételeinek és módszereinek javítása és az informatika széles körű terjedése az oktatási folyamatban.

A jelentős állami erőfeszítések és a társadalmi összefogás ellenére a kerületi közoktatásnak szinte egyetlen olyan részterülete sincs, ahol a helyzetet teljesen megnyugtatónak nevezhetnénk. A nevelő-oktató munka társadalmi oldalát vizsgálva, a kerületnek különböző adottságú részei vannak, de a legtöbb helyen a növekvő létszámú korosztályok számára kevés az iskolai férőhely. Így például a kerület belső részein a gyermeklétszám évek óta egyenletesen magas (itt tanul a gyermekek kétharmada), az itt működő iskolák csak feszített munkával képesek a követelményeknek eleget tenni.

A helyzetet nehezíti, hogy éppen az e városrészekben levő iskolák igen elavult állagú, régi intézmények (hét általános és öt középiskola épült a XIX. század ötvenes éveitől a XX. század elejéig), amelyekben a normális napi munka feltételeinek biztosítása is igen nagy erőfeszítést jelent. Felújításukra sajnos anyagi okokból a jövőben is a szükségesnél csak jóval kisebb mértékben és ütemben kerülhet sor. Valamelyest enyhültek a demográfiai hullám okozta feszültségek a kerület külső részein; a gyermek- és oktatási intézményekkel jól ellátott József Attila lakótelepen a tanulói létszám jelentősebb csökkenésére (ma erre az óvodai helykihasználásból következtethetünk) csak az elkövetkező években lehet számítani. Szakképző iskoláinkban a helyhiány, illetve a bővítési lehetőség hiánya akadályozza a tanulói létszám emelését.

Sok fővárosi és vidéki iskolánál kedvezőbbek viszont az oktató-nevelő munka személyi feltételei. A feladatokat szakképzett pedagógusok végzik; a képesítés nélküliek száma elhanyagolható, többnyire napközis nevelői feladatokat látnak el. Emellett változatlanul szükség van a tapasztalt nyugdíjas pedagógusok munkájára is. Véleményünk szerint a gondok ellenére a korszerűsítésnek megvannak a személyi feltételei.

A munkaidő és a szabad idő radikális átértékelődése kerületünkben is megnövelte az iskolák iránti úgynevezett „szolgáltatási igényeket". Ezeket az igényeket (étkezés, művelődés, sport stb.) valóban célszerű lenne a jelenleginél magasabb fokon kielégíteni. Az elmúlt években azonban ennek a feltételei romlottak. Egyetlen példával is érzékelhető a gond: a több mint százmilliós költséggel felújított gimnáziumban nincs tornaterem. Megépítését elhatároztuk, de a kivitelezés még a lakossági pénzek (teho) bevonásával is erőn felüli feladatot jelent a kerületi tanács számára.

A politikai hangulatot negatívan befolyásolja az a tény, hogy az iskoláztatás költségei nemcsak a társadalom, hanem a szülők számára is évről évre növekednek. A politikai munkában ezért egyrészt a keresetek és a nem pénzbeli társadalmi juttatások struktúrájának elkerülhetetlen változásaira kell rámutatni. Másrészt nagyon is határozottan elő kell segíteni egy szigorú kiválasztási rendszert az iskolában, amelynek eredményeként valóban csak a legszükségesebb és legésszerűbben meghatározott költségek hárulhatnak a családokra. Az iskolával kapcsolatban hozott számos kiadás ugyanis manapság nem a nevelési-oktatási folyamat igazi tartalmát erősíti, hanem felszínes divatok és érthetetlen túlzások következménye. (Gondoljunk csak például egy-egy érettségi bankett, ballagás olykor családi pénztárcákat végsőkig kifordító költségeire, vagy az unos-untalan előforduló iskolai „gyűjtésekre", a luxuskirándulásokra stb.)

Az elmúlt évtizedben a kerület lakosságának szociális összetétele úgy alakult, hogy az iskoláknak egyre több hátrányos helyzetű, sőt veszélyeztetett gyermek nevelésével kell foglalkozniuk. Arányuk már eléri — egyes iskolákban jelentősen túl is haladja — a húsz százalékot, közöttük feltűnő ütemben nő a cigánygyermekek száma. A szakmunkásképző intézetekben átlago-

san a tanulók fele hátrányos helyzetű, ez az arány egyes intézményekben a nyolcvan százalékot is eléri. Az okok között a családi nevelés hiányosságai mellett látnunk kell azt is, hogy a fizikai foglalkozásokra a felkészítés az iskolák mai értékrendjében sajnos nagyon is háttérbe szorul. Minthogy a pályaválasztás, illetve a pályairányítás jelenlegi gyakorlata némileg leegyszerűsítve főleg az osztályzatok alapján minősíti a fiatalokat, a szakmunkásképzés felé a gyenge tanulókat orientálja.

A veszélyeztetett gyermekek csaknem negyven százaléka környezeti ártalmak, elsősorban a rossz lakásviszonyok, a bűnöző életmódot folytató és lumpen felnőtt környezet, egy részük a többgyermekes család súlyos anyagi gondjai miatt szorul különös gondoskodásra. A kerületi tanács által számon tartott veszélyeztetett gyermekek 390 — átlag háromgyermekes — családban élnek. Ezeknek a családoknak egy része magára maradva, az alacsony kulturális színvonal, az ingerszegény környezet miatt önerőből nem tudja — nem is tudhatja — segíteni a pedagógiai munkát. Természetesen nem lehet megoldás a gyermekek kiszakítása a családból; más lehetőséget kell keresnünk, mégpedig közösen. A lehetséges és csak helyi megoldások egyikének tartjuk egy kihasználatlanság miatt megszüntetett óvodánkban a veszélyeztetett gyermekek számára úgynevezett „hetesiskola" létesítését. A veszélyeztetett gyermekekkel való különleges foglalkozás a legtöbb pedagógus számára — anyagi és erkölcsi elismerés hiányában — nem jelenthet vonzó pedagógiai feladatot.

Az eddig jelzettek is világosan mutatják a helyi politika növekvő felelősségét; a gondokat az iskolák egymaguk nem tudják megoldani, vagy csak nagyon korlátozott mértékben enyhítik azokat. További eredmények eléréséhez a politikai munka szervezett összehangolásával megvalósuló széles körű társadalmi összefogásra van szükség. De ez az együttműködés csak akkor lehet valóban célravezető, ha az iskolák is — élve önállóságukkal — az eddiginél tudatosabban és célirányosabban osztják meg pedagógiai, ellátási, politikai gondjaikat közvetlen környezetükkel, az üzemekkel, a társadalmi szervekkel vagy éppen a szülőkkel, a családdal.

Az együttműködés kerületünkben hosszú évek óta kialakult formája az „egy üzem — egy gyermekintézmény" mozgalom. Nem túlzás azt állítani, hogy ennek tartalmát — a társadalomban végbement változásoknak megfelelően — egy-két évenként meg kell újítanunk. Eddig sem és az elkövetkező években sem pótolható ugyanis az a vállalati anyagi, technikai segítség, amely elsősorban az állami források szűkössége miatt nélkülözhetetlen ahhoz, hogy biztosítani tudjuk az iskolák működésének napi feltételeit. Ám ebben a kapcsolatban is folyamatos és új irányú a változás; ma már az építő- és szakipari munkák elvégzése mellett egyre nagyobb szerepe van a korszerű oktatástechnikai bázist fejlesztő vállalati segítségnek, az informatikai eszközök és a nyelvoktatási berendezések fejlesztését szolgáló támogatásnak. A legszembetűnőbb változás azonban a kölcsönös érdekeltségen alapuló vállalati támogatás kialakulása, amely az iskola felszereltségét és tantervi munkáját, az oktató-nevelő munkát, a pályára irányítást egyaránt fejlesztheti, a vállalatok számára felkészültebb és a szakma iránt érdeklődőbb utánpótlást jelenthet. Több sikerrel biztató kezdeményezés született az általános iskolákban és a gimnáziumban is, mely az oktatásban sajátos fakultációk formájában valósult meg (pl. húsipari szakmák az általános iskolákban; biztosítási, vasúti, számítástechnikai a gimnáziumban). A szakképző iskolák és a kerületi bázisüzemek célirányos kapcsolata elsősorban a tanulóknak a válla-

lathoz kötését szolgálja. A szakmai versenyek mellett az üzemek mind többet tesznek a művelődési szokások — pl. korszerű technikai ismeretek — befolyásolásáért, a közösségi élet gyakorlatának szervezéséért. A kísérleteknek, az új kezdeményezéseknek megfelelő és szervezett kereteket ad az iskolatanácsok révén kibontakozó együttműködés.

Az új oktatási törvény életbe lépése meggyorsította az iskola korszerűsödésének folyamatát, viszont több követelmény megvalósítása ma még zökkenőkkel történik. Az egyes iskolák saját szervezeti és működési szabályzatainak elkészítése viták és — az önállóság szokatlansága miatt — bizonytalanságok között zajlott. A törvényben természetszerűen csak általánosságokban megfogalmazott célok konkrét iskolai működési szabályokká, vagyis belső szabályozásokká való alakítása során a nevelőtestületi kollektívák — a pedagógus pártbizottság és a tanácsi művelődési apparátus tapasztalatcseréi, a változatos információ és tanácsadás ellenére is — viszonylag nagy és fölösleges energiákat fordítottak a túlrészletező, szinte bürokratikus, az iskolai élet valóságos tartalmi kérdéseit csak igazán kismértékben befolyásoló részletek kimunkálására, sokszor a „túlszabályozásra".

Ma még a kerületi szakmai irányítás résztvevői és a pedagógusok sem azonosultak teljes mértékben az oktatási törvény által felvázolt iskolarendszerrel. Az elveket és a törvény által megjelölt célokat helyesnek tartják, de megvalósulásuk lehetséges üteméről, módszereiről és számos részletről nagyon eltérőek a vélemények. Ez mindenképpen fokozott türelmet és többsíkú felvilágosító munkát igényel az oktatási törvény bevezetésének első néhány évében. Mivel a törvény egyik lényege éppen a helyi sajátosságok folyamatos érvényesítése, tudatos és türelmes irányítói magatartásra van szükség. Nem valósulhat meg máról holnapra egy olyan folyamat, amikor a szakigazgatás funkciójának jó részét az iskolák önállóságának és a pedagógiai tanácsadásnak, segítségnyújtásnak kell átvennie.

A törvény alapján megalkotott helyi szabályzatok azonban már nagy változásokat indítottak el a kerületi iskolák életében is. Számottevően önállósodott a pedagógiai munka, kollektívebb lett az irányítás, érezhetően demokratikusabbá vált a tanárok és a diákok közötti kapcsolat, nagyobb teret kapott a tanulói öntevékenység. A változások következtében kialakult összetett és ellentmondásos helyzetben véleményünk szerint semmiképpen sem szabad a már megindított folyamatokat a törvény tartalmától idegen, „divatos" elképzelésekkel bővíteni. Most a megindult változások gondos elemzésére, átgondolt folyamatos korrekciójára, vagy talán pontosabban fejezi ki a követendo magatartást, ha azt mondjuk: minél célszerűbb és reálisabb helyi alkalmazasara van szükség, és semmiképpen nem uniformizálásra.

Kétségtelen, hogy nehezíti az oktatási törvény végrehajtását az a reálpolitikai helyzet, amelyben a középirányító pártszervek ma dolgoznak. Tevékenységük jelentős része ugyanis a termelőhelyek gazdasági helyzetének stabilizálására, a szociális, az egészségügyi ellátás eddig kialakult színvonalának megőrzésére, a lakásproblémák enyhítésére és más feszítő kérdések megoldására irányul. Mégis: a politikai gondolkodás köteles a közoktatás napi gondjainak megoldásával együtt az előremutató feladatok végrehajtását is maximálisan segíteni.

A tantestületekben folyó politikai-közéleti munka kereteit jelentősen szélesítette, feltételeit gazdagította kerületünkben a *pedagógus-pártbizottság* létrehozása. A párton belüli szervezeti változás szándéka időben az oktatáspolitikai párthatározathoz, illetve az új oktatási törvény bevezetéséhez illesz-

kedett; tartalmi, politikai törekvései tehát egyértelműen a szubjektív feltételek javítását célozták.

Az irányító pártbizottság megszervezése — az intézményi pártalapszervezetek önállóságának megőrzésével — a közös tennivalókban érzékelhetően jobb feltételeket teremtett kerületünkben is. Ezt sok szálon ki lehet tapintani. Elsőként említem a szakmai, szakmapolitikai orientálás, felkészítés, képzés lehetőségének koncentrálását és ezáltal a színvonal lényeges javulását, a formák, a módszerek gazdagodását. A korábbinál tervszerűbb és magasabb követelményeket támasztó szervezett (állami, szakmai és politikai) továbbképzés oldottabb formákkal történő kiegészítésére és a tapasztalatcserére jó alkalmakat biztosítanak *a valamennyi iskolát felölelő saját képzési tervek*. Említésre méltó igényes kezdeményezés a kerület mintegy 600 pedagógusát összefogó „Pedagógus szakmapolitikai nap" rendezvénysorozat, amely jó alkalom egyrészt az időszerű társadalompolitikai kérdésekre, másrészt a szakma előtt álló feladatokra vonatkozó tájékoztatásra és véleménycserére. Vezető szakemberek és politikusok közreműködésével lehetőséget ad a pedagógusok szakmai felkészültségének korszerűsítésére, a módszertani kultúra fejlesztésére, segítséget nyújt ideológiai biztonságuk erősítéséhez, s nem utolsósorban a pedagógiai műhelymunka megteremtéséhez.

Pedagógusaink igénye alapján a marxizmus—leninizmus esti egyetem kerületi tagozatán *speciális továbbképzési formát* hoztunk létre számukra. A továbbképző a korábban meglévő formáknál szervezettebben kapcsolja egybe a pedagógiai munka szakmai és a jelenlegi helyzet politikai összefüggéseit. A különböző kérdéseket a szakmai szempontoknak és *a kerület politikai adottságainak figyelembevételével* világítja meg. A hallgatók öntevékenységére támaszkodva próbálja segíteni a felkészülést az innovatív iskola követelményeire. A továbbképzés egy másik ága arra törekszik, hogy megteremtse vagy korszerűsítse a pedagógusok gyakran hiányos úttörő- és ifjúságmozgalmi képzettségét.

A szélesebb és differenciáltabb szervezeti keretek kedvezőbb feltételeket teremtettek az egyes tantestületi pártszervezetek és a párttag pedagógusok ideológiai-politikai munkájához, közéleti tevékenységéhez is, melynek eredményeként szélesebb körű és koncentráltabb, ezáltal célratörőbb a pedagógusok fellépése a kerületi mozgalmi és közéletben, s ezzel együtt az iskolák közötti együttműködésben. A pedagógus pártbizottság vállalkozó és szervező ereje révén kezdtük meg a tizennégy kerületi középiskolában még a KISZ XI. kongresszusa előtt az ifjúsági és diákmozgalom korszerűsítését, a KISZ-szervezetek átformálását és az öntevékeny diákkörök megalakítását. A gyermek- és ifjúságvédelem politikai feltételeinek megteremtésében, a hátrányos helyzetű és veszélyeztetett gyermekekkel való fokozott törődés egységes szempontok szerint, ugyanakkor egyre változatosabb, árnyaltabb módszerekkel történő megvalósításában sem nélkülözhető a pártbizottság kezdeményező, segítő, összehangoló tevékenysége. Ezeken kívül természetesen kezdeményező szerepet játszik más időszerű kerületi társadalompolitikai feladatok, a művelődés, az egészség- és környezetvédelem és az oktatásügy kapcsolatának megteremtésében is.

Minőségi változást hozott a pártbizottság tevékenysége a tanácsi szervekkel, a szakszervezettel tartott kapcsolat jellegében és tartalmában. A változás leglényegesebb eleme a szűk látókörű érdekek érvényesítésére való korábbi törekvések helyett az összehangolt, a kerületi oktatásügy összérdekei szerinti racionálisabb és hatásosabb fellépés.

Balog László

A FEJÉR MEGYEI PÁRTBIZOTTSÁG
MUNKATÁRSA

A pályakezdés kérdőjelei

A pályaválasztási, pályakezdési elképzelések és a valóság között többnyire nagy a távolság, s a következő esztendők sem ígérnek lényegi közeledést. Jelentősen megnő ugyanis a pályaválasztó tizenéves korosztály létszáma, miközben a munkaerőigény érezhető mérséklődésére lehet számítani. Az sem kizárt, hogy növekszik azok száma, akik nem találnak végzettségüknek megfelelő munkahelyet.

Vajon milyen változások, gondok érezhetők a pályaválasztás és a pályakezdés rosszabbodó körülményeinek hatására a gyakorlatban? Hogyan készül Fejér megyében a középfokú oktatás, a szakképzés és a gazdaság a demográfiai hullám fogadására?

Kevesebb a munkahely

A megye gazdasága az országos átlagnál jobb adottságú. A tervszerű iparteleplítés és -fejlesztés következményeként korszerű gazdasági struktúra, modern technológiával dolgozó ipar, s viszonylag korszerű termékszerkezet alakult ki. Mindezek következtében egyelőre jelentéktelen a gazdaságtalan termelés felszámolásából adódó elhelyezkedési gond, ám a hatékony foglalkoztatás követelményének velejárójaként már most is adódnak ilyenek. Alig három évvel ezelőtt a felajánlott munkahelyek száma még csaknem kétszerese volt a munkába lépők által elfoglalt munkahelyeknek, tavaly azonban már lényegesen csökkent a munkahelyek száma, s közben növekszik az igény a sokoldalúan képzett, kvalifikált szakemberek iránt. Ezek a körülmények egyértelműen jelzik, hogy az átlagosnál jobb feltételek sem óvják meg a megyét a munkaerőhiány és -többlet kedvezőtlen hatásaitól.

Egyre nehezebb a középfokú oktatási intézményekből lemorzsolódó — például a gimnáziumot, szakközépiskolát félbehagyó — és csupán általános iskolát végzett fiatalok elhelyezkedése. A kisegítő iskolákban végzettek helyzetén viszont javít, hogy a megyében három helyen — Székesfehérváron, Dunaújvárosban és Velencén — speciális szakiskolai osztály alakult, ahol betanított munkakörre kapnak képesítést a tanulók.

A gimnáziumot végzetteknek valamivel több mint a fele továbbtanul (a felsőoktatásban és az érettségi utáni szakmunkásképzőkben). A többiek elhelyezkedését valamelyest segíti ugyan a gimnáziumi fakultáció, de mégis

egyre kevesebb a számukra felkínált munkahely. A fő gond, hogy gyakorlatilag szakképzetlennek minősülnek. Pedig a gimnazisták jelentik azt a tartalékot a munkaerőpiacon, amelyik könnyen megtanítható sokféle munkára. Nem kötődik ugyanis semmiféle „előzményhez", szakmai konzervativizmushoz, elavult tanműhelyi technológiához, rosszul tervezett gyakorlathoz. A számítástechnika környékén keletkező más típusú munkakörökre jól alkalmazható a szélesebb matematikai alapműveltségű, az információ befogadásában és feldolgozásában viszonylag járatos gimnazista.

Ezt igazolja: Fejér megye adottságaiból következően, az általánosnál korábban, egy évtizede megkezdődött a számítástechnika térhódítása. Ennek hatásaként megnőtt a gépesített vállalatoknál, intézményeknél a számítástechnikában, programozásban járatos szakemberek iránti igény, jótékonyan segítve ezzel a gimnáziumban érettségizett — különösen a lányok — elhelyezkedését.

Szakközépiskoláinkban is keresik az elhelyezkedési esélyt növelő, fakultációs jellegű, kiegészítő képzés lehetőségeit, természetesen konzultálva a gazdálkodó szervezetekkel, vállalatokkal. Különösen szükség van erre azoknál a „nehezebb sorsú" intézményeknél, melyekben kevésbé divatos szakmákat oktatnak. Ilyen például a dunaújvárosi Bánki Donát Szakközépiskola, ahol kohászokat, öntészeket képeznek, s most tervezik a képzés gazdagítását: az iparvállalatok támogatásával, többek között „minőségbiztosítás—számítástechnika" oktatását készítik elő, kisegítő képzésként.

Létszám és feszültség

Az 1970-es évek derekán Fejér megyében is ugrásszerűen megnőtt a születések száma. A demográfiai hullám tehát hovatovább végigvonul az általános iskolán, s az idén szeptemberben már a szokásosnál jóval többen tanulnak a középfokú tanintézetekben is. A csúcs azonban jövőre, az 1989—1990-es tanév kezdetekor lesz, amikor összesen majdnem háromezerrel többen végeznek a megye általános iskoláiban, mint egy évtizeddel ezelőtt.

Az általános iskolában korábban természetszerűen zsúfoltsággal járt a demográfiai növekedés, és sajnos krónikus pedagógushiányt okozott. Nagyobb társadalmi feszültségek forrása lehet azonban a létszámnövekedés a pályaválasztáskor, a középfokú oktatásban és a pályakezdéskor, ha valamennyi érdekelt bevonásával idejekorán nem készülünk fel a probléma megoldására.

A megye 26 középfokú oktatási intézménye jelenleg is zsúfolt. Nem túlzás: az iskolák „a pincétől a padlásig" kihasználják termeiket. A megcsappant költségvetési keret száműzte a korábbi fejlesztési terveket: a nagyobb létszám fogadása érdekében az évtized végéig még két új iskola építése és több intézménybővítés szerepelt a programban. Ezután már csak egy új gimnázium építésére futja a megyeszékhelyen, annak pedig olyan magasra szöktek a várható költségei, hogy egy időre az iskolák bővítéséről is lemondhat a megye.

Az 1988—1989-es tanévtől a gimnáziumokban 40-es, a szakközépiskolákban 38-as, a szakmunkásképzőkben pedig 30-as osztálylétszámmal tervezik a demográfiai hullám „levezetését".

Mivel alapvető cél a 90 százalék körüli továbbtanulási arány megőrzése, már az idén szeptemberben körülbelül száz gyerek elhelyezésére kell megoldást találnunk. Később még nagyobb feladat vár a megyei oktatásügyre, hiszen a csúcs idején mintegy félezer lesz az elsősök „többletlétszáma". Számítások szerint a különböző oktatási intézmények közötti folyamatos együttműkö-

déssel, akár „kölcsöntermekkel" is, de eredményesen levezethető majd az átmeneti feszültség.

A jövőben arányeltolódás várható a megyei középiskolákban továbbtanulók körében: nő a gimnáziumokban tanulók aránya, s nemcsak azért, mert új gimnázium épül. Indokolja ezt a magasabb képzettség, a már említett konvertálható tudás, valamint a felsőoktatás tervezett fejlesztése is.

Elhelyezkedési esély

Az iskolai végzettség, szakképzettség tehát nem jelent foglalkoztatási garanciát, csupán elhelyezkedési esélyt ad. A gazdasági szerkezet átalakításához igazodó szakmai specializáció és az ehhez kapcsolódó foglalkoztatási garancia csak az iskola és a munkáltató intézményesített együttműködésével teremthető meg.

A rugalmas alkalmazkodás feltétele, hogy ne csak az oktatás reagáljon a gazdaság igényeire, hanem a gazdaság is éljen a képzés által kínált új lehetőségekkel. El kell fogadtatni a munkáltatókkal, hogy a szakképzés csak a szélesebb alapú szakmák oktatásának irányában fejlődhet, s ezért a vállalatok egyre kevésbé számíthatnak „kulcsrakész" pályakezdőkre. Meg kell találnunk azokat az ösztönzőket, amelyek még inkább arra késztetik az élenjáró technológiát működtető vállalatokat, hogy mind többen — akár iskolafenntartókként is — kapcsolódjanak be a szakképzésbe, ahogy ez a mi megyénkben már meg is kezdődött.

Ennek jegyében például az adminisztratív nehézségek leküzdése után a Dunai Vasmű mindenestől átveszi a 316. sz. Makarenko Szakmunkásképző Intézetet, amely azután a vállalat saját intézményeként —, az oktatás szakmai-tanácsi felügyeletével — folytatja munkáját.

Ha jól szabályozzuk a folyamatokat, kirajzolódik a megfelelő kép: az oktatás, a képzés egyre inkább a gazdasági-termelési folyamatok szerves része lesz.

A megyében a szakképzés profilja összességében megfelel a gazdasági struktúrából adódó igényeknek. A beiskolázás azonban nem mentes a feszültségektől. Ennek jelenleg két fő oka van. Az egyik: a gazdaság — sokszor a női munkavállalás ellentmondását tükrözve — főleg férfi szakmunkásokat igényel, így előfordul, hogy az általános iskola után néhány száz lány nem tanulhat tovább, a fiúknál ellenben a rosszabb tanulmányi eredmény is elég a szakmatanulásra. (A szakmunkásképzés megyei intézményeiben jelenleg valamivel egyharmad alatt van a leánytanulók aránya.) A beiskolázási feszültségek másik oka, hogy a ma divatos vagy annak vélt szakmákra aránytalanul nagy a túljelentkezés. A pályaorientáció hiányossága, hogy az előkészítés, a gondos ráhangolás helyett sokszor inkább direkt rábeszéléssel történik a hiányszakmák feltöltése. Ez is növeli azután a lemorzsolódást, amelynek aránya Fejér megyében csak alig valamivel kevesebb 20 százaléknál.

A szakmunkásképzés megyei jellegzetessége: a gyakorlati oktatás zömmel vállalati tanműhelyekben és az üzemekben történik, ahol sokkal jobbak a feltételek, mint az iskolai tanműhelyekben. A szakképzés tárgyi feltételei sokat javultak az utóbbi évtizedben. Nagy szerepe van ebben az iskolák, a megyei művelődési szakosztály és a vállalatok közti jó együttműködésnek: rendszeresek az egyeztető megbeszélések, amelyeknek eredményeként érezhetően javult például a vállalatok közötti partnerkapcsolat a közös oktatásfejlesztésben.

A Szakmunkásképzési Alap elosztásának új rendszere is hozzájárult az utóbbi években a vállalatoknál folyó szakmunkásképzés tárgyi feltételeinek javulásához. A tanácsok és a gazdálkodó egységek képviselői évente találkoznak valamelyik üzemben, s egyeztetik a képzési alap elosztásának tervét. E koordináció eredménye például a móri tanműhelyfejlesztés: a Csepeli Fémmű gyáregysége forgácsoló műhelyt, az Ikarus móri gyára pedig lakatos tanműhelyt hozott létre, s az alapképzés idejére kölcsönösen fogadják egymás tanulóit. Hasonló együttműködés bontakozott ki a Székesfehérvári Könnyűfémmű és a Videoton, az Alba Volán és az Ikarus fehérvári gyára között. A koncentrált fejlesztés lehetősége mellett tehát más előnnyel is jár a képzési alap: az összehangolt felosztás és a fejlesztés nyomán szívesebben vállalják egymás tanulóit a vállalatok, hiszen mindez kölcsönös.

A szakiskolák, a szakmunkásképző intézetek lényegében szolgáltató tevékenységet végeznek: oktatási-képzési profiljukat és a tanulólétszámot igyekeznek a gazdaság igényeihez igazítani. Korábban a vállalatok hosszú időre állandó termékszerkezete és mohó munkaerőigénye kényelmes helyzetet teremtett a képzésben és az elhelyezkedésben egyaránt. A gazdálkodás feltételeinek alapos megváltoztatásával mára törékennyé vált az egyensúly, egyre nehezebb évekre előre tervezni a szakemberigényt, s ezzel együtt a szakképzést.

Megnő a kérdőjel: *vajon azokra a szakmákra lesz-e szükségük a vállalatoknak három-négy év múlva, mint amelyekre most bejelentették az igényt?* (Nem is említve a szakmák közötti arányokat.)

A hatékony foglalkoztatás követelménye természetszerűen máris takarékosabb létszámgazdálkodásra készteti a munkáltatókat, s ez szintén a foglalkoztatási feszültségeket gyarapíthatja és táplálhatja, ha nem igyekszünk ennek elejét venni a már említett összehangolt szakképzési stratégiával.

Egy szakma nem szakma

A struktúraváltás máris jelentkező hatásainak szondázására jó lehetőséget kínál az építőipar, ahol a megcsappant beruházások miatt a kevesebb nagyszabású építkezés gyors átrendeződésre késztet. Az a vállalat, amelyik időben reagált a megváltozott körülményekre és hamar átszervezte munkáját — s benne munkaerőit is — az új feladatokra, ma is életképes. Jó példa a 3300 dolgozót foglalkoztató Alba Regia Építőipari Vállalat, amely a piac után nyújtózkodva, mára az egész országra, sőt határainkon túlra kiterjesztette tevékenységét. Az új feladatokhoz alaposan felfrissült szaktudásra, alkalmas szakemberekre, olykor új szakmákra van szükség. A 2400 fizikai dolgozóból másfél ezer a szakmunkás. A szakmai specializáció is *a saját képzés fejlesztésére* szorítja a vállalatot. Az ezer diákot foglalkoztató székesfehérvári 323. számú Vörösmarty Mihály Építőipari Szakmunkásképző Intézet „bázisvállalatként" az ARÉV egyre nagyobb szerepet vállal a szakmai képzésben. Az oktatási intézménnyel és a tanács művelődési osztályával együttműködve formálják a képzési struktúrát. Igyekeznek gondosan előre tervezve együtt megfogalmazni az igényeket.

A megyei építőknek jelenleg — tizenhat szakmában — összesen 750 tanulójuk van, zömmel a Vörösmarty szakmunkásképzőben. Az igényeket öt évre előre tervezik, újabban úgynevezett „gördülő" tervezéssel: minden évben újra alaposan átfésülik a tervet, és a várható struktúrához igazítva fogalmazzák meg újra az igényeket, ismét öt esztendőre. Az eddigi tapasztalatok igazolják: a közép távú terv e „finomhangolással" alkalmas az igények kisebb rezdüléseinek követésére.

Ehhez persze nélkülözhetetlen a közös érdekeltségen alapuló jó partnerkapcsolat az iskola és a vállalat között. Ez pedig csak akkor lehetséges, ha a gazdálkodó szervezet kellően előreláló, van átgondolt stratégiája, mert akkor saját érdekének tartja az oktatás finanszírozását, s nem akarja csak az állami költségvetésre hárítani a képzés terheit, hanem igyekszik „saját képére" formálni a szakképzést.

Az ARÉV ezt teszi: hozzájárul az oktatás személyi-tárgyi feltételeinek javításához. A vállalat legjobb szakembereit irányítják az iskolába oktatóknak, szaktanároknak. Tisztában vannak azzal, hogy ez csak a rövidlátók szerint ellenkezik a vállalat érdekével, hiszen előnyös, ha jól felkészültek a szakoktatók, s az sem mellékes körülmény, hogy ismerik a vállalatot.

A jó kapcsolatot mutatja, hogy a tanulók 80 százaléka az iskola befejezése után a vállalatnál helyezkedik el, s a legtöbben tartósan ottmaradnak, a dolgozók csaknem háromnegyede a törzsgárda. Pedig a gyorsuló szerkezetváltás következtében ma már egyre kevésbé lehet megélni az építőknél is egyetlen szakmával. Már a pályakezdéstől ösztönzi a vállalat a második szakma elsajátítását, tavaly például összesen egymillió forintot fizettek ki azoknak a dolgozóknak, akik korábban másodszakmát szereztek, és új szaktudásukat kamatoztatták a vállalatnál.

Ez a példa is mutatja, hogy felértékelődik a konvertálható, többféle munkára átváltható tudás, keresettebb a több feladatra alkalmas dolgozó. A megváltozott helyzethez, a termékszerkezet-átalakításhoz alkalmasabb — a gyakorlati tapasztalatok alapján bevált — a szakmacsoportos képzés. Az egyszerre több szakmára felkészített dolgozó könnyen elsajátítja a speciális szakmai ismereteket, több munkahelyen „bevethető" a termelésbe, s ez sok esetben garanciája a hatékony foglalkoztatásnak. Ugyanakkor jól jár a dolgozó is, mert többet keres, és a több szakmával nagyobb biztonságban érezheti magát. Mindemellett: minél nagyobb az iskolában a szakmai specializáció, annál nehezebb pontos létszámigényt megfogalmazni, hiszen a szakmacsoporton belül az arányok gyorsan változnak.

Ami pedig a gazdasági szféra és az oktatás egymásra találását illeti, szinte modellértékű a sárbogárdi példa. A kisváros gimnáziumában régóta szerették volna szakképzéssel is kiszolgálni a helyi igényeket, manapság azonban egyetlen szakközépiskolai osztály indítása is 5—6 milliós költséget ró a sovány pénztárcájú tanácsi költségvetésre. Végül a Videoton segítségével sikerült megteremteni a szakoktatás tárgyi feltételeit. Az elektronikai cég vállalta az anyagi áldozatot, amely semmiképpen nem jelent pénzkidobást, hiszen más városból nehéz odacsábítani szakembereket, főleg nehéz „utcáról" felvenni a megújuló termékgyártásra alkalmas szaktudású dolgozókat.

■ ■ ■

A gyakorlat is igazolja tehát, hogy a gazdasági és szakképzési struktúra közötti összhangot mindinkább csak az üzemi gyakorlati képzés és az új feladatokra rugalmasan reagáló továbbképzési és átképzési rendszer teremtheti meg. Ha egyelőre még nem is látványos a fejlődés, kétségtelenül megtörtént az elmozdulás. Érdekeit felismerve egyre több cég bábáskodik a szakképzés fölött. Színes a paletta: változatosak az igények, az adottságok és a lehetőségek is.

Kiss József

A BÁTASZÉKI NAGYKÖZSÉGI PÁRTBIZOTTSÁG
TITKÁRA

Kötődés a településhez

A következő néhány év nehezebb gazdasági körülményei között a helyi politikán belül döntő szerepet szánunk a településpolitikának. Ennek alakítása ugyanis hosszú távra meghatározhatja szűkebb hazánk sorsát, lakosaink életkörülményeit, kötődésüket a településhez. Ezzel egy időben lakóhelyükön is jelentős változások tapasztalhatók a politizálásban. Nőtt a lakosság széles rétegeinek beleszólási igénye, és vele párhuzamosan tenni akarása és áldozatvállalási szándékai is. A helyi tapasztalatok, tények alapján úgy véljük, hogy ez különösen igaz a településfejlesztési kérdésekben. Pártbizottságunk tehát cselekvési programjának megfogalmazásakor ezt tartotta meghatározónak. A Tolna megyei Bátaszék nagyközség pártbizottsága húsz alapszervezethez tartozó, közel hatszáz párttag tevékenységét irányítja. Tevékenységünk közvetlenül hat Bátaszék (közös tanácsú nagyközség), Alsónyék, Pörböly, Várdomb (elöljáróságokkal rendelkező társközségek), Alsónána (önálló tanácsú község), két nagyobb és több kisebb külterületi lakott hely megközelítőleg 12 000 lakosára. Nem mindegy, hogy politikai befolyásával a tanácsigazgatás, a gazdaságirányítás miként formálja a helyi társadalom érdekeit.

A székhelyközség, Bátaszék megközelítőleg hét és fél ezer lakossal egy több évszázados — évezredes? — természetes közlekedési csomóponton települt két főút és egy összekötő út metszéspontjában, ahová később három vasúti vonal találkozási pontja is került. Földrajzi fekvése a múlt század végén, századunk első évtizedeiben jelentős előnyt jelentett a község lakóinak. Az utóbbi évtizedekben is jelentett előnyt, de némileg módosuló feltételek között. Az 1975-ben kidolgozott településfejlesztési koncepcióval ellentétes tendenciák is spontán módon jutottak érvényre. A megyeszékhely elszívó hatása a vártnál dinamikusabbnak bizonyult a székhelyközségből, ugyanakkor a tervezettnél erőteljesebben növekedett a társközségek lélekszáma — az eddig „külterületi lakott helyként" nyilvántartott Pörbölyre például községnévtábla került. A rendkívül rossz infrastrukturális helyzetben levő külterületek egy része elnéptelenedett, a jobb fekvésű, két nagyobb „puszta" lakossága viszont stagnál.

Szerencsésnek mondható azonban, hogy a helyi érdekképviseleti tevékenység felerősödését, a kistelepüléseken is spontán szerveződő közösségteremtő és szervező törekvéseket az 1985-ös tanácsválasztásokkor viszonylag hamar követte az irányító struktúra megváltoztatása. Az új testületek aktívan, tájékozottan kívántak beleszólni a község ügyeibe, a jól funkcionáló elöljáróságok pedig bebizonyították, hogy a kistelepüléseken elsősorban nem a megszünte-

tett tanácsok helyi apparátusa hiányzott, hanem a helyiek kezébe levő valóságos döntési lehetőségek, az érdemi beleszólás.

A nagyközségi közös tanács önálló kezdeményezésként átrendezte saját apparátusának struktúráját. A megváltozott testületi szerepkör „kiszolgálásához" igazította szervezeti felépítését. Az elmúlt években a tanács a *lakosságszám arányánál következetesen jóval nagyobb mértékben fordította pénzeszközeit a kisközségek fejlesztésére.*

A nagyközség településfejlesztési lehetőségei a lakosság anyagi áldozatvállalására és a társadalmi munkavégzésre épülnek. A székhelyközségben a gázvezeték építéséhez 1988-ban 24 ezer forinttal, a szennyvízcsatorna-hálózat fejlesztéséhez várhatóan több mint 30 ezer forinttal, az egyik kisközség vízvezetékének megvalósításához is 30 ezer forinttal járulnak hozzá az érintett családok. A tervezői, beruházási feladatok koordinálását a tanácsi apparátus és a tanácstagok végzik, ugyancsak társadalmi munkában. Út-, járdaépítés pedig csak úgy képzelhető el, hogy a tanács anyagot és gépet, művezetést biztosít, a munkát meg kalákában elvégzik délutánonként és hétvégeken az utcabeliek. Az intézményhálózat fejlesztése, korszerűsítése pedig a gazdálkodó egységek segítségével, ugyancsak jelentős társadalmi munkával történik.

Lakosaink és gazdálkodó egységeink 1982 óta minden évben igen jelentős értékű társadalmi munkával járultak hozzá a településpolitikai célok megvalósításához. Érzékeltetésül sok szám felsorolása helyett hadd említsem meg, hogy az utóbbi ot évben csak a különböző településfejlesztési társadalmi munkaversenyekben elért helyezési díjakból az 1986-os év *fejlesztési pénzeszközeink harmadát* kitevő összegű plusz fejlesztési lehetőséghez jutottak községeink.

A tanácsok gazdálkodásának önállósága növekedett a rendelkezésre álló, úgynevezett „normatív beszabályozással" megállapított bevételek elköltésében. Ezt a tevékenységet a választott testületek hatékonyan ellenőrzik is. A kedvezőtlenebb gazdasági helyzetben a lakosság széles rétegeit kellett bevonni a hetedik ötéves tervben meghatározott településfejlesztési elképzelések átértékelésébe. Ez az átértékelés azt jelentette, hogy megalapozott, reális igények között kellett rangsorolni, és olyan fejlesztésekről, beruházásokról kellett lemondani, amelyeknek az elmaradása jogosan rontja a lakosság hangulatát, közérzetét. Megfelelő tájékoztatással, nyíltsággal, demokratikus döntésekkel elérhetjük, hogy lakosságunk a kialakuló helyzetet tudomásul vegye, de azt, hogy ezzel elégedett is legyen, azt nem.

A költségvetésből gazdálkodó intézményeknél pártszervezeteink segítségével el kell fogadtatnunk, hogy a következő időszakban racionális, takarékos gazdálkodás mellett, a szükségletekhez igazodó *hatékony munkavégzés feltételeinek biztosításával* kell „átmentenünk" meglevő intézményhálózatunkat egy intenzívebb fejlődést is biztosítani tudó időszakra.

Tanácsunk 1988. január 1-jétől közvetlen megyei irányításúvá vált. Ezzel növekedett annak lehetősége, hogy a településen lakók, csaknem *valamennyi ügyében helyben történjen döntés,* ott, ahol a körülmények, lehetőségek kölcsönösen áttekinthető, átfogható mértéke miatt az ügyintézés nincs elszemélytelenedve. Az állampolgárok fokozódó igénye a helyi önállóság erőteljes növekedésére abból a meggyőződésükből fakad, hogy egyenlő jogaik alapján egyenrangúak, és joguk van befolyásolni környezetük alakulását.

A területünkön működő gazdálkodó egységek stabil, hatékony gazdálkodása több szempontból hat a településfejlődésre: munka- és megélhetési lehetőséget biztosítva meghatározzák az ott élők anyagi létfeltételeit, közvetetten

pedig a munkaerő megtartása érdekében — lehetőségeikhez és anyagi erejükhöz képest hozzájárulnak a települések infrastruktúrájának fejlesztéséhez is. Néhány gazdálkodó egység pedig kifejezetten az infrastruktúrában, a kereskedelmi, szolgáltató, kommunális, szállítási területen tevékenykedik, így munkájuk javításában nemcsak ők, hanem a lakosság is közvetlenül érdekelt. Területünkön 28 gazdálkodó egység és hét tanácsi irányítású intézmény működik. 22 állami tulajdonú gazdálkodó egységünk közül *egyik sem önálló*, különböző vállalati formákban működnek. (Vállalathoz tartozó gyár, gyáregység, telephely, üzem, kirendeltség, részleg stb.)

Kiemeltként kezeljük a gazdaságpolitikai kérdéseket. Területünkön jelenleg — és két évre visszamenőleg — nincs gazdaságtalanul működő termelőegység. (Egy gazdaságtalanul működő tsz és egy ipari szövetkezet korábban beolvadt egy-egy hatékonyan gazdálkodó egységbe, ahol rövid idő alatt megteremtették az eredményes gazdálkodás feltételeit.) Nehezíti a politikai tevékenységet, hogy a gazdasági döntések csak négy szövetkezetünknél történnek helyben. Az állami gazdálkodó egységek mindegyike — a vállalati struktúrában elfoglalt helyétől függően — *a gazdasági döntések tekintetében önállóságában jelentősen korlátozott*. Általánosnak tekinthető, hogy ezek az egységek tevékenységüket csak mennyiségi mutatók alapján, az irányító szerveik által meghatározott tervszámokhoz viszonyítva értékelik, tevékenységük hatékonysága utólag sem különül el a vállalati mérlegekben. Nem minden esetben rendelkeznek azokkal a személyi és tárgyi feltételekkel, jogosítványokkal, hogy érdemben bele tudjanak szólni a vállalati gazdasági tevékenységbe, vagy ha vannak is ilyen jogosítványaik, azok gyakran formálisak. (Ez a formális jelleg érvényesül sokszor azoknál az egységeknél is, amelyeknél az irányítás legdemokratikusabb formái — választott szövetkezeti igazgatóságok vagy vállalati tanácsok — működnek.)

Gond, hogy a *gyáregységek* pártalapszervezeteinek, illetve a párttagoknak nem alakultak ki intézményesített kapcsolataik az őket irányító, központi gazdálkodó egység pártszerveivel. Általában az informális kapcsolatok is gyengék, esetlegesek, alkalmiak. Területünkön a nem önállóan működő gazdálkodó egységeknél dolgozik a foglalkoztatottak több mint 60 százaléka, itt termelik meg a termelési érték mintegy 50 százalékát, és itt képződik a nyereségnek is majdnem 50 százaléka. (Az adatokban értelemszerűen sok a becsült érték — a vállalati eredmények alapján „visszaosztott" mutató —, ami sokszor inkább elleplezi a folyamatokat, ahelyett hogy feltárná.)

Ez a gazdasági szféra tehát a politikai irányítás számára nehezen hozzáférhető, még akkor is, ha a gazdálkodó egységben önálló pártszervezet működik. A helyzetből fakadó ellentmondások feloldása a gazdasági kibontakozás érdekében döntő kérdés nagyközségi pártbizottságunk számára is.

Három területen látjuk az elmozdulás lehetséges irányát. A jövőben egyrészt kiemelten kell foglalkoznunk a *lakosság alapellátását közvetlenül érintő* termelő-szolgáltató tevékenység megítélésével. Másrészt feladatunknak tartjuk, hogy a gazdaságirányítási rendszer változásának helyi követelményeit értékeljük, jelezzük, sőt bizonyos területeken koordináljunk, segítsünk a különböző helyi gazdálkodó egységek, intézmények között a munkaerő-felesleg, illetve a munkaerőhiány megoldásában. Harmadrészt a gazdasági és szövetkezetpolitikai munkabizottságunknak — a megfelelő társadalmi szervek bevonásával — lehetőséget kell teremtenie a helyi gazdálkodó egységek vezetői számára a rendszeres konzultációra a gyakran és gyorsan változó szabályozók, rendeletek közötti eligazodás, esetleg a helyi kooperációs kapcsolatok kialakítása érdekében.

Mulató János

1913—1983

A forradalmároknak ahhoz a nemzedékéhez tartozott, akik a Horthy-korszakban aktív résztvevői voltak a munkásmozgalom harcainak, majd a felszabadulás után tevékenyen bekapcsolódtak a szocialista építőmunkába.

Hetvenöt éve, 1913. augusztus 26-án született a Borsod megyei Tornyosnémetiben. Apja asztalossegéd volt, édesanyja háztartási alkalmazott. A szűkös keresetből nem tellett a jófejű kamasz iskoláztatására, így az elemi elvégzése után Mulató János szakmát tanult. Apja nyomdokaiba lépve asztalosinas lett, majd a tanoncévek letelte után budapesti üzemekben dolgozott segédként.

Tizenhét éves korában lépett be a famunkás-szakszervezetbe, ahol ez idő tájt már erős, kommunista irányítású ellenzéki mozgalom működött. 1931-ben bevonták a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetségének tevékenységébe, azután felvették a Kommunisták Magyarországi Pártjába. A következő évtől az ellenzéki szakszervezeti mozgalomban dolgozott, emellett gyűjtést végzett a Vörös Segély részére. Sokirányú érdeklődése, olvasottsága révén hamarosan bekapcsolódott az ifjúmunkások politikai képzésébe. Minden feladatot ellátott, amit az illegális mozgalom harca igényelt: jelszavakat festett kerítésekre, jelvényeket rajzolt házfalakra, röplapokat szórt, tüntetéseket szervezett. 1933—1934-ben egyik irányítója az újpesti sztrájkmozgalomnak, majd a KMP illegális újságját, a Dolgozók Lapját terjesztette. A tüntetésekben való részvételért több alkalommal letartóztatták, 1941-ben hat hónapi börtönre ítélték. Büntetésének letöltése után internálták, de megszökött, és a felszabadulásig illegalitásban élt. Az ország német megszállása után — elsősorban Angyalföldön — partizáncsoportban harcolt.

Amikor Angyalföld felszabadult, a Magyar Kommunista Párt XIII. kerületi pártszervezetének megalakítói között találjuk. Hamarosan megbízták a demok-

ratikus rendőrség helyi egységének megszervezésével. 1945 áprilisában rendőr alezredessé léptették elő, majd 1947-től a Belügyminisztériumban dolgozott vezető beosztásokban, 1949-ben pedig a szerveződő külkereskedelembe került át. 1954-ben megbízták a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban felállított kereskedelmi képviselet vezetésével. Tevékeny részt vállalt a két ország közötti külkereskedelmi forgalom megindításában. 1956 januárjában a Külkereskedelmi Minisztérium mezőgazdasági főosztályának vezetője lett. Az egyre jelentősebb feladatok Mulató Jánost arra sarkallták, hogy munkája mellett tovább képezze magát. Előbb a műszaki akadémiát végezte el, majd agráregyetemi diplomát szerzett.

Az ellenforradalmi lázadás kirobbanásakor visszatért szűkebb hazájába, Angyalföldre, és a kerületi pártbizottság, valamint a nagyüzemek fegyveres védelmét szervezte, irányította. Részt vett az ellenforradalom által szétzilált közrend helyreállításában. 1957 októberétől egy évtizeden keresztül a külkereskedelmi miniszter helyettese volt. 1967-től 1974-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig a Fővárosi Népi Ellenőrzési Bizottság elnökeként, a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság tagjaként dolgozott. Új feladatkörében jól hasznosította a politikai és gazdasági kérdésekben korábban szerzett tapasztalatait.

1959-ben az MSZMP VII., majd 1962-ben a VIII. kongresszusa is a Központi Ellenőrző Bizottság tagjává választotta. 1967-től haláláig a Fővárosi Tanács tagjaként, a számvizsgáló bizottság elnökeként dolgozott. Budapesten hunyt el 1983. február 18-án.

Életútját számos magas kitüntetéssel ismerték el. Forradalmár helytállásáért megkapta a Szocialista Hazáért Érdemrendet és a Magyar Partizán Emlékérmet, a szocialista rendszer védelmében való részvételeért a Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérmet, sokirányú alkotó munkájáért pedig négy alkalommal a Munka Érdemrend arany fokozatát.

Botos János

Gáti Ödön

1913—1978

Hetvenöt évvel ezelőtt, 1913. augusztus 14-én Sátoraljaújhelyen született Gáti Ödön, a magyar és a nem-

zetközi munkásmozgalom harcosa, a spanyol polgárháború egyik résztvevője. Apja cipész volt, ő a pékmesterséget tanulta ki. Fiatalon, 19 éves korában lépett be a szakszervezetbe. Az Élelmezésipari Munkások Országos Szövetségének tagjaként a pékek és cukrászok csoportjának baloldali magjához kötődött.

A spanyol polgárháború kitörése után a szakszervezeti összejöveteleken naponta szóba kerültek az ott folyó harcok. A rokonszenvből tenni akarás, segítő szándék lett. Így került sor arra, hogy Gáti Ödön kilenctíz társával együtt elhatározta: önkéntesnek jelentkezik a nemzetközi brigádba. Mint visszaemlékezésében elmondta, akkor már közel érezte magát a kommunistákhoz, bár még nem ismerte igazán az illegalitásban működő kommunista mozgalom törekvéseit, az odatartozás követelményeit.

A párizsi világkiállítás jó alkalom volt a jelentkezőknek a kiutazásra. Sokan kértek útlevelet, s akik megkapták, Párizsba érkezve visszaküldték. Így egy-egy útlevéllel — kicserélt fényképpel — másoknak is sikerült legális körülmények között elhagyni az országot.

Gáti Ödön kalandos viszontagságok után, Csehszlovákián, Ausztrián, Svájcon át jutott ki Franciaországba, majd onnan Spanyolországba. A XII. nemzetközi brigád magyar zászlóaljába került, ahol hamarosan szakaszparancsnok lett. Ő és társai Ibánez helység mellett csatlakoztak a már kint levő magyarokhoz, öltötték fel a nemzetközi brigád egyenruháját.

Estramaduránál esett át a tűzkeresztségen. A harcokban kétszer sebesült meg; először akkor, amikor Rajk Lászlóval, Szalvai Mihállyal, Tömpe Andrással együtt volt felderítésen. Sebesülten, gyógyulása közben vették fel a pártba, 1938-ban. Mindjárt pártmegbízatást is kapott, sejtcsoportbizalmi lett. Ezt a politikai feladatot nemcsak a fronton látta el, hanem a franciaországi internáló táborban is, ahová 1939 elején került. Sikerült megszöknie, nem utoljára életében; gyalog, vonaton, teherautón Németországon keresztül szökött vissza Budapestre.

Hazatérése után azonnal kapcsolatot keresett az illegális kommunista párttal. Közvetlenül Schönherz Zoltántól kapta megbízatását. 1942 májusában, a nagy lebukások során őt is letartóztatták, s hétévi börtönre ítélték. 1944 májusában büntetőszázadba sorozták, kivitték a frontra. Októberben megszökött, de elfogták; a dachaui koncentrációs táborba hurcolták, majd tovább vitték Buchenwaldba. Itt a tábor illegális kommunista csoportjának vezetőségi tagja, egyben a nemzetközi bizottság magyar részlegének képviselője lett. Mint barakkparancsnok-helyettes több száz gyerek megmentését segítette elő.

1945 májusában tért haza. Az Élelmezési Munkások

Szakszervezete Központi Vezetőségének tagjaként üzemszervezői feladatokat kapott. 1946-tól 1949-ig ő volt a pártszékház gondnoka. Ezután üdülővezető, majd az országos sporthivatalban gazdasági osztályvezető lett.

1956 őszi napjaiban a rádió fegyveres védői között volt. Az újjászervezett pártba az elsők között lépett be. A munkásőrség VIII. kerületi Stromfeld Aurél zászlóaljában 14 éven át volt a rádiós század parancsnoka. 1957—1963 között a Magyar Rádió üzemgazdasági osztályának vezetője volt, megromlott egészségi állapota miatt innen ment nyugdíjba.

1978. április 5-én bekövetkezett halálával a Magyar Ellenállók, Antifasiszták Országos Szövetsége vezetőségének tagja, a Nácizmus Üldözöttei Bizottságának ügyvezető elnöke távozott az élők sorából. Nevét harcostársai emlékezetén kívül a Mementó Magyarország 1944 című kötet is őrzi, melynek létrehozásában szerkesztőként működött közre.

Vida Sándor

VARSÁNYI ERIKA

WELTNER JAKAB
ÉLETÚTJA

A szerző áttekinti az autodidakta asztalosmunkásból lett neves szociáldemokrata politikus több történeti korszakot átfogó közéleti pályáját.
Részletesen tárgyalja az 1918-ig terjedő időszakot, voltaképpen a weltneri életút fénykorát, s az azt meghatározó, befolyásoló tényezőket, körülményeket. Weltner Jakab politikai pályaképének, személyiségének és tevékenységének a megismerésén keresztül világosabban és árnyaltabban rajzolódnak ki a magyarországi munkásmozgalom egyes korabeli kérdései, mindenekelőtt az MSZDP 1919 utáni története, valamint az emigrációnak a különböző formái.

264 oldal ○ Ára: 66 Ft

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

Fontosabb cikkek jegyzéke

1968 APRILIS 13-TOL JÚNIUS 10-IG

PÁRT- ÉS MOZGALMI ÉLET

NÉPSZABADSÁG — Elkötelezetten a párt egységéért (IV. 16.); Közlemény az MSZMP KB 1988. május 10-i üléséről. (V. 11.); Az országos pártértekezlet tanácskozása (V. 20., 21., 22., 23.); Terényi Éva: A pártértekezleten el nem hangzott felszólalásokból (V. 27.).

NÉPSZAVA — Hogyan javítható a kutatók érdekvédelme? (IV. 13.); A SZOT elnökségének ülése (V. 7.); Beszélgetés dr. Szabó Endrével, a Közalkalmazottak Szakszervezetének főtitkárával (V. 13.); Beszélgetés Simó Tiborral, a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége főtitkárával (V. 14.); Szabó Iréne: Tagsági vita a szövetséggé alakulásról (V. 20.); Beszélgetés Balogh Károlynéval, az ÉDOSZ főtitkárával (V. 25.); Beszélgetés Koszorús Ferenccel, a Vasutasok Szakszervezetének főtitkárával (VI. 7.); Beszélgetés Vas Jánossal, a KPVDSZ főtitkárával (VI. 9.).

TÁRSADALMI SZEMLE — A vállalati pártmunka és a vállalati gazdálkodás (1988/4.).

BELPOLITIKA

NÉPSZABADSÁG — Sarkadi László: Interjú Köpeczi Béla művelődési miniszterrel a gazdaságról és a közoktatásról (IV. 16.); A nemzet ügyeiben legyen teljes a tájékoztatás (Berecz János felszólalása a debreceni tanácskozáson, IV. 18.); Dolecskó Kornélia: Erősödő társadalmi összefogás az alkoholizmus ellen (IV. 25.); Kónya József: A tanácstag felelőssége (IV. 29.); Az MSZMP és a SZOT vezetőinek megbeszélése (IV. 29.); Kovács Dénes: Beszélgetés Láng Istvánnal, az MTA főtitkárával a tudományos kutatás eredményességéről (V. 7.); Az Akadémia közgyűlése (V. 10.); Szabó László: Államszervezetünk fejlesztésének útjai (V. 11., 12., 13.).

NÉPSZAVA — Mezővári Gyula: Szakmát tanuló munkanélküliek (IV. 13.); Peredi Ágnes: Két évtizedes a gyes (IV. 20.); Várkonyi Endre: Ellentmondó jogszabályok (V. 18.); Iván Géza: A közmegegyezés megteremtésének esélyei (VI. 10.).

MAGYAR HÍRLAP — Eller Erzsébet: A kormányzati munka átszervezése (IV. 13.); Kiss Gy. János: A tanácsi irányítás az átszervezések után (IV. 19.); Szikora Katalin: Új lakáskoncepció (IV. 20.); D. Kiss János: Megbízás a kormány Tanácsi Kollégiumának tagságára (IV. 26.); Pintér Dezső: Új nemzeti közmegegyezés (Interjú Grósz Károllyal, IV. 28.); Grósz Károly interjúja a Spiegelben (IV. 30.); Beszélgetés Fejti Györggyel, az MSZMP KB titkárával (IV. 30.); Ács György: Szakítópróba a közalkalmazottaknál (V. 4.); Fazekas Erzsébet: Egészségügy és gyermekvédelem (V. 11.); Franka Tibor: Nagyobb felelősség a határainkon túl élő magyarokért (V. 11.); A törvényesség törvénye (A legfőbb ügyész nyilatkozata, V. 14.); Légrády Eszter: Soros az egészségügy (V. 19.); Interjú Grósz Károllyal (V. 24.); Stépán Balázs: Megújulásra vár az egyesületi törvény (V. 24.); Erdélyi András: Ez az Országgyűlés már nem az az Országgyűlés (V. 27.); Szentkirályi András: Milyen legyen az új tanácstörvény? (VI. 10.).

MAGYAR NEMZET — Kovács Judit: A helyi társadalom felfedezése (IV. 16.); Csepeli György, Neményi Mária: Még egyszer a szociológusok tanácskozásáról (IV. 16.); Boros István: Egyetemi reform hallgatói önkormányzattal (V. 4.); Karikó Sándor: A reformfolyamatok meghatározó része az ideológia újragondolása (V. 10.); Javorniczky István: Szabadságjogok az alkotmányban (V. 28.); Neményi Mária: Válságos a cigányság helyzete (VI. 6.).

GAZDASÁGI KÉRDÉSEK

NÉPSZABADSÁG — Bossányi Katalin: Megújul a népgazdasági tervezés (IV. 13.); Vanicsek Mária: Foglalkoztatási kérdőjelek (IV. 14.); Bálint Ibolya: Lakások és árak (IV. 25.); Berecz Frigyes: Iparunk jelene és jövője (IV. 30.); Gyökeresen meg kell változtatni a bérezés jelenlegi rendszerét (V. 3.); Dögei Imre: Az élelmiszerpiac helyzete (V. 9.); Hatékonyabb tulajdonformák (Írta: Németh Miklós, a KB titkára, V. 14.); Bossányi Katalin: Beszélgetés Sárköy Tamással az új társasági törvényről (V. 16.); Kerekasztal a társasági törvény tervezetéről (V. 28.); Bossányi Katalin: Gazdaságpolitikai váltás előtt (VI. 8.); Gál Zsuzsa: Bankreform? (VI. 9.).

NÉPSZAVA — Peredi Ágnes: Indulatok a láthatatlan jövedelmek körül (V. 12.); Molnár Pál: Vállalatok és jogszabályok (VI. 2.); Diósdi László: A reálbérek növelése a szakszervezeti bérreformkoncepció középpontjában (VI. 4.).

MAGYAR HÍRLAP — Lakatos Mária: Hálátlan hálapénz (IV. 15.); Készül az új társasági törvény (IV. 16.); Gábor Iván: Mire jó a tőzsde? (IV. 16.); Lakatos Mária: Miért magas a kamat? (IV. 22.); Lakatos Mária: Vigyázzunk a pénzpolitikára (Interjú Kollarik István pénzügyminszter-helyettessel, IV. 30.); Új alapokon a bérpolitika (Medgyessy Péter előadása, V. 3.); Eller Erzsébet: Ki mit ért bérreformon? (V. 4.); Eller Erzsébet: Kisebb, de korszerűbb kohászat kell (V. 6.); Lakatos Mária: Adók a prés alatt (V. 12.); Kocsi Ilona: Miért kevés a csődeljárás? (V. 20.); Tábori András: Bérreformra várva (V. 26., 27., 28.); Nem dönthetünk a nép háta mögött (Interjú Németh Miklóssal, a KB titkárával, V. 28.); Grósz Károly és a vállalati vezetők párbeszéde (VI. 4.); Matkó István: Fokozatosan megszűnik a szénbányászat támogatása (VI. 8.); Márványi Ágnes: Részvétel vagy érdekképviselet? (VI. 8.).

MAGYAR NEMZET — Illés Sándor: Mi lesz a termelőszövetkezetekkel? (IV. 28.); Fábián László: Százmilliók folynak el nemkívánatos célokra (V. 13.); Gergely László: A teljesítménynövelés nem alku tárgya (V. 18.); Zsubori Ervin: A bérreform ára (V. 28.); Muraközy László: Háttérbe szorulunk a háttér miatt (V. 31.); Veres Péter: Az új külkereskedelmi szervezet még nem jelent megújult külkereskedelmet (VI. 7.); Zsubori Ervin: A helyzet súlyosabb, mint bármikor (VI. 9.); Horváth L. István: Húsz százalékkal is nőhet a mezőgazdasági termelés (VI. 10.).

FIGYELŐ — Varga György: Társaságok kora (VI. 28.); Petschnig Mária Zita: Az infláció és a gazdaságtalan tulajdon (V. 12.); Liberalizált gazdálkodás és szigorú pénzpolitika (V. 19.); Sebők Emília: Butikok, kocsmárosok (VI. 19.).

TÁRSADALMI SZEMLE — Visszatekintés a reform útjára (Interjú Faluvégi Lajossal és Benke Valériával, 1988/4); Bérreform: Buktatók és fogódzók (1988/4.); Pető Márton: A keresetszabályozás és tanulságai (1988/4.); Héthy Lajos: A bérreform céljai és dilemmái (1988/4.); Kozma Ferenc: Importfüggőségünk természetéről (1988/5.); Gazdag László: Versenyképes-e a magyar mezőgazdaság? (1988/5.).

ELMÉLETI KÉRDÉSEK

NÉPSZABADSÁG — Korom Mihály: A demokrácia hagyományai (IV. 16.); Friss Róbert: Marxisták és keresztények (IV. 20.); Lovászi József: A pártélet nyilvánossága Lenin műveiben (V. 10.); Rajcsányi Péter: Döntéshozatal és nyilvánosság (V. 17.).

TÁRSADALMI SZEMLE — A szerkesztőség eszmecseréje az ideológiáról (1988/4.); Pataki Ferenc: A marxizmus emberképe és az emberi tényező (1988/5.).

NEMZETKÖZI KÉRDÉSEK

NÉPSZABADSÁG — Gorbacsov taskenti beszéde (IV. 11.); Böcz Sándor: „Előszörök" parlamentje (Kína, IV. 16.); Nyikolaj Rizskov Budapesten (IV. 19., 20.,

21.); Gyenge Sándor: Közép-Amerika és a nagyvilág (IV. 26.); Dunai Péter: A nagy peresztrojka-vita (SZU, IV. 29.); Füzes Oszkár: Reformrendeletek (Vietnam, V. 13.); Kovács Éva: Miért esett vissza az FKP? (V. 5.); Böcz Sándor: A reform politikája, a politika reformja (Kína, V. 10.); Gorbacsov beszéde a szovjet sajtó képviselői előtt (V. 11.); Interjú Marjai József miniszterelnök-helyettessel a KGST átalakításának szükségességéről (V. 14.); Gorbacsov nyilatkozata két amerikai lapnak (V. 24.); Az SZKP XIX. országos pártértekezletének tézisei (V. 27.); K. Nyírő József: A sztrájk után a gdanski hajógyárról (V. 28.); Márkus Gyula: Jugoszláv pártértekezlet (V. 28.); A negyedik szovjet—amerikai csúcstalálkozó (V. 30., 31.); A KGST-tagországok KB-titkárainak tanácskozása (VI. 3.); Füzes Oszkár: Vietnam — élelmiszergondok (V. 7.); Miklós Gábor: Szovjet viták a változásról (VI. 8.).

MAGYAR HÍRLAP — Arató Gábor: Kuba — 1988 elején (IV. 28., 29.); Szaniszló Ferenc: Szovjet gazdasági kilátások (IV. 29.); Nonn V. György: Vietnami kivonulás Kambodzsából (V. 28.).

TUDOMÁNY, KULTÚRA

NÉPSZABADSÁG — Németh G. Béla: Európai műveltség — nemzeti műveltség (V. 14.); Strassenreiter Erzsébet: A munkáspártok egyesülése 1948-ban (VI. 10.).

NÉPSZAVA — László Gyula: Őstörténetünk: kelet vagy nyugat? (IV. 16.); Palugyai István: Első kézből az ózonlyukról (V. 6.).

Ára: 15 forint

INDEX: 25699

Glatz Ferenc
Nemzeti kultúra – kulturált nemzet 1867–1987
424 oldal Ára: 100 Ft

Papp Zsolt
Kormetszetek
336 oldal Ára: 70 Ft

Ádám Magda
Az elszalasztott lehetőség
A Rajna-vidék megszállása
Népszerű Történelem sorozat
150 oldal + 24 oldal képmelléklet Ára: 40 Ft

Geoffrey Barraclough
Agadírtól a háborúig
Egy válság anatómiája
Népszerű Történelem sorozat
284 oldal + 8 oldal képmelléklet Ára: 55 Ft

Reinhard Delau
Mecsetek és mandulafák
Ország–Világ sorozat
160 oldal + 60 oldal képmelléklet Ára: 50 Ft

Julian Szemjonov
Az aukció
(Az uzsgorodi Kárpáti Könyvkiadóval közös kiadás)
336 oldal Ára: 30 Ft

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ